

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Šárka Housírková

**J. A. Komenský ve výchově k prevenci finanční
negrarnotnosti**

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Ing. Alena Opletalová, Ph.D.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Bystrovanech dne: 20. 4. 2014

Bc. Šárka Housírková

Poděkování

Děkuji vedoucí své diplomové práce Ing. Aleně Opletalové, Ph.D. za poskytnutou konzultační činnost, odborné vedení, cenné rady a podnětná doporučení. Dále děkuji svému manželovi za podporu a trpělivost.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Šárka Housírková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Ing. Alena Opletalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	J. A. Komenský ve výchově k prevenci finanční negramotnosti
Název v angličtině:	J A Comenius in education for the prevention of financial illiteracy
Anotace práce:	Práce se zabývá prevencí finanční negramotnosti z pohledu myšlenek J. A. Komenského. Cílem práce je formulovat teoretické poznatky o využitelnosti myšlenek J. A. Komenského a ověřit jejich uplatnění ve finančním vzdělávání. Teoretická část práce se zabývá studiem pramenů o tvorbě J. A. Komenského a dílem Didaktika analytická. Výsledkem je výběr myšlenek, které je možné aplikovat ve finančním vzdělávání. Praktická část práce se zabývá porovnáním vybraných myšlenek J. A. Komenského se současnou literaturou využitelnou ve finančním vzdělávání a analytickým posouzením vybraného výzkumného vzorku. Komparativní část praktické práce porovnává vybrané publikace a sleduje obsah či charakter v souvislosti se zjištěními z teoretické části práce. Analytická část práce ověřuje výskyt sledovaných znaků ve vybraném výzkumném souboru.
Klíčová slova:	Finanční gramotnost, výchova, vzdělávání, strategie, finanční trh, ochrana spotřebitele, rozpočet, aktiva, závazky, finanční produkty a služby, morálka, skromnost, obezřetnost, plánovitost.
Anotace v angličtině:	The thesis deals with prevention of financial illiteracy from the prospective of the J. A. Comenius' ideas. The aim is to define theoretical knowledge of the applicability of Comenius' ideas and to check their application in financial education. The theoretical part analyses the sources of information about the work of J. A. Comenius and the work Didactica Analytica. The result is a selection of ideas applicable in financial education. The practical part compares Comenius' selected ideas with contemporary literature usable in financial education and analytical assessment of a selected research sample. The comparative part of the practical thesis compares a selected printable and monitors its contents, or its nature, in the context of the findings stated in the theoretical part of this thesis. The analytical part assesses the occurrence of the monitored attributes in the selected research group.
Klíčová slova v angličtině:	Financial literacy, culture, education, strategy, financial market, consumer protection, budget, assets, liabilities, financial products and services, morals, modesty, precaution, planning.
Přílohy vázané v práci:	48 stran
Rozsah práce:	126 s, (207 000) znaků
Jazyk práce:	český

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	10
1 LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVY SMĚŘUJÍCÍ K PREVENCI FINANČNÍ NEGRAMOTNOSTI	12
1.1 SYSTÉM BUDOVÁNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI NA ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH.....	14
1.2 STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
1.3 NÁRODNÍ STRATEGIE FINANČNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
1.4 PRINCIPY NEZÁVISLOSTI	24
1.5 RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY	26
2 CÍLOVÉ SKUPINY A JEJICH VÝVOJOVÁ SPECIFIKA	28
2.1 PREPRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	28
2.2 PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	30
2.3 SEKUNDÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	31
2.3.1 Nižší sekundární vzdělávání	31
2.3.2 Vyšší sekundární vzdělávání.....	33
2.3.3 Post-sekundární vzdělávání	34
2.4 TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	35
3 JAN AMOS KOMENSKÝ K FINANČNÍ GRAMOTNOSTI.....	36
3.1 STRUČNÝ POPIS SPOLEČNOSTI 17. A 21. STOLETÍ.....	36
3.2 PRÁCE NA VŠENÁPRAVĚ LIDSTVA.....	40
3.3 VZDĚLÁNÍ JAKO CESTA K NÁPRAVĚ	45
3.4 PŘÍNOS DÍLA J. A. KOMENSKÉHO DIDAKTIKA ANALYTICKÁ	51
3.4.1 Charakteristika díla	51
3.4.2 Výběr pasáží souvisejících s finanční gramotností.....	53
II PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE.....	59
4 VYMEZENÍ CÍLŮ PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE	60
4.1 DÍLČÍ CÍLE PRÁCE.....	60
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	60
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	61
4.4 VÝZKUMNÉ METODY.....	62
4.4.1 Metoda komparace.....	62
4.4.2 Metoda analýzy.....	63
4.5 POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	65
5 ANALÝZA A KOMPARACE LITERATURY A MATERIÁLŮ	66
5.1 PREPRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	66
5.1.1 Komparace – Chytré pohádky z lesní mýtiny.....	68
5.2 PRIMÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	70
5.2.1 Komparace – Banky jak je neznáte.....	72

5.3	NIŽŠÍ SEKUNDÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	74
5.3.1	Komparace - Babička	76
5.4	VYŠŠÍ SEKUNDÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	79
5.4.1	Komparace – Ekonomické bajky pro studované i laiky	81
5.5	TERCIÁRNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	83
5.5.1	Komparace – Finanční gramotnost v kostce	85
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE A ROZBOR VÝZKUMNÉHO SOUBORU DLE SLEDOVANÝCH KRITÉRIÍ	87
6.1	ZODPOVĚZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	92
7	DISKUSE	96
	ZÁVĚR	104
	SEZNAM ZKRATEK	108
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	110
	LITERATURA	110
	SBORNÍKY	116
	ČASOPISY	116
	ZÁKONY	117
	KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	117
	ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY	119
	JINÉ PRAMENY	120
	ZAHRANIČNÍ ZDROJE	122
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	123
	SEZNAM PŘÍLOH	124
	TEXTOVÉ PŘÍLOHY	124
	OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	124

ÚVOD

Téma předložené práce jsem si vybrala, protože téma prevence finanční negramotnosti považuji za klíčové pro vybudování úspěšné životní strategie.

Finanční gramotnost je v současné době velmi často zmiňované téma. Odborné firmy zabývající se sociálními průzkumy jsou oslovovány různými klienty s žádostí o zjištění aktuálního stavu v otázce zadlužení jednotlivců i rodin. Výsledky výzkumů jsou mnohdy prezentovány i v médiích a aktuálně hovoří o velké míře zadlužení sledovaných subjektů.

Momentální podoba vnímání potřebnosti a nutnosti uspokojovat potřeby v kontrastu s finančními kompetencemi ukazuje na rozpor ve vnímání rizik a schopnosti obrany u jednotlivých věkových kategorií občanů.

Domnívám se, že tento trend „zadlužených rodin“ úzce souvisí s nízkou mírou finanční gramotnosti zainteresovaných jednotlivců nebo i celých rodin. V této práci se věnuji analýze prevence finanční negramotnosti. Konkrétně se zaměřením na sledování uplatňování didaktických myšlenek J. A. Komenského ve výchově k prevenci finanční negramotnosti.

Finanční gramotnost se dotýká všech věkových kategorií občanů. Pro každou skupinu jsou typická jiná rizika, a pro každou skupinu by bylo potřebné vypracovat preventivní programy. Každá generace narozená ve 20. Století, byla vychována v jiném pojetí výchovy a za jiných společenských kritérií. Díky společenským změnám v tomto období se také změnil pohled na uspokojování potřeb a jejich priority.

Jsem přesvědčena, že úsilí vštípit preventivní zásady finanční gramotnosti by mělo být zaměřeno především na děti. V záplavě nabídek, možností, skvělých příležitostí a lákadel je pro děti obtížné zorientovat se, umět si správně vybrat, uplatnit skromnost a umírněnost a zároveň posoudit míru potřebnosti. Moderní trend „vše pro dítě“ předkládá množství rizikových situací, ve kterých se i rodič leckdy obtížně orientuje. Prevence finanční negramotnosti uplatněná nyní, tak dětem pomůže vybudovat si zdravě sebevědomou životní strategii pro budoucnost.

Ústřední myšlenkou práce se tak stává skutečnost, že budoucnost našich dětí můžeme významně ovlivnit již tím, jaký životní příklad v nás děti mají a jaké zásady dětem vštěpujeme. Vzhledem ke společenským změnám v posledních 30 ti letech nemusejí vzory v rodině vždy splňovat náležitosti pro harmonický vývoj dětí. Úsilí o změnu v postojích a hodnotových žebříčcích bychom měli zaměřit na děti v útlém věku. Aby ty kvality, které děti získávají, byly také ty, na nichž pak mohou, jako na základy, stavět další etapy svého

života. Jinými slovy řečeno, jakými kompetencemi děti nyní vybavíme, takovou budoucnost si později samy vytvoří.

Myšlenky J. A. Komenského jsou nadčasové a neustále nacházejí uplatnění v didaktice rozmanitých předmětů. Porovnáním vybraných pasáží z děl J. A. Komenského se soudobou literaturou získám náhled na momentální zpracování prevence finanční gramotnosti a vymezím rozsah myšlenek J. A. Komenského, které je k tématu možné vztahovat.

Hlavní cíl práce

Cílem práce je formulovat teoretické poznatky o využitelnosti myšlenek J. A. Komenského v oblasti výchovy k prevenci finanční negramotnosti a ověřit uplatnění vybraných didaktických myšlenek J. A. Komenského v materiálech použitelných ve výchově k prevenci finanční negramotnosti.

Dílčí cíle práce

- Ověřit, zda pro každou věkovou kategorii korespondující s jednotlivými stupni vzdělávacího systému existuje odpovídající literatura, která využívá myšlenek J. A. Komenského.
- Analyzovat dílo J. A. Komenského Analytická didaktika a vybrat pasáže, které je možné aplikovat ve výchově k prevenci finanční negramotnosti.
- Porovnat vybrané pasáže z díla J. A. Komenského Analytická didaktika s materiály obsahujícími prvky prevence finanční negramotnosti.
- Popsat, zda pro každou věkovou kategorii jsou prvky prevence finanční negramotnosti zpracovány odpovídajícím didaktickým způsobem s ohledem na vývojová specifika.
- Ověřit, zda existuje odpovídající literatura, která naplňuje požadavek morální stránky finančního vzdělávání, přestože není cíleně zaměřena na prevenci finanční gramotnosti.

Charakteristika struktury práce

V úvodu teoretické části práce je popsán legislativní rámec problematiky a vymezení oblasti vzdělávání a výchovy k prevenci finanční negramotnosti a její pojetí v Rámcových vzdělávacích plánech. Blíže jsou popsány charakteristické rysy jednotlivých cílových skupin v oblasti finančního vzdělávání.

Teoretická část práce se dále zabývá přiblížením filozofického a pedagogického náhledu J. A. Komenského na výchovu a vzdělávání. Dále se zabývá také stručnou analýzou jeho díla Didaktika analytická se zaměřením na posouzení uplatnitelnosti jednotlivých bodů v problematice prevence finanční negramotnosti.

Praktická část práce má komparativní a analytický charakter. Jsou v ní porovnávány vybrané pasáže z díla J. A. Komenského s materiály obsahující prvky prevence finanční negramotnosti. Výzkumný soubor je posouzen z hlediska formy zpracování, respektování didaktických zásad, obsahu morálních prvků, naplnění standardů finanční gramotnosti a aktuálnosti. Zjištěná data jsou pak analyzována a vyhodnocena v závěrečné části práce.

Využití práce

Práce je určena pedagogickým pracovníkům i široké veřejnosti. Seznamuje čtenáře nejen s myšlenkami J. A. Komenského, ale také s jejich aplikací v oblasti prevence finanční negramotnosti. Myšlenky jsou zasazeny do širšího rámce současného pojetí vzdělávání v České republice. Práce poukazuje na nadčasovost myšlenek J. A. Komenského, a také na současný stav výchovy a vzdělávání dětí, a vliv moderního způsobu života.

I Teoretická východiska práce

Vzdělávání lidstva je základní podmínkou pro fungování moderní společnosti, ať už je tato otázka posuzována z hlediska jednotlivých států nebo z hlediska fungování a spolupráce na mezinárodní úrovni. Konference Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (dále jen UNESCO) ke vzdělávání dospělých (dále jen CONFINTEA) pravidelně řeší základní otázky problémových oblastí celosvětového vzdělávání. Mezinárodní komise UNESCO se setkává od druhé světové války pravidelně každých 12 let a zabývá se jak palčivými problémy rozvojových zemí, tak otázkami rozvoje vzdělávání ve vyspělých zemích. Rozvojové země řeší zejména problémy související s negramotností obyvatelstva, přístupem ke vzdělávání, vzdělávací nabídkou a rovnoprávností žen související také s jejich přístupem ke vzdělávání. Naproti tomu vyspělé země se potýkají s problémy např. vytváření vzdělávací infrastruktury, budování mezinárodní spolupráce, financování vzdělávání, zajištění přístupu některých skupin obyvatelstva ke vzdělávání, např. imigrantů, apod.¹

Základním tématem konference CONFINTEA V. v roce 1997 bylo „*Vzdělávání dospělých: klíč pro dvacáté první století*“. Díky závěrům komise byly formulovány požadavky na vzdělání a jeho podmínky pro budoucnost, které mění přístup ke vzdělávání. Společnost účastníci se programu rozvoje vzdělávání opustí model stupňovitěho vzdělávání a přijme model celoživotního vzdělávání, které je zaměřeno na získávání znalostí, dovedností a schopností pro úspěšný a plnohodnotný pracovní i lidský život. Změna v systému vzdělávání se projeví tím, že poskytne lidem prostředí a nástroje pro možnost reagovat na změny v průběhu života a umožní jim pružně a adekvátně řešit vzniklé situace. Pod vedením předsedy Jacquese Delorse komise zdůraznila význam čtyř pilířů vzdělání, tj. *naučit se vědět, naučit se dělat, naučit se žít pospolu a naučit se být*, které jsou formulovány v jednom z výstupních dokumentů konference – Agenda pro budoucnost.²

---

¹ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Hamburská deklarace a agenda pro budoucnost, Hamburk, 1997* [online] Hamburk: Komise UNESCO, Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA V, 1997. Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/hamburska-deklarace-a-agenda-pro-budoucnost-hamburk-1997?highlightWords=unesco+Hamburk>

² ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Hamburská deklarace a agenda pro budoucnost, Hamburk, 1997* [online] Hamburk: Komise UNESCO, Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA V, 1997. Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/hamburska-deklarace-a-agenda-pro-budoucnost-hamburk-1997?highlightWords=unesco+Hamburk>

Moderní pojetí výchovy a vzdělávání tak opustilo představu encyklopedických znalostí a přiklonilo se k uplatnění praktičnosti a trvalé využitelnosti vzdělání v praxi. Vývoj v České republice (dále jen ČR) koresponduje s vývojem mezinárodním. V souladu se závěry komise UNESCO CONFINTEA V z roku 1997, vypracovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT) v roce 2001 Národní program rozvoje vzdělávání, tzv. Bílou knihu, která zásadním způsobem změnila pohled na úlohu školy a orientaci vzdělávání v ČR. Bílá kniha byla koncipována jako systémový projekt, v němž byla formulována *myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy*,³ z nichž se dále vycházelo při tvorbě konkrétní podoby obsahu vzdělávání v jednotlivých klíčových oblastech.

Škola tak přestala být místem pro získání kvanta informací, ale stala se komunitou, která pomáhá žákovi získané informace zařadit, zpracovat a nalézt jejich smysl a uplatnění v životě. Poznatky získávané i aplikované by měly být ve vzájemné vyváženosti a společně by měly u žáků vést k získání klíčových kompetencí. Nová orientace vzdělávání v ČR je zaměřena na tzv. „Delorsovy cíle“ – naučit se poznávat, jednat a žít společně a naučit se být.

V roce 2009 se v Brazílském Belému konala další pravidelná konference UNESCO CONFINTEA VI. Na této konferenci delegáti zhodnotili úspěšnost plnění cílů stanovených v dokumentech Hamburská deklarace a Agenda pro budoucnost, které byly přijaty v Hamburku 1997 na konferenci CONFINTEA V. Hlavním tématem diskuse konference CONFINTEA VI pak bylo poukázat na důležitost vzdělávání dospělých, zdůraznit potřebu neformálního vzdělávání na světové úrovni a připomenout nezbytnost financování vzdělávání dospělých. Závěrem pak byly formulovány tři cíle – podporovat učení a vzdělávání dospělých, usilovat o jeho uznávání, a to zejména u neformálního vzdělávání, objasňovat a vyzdvihovat základní úlohu učení a vzdělávání dospělých, která má vliv na plnění platných mezinárodních dokumentů a věnovat úsilí pro získání podpory jak politické tak finanční, pro realizování již dříve přijatých a dosud nesplněných cílů v této oblasti.⁴

---

³ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8, Dostupné od: 4. 12. 2002 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

⁴ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *VI. Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA VI 2009* [online] Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/vi-mezinarodni-konference-o-vzdelavani-dospelych-confintea?highlightWords=confintea>

1 Legislativní vymezení vzdělávání a výchovy směřující k prevenci finanční negramotnosti

Podstatnou změnou díky Národnímu programu rozvoje vzdělávání byla změna přístupu ke vzdělávání a způsob jeho realizace. Od roku 2001 byly odborníky z Národního ústavu vzdělávání (dále jen NÚV) a Národního ústavu odborného vzdělávání (dále jen NÚOV) postupně vytvořeny Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) pro jednotlivé stupně vzdělávání a pro jednotlivé obory vzdělávání. V rámci RVP jsou konkretizována *myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy*,⁵ formulované v Národním programu rozvoje vzdělávání. Hlavní náplní RVP je vytvořit a formulovat cíle výchovy a vzdělávání tak, aby mohly být dále podrobně rozpracovány ve Školních vzdělávacích programech (dále jen ŠVP) a na jejich základě pak realizovány. Tyto kurikulární dokumenty reagují na vzdělávací potřeby společnosti a v pravidelných revizích jsou upravovány a doplňovány podle podmínek aktuálního vývoje.

Celosvětový společenský vývoj v posledních 20 letech zaznamenal rozvoj nabídky finančního trhu. Rozšířila se nabídka finančních produktů a služeb, které se pro občany staly dostupnějšími. Vývoj těchto produktů se však nezastavuje a neustále se objevují novinky či upravené verze úspěšných produktů z minulosti.

Tento trend související s rozvojem nabídky finančních produktů s sebou nese rizika plynoucí z nepřipravenosti obyvatel na dostupnost a využívání těchto služeb. Některé mezinárodní společnosti přistoupily k práci na vytvoření programů pro zvýšení ochrany obyvatelstva a jejich vybavení příslušnými kompetencemi, aby tak pomohli občanům úspěšně zvládnout nabídky moderního finančního trhu. Na mezinárodní úrovni se problematikou finanční gramotnosti zabývá např. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) nebo Evropská komise (dále jen EU).

Vývoj v ČR koresponduje s vývojem mezinárodním. V roce 2005 zadala vláda třem ministerstvům úkol vypracovat systém pro řešení problematiky finanční vzdělanosti spotřebitelů. Ministerstvo financí ČR (dále jen MF), MŠMT a Ministerstvo průmyslu a

---

⁵ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8, Dostupné od: 4. 12. 2002 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

obchodu ČR (dále jen MPO) tak řešilo společný úkol, do 30. 9. 2006 připravit projekt, který bude systematicky řešit problematiku vzdělávání a výchovy k finanční gramotnosti obyvatelstva. Na projektu pracovala Expertní skupina pro finanční sektor (dále jen ESFS), zajišťující odbornou diskusi státu, spotřebitelských sdružení a subjektů finančního trhu.⁶

Na základě rozhodnutí ESFS ze dne 13. 6. 2006 byla vytvořena Pracovní skupina pro finanční vzdělávání (dále jen PSFV) složená ze zástupců z řad jednotlivých zúčastněných ministerstev, České národní banky (dále jen ČNB), zástupců finančního trhu nebo profesionálních asociací, spotřebitelských sdružení a také nezávislých odborníků.⁷

První úsilí bylo zaměřeno na výuku na základních a středních školách. Výsledkem práce byl dokument Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (dále jen SBFG), který byl dokončen v září 2006. Prakticky ihned po jeho dokončení začala ministerstva připravovat aktualizaci této verze s přihlédnutím k vytváření Strategie finančního vzdělávání (dále jen SFV). Práce na dokumentu SBFG pokračovala v souladu se strukturou SFV. Do nové verze dokumentu SBFG byla zahrnuta definice finanční gramotnosti (dále jen FG) a nově přidány Standardy FG. Dokument SFV byl dokončen v říjnu 2007 a popisoval strukturu finančního vzdělávání, nyní již rozdělenou do dvoupilířové struktury.⁸

Vývoj finančního vzdělávání v ČR postupoval v souladu s vývojem mezinárodním. Dokument SFV byl stěžejním dokumentem vymezujícím koncepci finančního vzdělávání vedoucí k posílení finanční gramotnosti a ochraně občanů jako spotřebitelů. Nevýhodou strategie však bylo, že měla zatím pouze doporučující charakter. Vzhledem k dlouhodobějším zkušenostem, bylo společností OECD a komisí EU České republiky doporučeno, aby byl dokument přijat na vládní úrovni, obsahoval jednotný a koordinovaný systém, a stal se tak

---

⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

⁷ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Pracovní skupina – Pracovní skupina pro finanční vzdělávání* [online]. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/pracovni-skupina>

⁸ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

závazným pro všechny orgány státní správy. Toto doporučení vedlo k vytvoření Národní strategie finančního vzdělávání (dále jen NSFV), která byla schválena vládou 10. 5. 2010. Tato Národní strategie ještě více rozpracovává jednotlivé části struktury finančního vzdělávání, a je již závazná pro všechny složky státní správy.⁹

V souladu s mezinárodním vývojem a doporučením OECD a komise EU, byly v roce 2013 formulovány a odsouhlaseny Principy nezávislosti¹⁰ v oblasti finančního vzdělávání. Tyto principy se ukázaly být jako nezbytné pro odlišení forem finančního vzdělávání od reklamy. Z tohoto vymezení dále vycházejí dotčená ministerstva při vypisování projektů, např. MF bude udělovat záštitu jen těm projektům finančního vzdělávání, které budou v souladu s principy nezávislosti.¹¹

1.1 Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách

Dokument *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* (dále jen SBFG) vypracovaný v průběhu roku 2006 a následně aktualizovaný v roce 2007 zahrnuje základní principy vytvoření systému pro vybudování FG.

V počátcích práce na vytvoření dokumentu stála snaha o vybudování systému, který umožní úzkou spolupráci odborníků, rozdělí úkoly mezi zainteresované strany a vymezi kompetence a odpovědnost v jednotlivých oblastech finančního vzdělávání. Úsilí bylo zaměřeno na finanční vzdělávání ve školním prostředí. Cílem realizace bylo zvýšit finanční gramotnost žáků základních a středních škol. První verze dokumentu byla dokončena v září 2006. Bylo dosaženo základního zmapování oblasti finančního vzdělávání a popisu jednotlivých komponent a subjektů. Dokument obsahuje bližší charakteristiku úkolů, kompetencí a odpovědnosti za rozvoj finančního vzdělávání.

---

⁹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie* [online]. Dostupné od: 10. 10. 2007, aktualizováno [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

¹⁰ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013, 4 s. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

¹¹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie* [online]. Dostupné od: 10. 10. 2007, aktualizováno [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

Úkolem MF je koordinovat spolupráci mezi zúčastněnými stranami – MF, MŠMT, VÚP, NÚOV a MPO. MF jako garant ochrany práv spotřebitelů dále spolupracuje na formulaci Standardů FG a zajišťuje podmínky pro činnost skupiny PSFV. V souvislostech s tzv. Rámcovou politikou MF v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu (dále jen OSFT) spolupracovalo MF i na vytvoření SFV.¹²

Úkolem MŠMT je zapracovat podmínky, obsah finančního vzdělávání a standardy FG do RVP, které jsou závazné pro tvorbu ŠVP a další plnění vzdělávacích cílů. Dokument SBFG byl sestaven v době, kdy byly vydány první verze RVP příslušných oborů a stupňů vzdělávání. Postupně probíhají revize RVP a dle přijatých dokumentů SBFG a NSFV jsou do RVP zpracovávány standardy FG. Pro střední školství byly tyto standardy zapracovány v období 2007 až 2010, do RVP pro ZŠ jsou standardy nově zahrnuty od 1. 9. 2013.

Výzkumný ústav pedagogický (dále jen VÚP) a NÚOV vytvářejí koncepci pro příslušné stupně vzdělávání. VÚP připravuje RVP pro předškolní, základní, gymnaziální a speciální vzdělávání a NÚOV totéž vytváří pro střední odborné vzdělávání. Obě instituce poskytují školám metodickou podporu.

Úkolem MPO je zajišťovat zpětnou vazbu z pohledu občanských spotřebitelských organizací. Dále se MPO zaměřuje na poskytování finanční podpory pro realizaci vybraných projektů ve finančním vzdělávání.

PSFV, která vypracovala dokument SBFG, současně pracovala také na dokumentu Strategie finančního vzdělávání, která již své působení rozšířila na více cílových skupin vzdělávaných. Oba dokumenty byly dokončeny v závěru roku 2007. Protože aktualizovaná verze dokumentu SBFG již obsahuje i definici finanční gramotnosti a Standardy finanční gramotnosti, zdá se vhodné uvést bližší charakteristiku zde.

„Definice finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný

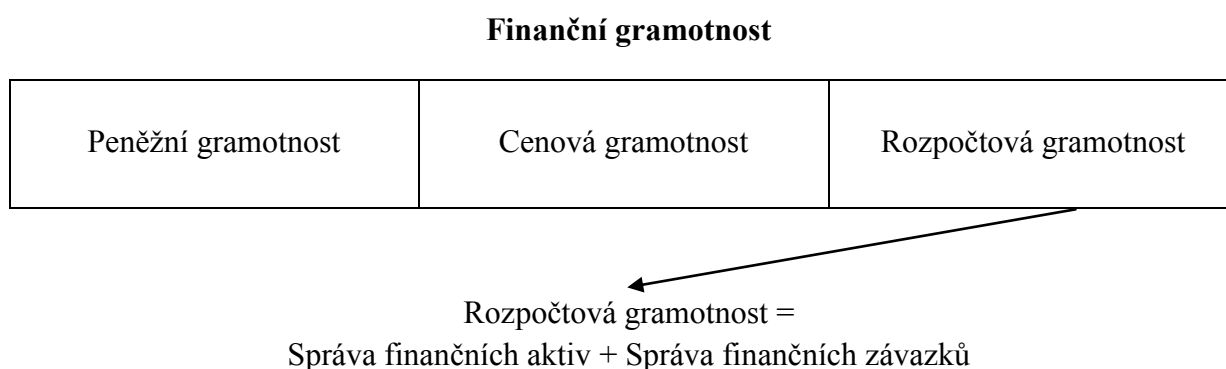
---

¹² ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 13-14. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

*rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*¹³

Stanovování forem a podoby finančního vzdělávání vychází z definice FG, která obsahuje přesný popis znalostí, dovedností a schopností, kterých spotřebitel dosáhne. Výše zmíněná definice tak přesně popisuje, jakého vzdělávacího a výchovného cíle má být finančním vzděláváním dosaženo. Pro jednotlivé věkové stupně jsou pak zpracovány standardy finanční gramotnosti, které budou popsány dále.

FG definovaná jako správa osobních/rodinných financí je dále rozčleněna na tři složky, které jsou zde popsány, a graficky znázorněny, viz obrázek 1.

Obrázek 1. Složky finanční gramotnosti¹⁴

„Peněžní gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.)

Cenovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro porozumění cenovým mechanismům a inflaci, také rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou, poplatkům a úrokovým sazbám.

¹³ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 5. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

¹⁴ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

Rozpočtovou gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu osobního/rodinného rozpočtu a zahrnuje i schopnost zvládat různé životní situace z finančního hlediska. Zahrnuje také dvě specializované složky – správu finančních aktiv (např. vkladů, investic a pojištění) a správu finančních závazků (např. úvěrů nebo leasingu).¹⁵

Dále jsou v dokumentu SBFG popisovány části ekonomické gramotnosti, která v širším pojetí schopnosti ochránit jedince jako spotřebitele, zahrnuje také *schopnost zajistit si příjem, zvažovat důsledky osobních rozhodnutí na současný a budoucí příjem, orientaci na trhu pracovních příležitostí, schopnost rozhodovat se o výdajích apod.*¹⁶

Jako nedílnou součást FG zmiňuje dokument SBFG také širší makroekonomické aspekty a daňovou problematiku. Neopominutelnou souvislost s FG tvoří další gramotnosti, zvláště gramotnost – numerická, informační nebo právní. Tato spojitost je tvořena znalostmi, schopnostmi a dovednostmi např. finančních numerických úkonů, schopnostmi pracovat s informacemi, s informačními zdroji a orientovat se v současném právním systému, mít přehled o právech a povinnostech občanů, zároveň také o možnostech řešení problémových situací a místech, kam je možné obrátit se o pomoc.¹⁷

Provázanost v systému budování finančního vzdělávání je graficky zobrazena na obrázku 2. Jak je z obrázku patrné, jedná se o komplexně propracovaný systém. Na počátku práce je nutné popsat a definovat obsah a cíle vzdělávání, cílovým stavem jsou pak znalosti, schopnosti a dovednosti, kterých má být dosaženo. Úkolem skupiny PSFV je nejen popsat výchozí stav, formulovat problematickou oblast práce, stanovit cílové skupiny

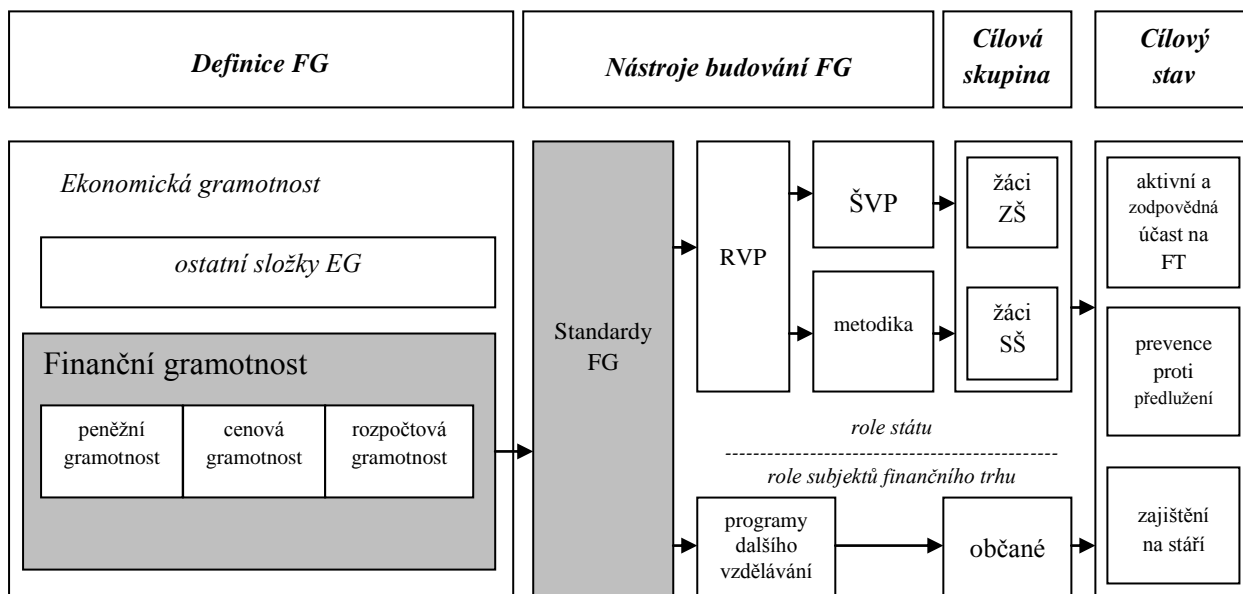
---

¹⁵ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 7. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

¹⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

¹⁷ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

a výchovné a vzdělávací cíle, ale zejména vytvořit strukturu a popsat nástroje, kterými toho bude dosaženo. Nástroje budování FG pak mohou zahrnovat jak implementaci standardů FG do RVP u počátečního vzdělávání, tak vzdělávací programy a aktivity zaměřené na dospělé populaci.¹⁸

Obrázek 2. Role standardů finanční gramotnosti¹⁹

Standards finanční gramotnosti vycházejí z definice FG. Popisují ideální úroveň FG pro různé věkové skupiny. Je to předpokládaný cílový stav finančního vzdělávání pro konkrétní vzdělávací stupně. Standards rovněž tvoří obsah vzdělávání, který je formulován v RVP pro příslušné cílové skupiny. Slouží také jako východisko pro plánování a tvorbu vzdělávacích programů a aktivit, které rozvíjejí a zvyšují úroveň FG všech cílových skupin, tj. nejen žáků, ale také dospělé populace.

¹⁸ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 8. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/skolni-financi-vzdelavani>

¹⁹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 9. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/skolni-financi-vzdelavani>

V dokumentu SBFG jsou standardy FG vypracovány pro tři cílové skupiny – žáky 1. Stupně ZŠ, žáky 2. Stupně ZŠ a pro žáky středních škol. Standardy FG pro žáky středních škol jsou v podstatě shodné se standardy FG pro dospělé populaci.

Standardy FG byly formulovány ve čtyřech tematických okruzích – peníze, hospodaření domácnosti, finanční produkty a práva spotřebitele. Pro každou cílovou skupinu byly formulovány cíle, jichž má být ve finančním vzdělávání dosaženo. Cíle byly stanoveny s ohledem na věkové kategorie a vývojové zvláštnosti vzdělávaných.

Podrobný obsah standardů FG pro ZŠ je uveden v příloze 7 a pro SŠ v příloze 8. Standardy FG zde uvedené jsou určeny pro zapracování do RVP příslušných vzdělávacích stupňů.

Podle akčního plánu NSFV by mělo v roce 2014 dojít k revizi standardů FG. V dubnu 2012 proběhla internetová diskuse odborné veřejnosti s učiteli na téma revize standardů FG. Diskuse byla realizována na Metodickém portále, který vznikl jako prostředí pro odbornou diskusi pedagogů a výměnu jejich zkušeností.²⁰

Dle popisu rolí subjektů finančního vzdělávání garantuje MŠMT vytvoření podmínek pro finanční vzdělávání. Není překvapivým zjištěním, že MŠMT je garantem a hlavním partnerem Metodického portálu, který otevírá mnoho témat a věnuje se vzdělávání celkově, tedy nejen FG. Učitelům i lektorům zabývajícím se finančním vzděláváním, lze tento diskusní portál jen doporučit. Dalšími partnery tohoto odborného fóra jsou např. Česká školní inspekce, NÚV, Národní ústav pro další vzdělávání (dále jen NIDV) a další odborná veřejnost.²¹

Závěry z této diskuse je možné nalézt na metodickém portále RVP. Odborná veřejnost se shodla na názoru, že v současné době není nutné měnit standardy FG, protože jejich formulace byla výsledkem spolupráce širokého týmu odborníků a jejich současná podoba je odpovídající a dostačující. Z diskuse vyplynuly i návrhy na doplnění či přeformulování, které nebyly zásadního charakteru. Těmito návrhy se řešitelský tým bude dále zabývat a mohou být zahrnuty při příští revizi standardů FG a případně do plánované revize RVP.²²

---

²⁰ ČESKO. METODICKÝ PORTÁL RVP. *Metodický portál RVP, inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Dostupné od: únor 2011, aktualizováno [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://rvp.cz/informace/partneri>

²¹ ČESKO. METODICKÝ PORTÁL RVP. *Metodický portál RVP, inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Dostupné od: únor 2011, aktualizováno [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://rvp.cz>

²² ČESKO. METODICKÝ PORTÁL RVP. *Metodický portál RVP, inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Dostupné od: únor 2011, aktualizováno [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=43979&view=2939>

Dalším krokem nezbytným pro vybudování systému finančního vzdělávání je vytvoření **metodických materiálů**, které budou tvořit rámec obsahu finančního vzdělávání a zároveň budou sloužit pedagogům pro správné uchopení problematiky, a také pro potřeby přímé pedagogické práce. Přípravou metodických materiálů se zabývá VÚP a NÚOV. Tyto materiály jsou dostupné na Metodickém portále RVP. Zde k dispozici ke stažení elektronická publikace Finanční gramotnost ve výuce²³ nebo Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol²⁴.

Harmonogram postupu při rozpracování jednotlivých kroků v rozvoji finančního vzdělávání a jeho následná realizace je časově uveden v přílohách dokumentů SBFG, SFV a NSFV. Podrobný obsah těchto harmonogramů je uveden v příloze 9, 10 a 11.

Závěrem byl v dokumentu SBFG formulován předpoklad pravidelného hodnocení úrovně FG a efektivity vzdělávacích programů. Autoři koncepce tak zapracovali do dokumentu potřebu získání zpětné vazby pro potřeby dalšího vývoje a úprav způsobu finančního vzdělávání.²⁵

I když byl dokument SBFG první etapou v realizaci finančního vzdělávání, a ve své době tvořil zásadní strukturu dalšího postupu, v současné době tvoří dílčí strategii, která se zaměřuje na první pilíř finančního vzdělávání.

1.2 Strategie finančního vzdělávání

Dokument SFV navazuje svým pojetím na dokument SBFG, a přitom se oblastí finančního vzdělávání zabývá více do hloubky. Skupina odborníků PSFV, která na obou dokumentech pracovala souběžně, rozšířila působnost strategie na širokou populaci ČR. Problematiku struktury finančního vzdělávání dokument SFV řeší systematicky a uceleně,

---

²³ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV VZDĚLÁVÁNÍ, ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ ZAŘÍZENÍ A ZAŘÍZENÍ PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ. NÚV. DIVIZE VÚP. *Finanční gramotnost ve výuce* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, divize VÚP, 2011. 1. vydání. 59 s. ISBN 978-80-86856-76-6. Dostupné od: 2011 [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

²⁴ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚOV. *Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 1. vydání. 96 s. ISBN 978-80-87063-13-2. Dostupné od: 2008 [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

²⁵ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 10. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

vymezuje hlavní problémy a navazující prioritní úkoly v této oblasti. Finanční vzdělávání se stává nástrojem ke zvýšení finanční gramotnosti občanů a tím také k posílení jejich ochrany jako spotřebitelů.²⁶

Skupina PSFV při práci na dokumentu zohlednila doporučení mezinárodních organizací např. OECD nebo EU. Zkušenosti čerpala například ze Strategie spotřebitelské politiky 2007 – 2013²⁷ nebo z Bílé knihy o politice finančních služeb 2005-2010²⁸.

*„Tyto strategické dokumenty představují dlouhodobý rámec jak pro aktivity Evropské komise, tak i členských států EU. K definování konkrétního přístupu k otázce finančního vzdělávání na národní úrovni je jak v rámci EU, tak mimo ni obvyklé formulovat strategie finančního vzdělávání“.*²⁹

V SFV je poprvé prezentována dvoupilířová struktura finančního vzdělávání. První pilíř finančního vzdělávání je nazván počáteční vzdělávání a druhý pilíř je nazván další vzdělávání. Do prvního pilíře jsou zahrnuty ty stupně vzdělávání, které popisuje dokument SBFG, tedy žáci 1. a 2. stupně ZŠ a žáci středních škol. Do druhého pilíře jsou zahrnuti všichni spotřebitelé, bez rozdílu věku. Jedná se o způsob celoživotního vzdělávání.

Jak již bylo zmíněno při podrobnější charakteristice dokumentu SBFG, vznikaly oba dokumenty současně. Změny a doplnění, kterými byla rozšířena koncepce SBFG, vycházely ze základních bodů SFV. Jedná se o definici FG, popis ekonomické gramotnosti a souvisejících gramotností, formulaci standardů FG a popsání subjektů finančního vzdělávání.

Oproti dokumentu SBFG, zaměřeného na oblast počátečního vzdělávání, byly v SFV formulovány prioritní oblasti a zpracována charakteristika cílových skupin a k nim vztahených vzdělávacích cílů. Prioritním oblastmi se tak stala aktivní a odpovědná účast spotřebitelů na finančním trhu, prevence proti předlužení a zajištění na stáří. Cílové skupiny

---

²⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 2. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

²⁷ EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *Health and consumers. Consumer Policy Strategy 2007-2013*[online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13. 3. 2007 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.

²⁸ EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *The EU single market. Financial Services Policy* [online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13. 3. 2007 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.

²⁹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 2. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

byly formulovány podle dvou kritérií. První kritérium je stanoveno podle fází životního cyklu, tedy *žáci beze zdrojů a závazků, studenti a mladí dospělí ve fázi nízkých úspor, rodiny s dětmi ve fázi půjček, samostatné domácnosti ve fázi investic a lidé okolo důchodového věku ve fázi čerpání majetku*. Druhým kritériem jsou *specifické životní situace, tedy předlužené domácnosti, skupiny se specifickými potřebami a skupiny ve specifické situaci*.³⁰

V rámci popisu dvoupilířové struktury, která se v části počátečního vzdělávání odkazuje na dokument SBFG, jsou formulovány také principy finančního vzdělávání.

Princip obecnosti zajišťuje, že projekty finančního vzdělávání budou realizovány v obecné rovině, tedy rozvíjet základní znalosti o finančních produktech a službách za splnění podmínky, že budou vyučována obecná pravidla a postupy finančního trhu nikoliv konkrétní nabídka z daného sektoru.

Princip odbornosti popisuje potřebu zajišťovat realizaci finančního vzdělávání kvalifikovanými vzdělavateli, kteří jsou odborně připraveni jak v oblasti vzdělávání, tak současně i v odborné oblasti financí.

Princip informovanosti zdůrazňuje jako nezbytnou složku finančního vzdělávání dostupnost informací a použití vhodných informačních kanálů, přístupných cílovým skupinám bez omezení.³¹

Charakteristika druhého pilíře SFV, tedy dalšího vzdělávání, se zabývá formulováním základních opatření, mezi která je zahrnuta efektivní spolupráce subjektů veřejné správy, profesních sdružení, finančních institucí a sdružení spotřebitelů v rámci PSFV. Jsou zde zmíněny standardy FG, potřeba ověření úrovně FG české populace a tvorba projektů finančního vzdělávání a pravidelné monitorování úrovně FG.

Pro úspěšnou spolupráci byly v SFV popsány role klíčových aktérů ve finančním vzdělávání. Jsou zde zahrnuty MF, MŠMT, MPO, jejichž úkoly byly stanoveny již v dokumentu SBFG. Nově bylo ke spolupráci přizváno také Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) v souvislosti se sociálním zabezpečením, sociální prací v terénu a problematikou zaměstnanosti, Ministerstvo vnitra (dále jen MV) v souvislosti

---

³⁰ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 11. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

³¹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 12. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

s prevencí kriminality a ČNB, která je zodpovědná za dohled nad finančním trhem. Jako další partneři ve finančním vzdělávání jsou zde zmíněna profesní sdružení, sociální partneři např. odbory, dále pak spotřebitelská sdružení, vzdělávací instituce a média.³²

1.3 Národní strategie finančního vzdělávání

Vzhledem k doporučení společnosti OECD a komise EU, rozpracovat systém finančního vzdělávání na vládní úrovni, aby bylo možné zajistit účast všech státních i nestátních složek, sjednotit postup ve finančním vzdělávání a učinit podmínky závazným pro všechny dotčené složky, přistoupila skupina PSFV k přepracování původního dokumentu SFV. Toto úsilí vedlo k vytvoření NSFV, která byla schválena vládou 10. 5. 2010. NSFV tedy ještě více rozpracovává jednotlivé části struktury finančního vzdělávání, obsahuje jednotný a koordinovaný systém, a je již závazná pro všechny složky státní správy.³³

Mírně byly upraveny principy finančního vzdělávání, přičemž princip obecnosti a princip odbornosti byly ponechány v nezměněné podobě. Princip informovanosti byl v dokumentu NSFV přepracován a přejmenován, nově je uváděn princip zacílení.

Princip zacílení zdůrazňuje, že je nutné u každého projektu či programu finančního vzdělávání jasně vymežit, pro jakou cílovou skupinu jsou informace určeny. Dále je nutné zvolit vhodné informační kanály s ohledem na přístupnost pro cílové skupiny, ve snaze vyloučit chybnou interpretaci informací.³⁴

NSFV dále poukazuje na nutnost důkladné přípravy vzdělávacích programů či projektů tak, aby se nepřekrývaly některé složky a zároveň nebyla některá témata opomenuta.

V SFV byla formulována potřeba spolupráce a vhodnost vzniku dlouhodobé nezávislé platformy, která by umožnila profesní setkávání, výměnu zkušeností, diskusi a koordinaci dalších aktivit. V dokumentu NSFV je specifikována spolupráce na širší úrovni,

---

³² ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 14-15. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

³³ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie* [online]. Dostupné od: 10. 10. 2007, aktualizováno [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

³⁴ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, květen 2010. s. 16 bez ISBN. Dostupné od: 10. 5. 2010 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

kteřou zastává skupina PSFV a jsou zde formulovány její úkoly. *Koordinace na užší úrovni zahrnuje práci užšího orgánu, který zajistí operativnější koordinaci aktivit a spolupráci při realizaci této strategie, tímto orgánem je ustanoven Výkonný výbor PSFV opět s vymezením úkolů.*³⁵

V závěru dokumentu NSFV je zmíněna potřeba pravidelně získávat zpětnou vazbu z oblasti dalšího vzdělávání. Pro potřeby hodnocení bude vytvořena metodika. Jako vhodná možnost se jeví srovnávání národních výsledků se zjištěními v jiných zemích a účast ČR na globálním měření FG, připravované organizací OECD.³⁶

1.4 Principy nezávislosti

V roce 2012 se projevila společenská potřeba některých subjektů podílejících se na realizaci finančního vzdělávání vymezit a oddělit některé pojmy tak, aby bylo ihned zřejmé, zda se jedná o nezávislé vzdělávání či komerční aktivitu.

Zmíněné vymezení bylo stěžejní zejména pro subjekty realizující a financující projekty finančního vzdělávání a pro MF jako odborného garanta.

Trend vymezit pojmový aparát a popsat podmínky a zásady fungování finančního vzdělávání koresponduje s mezinárodními doporučeními organizace OECD a EU, formulovanými v dokumentu *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*³⁷. Při řešení tohoto úkolu tedy přistoupila skupina PSFV k přesnému odlišení pojmů finančního vzdělávání a zvyšování FG a rozšířila principy finančního vzdělávání.

Hlavní snaha skupiny PSFV se zaměřila na formulování základních vstupních podmínek pro finanční vzdělávání a potřebu oddělit nezávislé finanční vzdělávání od komerčních aktivit subjektů finančního trhu. Jako výstup byl přijat dokument *Principy*

---

³⁵ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, květen 2010. s. 23 bez ISBN. Dostupné od: 10. 5. 2010 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

³⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, květen 2010. s. 25. bez ISBN. Dostupné od: 10. 5. 2010 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

³⁷ ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. OECD. *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness* [online]. Organisation for economic co-operation and development, červenec 2005. 7 s. bez ISBN. Dostupné od: červenec 2005 [cit 15. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>

nezávislosti ve finančním vzdělávání. V jeho úvodu jsou popsány definice stěžejních pojmů – finanční gramotnost (viz str. 15-16) a pojem reklama. Tyto definice vymezují obsahový rámec pojmů a poskytují prostor pro vytvoření zásad finančního vzdělávání.

„Reklamou se rozumí oznámení, předvedení či jiná prezentace šířené zejména komunikačními médii, mající za cíl podporu podnikatelské činnosti, zejména podporu spotřeby nebo prodeje zboží, výstavby, pronájmu nebo prodeje nemovitosti, prodeje nebo využití práv nebo závazků, podporu poskytování služeb, propagaci ochranné známky.“³⁸

Podle dokumentu Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání má být **finanční vzdělávání** nezávislé na podmínkách finančního trhu, a jeho aktérů, dále má plnit stanovené principy a být v souladu se standardy FG.³⁹

Finanční gramotnost je pak výsledný stav po působení finančního vzdělávání, s důrazem na fakt, že rozšířit FG je možné také při samostatném vyhledávání informací, poskytování informací či poradenství, sledováním reklamy, účastí na marketingových akcích, sledováním propagací apod.⁴⁰

Nově doplněným principem finančního vzdělávání je **princip objektivity**, který vymezuje nezbytnost sdělovat informace objektivně, nikoliv je subjektivně (jednostranně) hodnotit.⁴¹

Podstatou principu objektivity se tak stala potřeba odlišit projekty a programy finančního vzdělávání od aktivit komerčních subjektů. Tvůrce vedla snaha předkládat cílové skupině vzdělávaných informace objektivní, nezájaté a umožnit jim porovnání různých produktů finančního trhu z hlediska jejich podstaty, nikoliv výhodnosti. Ve výkladu principu

---

³⁸ ČESKO. Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů ze dne 9. února 1995, § 1 odst. 2 [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky. 1995*, částka 8. s. 467-470. Dostupné od: 14. 3. 1995 [cit 15. 3. 2014] Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

³⁹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. s. 2. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

⁴⁰ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. s. 2. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

⁴¹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. s. 3. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

objektivitu jsou zdůrazněny podmínky použití charakteristických propagačních znaků produktů, služeb, financujících komerčních subjektů nebo loga finančně vzdělávacího subjektu.⁴²

„Finanční vzdělávání je tedy proces, který směřuje ke zvyšování finanční gramotnosti a splňuje následující zásady: jeho obsah je v souladu se standardy finanční gramotnosti, splňuje princip objektivitu, princip obecnosti, princip odbornosti a princip zacílení.“⁴³

1.5 Rámcové vzdělávací programy

Nový přístup ke vzdělávání vychází z tzv. „Delorsových cílů“⁴⁴. Změny ve způsobu pojetí vzdělávání přinášejí zdůraznění znalostí, schopností a dovedností v jednotlivých oblastech propojené v síť či strukturu vzájemně se obohacující a ovlivňující. Cílem vzdělávání již není encyklopedická znalost, ale práce s informací a schopnost jejího zpracování a využití, tedy dovednost využitelná v každodenním životě. Úlohou školy je nyní vytvořit vhodné podmínky pro získání klíčových a odborných kompetencí. Výchozí informace, tedy cíle, obsah vzdělávání a zmíněné kompetence jsou zapracovány do příslušných RVP a následně konkretizovány v ŠVP.

Z pohledu finančního vzdělávání zastupuje preprimární, primární a sekundární vzdělávání první pilíř, tedy počáteční vzdělávání. Terciární stupeň vzdělávání spolu s neformálním a informálním vzděláváním reprezentují druhý stupeň, tedy další vzdělávání.

FG však dosud nebyla formulována jako průřezové téma. V RVP tak zatím není uvedena FG jako samostatná klíčová kompetence. Podklady pro stanovení obsahu vzdělávání v případě finanční gramotnosti je třeba čerpat z ostatních klíčových kompetencí, např. personální a sociální, kompetence k řešení problémů, pracovní, občanské kompetence

---

⁴² ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. s. 3. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

⁴³ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. s. 3. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

⁴⁴ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Hamburská deklarace a agenda pro budoucnost, Hamburk, 1997* [online] Hamburk: Komise UNESCO, Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA V, 1997. Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/hamburska-deklarace-a-agenda-pro-budoucnost-hamburk-1997?highlightWords=unesco+Hamburk>

a kompetence k podnikavosti. Výjimku tvoří RVP pro střední vzdělávání oboru sociální práce, který má FG formulovanu v rámci matematické a finanční gramotnosti.

Standardy FG byly postupně zapracovány do RVP.⁴⁵ Jako poslední byly standardy FG zapracovány do RVP základních škol. Výuka FG je tedy u ZŠ povinná od 1. 9. 2013.

Podrobný obsah klíčových a odborných kompetencí jednotlivých stupňů vzdělání je uveden v přílohách 1 až 6. Podrobný obsah standardů finanční gramotnosti pro 1. a 2. stupeň ZŠ a pro SŠ je uveden v přílohách 7 a 8.

RVP jsou revidovány, implementace FG do průřezových témat by tak měla proběhnout v průběhu příštích let.

---

⁴⁵ OPLETALOVÁ, Alena. Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání. In: *CIVILIA*. Odborná revue pro didaktiku společenských věd. 2012. Praha: Pro Univerzitu Palackého v Olomouci vydalo Nakladatelství Epoque, ročník 3, číslo2, s. 46. ISSN 1805-3963.

2 Cílové skupiny a jejich vývojová specifika

Finanční vzdělávání v prvním pilíři koresponduje se systémem české školské soustavy⁴⁶, který je rozdělen podle věku dětí. Podrobné schéma české školské soustavy je uvedeno v příloze 19 a 20.

Podmínky specifické pro každý jednotlivý stupeň vzdělávání upravuje zákon č. 61/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).⁴⁷

2.1 Preprimární vzdělávání

Preprimární vzdělávání zahrnuje děti ve věku od 3 do 6 let a ve školské soustavě je zastoupen mateřskými školami (dále jen MŠ).

Z hlediska vývojové psychologie jsou poznávací procesy předškolního věku ještě nezralé, v tomto období se však intenzivně vyvíjejí. Dítě ještě vnímá především nápadné předměty, které upoutaly jeho pozornost, a souvisejí s právě vykonávanou činností. Smyslové vnímání se rozvíjí od základních barev, chutí, sluchových a hmatových vjemů ke komplikovanějším. Paměť je dosud mechanická, postupně se s přibývajícimi zkušenostmi rozvíjí paměť logická. Pozornost dítěte je nestálá a přelétavá, soustředění se rozvíjí postupně. Dítě v tomto věku rozvíjí své fantazijní představy, roste obliba pohádek a námětových her. V myšlení dochází k přechodu od předpojmového myšlení k pojmovému. Dítě rozvíjí své myšlení postupně, pojmy si vytváří zpočátku na základě náhodných znaků, souvislostí, které si s určitými jevy nebo předměty spojuje. Dosud však není schopno zobecňování. Rozvíjí se řeč, dítě si v tomto období osvojuje 2000 až 2500 nových výrazů. Také emoční a sociální vývoj v předškolním věku zaznamenává rozvoj, dítě přestává mít strach z neznámého prostředí, nereálných situací a neznámých lidí. U starších předškoláků se projevuje strach z nereálných fantastických bytostí.⁴⁸

---

⁴⁶ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚOV. *Schéma vzdělávací soustavy* [online]. Dostupné od: 2008 [cit 17. 3 2014]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/schema-vzdelavaci-soustavy#article>

⁴⁷ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky, 2004*. Částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasaky-c-177-2009-sb>

⁴⁸ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 68-72. ISBN 80-244-0629-2

Rozvíjejí se vyšší city jako city sociální, intelektuální a estetické. Pro všechny tyto city je stěžejním rozvojovým faktorem vzor dospělého, čímž se potvrzuje vliv sociálního učení. Socializace probíhá zejména prostřednictvím her. Před začátek školní docházky se formují první postoje.⁴⁹

V RVP pro předškolní vzdělávání je definováno, že „*Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají.*“⁵⁰

Dnešní doba klade velké nároky na výchovu dětí. Se zřetelem na nutnost přípravy budoucích dospělých v době, která se dramaticky mění. Jedná se o přípravu dětí, které jednou zastanou místo učitelů, techniků, lékařů, výzkumníků a především obyvatel, uživatelů služeb, spotřebitelů zboží a rodičů. A zejména se jedná o výchovu dětí, které jednou budou vychovávat následující generaci. Úkol připravit děti na všechny role je nesnadný a měl by být realizován postupně a koncepčně. Ve věku předškolních dětí dochází k položení základu všech nezbytných složek. Je žádoucí posilovat tvořivost jedince a rozvíjet zejména morální stránku osobnosti a vštípit základy lidských kvalit.⁵¹

V tomto smyslu je také formulován § 33 školského zákona, který pro plnění těchto cílů dále vymezuje potřebu nápravy u nerovnoměrného vývoje dětí se speciálními vzdělávacími potřebami ještě před započítáním školní docházky. Pro tyto účely je určena speciálně pedagogická péče, která jim bude věnována.⁵²

---

⁴⁹ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 68-72. ISBN 80-244-0629-2

⁵⁰ ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 1. Vydání. s. 11. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné od: 10. 2. 2013 [cit 25. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

⁵¹ ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. s. 13. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné od: 4. 12. 2002 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

⁵² Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky, 2004*. Částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasky-c-177-2009-sb>

2.2 Primární vzdělávání

Primárního vzdělávání se účastní děti ve věku od 6 do 11 let. Ve školské soustavě je zastoupen prvním stupněm ZŠ, tedy 1. až 5. ročník.

Vývojová psychologie nazývá toto období etapou mladšího školního věku. Dítě vnímá svět takový jaký je, a snaží se o jeho pochopení. Již není orientováno pouze na vlastní přání a fantazii. Mění se vztah dítěte k autoritám, od přijetí a respektování autority na začátku tohoto období až po kritičtější přístup v závěru období. Vývoj dítěte je plynulý, velmi nápadná je aktivita, snaživost a ochota dítěte spolupracovat. Děti se v tomto období samy posuzují podle podaných výkonů a úspěchů, což je dále motivuje a vede k rozvoji kompetencí a sebevědomí. Vnímání je již cílevědomé, mění se v proces zkoumání, tedy poznávání podstaty vlastností, předmětů, jevů a souvislostí. Dítě se již orientuje v čase i prostoru. Rozvíjí se schopnost analyzovat, rozlišovat a zobecňovat. Zdokonaluje se paměť, rozvíjí se záměrné zapamatování, a logický úsudek. Prodlužuje se délka pozornosti, kterou je dítě schopno soustavně koncentrovat. V myšlení se postupně rozvíjejí logické operace. Z počátku je důležitá vnější motivace ve formě pochvaly, povzbuzení, známky, úsměvu apod. Dochází k prudkému rozvoji řeči v souvislosti s rozšířením řeči o psanou a čtenou formu, děti znásobí slovní zásobu, tvoří složitější věty a souvětí. V oblasti emocionální a sociální dochází ke stabilizaci. Ustupuje nevyrovnanost a impulzivita a projevuje se porozumění a schopnost seberegulace. Hodnotová orientace a sociální kontrola podléhá zpočátku vlivu autority, později se sociální normy stabilizují a dítě začíná chápat a respektovat určitá pravidla i bez zásahu autority. Dítě si k učiteli zpočátku vytvoří vztah založený spíše na nekritickém obdivu, náklonnosti někdy i strachu. V pozdějších obdobích se vztah k učiteli stane více kritickým.⁵³

Vliv na tvorbu a stabilizaci hodnot i sociálních vztahů mají také vrstevníci. Pro tuto věkovou kategorii je velmi určující subjektivní pocit úspěšnosti, který má vliv na pojetí vlastní identity. Dítě si buduje síť sociálních vztahů s vrstevníky, přijímá nové společenské role a postavení, objevuje se pocit sounáležitosti, společné odpovědnosti, rozvíjejí se kamarádské vztahy. Oblíbenými hrami jsou hry konstruktivní, pohybové, soutěživé nebo společenské. Výrazněji se projevuje rozdíl ve volbě her u chlapců a děvčat, a také v jejím prožívání. Chlapci jsou mnohdy originálnější, tvořivější, ale také hlučnější a agresivnější. Vyhledávají při hře více otevřený prostor, kdežto u děvčat je tomu naopak. V oblasti zájmů je

---

⁵³ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 93-97. ISBN 80-244-0629-2

možné sledovat počátky, hledání a časté opouštění zájmových činností. Úspěch v zájmové činnosti může u dítěte kompenzovat výkonové či sociální nedostatky, dítě se zde může vhodným způsobem realizovat. Morální vývoj je velmi silně ovlivněný rodinou.⁵⁴

Cíle vzdělávání pro základní vzdělávání formuluje školský zákon v § 44. „*Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.*“⁵⁵

2.3 Sekundární vzdělávání

Sekundární vzdělávání je určeno pro žáky ve věku od 11 do 21 let. Ve školské soustavě je sekundární vzdělávání rozděleno na tři etapy – nižší, vyšší a post-sekundární vzdělávání.

2.3.1 Nižší sekundární vzdělávání

Nižší sekundární vzdělávání zahrnuje druhý stupeň ZŠ nebo nižší ročníky víceletých gymnázií, oba typy vzdělávání se vztahují na děti ve věku 11 až 15 let.

Z hlediska vývojové psychologie je toto období charakterizované prepubertálními a pubertálními změnami. Vývoj chlapců a dívek je časově mírně rozdílný, prepuberta nastupuje u dívek kolem 10. roku a u chlapců kolem 11. roku.

Prepuberta je relativně krátké období, které je charakteristické zejména prudkým fyzickým vývojem, který však není v souladu s pomalejším psychickým vývojem. V motorice se díky rychlému růstu projevuje nekoordinovanost pohybů a může nastat zhoršení fyzické výkonnosti. Působením sexuálního pudu se projevuje celková psychická labilita, plná zvrátů,

---

⁵⁴ ŠMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 97-99. ISBN 80-244-0629-2

⁵⁵ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky, 2004*. Částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlaskey-c-177-2009-sb>

střídání nálad v širokém spektru od agresivity až po nezájem nebo apatii. Objevuje se denní snění, které zhoršuje soustředění a motivaci pro školní práci a učení. Myšlení se rozvíjí v oblasti kreativity, zvyšuje se počet úspěšných řešení problémů, začíná se budovat abstraktní myšlení, schopnost vyvozovat logické závěry, děti se přestávají učit mechanicky, snaží se o pochopení. Dívky bývají více orientovány na verbální projevy, chlapci spíše na početní a prostorové úkoly. Rozvíjejí se sociální a citové stránky osobnosti, častá je labilita, proměnlivost, nekritičnost k objektu obdivu či náklonnosti. Děti v tomto období bývají citlivé ke kritizování od rodičů či pedagogů. Ačkoliv jsou děti se svými rodiči v častém konfliktu, potřebují cítit emocionální zázemí a zejména pocit uznání a akceptování. Snaží se osamostatnit od rodiny a orientují se na vrstevnické skupiny.⁵⁶

Puberta přináší jisté zklidnění vyrovnáním rozdílu mezi fyzickým a psychickým vývojem. Období pohlavního dozrávání promění dítě v biologicky dospělého jedince. U chlapců nastává přechod mezi prepubertou a pubertou přibližně ve 13 letech, u dívek je to průměrně ve 12,5 letech. Sexuální pudy se projevují pravidelněji, pro dospívající se stávají snáze zvládnutelnými. Nerovnoměrný růst se harmonizuje a tím dochází také k lepší koordinaci těla. Výrazně se rozvíjí logická paměť, mechanická paměť se oslabuje, zdokonaluje se abstrakce, usuzování a dedukce. Projevuje se snaha o sebezdokonalení, někdy spojená se snahou překonat vědomosti dospělých. Pubertální jedinec citlivě vnímá obraz sebe sama a neustále se porovnává s jinými lidmi, pozornost věnuje vlastním nedostatkům a snaží se nedostatky kompenzovat volbou jiných činností nebo změnou chování. Toto vede ke snaze důkladněji poznat příčiny chování jiných lidí, zatím však neuznává citové důvody chování, a hledá rozumová zdůvodnění. Názory si vytváří unáhleně, projevuje se absence zkušeností, často se vymezuje vůči názorům dospělých a nekriticky přijímá názory vrstevníků. Názory nejsou stálé, dochází k jejich časté proměně.⁵⁷

Citový vývoj je nevyvážený, potřeba odpoutání se od rodičů přináší snahu sblížit se s někým jiným. Prožívají první zamilování a vznikají pevnější kamarádské vztahy. Rozvíjejí se vyšší city, estetika, morálka, ztotožňuje se s morálními hodnotami rodiny i celé společnosti. Snaží se získat nezávislost, vymezují se názorově v diskusi s dospělými, snaží se názorově odlišit. Ve snaze působit dospěleji napodobují některá chování dospělých,

---

⁵⁶ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 101-105. ISBN 80-244-0629-2

⁵⁷ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 105-108. ISBN 80-244-0629-2

i ta negativní. Projevuje se potřeba uniformity v oblastech oblékání, chování i v názorech. Období puberty vrcholí přibližně v 16 letech.⁵⁸

Školský zákon v § 44 formuluje cíle vzdělávání pro základní vzdělávání celkově. Tato část se tedy vztahuje i na nižší sekundární vzdělávání.

2.3.2 Vyšší sekundární vzdělávání

Vyšší stupeň vzdělávání tvoří vyšší ročníky víceletých gymnázií, čtyřletá gymnázia, střední odborné školy (dále jen SOŠ), konzervatoře a střední odborná učiliště, věk žáků studujících v tomto stupni vzdělávání je 15 až 19 let.

Vývojová psychologie označuje období přechodu mezi koncem puberty a začátkem dospělosti termínem adolescence. Spodní hranice tohoto období je přibližně 16 let u děvčat a 17 let u chlapců. Věkové vymezení nekoresponduje přesně s údaji o věku středoškoláků 15 až 19 let, je však možné tuto nesrovnalost posoudit jako nepodstatný rozdíl, a to z důvodu individuálního průběhu fyzického vývoje každého jednotlivce. Dále je možné zohlednit také rostoucí počet odkladů školní docházky. Děti, které do první třídy ZŠ nastoupily jako sedmileté, pak budou ZŠ opouštět jako šestnáctileté. Horní hranice období adolescence není stanovena. Vždy záleží na splnění souboru dovedností, schopností a míry získání kompetencí, které předpokládáme u dospělého jedince.⁵⁹

Adolescence je náročná etapa ve vývoji mladého jedince. „*Hlavním vývojovým úkolem adolescenta je vytvořit si pocit vlastní identity, přijmout normy společnosti, vytvořit si vědomí vlastní hodnoty, přijmout za své morální principy dané společností, postupně se stát nezávislými na rodičovské autoritě a vytvářet heterosexuální vztahy.*“⁶⁰

Adolescenti získávají své zkušenosti experimentováním, zkoušením alternativního chování a střídáním různých rolí. Navazují tak na dosavadní zkušenosti, kdy zdokonalují, upevňují, mění či upravují své poznatky z dřívějších vývojových období. Postupným přidáváním zkušeností si vytvářejí vlastní identitu, na které se také podílejí vrozené charakterové rysy a temperament. Tento vliv se podílí na velmi rozmanitém chování stejně

---

⁵⁸ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 108-110. ISBN 80-244-0629-2

⁵⁹ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 111-110. ISBN 80-244-0629-2

⁶⁰ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 111. ISBN 80-244-0629-2

věkové skupiny jedinců. Adolescence jako závěr období dospívání je etapou *střetu touhy po nezávislosti a autonomii současně s pokračující závislostí na rodičích*. Jednání adolescentů tak bývá váhavé a konfliktní.⁶¹

Fyzická stránka adolescentů nabývá své konečné podoby, výkonnost je vysoká, ve sportu jsou schopni i špičkových výkonů. Kognitivní vývoj zahrnuje dosud přetrvávající kritiku autorit, objevuje se však přezkoumávání poznatků. Vnímání se již více blíží realitě, i když dosud nepominulo období radikalismu a nekompromisnosti, zatím se stále projevuje jednostrannost v chápání skutečnosti. Jedinec dosud není schopen pochopit všechny důsledky svého chování. Dochází k rozvoji abstrakce a formálních operací, které umožňují analytické a sebekritické myšlení. To umožňuje hledat řešení, zvažovat více možností, posoudit logické důsledky a možné varianty řešení. V závěru období tak je adolescent schopen postihnout vztahy a utvářet si vlastní názor. Rozvíjí si síť sociálních vztahů a má potřebu partnerství.⁶²

Ve školském zákoně v §57 je popsán cíl středního vzdělávání. Je jím rozvinout *„vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.*“⁶³

2.3.3 Post-sekundární vzdělávání

Posledním stupněm sekundárního vzdělávání je post-sekundární vzdělávání, které je zastoupeno nástavbovým studiem pro obory ukončené učňovskou zkouškou, toto nástavbové studium je ukončeno maturitní zkouškou a studenti jsou ve věku 19 až 21 let.

Věková kategorie odpovídající post-sekundárnímu vzdělávání odpovídá období adolescence, dospělosti nebo přechodu mezi těmito stupni zralosti. Projevy, vývojové fáze

---

⁶¹ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 111-114. ISBN 80-244-0629-2

⁶² ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 114-117. ISBN 80-244-0629-2

⁶³ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky, 2004*. Částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasaky-c-177-2009-sb>

a potřeby adolescentů byly popsány v předchozí kapitole. Stručná charakteristika období dospělosti je zařazena v kapitole následující.

Průběh fyzického a psychického vývoje může být natolik rozdílný, že není možné stanovit přesnou vývojovou pozici mladého člověka ve věku 19-21 let. Pro potřeby této práce je možné se přiklonit k názoru, že po dovršení 18 let věku již bude možné alespoň většinu zástupců této cílové skupiny charakterizovat jako dospělé.

2.4 Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání zahrnuje studium vyšších odborných škol (dále jen VOŠ), vysokých škol v různých stupních a doktorské studium. Také pro oblast terciárního vzdělávání, zaměřené na Vyšší odborné školy (dále jen VOŠ), jsou formulovány podmínky ve školském zákoně, §92 odst. 1. V tomto stupni vzdělávání se předpokládá prohloubení znalostí, dovedností a schopností získané v předchozích stupních vzdělávání. Vzhledem k odbornému zaměření VOŠ pak je jako základ preferována odborná a praktická příprava na budoucí povolání.⁶⁴

Z pohledu věku do této cílové skupiny patří také neformální a informální forma vzdělávání, tedy programy, kurzy, lekce, workshopy, celoživotní vzdělávání, debaty, přednášky, působení médií, životní zkušenost apod. Cílovou skupinou všech zmíněných forem vzdělávání jsou dospělí lidé, kteří naplňují níže uvedenou charakteristiku.

Vývojová psychologie považuje dospělost za etapu nejvyšší zralosti člověka. V tomto období je jedinec na vrcholu svých fyzických i tvůrčích sil, je samostatný, citově vyrovnaný, navazuje vztahy, zakládá rodinu a své schopnosti a dovednosti rozumně využívá. Zajímá se o problémy společnosti, ve které žije. Předpokládá se, že k této charakteristice patří také ekonomická samostatnost. Období dospělosti je možné dále dělit na mladší, střední a starší dospělost. Pro potřeby finančního vzdělávání není toto dělení podstatné, práce se tímto rozlišením dále nezabývá.⁶⁵

---

⁶⁴ Zákon č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky, 2004*. Částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlaske-c-177-2009-sb>

⁶⁵ ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. s. 118. ISBN 80-244-0629-2

3 Jan Amos Komenský k finanční gramotnosti

Finanční gramotnost, jako soudobý problém 21. století, nebyl v době života Komenského definován ani blíže popisován. Komenský se ve svém díle zaměřuje na nápravu člověka a lidstva jako takového. Zdůrazňuje morální kvality a potřebu vzdělání pro dosažení nápravy lidí. Z tohoto pohledu je možné nahlížet na FG jako na jednu ze součástí, jež se podílejí na formování charakteru člověka a ovlivňují jeho způsob života. Lze usoudit, že toto spojení je možné uplatnit i v opačném sledu, tedy, že ve spolupráci s morálními stránkami člověka a jeho vzdělaností je možné umocnit znalosti a praktické dovednosti související s FG.

3.1 Stručný popis společnosti 17. a 21. století

Bouřlivé období pobělohorské, v němž žil a tvořil Jan Amos Komenský, je v některých znacích podobné se současnou situací, v níž se lidstvo nachází. Tématem práce není porovnání společenského soužití a charakteru rizik 17. a 21. století, přesto je vhodné na tomto příkladu poukázat na podobnost ve stavu společnosti, která vedla J. A. Komenského k práci na všenápravě lidstva.

Pro nastínění společenských poměrů je třeba připomenout alespoň hlavní rysy doby, v níž Jan Amos Komenský „svými“ zbraněmi bojoval za práva na svobodu vyznání a proti útlaku a kruté politické represi českých zemí ze strany Habsburků.

Od dob jeho vysvěcení za kněze v roce 1616 začal pomalu sílit *nábožensko-politický zápas o charakter českého státu*⁶⁶. Po dosazení Ferdinanda II. Štýrského, fanatického katolíka, na český trůn zesílil tlak na rekatolizaci obyvatelstva. *Porušování Majestátu a sílící provokace „jezuitské“ strany vedly na jaře 1618 ke svolání stavovského evangelického sjezdu. Během zasedání převládl názor radikální opozice, žádající potrestání věrolomných císařských místodržících*⁶⁷, který vyústil v druhou pražskou defenestraci. *„Následující české stavovské povstání otevřelo cestu k dosud největší evropské válce, jež trvala třicet let a zvláště pro český*

---

⁶⁶ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 37. ISBN 80-85498-03-0

⁶⁷ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 41. ISBN 80-85498-03-0

*národ měla tragické následky.*⁶⁸ Odboj vedli stavovští předáci, kteří vytvořili vládu třiceti directorů, a s žoldněřským vojskem a zahraniční pomocí usilovali o zastavení rekatolizace, uplatnění náboženských svobod a zbavení jha Habsburků. V roce 1619 vyvrcholil vzdor, a odpor stavů vyústil ve svržení katolické vlády. „*Česko-moravské vojsko ohrožovalo Vídeň a k protihabsburskému boji se přidal sedmihradský kníže Gabriel Bethlen, aspirující na uherský trůn, a dokonce rakouská protestantská šlechta. Stavovský sněm v Praze schválil novou konfедераční ústavu, vyhlašující náboženské a politické svobody, rovnoprávnost jednotlivých zemí Koruny české a volitelnost panovníka.*“⁶⁹ Ferdinand II Štýrský byl sesazen a za českého krále byl stavy zvolen Fridrich Falcký. Obrat ve vývoji nastal po zvolení Ferdinanda II. Štýrského novým císařem v roce 1620. Jako nový císař uzavřel spojeneckou smlouvu s Katolickou ligou, vedenou Maxmiliánem Bavorským, a navázal spolupráci s habsburským Španělskem, které poskytlo zlato na vedení dalších bojů. Armády tehdejší doby tvořili většinou žoldněři, kteří se nechali najímat kteroukoliv stranou. Jejich finanční nároky tak ovlivňovaly i výsledek vojenského tažení. Větší finančně-vojenský potenciál Ferdinanda II. Nemohly stavy spolu se spojenci z Nizozemí a Anglie dlouho vyrovnávat, zejména poté, kdy kníže Bethlen uzavřel s Habsburky příměří, luteránské Sasko přislíbilo Habsburkům neutralitu výměnou za území Lužice, a Protestantská unie díky dohodě o neutralitě říšského území umožnila průchod španělské armády. Boje oslabených stavů vyvrcholily 8. Listopadu 1620 v bitvě na Bílé hoře. Pro výstrahu pak bylo 21. Června 1621 na Staroměstském náměstí popraveno 27 předních vůdců vzpoury. Rodinám popravených byl zkonfiskován majetek, který byl císařem Ferdinandem použit k zaplacení válečných dluhů a vyplacení odměn žoldněřům.⁷⁰

Situace po bitvě na Bílé hoře se postupně vyhroutil natolik, že se Komenský spolu s dalšími členy Jednoty bratrské musel nejprve skrývat a později opustit česká území. Za dobu svého exilu pobýval nejvíce v Polsku a Nizozemsku, navštívil také Anglii, Švédsko nebo východní Slovensko. Neustále hledal spojence a korespondoval s vlivnými osobnostmi své doby, aby získal podporu pro pomoc českým zemím a pomohl k jejich osvobození z područí

---

⁶⁸ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 41. ISBN 80-85498-03-0

⁶⁹ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 42. ISBN 80-85498-03-0

⁷⁰ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 42-44. ISBN 80-85498-03-0

Habsburků. Obracel se na intelektuály, filozofy, teology a šlechtu. Ze všech osobností je vhodné jmenovat alespoň ty nejvýznamnější jako švédský král Gustav II. Adolf, ke kterému Komenský upínal své naděje na vojenskou nápravu poměrů v Evropě. Švédský šlechtic Luis de Geer, který byl Komenského podporovatelem a zaměstnavatelem a objednal sepsání učebnic. Po podepsání Vestfálského míru Komenského podporoval sedmihradský kníže Jiří II. Rákóczi a jeho rodina, díky nimž pobýval ve východoslovenském Blatném Potoku, kde vedl školu a psal pedagogické spisy.

Komenský bedlivě sledoval vývoj politického vývoje v Evropě a při každém náznaku možného vzdoru a odboje proti Habsburkům, hledal příznivce a svými literárními příspěvky podporoval vznik či vývoj hnutí. Neustále vyzýval ke zvýšení vzdělanosti a pracoval na tvorbě nových učebnic a také na svém všenápravném díle. Nestálá a bouřlivá situace v Evropě v 17. století nemůže být v této práci popsána podrobně. Lze však toto období shrnout jako marné úsilí o změnu, nekončící snahy o vrácení ztracených svobod a mnoho neúspěšných pokusů o možnost návratu do českých zemí.

Ačkoliv konflikty současnosti nevycházejí pouze z otázek víry v Boha, i když mohou zahrnovat náboženskou snášenlivost a toleranci, najdeme více společného při bližším pohledu na charakter postmoderního člověka, jeho ctnosti, postoje, žebříček hodnot, profesní možnosti, loajalitu a způsob života.

Současné dění na politické scéně mnoha zemí, vzájemná nevraživost některých národů, boje o moc nad územními celky, státy i společenstvími nebo vlastní prospěch vládnoucí skupiny, to vše více než jen připomíná již jednou prožitou historickou epochu. Jakoby moc, bohatství nebo postavení byly hnacími silami lidstva a v kontaktu s nimi začaly pro jedince platit jiná společenská pravidla.

Také každodenní život člověka se mnoho nezměnil. Starosti lidí o obživu rodiny, zajištění domova, výchovu dětí a zachování zdraví jsou neměnné a v průběhu staletí se pouze přizpůsobuje charakter a způsob uspokojení těchto potřeb, nikoli potřeby samotné. Lety nezměněna je také potřeba vzájemné úcty, respektu a tolerance, která však ve vypjatých společenských dobách bývá častokrát nejdříve potlačena.

Dnešní společnost tak v mnohém připomíná zjitřenou dobu třicetiletých válek, tahanic o vládu, vliv a moc v 17. století. Situace dneška je umocněná vlivem globalizované ekonomiky, celosvětovou provázaností informačních zdrojů, rychlostí s jakou se vyvíjejí a mění technologie a neustálým shonem, v němž každodenně žijeme. I v dnešní době disponuje lidstvo stejnými vlastnostmi, které vedly Komenského k jeho celoživotnímu snažení

o nápravu věcí lidských. I dnes mnoho lidí upíná své naděje k novým osobnostem politické scény s vírou v lepší zítřky a v odstranění křivd, stejně jako to mnohokrát v době pobělohorské prožil Jan Amos Komenský.

A stejně tak jako Komenský prožíval zklamání a frustrace z nenaplněných očekávání změn a z neposkytnutí přislíbené podpory, i současný člověk zažívá zklamání a je mnohdy rozhořčen, jakým způsobem jsou sliby o nápravu veřejného blaha realizovány či spíše nerealizovány a jejich podstata i bagatelizována.

Jak uvádí Pařízek „*Komenský chtěl změnit tehdejší společnost.*“ Jeho snahou bylo napravit pokřivené charakterové vlastnosti, nízkou morálku, prospěchářství, vrtkavost a nestálost jeho současníků. „*Vylíčil svět rozvrácený nejen třicetiletou válkou, ale i hrabivostí, licoměrností a dalšími vlastnostmi, jež tehdy zdobily lidstvo.*“⁷¹

Stojí za povšimnutí, že zmíněné charakterové vlastnosti je možné bez velkého úsilí nalézt také u lidí 21. století. Podmínky jejich života se změnily díky technologickému vývoji, lékařským objevům a humanizaci celé společnosti, podstata charakterových vlastností však nikoliv. Doba je snad umocněná jen hektickým způsobem života a nadměrnou nabídkou lákadel, po nichž může srdce člověka zatoužit a velkým důrazem na pohodlí jako životního stylu.

To co v době J. A. Komenského představovalo starost o zajištění existence – tedy obživa, ochrana před nepřízní počasí a ochrana před chorobami – to také spojovalo společenství lidí v daném regionu. Prožívali obdobné trápení, řešili obdobné problémy, byli pod stejnými vlivy. V dnešní globalizované době stejné potřeby nespojují obyvatele regionu, ale symbolizují spíše soukolí vlivů prodeje – prodej potravin vyrobených či vypěstovaných v jiné lokalitě, choroby léčené či preventivně předcházené vše se silným vlivem zájmových skupin z různých koutů světa. Hektický způsob života přináší mnoho zdravotních, společenských i morálních rizik. Přes všechnu používanou technologii, která měla původně člověka osvobodit od těžké práce a pomoci mu lépe komunikovat, žijí dnes lidé izolovaně a jejich životy mohou být plné stresu, shonu a nespokojenosti. Díky těmto vlivům již není udržováno spojení lidí ve snaze o řešení společných problémů v daném regionu.

Nabídka potravin a potravinových polotovarů, technických prostředků k usnadnění života a eliminaci fyzické práce a pohybu je nadměrně bohatá. Její snadná dostupnost však s sebou nese riziko nestřídmosti, ztráty kontroly nad zdravotními vlivy konzumovaného

---

⁷¹ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 37. bez ISBN

a přináší také důsledky vyloučení fyzických aktivit. Tyto vlivy pak mnohdy vedou k farmakologickému řešení problému, což ne vždy vede k jeho vyřešení. Ochabující víra v samoozdravné možnosti vlastního těla přivádí do ordinací lékařů člověka, který podlehl svodům nabídky a včas nerozpoznal její rizika. Cestou z tohoto kruhu je uvědomění si vlastní odpovědnosti za výběr a konzumaci nabízeného zboží. Tato úvaha vrací pohled na problematiku zpět k otázce morálky, pevné vůle a vlastní odpovědnosti. Otázka financování výše zmíněných nabídek a možností pak dovádí úvahu k finanční gramotnosti ve snaze poukázat na morální nedostatečnost při výběru životního stylu a odolávání pokušení a lákadel.

Při hlubším zamyšlení může jedinec dospět k závěru, že při troše skromnosti a pevné vůle, odolání tlaku médií a trhu, může žít i zdravěji a prožívat kvalitněji a spokojeněji svůj život. Podmínkou však je, mírně se odloučit od trendu snadné dostupnosti všeho, po čem člověk zatouží a vrátit se ke klidnějšímu životnímu stylu se zapojením mírné fyzické práce.

Situace v době pobělohorské, úroveň morálky, politické dění, úpadek loajality a charakteru vedl Komenského k práci na všenápravě lidstva. Jeho nadčasové myšlenky jsou určeny všem lidem, bez rozdílu a platí i v dnešní době. Snad jen otázky víry jsou nyní považovány za intimní záležitost každého člověka. Stále však zůstává aktuální otázka morálky a charakteru, která díky vlivům současné společnosti také prochází zkouškami.

Studium otázek vzdělání, výchovy a morálky, které Komenský rozpracoval, a které jsou stále aktuální, zůstává úkolem i pro současné badatele. Realizace myšlenek a vizí Komenského jsou pak úkolem pro každého člověka.

3.2 Práce na všenápravě lidstva

Komenský dokázal své obavy, frustrace a zklamání přetavit v činorodou aktivitu. Jeho snaha o nápravu člověka jako jedince a celé společnosti prostupovala celou jeho tvorbou. V životopisných údajích lze nalézt mnoho zpráv o pohromách, které postihly nejen jeho samotného, ale celou tehdejší společnost. Využil každé příležitosti, která se mu naskytla, aby překonal nejen své životní strasti, ale hlavně, aby podporoval jiné. Jako aktivní kněz i pedagog se cítil odpovědný za vývoj společnosti. Jeho práce se zaměřovaly nejen na témata pedagogická, ale také na témata teologická, sociální a politická.⁷²

---

⁷² POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 37. bez ISBN

Dle Kumpery přistupoval Komenský ke svému životnímu poslání komplexně a do pojetí nápravy člověka zahrnoval životní moudrost, poznání, vzdělávání a morální hodnoty. Po všech životních peripetiích a bolestných zkušenostech tíhnul Komenský stále více po usmíření a vyrovnanosti. V závěru tvorby se stále více věnoval zdůraznění touhy člověka po dobru, kterou vyjadřoval programem křesťanské lásky. Ve svém díle *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, vyjádřil Komenský požadavek výlučně nenásilného řešení všech lidských konfliktů.⁷³

Aby však mohlo dojít k nenásilnému řešení, bylo nejprve nutné vychovat člověka k tomu, aby byl schopen posoudit správnost věci a uměl se rozumně rozhodovat.

„Bez plného poznání nelze vybírat věci nejlepší, abychom tedy došli svého cíle, štěstí, to dokáže řádné konání, a aby bylo konání řádné, toho dosáhne správný výběr, aby pak byl výběr správný, to bude dáno jasným porozuměním věcem, neboť nic není v rozumu, co dříve nebylo ve smyslech. Proto neznalost věcí musí být odstraněna z lidské mysli a je nutno rozlítit všeobecné světlo, jímž by lidé, jasně všechno vidouce, dovedli odlučovat zlo od dobra, pak, zlu unikajíce, také mu uniknou, hledajíce dobro, dobra dosáhnout“ JAN AMOS KOMENSKÝ, *Nárys školy vševedné*, §14⁷⁴

Komenský ve svých pracích propojoval pedagogický i filozofický náhled na problematiku. Z jeho pohledu se jednalo stále o člověka, jehož záchranu a nápravu měl na mysli. Byl přesvědčen, že bez hluboké znalosti a pochopení světa není možné dosáhnout trvalého zlepšení a nápravy. Pařízek uvádí, že jako hlavní způsob vedoucí k lepšímu uspořádání světa si Komenský zvolil vzdělání a tím se také nejvíce zabýval. Vzdělání pak viděl v souvislostech s pokrokem i metodami lidského vědění.⁷⁵ *„Má-li se však člověk státí člověkem, musí se vzdělávat.“* JAN AMOS KOMENSKÝ, *Velká didaktika*⁷⁶

Komenského pojetí všennápravy zahrnuje vzdělání a poznání jako cestu k životní moudrosti. Jak uvádí Čapková: v díle *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, části *Pansofie*,

---

⁷³ KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. s. 143-144 ISBN 80-85498-03-0

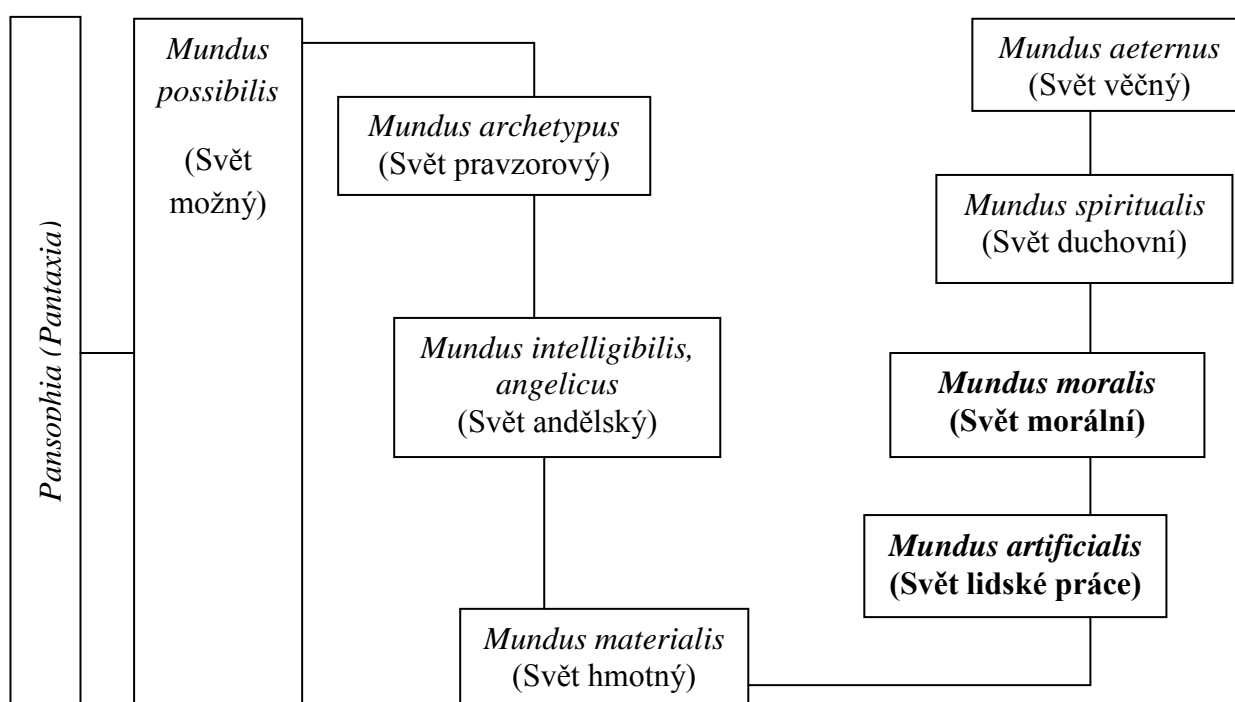
⁷⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 37. bez ISBN

⁷⁵ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 37. bez ISBN

⁷⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. 373 s. ISBN 80-85498-03-0

Komenský popsal univerzální moudrost jako jednu z životních cílů, která je zároveň „i způsobem a prostředkem, jak skrze životní moudrost jako stálou průvodkyni dosahovat nápravy všeho“. Komplexní pohled Komenského zahrnoval i skutečnost, že k získání životní moudrosti je nezbytné poznávat svět jako celek. V části Pansofie tedy rozpracoval hlavní principy světového řádu i soustavu jeho jednotlivostí. Poznání světa i jeho částí mělo vytvořit základ k vytvoření správného vztahu k celku a pochopení vývoje a jeho stupňů.⁷⁷

Ačkoliv se práce nezabývá analýzou Komenského filozofického pojetí světa, je na tomto místě vhodné poukázat na jeho vidění vesmíru a pojetí širších souvislostí. Dagmar Čapková sestavila schéma znázorňující Komenského pojetí světa a vesmíru, viz obrázek 3.

Obrázek 3. Schéma Komenského struktury jednotlivých stupňů v kosmickém dění⁷⁸

Z obrázku je patrné rozdělení na svět idejí (*mundus possibilis*) jako vzor, který ukazuje možnosti vývoje a růstu, na tzv. světy reálné, jejich řazení naznačuje, jak si Komenský představoval vývoj kosmického dění.⁷⁹

⁷⁷ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelství odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 158. bez ISBN

⁷⁸ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelství odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 159. bez ISBN

⁷⁹ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelství odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 158. bez ISBN

Ústřední myšlenkou Komenského práce byl pravděpodobně vývoj lidského poznání a moudrosti ve směru od hmotného, přes svět lidské práce a svět morální k vyšším duchovním a spirituálním hodnotám. Komenský naznačil možnosti člověka dosáhnout vzoru dle světa idejí díky neustálé práci na vzdělávání, poznávání, zdokonalování sebe sama a získávání, prohlubování a uplatnění morálních hodnot.

„Nic není na celém světě, co by nepodléhalo lidské přičinlivosti“ ... „Nic není na světě, co by člověk nedovedl (nebo se aspoň nesnažil) užívat, co by si netroufal napodobovat a přetvářet k užitku či radosti.“ JAN AMOS KOMENSKÝ⁸⁰

Podle Čapkové věřil Komenský od počátku v lidskou dovednost a schopnost zvládat úkoly v souladu s přirozenou povahou všeho a zdůrazňoval tvořivou činnost. Při zpracování svých myšlenek mnohdy nerozlišoval mezi vědou a dovedností, poukazyval na to, že teorie i praxe jsou neoddelitelnými aspekty každé lidské činnosti, a že se vždy projevuje i sociální vliv.⁸¹

Čapková dále uvádí, že ve svých pracích předkládal Komenský co nejvíce příkladů, kterými by poukázal na souvislost s principem přirozeného pohybu, který je specifický právě pro člověka. Čímž zdůraznil to, že *myšlení (a mluvení), chtění a jednání, je pramenem základních projevů činnosti – teoretické, praktické a chrestické, tj. k užitku zaměřené.* Komenský také často zdůrazňoval, že i kdyby nebylo možné dosáhnout plného úspěchu a zvládnout úkol celý, pak se vždy může člověk přizpůsobit a v dílčím úspěchu najít nějaký prospěch či užitek, a to nejen pro sebe jako jednotlivce, ale také pro společnost.⁸²

Dle Čapkové Komenský také zdůrazňoval nutnost nejen zkoumání, poznávání skrze smysly, rozum a víru, ale také poukázal na nutnost kritičnosti a ověřování si získaných poznatků, chápání vztahů, souvislostí, rozdílů a příčin dění. Chtěl tak vést člověka k racionálnímu myšlení, kritickému hodnocení, a k samostatnému rozhodování.⁸³

Morálními kvalitami člověka se Komenský, dle Čapkové, zabývá ve světě mravním. Nazývá zde člověka *nejproměnlivějším a neproblematičtějším*, čímž naznačuje složitost

---

⁸⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 171. bez ISBN

⁸¹ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 171. bez ISBN

⁸² ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 172. bez ISBN

⁸³ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vedovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 173-174. bez ISBN

a obtížnost mravního vzdělávání. Formování charakteru a utváření morálních hodnot pak zařazuje jako významnou složku zrání a kultivace člověka, která probíhá již od raného věku.⁸⁴

Při popisu světa mravního Čapková zmínila, jaký zvláštní důraz klade Komenský na obezřelost, prozíravost, kterou nazývá základní ctností. Její důležitost pak vyplývá z využití všech možností a schopností člověka – *rozumu, vůle, citů a řeči*. Zejména však ze schopnosti využít vůle, „*skrze niž se stáváme pány věci i sebe*“. Další vliv na uplatňování prozíravosti při morálním vývoji člověka závisí na užívání *základních principů celého pansofického systému, zejména zásad scire (vědět), velle (chtít), posse (moci)*. To vše dává Komenský do souvislosti se schopností sebeovládání a poté řízení jiných. *Kořeny řešení etických a sociálních problémů viděl Komenský právě v sebeovládání jako podmínce jakéhokoli řízení. „Kdo neumí řídit sebe, neumí řídit nic.“ Připomíná Komenský a naopak: „Kdo však umí správně řídit sebe sama, je s to řídit i jiné ...*“⁸⁵

Komenský podmínil sebeovládání dobrou znalostí sebe a v případě řízení jiných pak byla podmínkou dobrá znalost člověka celkově a také jeho nadání, zvyků, charakteru, zálib, apod. Zdůraznil, že mravní zásady a schopnosti je třeba rozvíjet hned od mládí. „*Obezřelost neboli prozíravost zahrnovala u Komenského celý komplex dalších ctností, které zde uvádí s jejich protiklady, např. zdrženlivost – nestřídmost, cudnost – požitkářství, skromnost – přílišná ctižádost, pracovitost – lenost, statečnost ducha – malodušnost atd. Stoická uměřenost a vyváženost je Komenským ceněna ... Podobně chválí velkorysost, trpělivost, soběstačnost, pravdomluvnost, svornost a spravedlnost.*“⁸⁶

Uvážíme-li, že podstatou současných snah o rozvoj finanční gramotnosti není jen důraz na znalost ekonomické problematiky, souvislostí a návazností v jednotlivých finančních oblastech, pak myšlenka Komenského na výchovu ke kritickému myšlení, hodnocení situací a na závěr samostatnému rozhodování s ohledem na důsledky rozhodnutí, to vše podtržené morálními kvalitami, správným odhadem a posouzením míry potřeby, vše s prvky obezřelosti, se může jevit, jako teorie připravená pro finanční gramotnost v 21. století.

---

⁸⁴ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 178. bez ISBN

⁸⁵ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 179. bez ISBN

⁸⁶ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko- výchovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 179. bez ISBN

3.3 Vzdělání jako cesta k nápravě

Ve své knize Myslitelско-вychovatelский odkaz Jana Amose Komenského pak Čapková dále uvádí, že Komenský usiloval o to, aby každý člověk vyvodil důsledky zejména mravní ze svého poznání a vzdělání s důrazem na vliv, jaký má jednání každého člověka jako jedince i jako člena společnosti.⁸⁷

„Člověk je vládcem všech tvorů, proto, bloudí-li, uvádí v omyl nejen sebe, nýbrž všechny, které má pod sebou a kolem sebe, strhuje do propasti.“ JAN AMOS KOMENSKÝ⁸⁸

Podle Pařízka pak Komenský považoval morální stránku vzdělání za jeho základní složku a vzdělání chápal jako zdroj rozumnosti i ctnosti.⁸⁹

Aby mohlo být realizováno Komenského úsilí o nápravu lidstva, musel předložit požadavek ve své době ojedinělý, aby byli vzděláváni všichni lidé, tedy bez rozdílu věku, pohlaví, urozenosti nebo bohatství. Vzdělání podle Komenského přísluší také nejen lidem nadaným, ale lidem od přírody hloupým a tupým.⁹⁰

„Kdo je nadání zdlouhavějšího a chatrnějšího, tím více pomoci potřebuje, aby byl co možná zbaven zvířecí tuposti a ztrnulosti.“ JAN AMOS KOMENSKÝ⁹¹

Pařízek uvádí, že Komenský byl v názorech na vzdělatelnost člověka optimistický. *„Nelze nalézt člověka tak nenadaného, aby mu vzdělání nepřineslo vůbec žádné zlepšení, neboť jako dřevá nádoba často vymývaná, třebas neudrží žádné vody, přece je čistší a stává se jasnější, tak i tupí a hloupí, třebas pranic neprospívali ve věděni, přece budou zjemněni ve svých mravech.“ JAN AMOS KOMENSKÝ, Velká didaktika, kap. IX, § 92⁹²*

---

⁸⁷ ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelско-вychovatelский odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 181. bez ISBN

⁸⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelско-вychovatelский odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 181. bez ISBN

⁸⁹ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 52. bez ISBN

⁹⁰ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 44. bez ISBN

⁹¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 44. bez ISBN

⁹² KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 44. bez ISBN

Pařízek dále dodává, že Komenskému byly známy zkušenosti s lidmi, kteří i když nebyli považováni přímo za nadané, svou pílí a vytrvalostí dosáhli leckdy i důkladnějšího vzdělání než lidé nadaní. Komenský tak chtěl otevřít cestu pro plný rozvoj člověka, i když si uvědomoval, že výsledky budou u jednotlivců různé.⁹³

„Každý člověk se rodí schopným knabývání znalostí věcí“ JAN AMOS KOMENSKÝ⁹⁴

Pařízek zmiňuje, že se Komenský ve svých pedagogických dílech zabýval způsobem vyučování, jednotlivými metodami a zásadami, promýšlel a formuloval podmínky, za kterých by mohl být jeho projekt uskutečněn. Věnoval se vybudování nového systému vyučování, který zahrnoval moderní prvky, pokládal důraz na znalost podstaty a metod vyučování a zdůraznil připravenost učitelů k tomuto úkolu. V Pampedii pak Komenský formuloval systém škol (v přeneseném slova smyslu), které měly člověka provést celým životem. Navrhl zde školy: zrození, dětství, chlapectví, jinošství, mladosti, mužnosti a stáří.⁹⁵

Školy, zde uvedené, mají pouze symbolický charakter. Komenský neuvažoval o rozvoji školní vzdělávací soustavy v tomto smyslu. Jak uvádí Pařízek, popisem škol od zrození ke smrti poukazoval Komenský na skutečnost, že člověk se učí celý život, tedy, že je schopen se celoživotně zušlechťovat a rozvíjet, mění se pouze způsoby a charakter učení. Cílem takového „školství“ není zapamatování si souboru encyklopedických znalostí, ale získání životní moudrosti.⁹⁶

K tomu, aby mohl člověk postupně rozvíjet své znalosti, schopnosti a dovednosti, musí přistupovat ke vzdělání s otevřeným srdcem, ochotně a zodpovědně. Komenský si velmi uvědomoval, že středověký způsob výuky působí na žáky v protikladu s těmito myšlenkami a proto usiloval o zavedení změn, zejména o posílení vnitřní motivace žáků. „...mládež měla být získávána pro kladné cíle hlavně ušlechtilými vlastnostmi školní práce.“⁹⁷

---

⁹³ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 44. bez ISBN

⁹⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika velká*. Z latiny přeložil KREJČÍ Augustin, Praha: Dědictví Komenského, 1930. 2. vydání. s. 60. bez ISBN

⁹⁵ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 44. bez ISBN

⁹⁶ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 45-47. bez ISBN

⁹⁷ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 50. bez ISBN

Komenský tak přirozeně navázal na antické filozofy a myslitele, kteří mu byli častým zdrojem inspirace. Vizi o vedení mládeže cestou získání zájmu a vyvolání chuti k práci a učení, mohl nalézt například u Sokrata, jehož následující myšlenka je nadčasová. „*Žák není nádoba, kterou je potřeba naplnit, ale pochodně, kterou je potřeba zapálit.*“ SOKRATES⁹⁸

Komenský předpokládal, že bude-li správně využito potenciálu, který má každý žák k dispozici, a bude veden k rozvoji svých znalostí, schopností a dovedností, pak může každý dospělý jedinec ve svém rozvoji, vzdělání a zušlechťování pokračovat neomezeně. Ve svých životních školách pak jako cílový stav označil získání moudrosti a formuloval pravidla, podle kterých by bylo možné moudrost posuzovat.

„Základy moudrosti mužného věku záležejí v šesti pravidlech:

- 1. O věci nepoznané nesmíme nic ustanovovat, prohlašovat a konat.*
- 2. O věci neúplně poznané nesmíme nic plně ustanovovat, prohlašovat a konat.*
- 3. V každé věci se musíme dříve rozhodnout v mysli než prohlašovat řeči nebo zkoušet provádění.*
- 4. K moudrosti tedy patří umět o věcech – a) přemýšlet, b) mluvit a c) jednat.*
- 5. K plné a bezpečné moudrosti patří věci plně a bezpečně vymýšlet, vyjadřovat, vykonávat.*
- 6. Dokonalost myšlení pak záleží v tom:*
  - a) chápat každou věc tak, jak je, dobrá nebo zlá*
  - b) volit dobré a zamítat zlé*
  - c) za dobrem jít, tak abys ho došel, zlému unikat, abys mu unikl.*

Zkrátka, dokonalost mysli záleží v jasném chápání věcí, v dobré vůli a v horlivé pracovitosti.“ JAN AMOS KOMENSKÝ, Pampédie, kap. XIII⁹⁹

Dnes bychom mohli uvedené základy moudrosti charakterizovat jako znalosti, schopnosti a dovednosti posuzovat informace, konstruktivně řešit problémy, přijímat opatření a rozhodovat se podle daných podmínek a vytčených cílů. Moudrost založená na těchto základech může být skvěle využita při jakémkoliv osobním rozvoji, lze ji tedy aplikovat také v případě finančního vzdělávání a zvyšování FG.

---

⁹⁸ SOKRATES. cit podle. ČESKO. TVOŘIVÁ ŠKOLA. *Tvořivá škola o.s. akreditovaná vzdělávací instituce* [online]. Dostupné od: 2013 [cit 17. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.tvorivaskola.cz/maruska-kosteckova/t1117>

⁹⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit podle. POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 46. bez ISBN

Jestliže usiloval Komenský nejprve o to, aby byli vzděláváni všichni, pak nyní přistoupil k formulaci cílů vzdělávání, tedy požadavku, aby žáci byli vyučováni všemu. Čím však zcela jistě nemyslel faktické vědění své doby. Pařízek uvádí, že Komenský kritizoval skutečnost, že když se lidé „*příliš naplňují a přecpávají kouskovitostí, dostávají z toho na jedné straně nadbytek věcí zbytečných, na druhé straně nedostatek potřebných*“.

JAN AMOS KOMENSKÝ, Pampédie, kap. IV, § 4¹⁰⁰

Z těchto důvodů zdůrazňoval Komenský potřebu zjednodušit obsah a dbát na praktičnost: „*aby se všichni, kdož jsou posíláni na svět nejen jako pouzí diváci, nýbrž i jako budoucí herci, učili znát základy, příčiny a cíle všeho nejdůležitějšího, co je a co se děje, aby se totiž na tomto světě nepotkávali s ničím tak nepoznaným, že by si o tom nemohli učinit nějaký skromný úsudek a že by toho nemohli užívat moudře k bezpečnému užitku bez škodlivého omylu*“ JAN AMOS KOMENSKÝ¹⁰¹

Výchozím bodem k dosažení tohoto cíle byl pro Komenského styl vedení žáků k tomu, aby si jednotlivé poznatky osvojovali sami, a sami je také ověřovali. Tedy aby sami pracovali na budování svého poznatkového systému, aby svět s jeho zákonitostmi poznávali tempem a způsobem odpovídající nejen jejich věku, ale i dosavadním znalostem a zkušenostem. Nazýval tento přístup pravdivým poznáním. Potíral tak styl vyučování memorováním a opakováním předloh.¹⁰²

Pařízek zdůrazňuje, že zejména v této souvislosti uváděl Komenský zásadu názornosti, která měla být účinným nástrojem pro úspěšné pochopení. Jen tak mohl být dle Komenského vybudován systém poznatků, souvislostí a vztahů odpovídající zralosti a schopnostem žáka. Komenský postupoval až k hledání dalších složek, které se podílejí na správném pochopení vědomostí. Pařízek uvádí, že jako další složky popsal Komenský pozornost a otevřenou mysl, které na základě vlastního názoru poznávaly příčiny věcí.¹⁰³

---

¹⁰⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. cit. podle POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 40. bez ISBN

¹⁰¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika velká*. Z latiny přeložil KREJČÍ Augustin, Praha: Dědictví Komenského, 1930. 2. vydání. s. 87. bez ISBN

¹⁰² POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 42. bez ISBN

¹⁰³ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 41-42. bez ISBN

„Vědět znamená znát věc podle příčin. Taktéž se říká: Příčina je vůdkyní mysli“ JAN AMOS KOMENSKÝ¹⁰⁴

Čapková uvádí, že Komenský v souvislosti se znalostí a pochopením příčin věcí, také považoval za nezbytnou součást učení porozumění celku.

„Rozumět věcem jednotlivě ... je cosi zlomkovitého, ale rozumět souladu věcí a společným vztahům všeho ke všemu, to teprve je něco, co vnáší v mysl jasně a po všem se rozlévající světlo.“ J. A. KOMENSKÝ, PAMPAEDIE¹⁰⁵

Komenský nahlížel na všenápravu lidstva jako na celek, propojený systém, ve kterém každé lidské konání, každá událost a zkušenost ovlivňuje a dotváří konečnou podobu. Pouze dílčí znalost a omezený pohled na vybranou problematiku pak člověku zmenšuje prostor pro kreativitu při řešení úkolu a ve výsledku snižuje počet možných řešení. V otázce finančního vzdělávání by měla být znalost příčin postavena na základní úroveň potřebnosti jako nezbytná součást jakéhokoliv finančního úsudku. Informace jsou zde nezbytným základem pro vytvoření základní charakteristiky situace, pro vytvoření odpovídajících strategií a pro realizaci jednotlivých kroků. Bez možnosti sestavit si obraz problému se všemi dostupnými informacemi, nemůže být s nimi také správně pracováno.

Samotná práce s informacemi pak v Komenského pojetí používá indukci, analýzu, syntézu a synkrizi. Indukce zastupuje prvotní vhled do problematiky. Využití poznání základních prvků a jejich správného vztahování k obecnému celku. Analýzou je myšleno rozebrání celku na jednotlivé komponenty, rozložení celku na základní části a jejich poznání a prozkoumání. Syntézou je míněna spojovací činnost, při které z jednotlivých dílčích údajů jedinec sestaví celek a systematicky shrne poznatky. Synkrize jako závěrečná metoda celkově zhodnotí a posoudí problematiku či úkol. Přínosem synkrize je pak přidání kritického prvku, který umožňuje vytvoření nastavbové hodnoty k indukci, analýze a syntéze, a tím poskytne prostor pro vlastní poučení, prohloubení vědomostí a vytvoření a propojení sítě souvisejících pojmů či jevů.

„Pro dosažení pansofie Komenský přibíral indukci, ale ta pro postihu celku sama nepostačovala. Byla nutná analýza, syntéza a zejména synkrize. Ta byla metodou, jak obsáhle a důkladně poznávat a potom dokazovat nebo pořádat „jedny věci pomocí druhých“.“

---

¹⁰⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika velká*. Z latiny přeložil KREJČÍ Augustin, Praha: Dědictví Komenského, 1930. 2. vydání. s. 198. bez ISBN

¹⁰⁵ KOMENSKÝ, JAN AMOS, cit. podle ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 15. bez ISBN

Umožňovala naučit se co nejrychleji mnoha věcem, protože „podobné věci mají podobný rozumový základ“, umožňovala pronikat do souzvuku věcí a dosahovat jejich plného poznání. Synkrize nebyla jen přirovnáním, jež obohacovalo jeho pedagogické výklady literárně krásnými příklady ze světa přírody a lidských prací, ale ukazovala srovnáním podstatu jevů a jejich shodu.“ VLASTIMIL PAŘÍZEK¹⁰⁶

Také pro pedagogickou práci v 21. Století je stěžejní pojetí vzdělávání jako zdroje praktických zkušeností a modelů řešení problémů. Výstupem vzdělávání se tak stává životní postoj, založený na schopnosti umět si poradit v různých situacích, umět a znát pozadí jevů a zejména si uvědomovat souvislosti mezi nimi. Encyklopedické znalosti nejsou pro praktický život v dnešní době použitelné, a bohužel mohou vystavovat člověka manipulaci a snadnému zmatení. Nepřípravený jedinec se tak stává snadnou obětí. Sebeobrana, aby byla účinná a mohla se přizpůsobovat novým hrozbám, musí vycházet z morálních kvalit, z uvědomění si hierarchie hodnot a důležitosti uspokojování potřeb. Nezbytná se jeví i znalost pozice potřeby v žebříčku priorit a samotná její podstata.

Základním přístupem v jakékoli oblasti vzdělávání, je naučit vzdělávaného využívat veškeré schopnosti, dovednosti a znalosti, kterými disponovat může, aby obstál v dané oblasti. RVP nazývá tyto vlohy kompetencemi a rozpracovává jejich podobu, náplň a očekávané výsledky. Vzhledem k obtížnosti řešení finančních problémů jednotlivců se jako neúčinnější obrana jeví prevence. V případě vzniku finančních potíží, je pak nezbytné zaměřit se na odhalení a řešení jejich příčiny, a nezabývat se až jejich důsledkem.

Myšlenky Jana Amose Komenského na všenápravu člověka poskytují mnohé cenné rady pro zlepšení života společnosti v kterékoliv době. Je až překvapivé, jak přesně zacílené jsou některé rady a jak trefně postihují přesnou podstatu problému, přestože autor nemohl ve své době odhadnout historicko-společenský vývoj a nemohl usuzovat, jakými problémy se bude lidstvo zabývat po téměř 350 letech.

„Mnohé geniální myšlenky chápeme v pravém významu teprve tehdy, když uzrávají historické podmínky k jejich realizaci.“ B. G. ANANJEV¹⁰⁷

---

¹⁰⁶ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 38-39. bez ISBN

¹⁰⁷ ANANJEV, B. G. cit. podle ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 211. bez ISBN

3.4 Přínos díla J. A. Komenského *Didaktika analytická*

Kniha *Didaktika analytická* je psána v duchu lásky k dětem a snaze je vzdělávat a vychovávat cestou mírnou, účinnou a efektivní. Vzhledem k historickým okolnostem života Komenského je už i tento přístup nutno brát jako velmi reformátorský. V době vysoké úmrtnosti dětí nebyly vztahy mezi rodiči a dětmi vždy láskyplné. V dnešní době je tomu jinak. Pojetí výchovy dětí se leckdy dostává na druhý extrémní konec vztahové linie, tedy děti v rodině zaujímají výsostné postavení a leckdy i rodině vládou. V takovém případě může být na *Didaktiku analytickou* nahlíženo jako na teoretické východisko pro výchovu dětí v rovině rozumné a racionální. Nejen tedy práva a ochranu dětí je třeba mít na paměti, ale také jejich povinnosti, odpovědnost a práce.

Komenský zdůrazňuje, že děti jsou činorodé, aktivní a zvědavé. Proč tedy jejich přirozenost ubíjet přemírou techniky a podnětů, když množství těchto podnětů je v současné době tak velké, že ve výchově dětí nezanechá stopu poučení, ale chaos a pocit potřeby dalšího rychlého „zážitkového občerstvení“.

Původní text Komenského je průběžně doplňovaný praktickými poznámkami zaměřenými na praxi ZŠ. Tyto poznámky zpracovaly Zdena Rosecká a Marie Kostečková. Na příkladech z praxe demonstrují využití myšlenek uvedených v *Didaktice analytické* a potvrzují jejich nadčasovou platnost.¹⁰⁸

Přestože je kniha svým zpracováním určená spíše pro učitele ZŠ, může v ní nalézt mnoho poučení i pedagog jiného zaměření či laik. Rady, směrnice a doporučení jsou použitelné v jakékoliv výchovné práci. Záleží jen na fantazii pedagoga a na jeho šikovnosti.

3.4.1 Charakteristika díla

J. A. Komenský rozdělil knihu do tří částí. První část *CÍL, tj. co se snaží vykonat: totiž vyučovat rychle, příjemně a důkladně*. Druhá část *PROSTŘEDKY, kterými zamýšlí toho dosáhnout*. Třetí část *ZPŮSOBY, jak všemu vyučovat*. Celá práce je zaměřena na didaktiku, vysvětlení pojmu, objasnění její důležitosti, stanovení didaktických zásad a pravidel.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách*. Brno: Tvořivá škola, 2004. 70 s. ISBN 80-903397-1-9

¹⁰⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách*. Brno: Tvořivá škola, 2004. s.12. ISBN 80-903397-1-9

Komenského text v překladu je číslovaný podle jednotlivých odstavců v pořadí od začátku knihy. Odstavce jsou označeny arabskými číslicemi. Podle popisovaných skutečností zařazoval Komenský poučky, které jsou v knize pro větší názornost psány tučnou kurzívou a číslovány římskými číslicemi. Kniha obsahuje 160 odstavců členěných do jednotlivých kapitol. Text prolíná CLXXXVI pouček.

Slabou stránkou knihy se na první pohled jeví velká zhuštěnost informací na malém prostoru. Kniha zpočátku působí dojmem nepřehlednosti. Číslování odstavců, číslování pouček a číslování poznámek vytváří dojem chaosu. Při prvním čtení může mít čtenář dojem, že není možné číst text souvisle. Časté odkazy na čísla jiných odstavců či pouček a v závěru odstavce pak mnohdy ještě číslo poznámky, vytvářejí zdání nesourodosti a chaosu. Při bližším prostudování se však projeví velmi dobrá propracovanost a ucelenost. Text ze 17. století je protkán poznámkami z 21. století. Soubor celkově poskytuje obrovské množství teoretických poznatků s okamžitou vazbou na praktické využití.

Silnou stránkou knihy je ucelené podání problematiky didaktiky, didaktických metod a zásad. Komenský přesně s pečlivou formulací popisuje jednotlivé body, používá příkladů a přirovnání ve snaze být co nejvíce názorný. V textu je mnohokrát uveden odkaz na souvislost s poučkou či odstavcem z předchozí části knihy. Díky číslování je ihned patrné, kterou myšlenku Komenský rozvíjí a doplňuje. To, co se na první pohled jeví jako rušivé, působí při prostudování celé knihy jako systematicky propracované.

Pro práci s textem je potřeba počítat více času na studium. Kniha je koncipována pro odbornou veřejnost, tedy pro pedagogické pracovníky, kteří použitím zde zpracovaného tématu docílí kvalitnějších výsledků své práce efektivnějším způsobem. Práce s touto knihou vyžaduje systematický přístup. Jednotlivé myšlenky, ač velmi zajímavé a aktuální, vyniknou až ve své provázanosti jako mohutný celek. Překvapivým zjištěním bylo, že čtenář při studiu nenalezne nic zcela nového. Informace zde by se daly označit jako všeobecně známé. To, co čtenáře nejvíce obohatí, je celkový pohled, propojenost myšlenek a jejich síla jako celku. Myšlenky zpracované Komenským v 17. století jsou nadčasové a pravidla a poučky uvedené v této knize jsou neustále platné. Vlivem hektického životního tempa se některé myšlenky mohou dokonce jevit jako stvořené pro pedagogiku 21. století.

Text knihy je zvláštní směsicí moderně přeložené „staročeštiny“ a současného jazyka. Překlad Heleny Businské v úpravě Růženy Váňové je velmi čtivý. Nádech starobylosti dodává textu na působivosti. Jakoby již z jazykového podání bylo zřejmé, že informace, myšlenky a rady zde obsažené jsou léty ověřenými pravdami a zbývá je pouze aplikovat.

3.4.2 Výběr pasáží souvisejících s finanční gramotností

Při prostudování díla Didaktika analytická bylo zjištěno, že vybrané pasáže, stěžejní pro práci učitele, jsou neustále platné a korespondují s formulací dnes uznávaných didaktických zásad.

Jednotlivé didaktické myšlenky J. A. Komenského tvoří celek postihující komplexní přístup ke vzdělávání. Závěry jeho práce v podobě didaktických pouček je možné aplikovat na každou oblast lidského vzdělávání. Didaktické principy formulované v Didaktice analytické, postihují věk školní práce, avšak mohou být uplatněny pro všechny cílové skupiny vzdělávaných. Výchovné myšlenky Komenského mají přesah ve věkovém rozpětí od útlého věku, tyto byly formulovány v díle Informatorium školy mateřské, až po zralý dospělý věk.

Autoři věnující se neustálému rozvoji a zdokonalování školní práce a vzdělávání, zpracovávají myšlenky Komenského i ve svých soudobých dílech. V díle Školní didaktika¹¹⁰ jsou formulovány didaktické zásady, z jejichž popisu bude dále vycházeno.

Bohužel není možné citovat všechny související poučky. Komplexní povaha díla Didaktika analytická neumožňuje vytrhnout jednotlivé body z kontextu beze ztráty kontinuity. Proto jsou nyní dále uvedeny didaktické zásady s obsahovým popisem a vybraným příkladem pouček z Didaktiky analytické.

ZÁSADA KOMPLEXNÍHO ROZVOJE OSOBNOSTI ŽÁKA

Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka naplňuje Komenského požadavek na rozvoj celkové osobnosti člověka. Jeho úsilí o všenápravu lidstva vycházelo z morálního rozvoje a neustálého vzdělávání. Výchova a rozvoj osobnosti tak měly všeprostopující charakter. Ve výsledku měl být každý člověk schopen zastat své úkoly, žít v míru a souladu se společnostmi a přispět svým dílem k obecnému prospěchu všech.

Rozvoj žáka po všech stránkách měl vyústit v harmonickou a vyrovnanou osobnost. Již při školní práci bylo možné nechat žáky vyzkoušet si aspekty spolupráce, odpovědnosti, uvědomělosti a píce.

- „*Poučka CLXXXVI. Aby si každý žák zvykal být současně učitelem.*“¹¹¹

---

¹¹⁰ KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009. 2. vydání, s. 268-272. ISBN 978-80-7367-571-4

¹¹¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách*. Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 64. ISBN 80-903397-1-9

ZÁSADA VĚDECKOSTI

Již Komenský zdůrazňoval, že smyslem práce učitele je připravit žáky na jejich budoucí život tak, aby byli schopni řešit veškeré situace, které v jejich životě nastanou.

Aby mohl učitel tohoto úkolu dosáhnout, musí se neustále vzdělávat a udržovat své odborné znalosti na odpovídající úrovni v souladu s vývojem poznatků. Tyto skutečnosti pak musí umět zapracovat tak, aby je v různých podobách mohl předat při výuce žákům. Nový styl práce pedagoga upřednostňuje získání kompetencí, zvyšuje náročnost na přípravu výuky a kvalitu jejích výstupů. Encyklopedické informace nahrazuje systém modelových situací a portfolio způsobů řešení.

- *„Poučka XLIII. Předností pravidla je být stručné slovy, jasné smyslem a naplněné pravdou. – Stručné má být proto, abychom je jednak snadno pochopili, jednak abychom si je vstípili do paměti. Jasné, aby netrpělo dvojsmyslem. Pravdivé po všech stránkách, aby pokud možno, nepodléhalo výjimkám.“¹¹²*

ZÁSADA INDIVIDUÁLNÍHO PŘÍSTUPU

Jak z názvu zásady vyplývá, práce učitele musí být v souladu s potřebami a individuálním stupněm rozvoje žáka. Důvodů pro individuální přístup může být mnoho. Komenský sám nespécifikoval rozmanité podmínky vytvářející potřebu individuálního přístupu. Formuloval však nezbytnost předem odhadovat možnosti žáka s ohledem na jeho osobnost tak, aby každý žák mohl dosáhnout vzdělání v míře, které mu jeho dispozice dovolí. Jako důležitou část pak označil potřebu zabránit mylnému pochopení či naučení informace, a z preventivních důvodů pak volil raději efektivnější postup – individuální přístup.

- *„Poučka LX. Poněvadž je nesnadnější všemu se odnaučovat než se učit, je nutno se starat, aby nebylo třeba ničemu se odnaučovat, toho pak nelze dosáhnout jinak, než budeme-li se mít předem na pozoru, aby se žáci přiučili špatnému nebo dobrému nenaučili špatně.“¹¹³*

---

¹¹² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách*. Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 23. ISBN 80-903397-1-9

¹¹³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách*. Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 27. ISBN 80-903397-1-9

ZÁSADA SPOJENÍ TEORIE S PRAXÍ

Komenský zdůrazňoval návaznost na uplatnění teoretických znalostí v praxi. Jako základní přístup volil nejprve teoretické poznání, které následovala praxe.

- *„Poučka CXXXI. Před veškerou praxí necht' předchází teorie.“¹¹⁴*

V několika poučkách se věnuje upevnění získaných vědomostí díky praktickým činnostem. Ve svých doporučeních formuluje i postupné získávání praktických dovedností a zdůrazňuje nutnost rozlišit hodnocení těchto dovedností. Praktickému ověření vědomostí je v Komenského poučkách přikládána velká váha, praxe ověřuje teorii, zdokonaluje praktické dovednosti a urychluje proces činnosti.

- *„Poučka CXLIX. Necht' začátečníci nekonají mnoho věcí, ale důkladně, pokračující a dokončující ani ne tak důkladně, jako mnoho.“*
- *Poučka CL. Necht' začátečníci konají všechno přísně podle ukázky, pokračující bez ní, dokončující nezávisle na ní.*
- *Poučka CLI. Začátečníci ať vše konají zvolna, ti, kteří se dostali dále, rychleji a dokončující nejrychleji.“¹¹⁵*

ZÁSADA UVĚDOMĚLOSTI A AKTIVITY

Již bylo popsáno dříve, že při práci na všenápravě Komenský zmínil, že je třeba překonat vzdělávání formou memorování a přistoupit k rozvoji žáka jako osobnosti. Přes nepříznivou podobu výuky ve své době, viděl Komenský budoucnost v pozitivním ladění výuky, vzbuzení zájmu žáka a podněcení jeho touhy po dalším vědění.

- *„Poučka LXXVIII. Věci, jež je nutné znát, vyžadují pochopení. Zde tedy postačí zkoumat.“*
- *Poučka LXXIX. Věci, jež se mají stát předmětem úvahy, vyžadují pochopení a výběr. Zde je třeba také vzbudit a ovládat city.“*
- *Poučka LXXX. Věci, jež je nutné vykonávat, vyžadují pochopení, výběr a vykonávání. Zde je tedy navíc třeba předvést vůli k činu.“¹¹⁶*

---

¹¹⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 45. ISBN 80-903397-1-9

¹¹⁵ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 50. ISBN 80-903397-1-9

ZÁSADA NÁZORNOSTI

Názorností při výuce se Komenský zabýval velmi důkladně. V dnešní literatuře věnované didaktickému zpracování témat, bývá zásada názornosti rovněž velmi zdůrazňována. Vyučované téma by mělo být doprovázeno srozumitelnými příklady. Dílčí úseky dlouhodobější činnosti mohou být zpracované jako samostatný projekt. Vizualní pomůcky doprovázející výuku pomáhají žákům správně pochopit podstatu vysvětleného. Velkou váhu má pro pochopení informace vlastní práce žáka.

- *„Poučka XL. Všemu se vyučuje a učí příklady, ukázkami a cvičeními.*
- *Poučka XLI. Ukázka nechť vždy kráčí vpředu, poučka ať vždy následuje, napodobení nechť je vždy důrazně požadováno. Co je tedy zřejmé samo od sebe, to nechť předchází. Co se tedy dotýká smyslů, nechť předchází, a co utváří rozum, nechť následuje.“¹¹⁷*

V souvislosti s názorností je vhodné zmínit metody, kterými se Komenský při své pedagogické práci zabýval. Následující poučka velmi výstižně popisuje skutečnost, že názorné nemusejí být pouze materiální pomůcky.

- *„Poučka C. Metody analytická, syntetická a synkritická musí být nezbytně spojeny tam, kde se požaduje úplné poznání věcí. Musí být spojeny, nikoli pomíchány. Nejdříve totiž musíme dokončit celou analýzu a zároveň ukázat a určit části související a protikladné, dříve než se přejde k syntetickému probírání jednotlivých.“¹¹⁸*

Komenského přístup k názornosti lze shrnout díky jeho poučce.

- *„Poučka CLXI. Nechť jsou všechny prostředky připraveny a nechť jsou po ruce.“¹¹⁹*

---

¹¹⁶ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 30. ISBN 80-903397-1-9

¹¹⁷ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 20-21. ISBN 80-903397-1-9

¹¹⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 35. ISBN 80-903397-1-9

¹¹⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 54. ISBN 80-903397-1-9

ZÁSADA SOUSTAVNOSTI

Komenský poukazoval na souvislosti mezi jednotlivými tématy a nabádal nejen k využití neustálého opakování k upevnění dřívějších poznatků, ale k postupnému přidávání dalších vědomostí takovým způsobem, aby si každý žák mohl vytvořit systém poznatků, které spolu souvisejí.

- *„Poučka XLVIII. Necht' je mezi vším, čemu má být vyučováno, trvalá souvislost.*
- *Poučka XLIX. Dřívější výklady nepouštějme z mysli, dokud je neovládáme.“¹²⁰*

K již vštípeným poznatkům doporučoval Komenský přidávat další, navazující tak, aby bylo možné vytvořit vazby, které napomohou k trvalejšímu zapamatování. Tímto způsobem dosáhne žák komplexnějšího pochopení celého systému vědomostí.

- *„Poučka LXIV. Všude je třeba začínat od nečetných, od krátkých, jednoduchých, obecných, blízkých, pravidelných a poněmáhle postupovat k četnějším, k věcem obšírnějším, složenějším, zvláštějším, odlehlejšími a nepravidelným.“¹²¹*

ZÁSADA TRVALOSTI

Se zásadou trvalosti se spojují téměř všechny ostatní zásady. Pro trvalé zapamatování informací je důležité při učení postupovat od jednoduššího ke složitějšímu, prakticky si ověřit a vyzkoušet nově získané vědomosti. Názorně předvedené učivo je pro představivost žáka snadněji uchopitelné. Pro trvalé zapamatování je nezbytné opakovat učivo i činnosti. Lépe se pamatují věci, které dávají smysl, a žák chápe, k čemu bude daná znalost nebo dovednost použitelná. Tyto vlivy jednotlivých didaktických zásad již byly popsány. Zbývá tedy zmínit efekt prvního kontaktu s informací. Komenský popisuje skutečnost, že první vjem nebo první kontakt v člověku zanechává nejhlubší a nejtrvalejší stopu.

- *„Poučka CXIII. První vtisknutí představy nejlépe utkvívá.*
- *Poučka CXVI. Vtisknutá představa, učiněná bezprostředně z věcí samých, je nejlepší.“¹²²*

---

¹²⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 24. ISBN 80-903397-1-9

¹²¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 28. ISBN 80-903397-1-9

¹²² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 39-40. ISBN 80-903397-1-9

ZÁSADA PŘIMĚŘENOSTI

V době Komenského nebylo učení ve školách rozděleno na věkové kategorie a školské soustavy, jak jsou známy dnes, neexistovaly. O to obdivuhodnější je, že se Komenský na vzdělávání žáků díval z hlediska jejich individuálního vývojového stupně. Citované poučky postihují nejen pohled na zdatnost učitele v pedagogickém působení, ale zaměřují se také na základní rozlišení specifík psychosomatického vývoje žáka.

- *„Poučka CXXXVIII. Učitel nechť neučí, kolik sám může učit, nýbrž kolik žák může pochopit. Dovětek: Hybnou pákou vzdělávání je přizpůsobovat učivo žákovu nadání.*
- *Poučka CXXXIX. První věk nechť je vzděláván pouze věcmi týkajícími se smyslů.*
- *Poučka CXL. První věk nechť je dobře vzděláván věcmi týkajícími se smyslů.*
- *Poučka CXLI. První věk nechť je cvičen hlavně tím učením, jež spočívá na paměti.*
- *Poučka CXLII. Zralejší věk musí být připuštěn k příčinám věcí.*
- *Poučka CXLIII. Proniknout k pravým příčinám mnohých věcí znamená dostat se k čistému pochopení věcí.“¹²³*

Rozborem díla Didaktika analytická bylo zjištěno, že současný přístup k vyučování a práce s didaktickými zásadami neustále respektuje myšlenky Jana Amose Komenského a jeho odkaz budoucím generacím tak bude dále předáván. Pedagogika jako věda dále zkoumá a objevuje nové aspekty výchovy a vzdělávání, základy této vědy však stále vycházejí z původních didaktických a výchovných myšlenek Komenského.

Vize J. A. Komenského na lepší uspořádání světa a náprava „pochroumaného“ charakteru lidí zůstává jako úkol dále. Finanční vzdělávání, které může plně využít všech prostředků, které myšlenky Komenského nabízejí, tak k nápravě jistě nemalou měrou přispěje. Současné společenské podmínky nabízejí mnoho možností realizace, a také mnoho rizik a nebezpečí. Každého člověka tak čeká práce na sobě samém, na budování a směřování vlastního života. Učitele a rodiče čeká práce o to náročnější a důležitější, že mohou významnou měrou ovlivnit tvorbu naší společné budoucnosti. Nechť tedy děti ve spolupráci s dospělými budují, nejen svou, budoucnost s morálními kvalitami, pílí a obezřetností.

- *„Poučka XXXIV. Žáku přísluší práce, učiteli řízení.“¹²⁴*

---

¹²³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 48-49. ISBN 80-903397-1-9

¹²⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. s. 19. ISBN 80-903397-1-9

II PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

V teoretické části byla charakterizována oblast finančního vzdělávání a podstata přínosu myšlenek J. A. Komenského. Praktická část práce se bude zabývat porovnáním těchto dvou oblastí a jejich vzájemné prostupnosti.

Didaktické myšlenky Komenského jsou v moderní odborné literatuře často zmiňovány a bývají označovány jako nadčasové. Oblast finančního vzdělávání je naproti tomu poměrně mladá a neustále se rozvíjí.

Ze studia pramenů vyplynulo, že Komenský nahlížel na společenské uspořádání, na rozvoj člověka a zlepšování jeho životních podmínek jako na spojené nádoby. Ve svých dílech formuloval předpoklad, že vzájemné působení těchto složek lze využít k nápravě společnosti a jako nástroj pro práci na zlepšování neuspokojivého společenského stavu zvolil vzdělání. Ve svých dílech rozpracoval ideu práce člověka na sobě samém a naznačil důležitost celoživotního vzdělávání. Hluboké pochopení světa kolem, jeho pravidel a zákonitostí, umožňuje člověku dosáhnout trvalého zlepšení a nápravy. V souvislosti s pochopením řádu věcí přichází také pochopení světa jako celku. Komenský vychází z předpokladu, že znalost příčin věcí, umožňuje hluboké poznání a porozumění zkoumaného.

Je-li pro Komenského na prvním místě vzdělávání, pochopení pravidel a zásad života a jeho zákonitostí, pak stálé opakování a zdokonalování poznání přináší člověku další užitek. Komenský se však nespokojuje pouze se znalostmi a dovednostmi, které má jedinci vzdělání přinést. Velký důraz klade na morální stránku vzdělávání, zejména na skromnost, úctu, respekt a toleranci. Jako přidaná hodnota se pak ještě projeví obezřetnost, kritické myšlení a nadhled umožňující celkové zhodnocení stavu věci a dovolí člověku dospět ke svobodnému rozhodnutí. Komenský však zdůrazňuje i odpovědnost za důsledky rozhodnutí, které považuje za nedílnou součást osobnosti člověka a jeho vývoje.

Ve vzdělávání Komenský zdůrazňuje nutnost probuzení zájmu o učení. Již ve své době poukázal na zbytečnost memorování textů a budování encyklopedických znalostí, které v praktickém životě nemají uplatnění. Dále zdůraznil nutnost provázání teoretických a praktických dovedností a naznačil své úsilí, vznítit v člověku touhu po vzdělání celoživotním.

Cílem praktické části práce je zaměřit se na porovnání styčných bodů myšlenek J. A. Komenského a obsahu finančního vzdělávání a nalezení jejich uplatnění ve výchovných a výukových materiálech.

4 Vymezení cílů praktické části diplomové práce

Hlavním cílem praktické části práce je ověřit uplatnění vybraných didaktických myšlenek J. A. Komenského v materiálech použitelných ve výchově k prevenci FG.

V teoretické části práce byly vymezeny myšlenky, které je možné vztahovat k problematice FG. Tyto myšlenky zahrnují opodstatnění potřeby vzdělávání, stanovení podmínek a forem vzdělávání. Významnou pozici v náhledu J. A. Komenského na vzdělání obecně je morální stránka vzdělávání a života. Závěry, které je možné z díla Komenského vyvozovat, lze formulovat do principů kritického myšlení, hodnocení situací, obezřetnosti při rozhodování, nutnosti samostatného rozhodování a přijetí jeho důsledků.

4.1 Dílčí cíle práce

Hlavní cíl praktické části práce byl konkretizován do následujících dílčích cílů.

- Ověřit, zda pro každou věkovou kategorii korespondující s jednotlivými stupni vzdělávacího systému existuje odpovídající literatura, která využívá myšlenek J. A. Komenského.
- Porovnat vybrané pasáže z díla J. A. Komenského Analytická didaktika s materiály obsahujícími prvky prevence FG.
- Popsat, zda pro každou věkovou kategorii jsou prvky prevence FG zpracovány odpovídajícím didaktickým způsobem s ohledem na vývojová specifika.
- Ověřit, zda existuje literatura, která naplňuje požadavek morální stránky finančního vzdělávání, přestože není cíleně zaměřena na prevenci FG.

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí ze stanovených dílčích cílů práce. Blíže budou rozpracovány prostřednictvím metod analýzy a komparace.

- Existuje odpovídající literatura v prevenci FG zohledňující věkovou kategorii cílové skupiny finančního vzdělávání?
- Existuje obsahová shoda mezi vybranými pasážemi J. A. Komenského a materiály obsahujícími prvky prevence FG?
- Respektuje didaktické zpracování tématu prevence FG vývojová specifika jednotlivých cílových skupin vzdělávaných?

- Existuje odpovídající literatura, která naplňuje požadavek morální stránky finančního vzdělávání, přestože není cíleně zaměřena na prevenci FG?

4.3 Výzkumný soubor

Cílem práce je zjistit a ověřit, zda jsou ve vybraných materiálech, použitelných ve finančním vzdělávání, uplatněny myšlenky J. A. Komenského. Pro potřeby výzkumu byl zvolen dostupný soubor se záměrným výběrem.¹²⁵

Zkoumanou jednotkou jsou publikace obsahující prvky finančního vzdělávání, prevence finanční ngramotnosti nebo prvky morálního rozvoje osobnosti. Zkoumané publikace byly vybrány z dostupného portfolia literatury v knihovnách se sídlem v Olomouci a z vlastních zdrojů autorky. Znaky pro zvolení výzkumného souboru jsou finanční gramotnost, ekonomická gramotnost nebo morální rozvoj.

Počet zkoumaných publikací je 48. Tento počet byl stanoven jako kombinace záměrného a dostupného výběru se snahou o zachování objektivnosti.

Při přípravě výzkumu bylo stanoveno, že jednotlivá hlediska budou zkoumána z několika kritérií, v počtu tři, čtyři nebo šest. Aby byla zachována pravděpodobnost stejné četnosti výskytu každého kritéria, musel počet sledovaných subjektů odpovídat společnému násobku počtu všech kritérií. Při hodnotách tři, čtyři a šest je prvním společným násobkem číslo dvanáct. V sérii dvanácti subjektů tak má každé kritérium statisticky stejnou pravděpodobnost na četnost výskytu.

Pro zajištění maximální objektivnosti byl základní počet dvanácti subjektů znásoben tak, aby bylo, co možná nejvíce, omezeno působení jiných vlivů. Při jednom výskytu negativního jevu lze říci, že se mohlo jednat o smůlu. Při druhém výskytu se mohlo jednat o náhodu. Při třetím výskytu je již možné usuzovat na pravidlo. Z důvodu snahy o zachování objektivnosti byl počet dvanácti subjektů násoben čtyřmi. Při tomto počtu zkoumaných subjektů lze předpokládat, že výskyt již postrádá vliv náhody a i při omezeném počtu zkoumaných subjektů vykazuje výběrový soubor odpovídající výsledky srovnatelné s maximálně dosažitelným výzkumným souborem.

Seznam 48 publikací zařazených do výběrového výzkumného souboru je uveden v příloze 15.

---

¹²⁵ SLOVENSKO. GAVORA, Peter a kol. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978–80–223–2951–4. Dostupné od: 2010 [cit 29. 3. 2014]. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>

4.4 Výzkumné metody

Pro praktickou část práce byly zvoleny dvě výzkumné metody. Pro část porovnání myšlenek J. A. Komenského s materiály obsahujícími prvky výchovy k FG byla zvolena komparativní metoda. Z výzkumného souboru byly vyčleněny publikace reprezentující cílovou skupinu vzdělávaných. Práce se nezabývá detailní analýzou učebnic, proto byly záměrně vybrány publikace výchovného zaměření.

Pro část posouzení vhodnosti zpracování tématu v materiálech věnujících se FG s ohledem na vývojové zvláštnosti cílové skupiny vzdělávaných, formu zpracování, obsah morálních prvků, obsah standardů FG a aktuálnost materiálu byla použita metoda analýzy.

4.4.1 Metoda komparace

Popis metody

Metoda komparace umožňuje porovnání dvou literárních publikací, z nichž jedna poskytuje obecné didaktické zásady formulované Komenským a druhá zastupuje vybranou knihu s tématem finanční nebo morální výchovy. Výběr publikace srovnávané s myšlenkami Komenského ovlivňuje věková kategorie cílové skupiny a forma zpracování tématu FG.

Výhody

Výhodou metody komparace je možnost detailního porovnání obsahu a sledování uplatnění myšlenek Komenského a způsob jejich formulace či respektování ve vybrané knize.

Nevýhody

Nevýhodou metody komparace je úzký pohled na problematiku z hlediska porovnání dvou autorů. Není možné vytvářet závěry uplatnitelné pro všechny existující publikace v kategorii cílové skupiny a formy vzdělávání.

Definice objektu komparace

- Komparovanými jednotkami jsou vybrané didaktické a filozofické zásady J. A. Komenského a současná literatura, učebnice, výukové programy a další materiály obsahující prvky prevence finanční negramotnosti.

Určení cíle komparace

- Srovnává se výskyt vybraných didaktických a filozofických zásad s literaturou.
- Srovnává se způsob zpracování literatury, učebnic, výukových programů a dalších materiálů s ohledem na věkové zvláštnosti cílových skupin finančního vzdělávání.

Stanovení kritérií pro vlastní analýzu zvolených objektů

- Didaktické zásady:
  - Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka.
  - Zásada vědeckosti.
  - Zásada individuálního přístupu.
  - Zásada spojení teorie s praxí.
  - Zásada uvědomělosti a aktivity.
  - Zásada názornosti.
  - Zásada přiměřenosti.
  - Zásada soustavnosti.
  - Zásada trvalosti.
- Morální stránka problematiky je zahrnuta a zohledněna s ohledem na cílovou skupinu vzdělávaných.

Vymezení vztahu komparace k časové ose

- Komparace synchronní – finanční vzdělávání od roku 2006 dosud, tj. současnost.
- Komparace diachronní – Stupně vzdělávání dle systému české školské soustavy s ohledem na věkové odlišnosti.

4.4.2 Metoda analýzy

Popis metody

Metoda analýzy je založená na rozkladu celku na jednotlivé elementární části. Analýza umožňuje sledovaný výzkumný soubor identifikovat, popsat a posoudit ze zvolených úhlů pohledů. Elementární části jsou hledány prostřednictvím stanovených kritérií. Data získaná při posuzování jednotlivých vzorků jsou pak sestavena a posouzena ve vzájemných souvislostech. Součástí metody analýzy je pak popis zjištěného stavu, analýza souvislostí a syntéza nových poznatků.

Výhody

Jednoduchým způsobem poskytuje data komplexnějšího charakteru a poukazuje na možné souvislosti. Porovnání jednotlivých kritérií v různých kombinacích může přinést nové poznatky a tím přispět k nalezení nových možností řešení problematiky.

Nevýhody

Nevýhodou metody analýzy může být zjednodušený pohled na souvislosti. Při změně úhlu pohledu může dojít k narušení souvislostí. Zevšeobecněním může dojít k opomenutí individuálně důležitého aspektu.

Stanovení kritérií pro vlastní analýzu zvolených objektů

- Charakter zpracování:
  - Pohádky, příběhy, volná forma.
  - Učebnice.
  - Popularizovaný odborný text, návody.
  - Metodika pro učitele.
- Didaktické zásady:
  - Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka.
  - Zásada vědeckosti.
  - Zásada individuálního přístupu.
  - Zásada spojení teorie s praxí.
  - Zásada uvědomělosti a aktivity.
  - Zásada názornosti.
  - Zásada přiměřenosti.
  - Zásada soustavnosti.
  - Zásada trvalosti.
- Posouzení didaktické vybavenosti učebnice v %.
- Morální obsah:
  - Skromnost.
  - Obezřetnost.
  - Plánovitost.
- Obsahově plnění cílů finančního vzdělávání:
  - Peníze.
  - Hospodaření domácnosti.
  - Finanční produkty.
  - Práva spotřebitele.
- Zpracování odpovídá cílově skupině vzdělávaných:
  - Preprimární vzdělávání.
  - Primární.

- Sekundární – nižší.
- Sekundární – vyšší.
- Terciární.
- Aktuálnost informací:
  - Rok vydání 2013.
  - Rok vydání 2012.
  - Rok vydání 2011.
  - Rok vydání 2010.
  - Rok vydání 2009.
  - Rok vydání 2008 a starší.

4.5 Popis výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo zahájeno výběrem výzkumného souboru publikací dle postupu formulovaného v kapitole 4.3. Vybrané publikace byly posouzeny podle zvolených kritérií a zjištěné údaje zaznamenány v Záznamovém archu výzkumného šetření viz příloha 12 a v Záznamovém archu didaktického vybavení edukačního materiálu viz příloha 13. Po provedení posouzení všech vybraných titulů, proběhlo analytické zpracování údajů.

Pro každou cílovou skupinu vzdělávaných tak byl pomocí metody analýzy vymezen vzorek publikací. Z dostupného vzorku byla ve vztahu k cílové skupině vybrána jedna publikace, která byla dále komparativně posouzena. Vybraná publikace reprezentující danou cílovou skupinu byla metodou komparace posouzena a porovnána s výchovnými a didaktickými myšlenkami uvedenými v teoretické části práce.

Získané údaje z výše uvedených záznamových archů byly u vybraných publikací zpracovány do Záznamového archu celkového posouzení informačního zdroje uvedeného v příloze 14. Závěrem pak byla získaná data analyzována jako celkový výzkumný soubor.

5 Analýza a komparace literatury a materiálů

V následující kapitole bude provedena analýza a komparace vybraných zdrojů. Prostřednictvím zvolených kritérií bude výzkumný vzorek posuzován s ohledem na cílovou skupinu vzdělávání. Jednotlivé podkapitoly jsou tak zaměřeny na oblast preprimárního, primárního, nižšího sekundárního, vyššího sekundárního a terciárního vzdělávání.

5.1 Preprimární vzdělávání

Stupeň předškolního vzdělávání navštěvují děti ve věku 3 až 6 let. S ohledem na jejich vývojová specifika je nezbytné vybírat materiál zpracovaný formou příběhů, pohádek a jednoduchých vyobrazení. Děti v tomto věku vstřebávají poznatky o světě kolem prostřednictvím dospělých osob, a to při četbě, vyprávění příběhů nebo povídaní o světě, který je obklopuje.

Při tvorbě RVP a začleňování důležitých témat pro daný stupeň vzdělávání, byly principy finančního vzdělávání zpracovány s ohledem na vývojovou zralost dětí.¹²⁶ Klíčové kompetence pro předškolní vzdělávání jsou uvedeny v příloze 1.

Jako nejdůležitější se v této vývojové etapě jeví zajistit vybudování základů morálky, pochopení a vnitřní přijetí společenských pravidel a zákonitostí. Pro děti předškolního věku nejsou stanoveny standardy FG. Základy finančního vzdělávání lze, kromě RVP, objevit v okruzích elementárních poznatků, které jsou formulovány v Manuálu pro přípravu ŠVP.¹²⁷

Jde zde především o vybudování základů morálky zahrnující skromnost, trpělivost, společenská pravidla žádosti, poděkování i respektu odmítnutí. Na základě prožití drobných frustrací z odmítnutí splnění požadavku by mělo dítě získat schopnost počkat na naplnění potřeby, pochopit situaci a respektovat její pravidla. Díky příkladům umět respektovat jiné osoby i jejich potřeby a přání.

Z celkového počtu 48 zkoumaných publikací jich pro preprimární vzdělávání bylo možné použít 9. Forma zpracování materiálu pro finanční vzdělávání odpovídá pohádkám a příběhům.

---

¹²⁶ ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 1. vydání. s. 12-14. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné od: 10. 2. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

¹²⁷ ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Manuál k přípravě ŠVP (TVP) mateřské školy 2005* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 2. vydání. s. 26-27. ISBN 80-87000-01-3. Dostupné od: 18. 1. 2013 [cit 15. 04. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/131/>

Pro posouzení uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského byly jako nástroj zvoleny didaktické zásady. Je možné zhodnotit, že sledované publikace vesměs plnily podmínku obsahu myšlenek J. A. Komenského. Tam, kde nebyly naplněny všechny didaktické zásady, jednalo se především o zásady vědeckosti, individuálního přístupu a zásadu spojení teorie s praxí. Při posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu bylo zjištěno, že publikace určené pro preprimární vzdělávání dosahují nižších hodnot. Vzhledem ke stylu práce s publikacemi, nemá tato skutečnost výraznější vliv. Děti pracují s knihou díky předčítání textu dospělou osobou nebo povídáním si o obrázcích. Jako důležitější se jeví tedy přímá práce s publikací. Nedostatek v její didaktické vybavenosti se tak výrazněji neprojeví.

Vzhledem k cílové skupině byl jako nejdůležitější shledán obsah morálního vzdělávání, který byl zcela naplněn ve všech případech posuzovaných publikací. Pohádky a příběhy předávají poselství o dobru a boji se zlem. O tom, jak je důležité respektovat jeden druhého. O potřebě chránit své blízké a také chránit a šetřit své věci. Dětem tak předkládají vzory skromných, čestných, statečných a spolehlivých hrdinů, kteří zanechají představu ideálního stavu společnosti. Díky pohádkám pak děti samy objeví krásu lidského štěstí, hodnotu lásky, pochopení a tolerance.

Hledisko obsahu standardů FG bylo u preprimárního vzdělávání posouzeno okrajově. Vzhledem k tomu, že pro tuto cílovou skupinu standardy FG nejsou stanoveny, jedná se o posouzení z hlediska možného využití výukového materiálu pro naplnění cílů finančního vzdělávání.

Posouzení aktuálnosti informací je v případě publikací pro předškolní vzdělávání doplňující informací. Dvě publikace byly vydány v roce 2012, a to *Chytré pohádky z lesní mýtiny*¹²⁸ a *Chytré pohádky z městské zahrádky*¹²⁹. Všechny ostatní sledované publikace byly vydány před rokem 2008. Z tohoto zjištění je možné usoudit, že pro finanční vzdělávání lze použít i starší literaturu, která se primárně finančním vzděláváním nezabývá. Důležitou složkou je morální obsah a poučení využitelné v současné společnosti.

Pro komparativní posouzení byla vybrána publikace *Chytré pohádky z lesní mýtiny*. Důvodem bylo zpracování ekonomického tématu pro předškolní věk a nápaditost jeho provedení.

---

¹²⁸ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtiny: Zvířátka ve světě ekonomie*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8

¹²⁹ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z městské zahrádky: Zvířátka ve světě financí*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4374-5

5.1.1 Komparace – Chytré pohádky z lesní mýtiny

Kniha byla vydána v roce 2012 a obsahuje osm pohádek. Autoři pohádky cíleně zaměřili na finanční vzdělávání a cílovou skupinu preprimárního věku. Jazykové zpracování je úměrné předškolnímu věku. Příběhy jsou čtivé, neobsahují cizí nebo neznámá slova, věty jsou kratší a proložené otázkami nebo přímou řečí. Zpracování tak napomáhá prožívání příběhu se zvířecími hrdiny. Na příbězích lesních zvířat je demonstrováno několik aspektů finančního vzdělávání. Každá pohádka nese určitý prvek morální výchovy a malému čtenáři tak nabízí poučení a modelovou zkušenost pro další život. Pohádky jsou krátké, přehledné a vycházejí z předpokládaných znalostí dětí. Dle Komenského odkazu tak příběhy odpovídají úrovni chápání věku předškolních dětí a plní tak zásadu přiměřenosti.

Za každou pohádkou jsou otázky pro malé čtenáře a drobný úkol – doplňovačka, tajenka, domalování obrázku, spojovačka apod. Kniha se tak stává zábavným průvodcem a umožňuje prožít mnoho pozitivních emocí – těšení se na příští pohádku nebo příští úkol. Prožívání příjemného napětí z očekávaného úspěchu, jestli se podaří hádanku rozluštit. A následný úspěch, když dítě s dospělým čtenářem odhalí odpověď. Přidává se i poučení plynoucí z příběhu, který je malinko jiný než pohádky, které dosud dítě znalo, ale o to napínavější může být. V závislosti na zralosti dítěte se může projevit také zdání podobnosti se skutečností, kdy se mohou objevit souvislosti, kterých by si dítě jinak nevšimlo. S tím pak může být spojená radost, že dítě porozumělo dalšímu kousku světa, který ho obklopuje.

Kniha využívá zvědavosti věkové kategorie předškoláků a jejich bystrého vnímání a bohaté fantazie. Svým zpracováním přímo vybízí k využití příjemné a ušlechtilé složky školní práce. A to i v případě, kdy s dětmi předčítají rodiče a o školní práci se vůbec nejedná. Rodiče však díky této knize mohou pro své děti vykonat mnoho. Mohou vzbudit zájem o četbu a naučit své děti mimo jiné také dovednosti umět hledat potěšení v nových informacích, prahnout po dalších znalostech a naučit se dívat kolem sebe a souvislosti samostatně hledat. To je to nejcennější, čemu může být v předškolním věku položen bytelný základ.

Jednotlivé pohádky se zabývají ekonomickými tématy. Vzhledem k rozsahu práce je stručný obsah jednotlivých pohádek uveden v příloze 16. Pohádky jsou uvedeny včetně doplňujícího podtitulu, který specifikuje téma příběhu, v knize je však uveden pouze v obsahu. Díky těmto pohádkám mohou děti poznat a pochopit obtížně uchopitelné pojmy jako například vlastnictví, povinnosti plynoucí z vlastnického práva, duševní vlastnictví, dělbu práce, založení firmy a výhody podnikání, nástrahy reklamy a důležitou skutečnost, že práce

a peníze nejsou všechno. Zvířátka prožívají příběhy a díky svým typickým rysům mohou dětem posloužit jako vzor. Názorným způsobem, pochopitelným pro fantazijní svět dětí, jsou na příbězích ukázány ekonomické souvislosti, které provázejí dnešní společnost na každém kroku.

Pohádky tak předkládají dětem mnoho vysvětlení a poučení. Z pohledu rodiče, který usiluje o zdravý vývoj dítěte, a snaží se připravit je na životní nástrahy, se jako nejdůležitější může jevit pohádka o krysáku Vendovi a jeho lesních panenkách. Tato pohádka názorným způsobem odkrývá oponu marketingu a dětem srozumitelným způsobem objasňuje nejen motivy prodávajících, ale také souvislosti s nutností uhradit cenu a také, že finanční prostředky pro koupi je potřeba někde získat. Samotný pojem „vydělat peníze“ je pro děti matoucí a nemá pro ně srozumitelný a uchopitelný obsah. Na příkladu shánění dobrot na zimu tak i děti tyto souvislosti pochopí. Na této pohádce je tak možné dokázat hledání příčin věci a důležitost pochopení souvislostí.

Pro názornost jsou výše uvedené údaje graficky zaznamenány v tabulce 1.

Tabulka 1. Záznamový arch celkového zhodnocení - Chytré pohádky z lesní mýtiny¹³⁰

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele		
Forma zpracování tématu	x					
celkový počet kritérií						
		počet ANO	%			
Celková didaktická úroveň	36	9	25			
1. Aparát prezentace u	14	4	28,6			
2. Aparát řídicí učení	18	3	16,7			
3. Aparát orientační	4	2	50			
	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje			
Respektuje didaktické zásady	x					
Je zahrnut i morální obsah	x					
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných	x					
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG	x					
	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu		x				

Zdroj: Autorka

¹³⁰ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtiny*: Zvířátka ve světě ekonomie. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8

5.2 *Primární vzdělávání*

Stupeň primárního vzdělávání, tedy první stupeň ZŠ, navštěvují děti ve věku od 6 do cca 11 let. I v tomto věku děti preferují pohádky a příběhy, proto pro ně mohou mít užitek i knihy, které si s rodiči prohlíželi dříve, a které při předčítání poslouchali. Zároveň však díky získané dovednosti číst a psát, mohou sáhnout po náročnější literatuře, která se již věnuje konkrétnímu finančnímu tématu, zatím však ve zjednodušené podobě. Snaživost dětí v tomto věkovém období usnadňuje práci s informacemi při zapojení her, úkolů, kvízů nebo projektů.

Pro první stupeň ZŠ jsou formulovány standardy FG, které jsou uvedeny v příloze 7. Od 1. 9. 2013 jsou tyto standardy povinnou součástí RVP pro základní školství. Výsledky finančního vzdělávání by tak měly být zohledněny také v klíčových kompetencích jednotlivých vzdělávacích stupňů. Klíčové kompetence pro absolventa základního školství jsou uvedeny v příloze 2.

Znalosti a schopnosti oblasti FG ve věku 6 až 11 let by měly odpovídat základním schopnostem porozumění a dovednostem při nakládání s finančními prostředky. Standardy FG jsou u ZŠ rozděleny na tři skupiny. Výsledkem zvládnutí první skupiny standardů je schopnost dítěte používat peníze v běžných situacích, odhadnout cenu nákupu a zkontrolovat výsledný stav a vrácené peníze. Z hlediska hospodaření domácností pak je dítě schopno vysvětlit, proč není možné realizovat každý nákup, a proč je třeba volit mezi požadovanými věcmi. V oblasti finančních produktů se jako poslední přidává znalost pojmu dluh a spoření a vysvětlení, proč je důležité spořit a jak vracet dluhy.

V nejlepším možném případě lze navázat na dovednosti a morální základy získané v předškolním stupni vzdělávání a k již osvojeným zásadám tak přidat konkrétní finanční informace. Tam, kde nebylo možné navázat, tam kde systém hodnot není morálně podpořený, je nutné doplnit i tuto stránku finančního vzdělávání. Zde se znovu uplatní pohádky a příběhy z předškolního období, je však možné také přidat literaturu náročnější, zaměřenou již na starší děti. I v této věkové kategorii se projevuje možnost přesahu publikací do většího spektra věkové úrovně čtenářů. Lze použít nejen literaturu pro mladší děti, ale také literaturu určenou pro nižší sekundární vzdělávání, tedy děti od 10 do cca 15 let. Vždy záleží na vývojové zralosti a individuálních zvláštностech toho konkrétního dítěte.

Z celkového počtu 48 zkoumaných publikací jich pro primární vzdělávání bylo možné použít 14. Forma zpracování materiálu pro finanční vzdělávání odpovídá ve většině případů

pohádkám a příběhům, dále byly publikace zpracovány formou učebnice a jako popularizovaný odborný text.

Pro posouzení uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského byly také zde jako nástroj zvoleny didaktické zásady. Sledované publikace vesměs plnily podmínku obsahu myšlenek J. A. Komenského. Tam, kde nebyly naplněny všechny didaktické zásady, jednalo se především o zásady vědeckosti, individuálního přístupu nebo o zásadu spojení teorie s praxí. Při posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu bylo zjištěno, že publikace určené pro primární vzdělávání dosahují středních hodnot. Po zhodnocení 14 publikací je možné shrnout didaktickou vybavenost jako dostačující, přičemž vyšší hodnoty didaktické vybavenosti dosahují učebnice a cíleně zaměřené popularizované odborné texty.

Morální stránka finančního vzdělávání byla ve zkoumaném vzorku 14 publikací v drtivě většině zcela naplněna. Také v cílové skupině primárního vzdělávání sehrává morální aspekt stěžejní roli. U dvou případů, kde nebyly naplněny všechny sledované podmínky, se jednalo o popularizovaný odborný text, který byl primárně zaměřený na zprostředkování odborných informací. V těchto případech byl morální rozměr nahrazen konkrétním cílem objasnit finanční problematiku. Za předpokladu existence jiných zdrojů morálního vzdělávání, ve kterých si čtenář doplní potřebné informace vhodným způsobem, nemusí dojít k žádnému zkreslení a oploštění vnímání dané oblasti. Dítě tak získá celkový obrázek a morálně odborný vhled ze dvou různých zdrojů. V těchto případech pak úzká specializace publikace nemusí být na škodu.

Plnění obsahu standardů FG nebylo zjištěno ve všech případech, sledované publikace však celkově obsahovaly prvky finančního vzdělávání. V těchto zjištěních se projevil přesah literatury z mladšího věkového období. V případě knih *Banky jak je neznáte* a *Peníze a euro krok za krokem* pak bylo téma knihy úzce zaměřeno na dílčí oblast a nepostihovalo celé spektrum standardů FG.

Přesah literatury z mladšího věkového období se projevuje také v pohledu na aktuálnost informací. Téměř polovina knih, vesměs pohádkové a příběhové formy, je staršího data vydání, tj. rok 2008 a dříve. Literatura tematicky zaměřená na finanční problematiku je vydaná později.

Na základě těchto zjištění je možné usoudit, že pro finanční vzdělávání dětí na prvním stupni ZŠ je větší výběr publikací, které lze použít. Tak jako pro mladší děti, je možné využít i starší literaturu, která se primárně finančním vzděláváním nezabývá. Důležitost morálního obsahu zůstává jako základní požadavek pro další úspěšné finanční vzdělávání. V případě

věkové kategorie prvního stupně ZŠ je k morálním základům možné přistavět a doplnit konkrétnějšími, již odborně zaměřenými informacemi ve zjednodušené podobě. Nejdůležitějším aspektem by mělo zůstat propojení morálního a odborného obsahu.

5.2.1 Komparace – Banky jak je neznáte

Při studiu pramenů bylo zjištěno, že téma bankovníctví je pro děti obtížné k pochopení.¹³¹ Z tohoto důvodu byla publikace, která se touto problematikou se zabývá vybrána pro komparativní posouzení.

Kniha je zpracovaná pro děti ve věku prvního stupně ZŠ s možností přesahu na druhý stupeň ZŠ. Knihou provázejí čtyři postavy – bankéř, Penízek, Korunka a moudrá Sova. Jazykové zpracování knihy je přiměřené pro děti ve věku 9 až 15 let s ohledem na individuální odlišnosti. Pro děti mladší 9 let je kniha také v mnohých aspektech použitelná a zajímavá, pro větší obsah historických údajů však může vyžadovat doplňující informace od rodičů nebo pedagogů. Penízek a Korunka svými dotazy pomáhají členit text a moudrá Sova umožňuje vracet se k obtížnějším částem textu. Mladý čtenář tak v průvodcích získává dva pomocníky. S jejich přispěním je tak naplněna Komenského potřeba přizpůsobit sdělované informace schopnostem žáka.

V publikaci *Banky jak je neznáte* je oblast peněžnictví, financí a prostředí banky názorně zpracované s možností vysledovat návaznost na vlastivědu a základy historie. Jsou zde patrné snahy o zasítování vybraných historických událostí pomocí informací o platidlech tehdejší doby. Záměrem je čtenářům představit jednotlivé etapy dějin jako jeviště reálného příběhu s konkrétní podobou života tehdejších lidí. Komenského myšlenky na návrat k již dříve poznanému a hledání nových souvislostí tak získávají v knize, *Banky jak je neznáte*, podobu historického exkurzu. V příloze 17 je uveden stručný obsah knihy a popis její struktury.

Po přečtení publikace *Banky jak je neznáte*, nabyde čtenář dojmu, že díky objasnění historie bankovníctví chápe také současné dění. Informace získané při procházce bankami tak doplňují již vstřebané znalosti. Pochopení historických souvislostí a uchopitelná představa o smyslu a fungování bankovních služeb a jejich provázanost s dnešní dobou, pomáhá získat kus životní jistoty. Dětem se tak otevře možnost postavit své spotřebitelské sebevědomí, které

---

¹³¹ ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. První stupeň ve světě financí: Gramotnost, kterou ZŠ v Chrastí přináší svým žákům. *Učitelské noviny*. 2013, č. 38, s. 10-11. ISSN 0139-5718.

bude ještě dlouhá léta budováno, na solidní pevné základy. Také aspekt pochopení příčin vzniku peněžnictví a pohled na celek jako bankovní sektor a jeho roli v dnešní společnosti, naplňuje zásady doporučené Komenským.

Z tabulky 2 je patrné, že při analytickém posouzení bylo prokázáno, že v některých ohledech kniha zcela neplní sledovaná kritéria. Zpracování knihy však představuje natolik rozsáhlé a složité téma, že jeho postihnutí a podání způsobem odpovídajícím věku čtenářů, kompenzuje nedostatečnost v ostatních ohledech.

Publikace je využitelná jako samostatný zdroj informací i jako doplňující materiál v souvisejících oblastech. Její přínos může být nejvíce využit v oblasti finančního vzdělávání a v předmětech souvisejících s historií a výchovou k občanství.

Tabulka 2. Záznamový arch celkového zhodnocení publikace *Banky, jak je neznáte*¹³²

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele
Forma zpracování tématu			X	

	celkový počet kritérií	počet ANO	%
Celková didaktická úroveň	36	13	36,1
1. Aparát prezentace u	14	4	28,6
2. Aparát řídicí učení	18	7	38,9
3. Aparát orientační	4	2	50

	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje
Respektuje didaktické zásady		X	
Je zahrnut i morální obsah		X	
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných	X		
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG		X	

	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu			X			

Zdroj: Autorka

¹³² HETFLEIŠOVÁ, Ladislava. *Banky, jak je neznáte*. Ilustrace: STOLARŽ, Karel. 1. vydání. PRAHA: Artdit, 2011. 157 s. ISBN 978-80-254-8901-7

5.3 Nižší sekundární vzdělávání

Stupeň nižšího sekundárního vzdělávání, tedy druhý stupeň ZŠ nebo nižší ročníky víceletých gymnázií, navštěvují děti ve věku od 10 do cca 15 let. V období prepubertálním a pubertálním dochází k prudkému fyzickému i psychickému rozvoji dítěte. Děti jsou schopny zobecňování a abstraktního myšlení. Toto období provází snaha o získání samostatnosti a potřeba vymezit se vůči dospělým. Velký vliv má na žáka vrstevnická skupina. Typická je názorová nestálost, unáhlené hodnotící soudy a generalizované názory. Silným motivem může být snaha překonat vědomosti dospělých. Projevuje se abstraktní myšlení s potřebou neustále ověřovat a zkoušet nové poznatky. V tomto věkovém období lze aktivitu, potřebu vymezení a ověření si a vyzkoušení všeho nového využito při realizaci déletrvajících úkolů či výukových projektů.

Pro druhý stupeň ZŠ jsou formulovány standardy FG, které jsou uvedeny v příloze 7. Od 1. 9. 2013 jsou tyto standardy povinnou součástí RVP pro základní školství. Výsledky finančního vzdělávání by tak měly být zohledněny také v klíčových kompetencích jednotlivých vzdělávacích stupňů. Klíčové kompetence pro absolventa základního školství jsou uvedeny v příloze 2.

Znalosti a schopnosti oblasti FG ve věku 10 až 15 let by měly odpovídat pokročilejším schopnostem porozumění a dovednostem při nakládání s finančními prostředky, pochopení principů hospodaření domácnosti a základní orientaci ve finančních produktech. V této věkové kategorii jsou již děti schopny na příkladu prokázat praktickou dovednost ve všech třech oblastech standardů FG. Na příkladech ukáže vhodné využití různých bezhotovostních platebních nástrojů, sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, objasní principy vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu, uveden nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými finančními prostředky, objasní podstatu základních finančních produktů, apod.

V ideálním případě lze navázat na morální základ a získané znalosti a dovednosti z předchozích let. Projeví-li se v některé z potřebných oblastí neznalost, je třeba tyto nedostatky odstranit. Fantazijní prožívání nabízí využití příběhů, které vhodně doplní náročnější literaturu, zaměřenou již na věk 10 až 15 let. I v této věkové kategorii se projevuje možnost přesahu publikací do většího spektra věkové úrovně čtenářů. Lze použít nejen literaturu pro mladší děti, ale také literaturu určenou pro vyšší sekundární vzdělávání, tedy děti od 15 do cca 19 let. Vždy záleží na vývojové zralosti a individuálních zvláštích toho konkrétního dítěte.

Z celkového počtu 48 zkoumaných publikací jich pro nižší sekundární vzdělávání bylo možné použít 20. Forma zpracování materiálu pro finanční vzdělávání odpovídá v rovnoměrném zastoupení příběhům a volné formě, učebnicím, popularizovanému odbornému textu a metodikám pro učitele.

Pro posouzení uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského byly také zde jako nástroj zvoleny didaktické zásady. Sledované publikace vesměs plnily podmínku obsahu myšlenek J. A. Komenského. Tam, kde nebyly naplněny všechny didaktické zásady, jednalo se především o zásady vědeckosti, individuálního přístupu nebo o zásadu spojení teorie s praxí. Při posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu bylo zjištěno, že publikace určené pro nižší sekundární vzdělávání dosahují středních hodnot. Po zhodnocení 20 publikací je možné shrnout didaktickou vybavenost jako průměrnou, přičemž vyšší hodnoty didaktické vybavenosti dosahují učebnice a cíleně zaměřené popularizované odborné texty.

Morální stránka finančního vzdělávání byla ve zkoumaném vzorku 20 publikací zcela naplněna ve většině případů. Také v cílové skupině nižšího sekundárního vzdělávání sehraává morální aspekt stěžejní roli. U pěti případů, kde nebyly naplněny všechny sledované podmínky, se jednalo o popularizovaný odborný text, který byl primárně zaměřený na zprostředkování odborných informací. Vzhledem k širokému výběru publikací vhodnou pro cílovou skupinu nižší sekundární vzdělávání a současně již četnější výskyt specializace pro objasnění odborného problému, může být úzké zaměření publikace kompenzováno výběrem další doplňující literatury.

Plnění obsahu standardů FG publikací bylo zjištěno ve většině případů. V těchto zjištěních se projevilo větší zastoupení učebnic a metodik pro učitele, dále pak přesah literatury z mladšího i staršího věkového období.

Sledování aktuálnosti informací pro cílovou skupinu nižší sekundární vzdělávání potvrdilo rovnoměrné zastoupení publikací vydaných v jednotlivých letech. Je možné konstatovat, že literatura pro tuto věkovou kategorii je průběžně vydávána po celé sledované období do roku 2008 a od roku 2008 do roku 2013.

Je tedy možné formulovat shrnutí, že pro cílovou skupinu dětí na druhém stupni ZŠ je velký výběr publikací, ve všech formách zpracování. Také v této cílové skupině je možné použít literaturu pro mladší i pro starší děti, vždy s ohledem na jejich specifické vývojové zvláštnosti. Morální stránka finančního vzdělávání zůstává stále aktuální a díky rozšíření dovedností a znalostí může být vzdělávání již zaměřeno na hlubší porozumění a vytváření modelových situací. Propojení morálního a odborného obsahu tak zůstává nadále prioritním.

5.3.1 Komparace - Babička

Přestože kniha zcela neplní didaktická kritéria jako publikace, přináší mnoho možností využití v další výchovné práci. Kniha byla pro komparativní výzkum zvolena díky potenciálu, který se nabízí k využití ve finančním vzdělávání v souvislosti s vývojovými zvláštnostmi cílové skupiny nižšího sekundárního vzdělávání. Vzhledem k všeobecné znalosti příběhu Babičky, nebude obsah knihy podrobněji popisován, postačí základní dějová linie.

Jazykové zpracování citované publikace je trochu náročnější díky podobě českého jazyka z předválečného období. Čtenářům jsou však k dispozici i novější vydání, ve kterých byl český jazyk revidován. Tato skutečnost tedy není na závalu pochopení děje knihy.

Příběh začíná příjezdem babičky na Staré bělidlo. Popisuje podobu babičky i její zvyklosti. Seznamuje čtenáře postupně se všemi postavami knihy, jak se babička s novým prostředím seznamuje. Z počátku babička pozvolna přivyká životu v novém domě, pohodlí a nečinnost způsobuje, že se necítí dobře. Jakmile však může začít pracovat kolem domácnosti a věnovat se pracím, které vykonávala celý život, cítí se babička hned lépe. Díky popisu prací, které vykonávala, čtenář pozná, jaký vztah k přírodě, zdrojům, potravinám i zvířatům babička měla a jaký předávala svým vnoučatům. Jednou z prací, které babička převzala, bylo pečení chleba. Na postupu, jak babička zacházela s těstem i s hotovým chlebem, s jakou úctou i vděčností přijímala každý pecen, je názorně vidět, jak cenný pro babičku byl. Každému hostu v domě nabízela chléb i sůl jako nejcennější dar.

Na příkladu pečení chleba a jeho užívání jako daru, na vážnosti a úctě, která mu byla prokazována, bylo názorně ukázáno, jaký vztah by měli lidé ke svým zdrojům zachovávat a v dalších generacích pěstovat. S jakou skromností a hospodárností, šetrností i prozíravostí by měli svých zdrojů užívat. Morální obsah tohoto tématu by měl prostupovat každou lidskou činností. V detailně vykresleném postoji babičky a jejím chování je možné spatřit možnou modelovou situaci, kterou by bylo možné ve finančním vzdělávání zpracovat. Na tématu hospodaření se zdroji lze pracovat s vývojem kritického myšlení a odpovědnosti, jak ve svých tezích doporučoval Komenský.

Kniha dále popisuje zvyky a tradice, nejen denní zvyklosti babičky, ale zvyky ročních období a tradice celých vesnic. Popisuje zvyky vánoční, masopustní, velikonoční i zvyklosti letní a sklizňové. Setkávání lidí v kraji, poutě a veselice, zimní setkávání přadlen, to vše je provázáno lidským, láskyplným a tolerantním pohledem skromné, klidné a pracovitě babičky. Podobu života v 19. století doplňuje popis různých profesí, vykreslení úsilí prostých lidí

o obživu, jejich tvrdých životních podmínkách, ale také vytváření souvislostí těchto snah se štěstím, se skromností, s odpovědností a úctou. Morální podtón celého příběhu nese atmosféru, po níž by mohl čtenář zatoužit. Přesto se v dnešním konzumním světě mohou zdát některé pasáže až absurdní. Pro dnešní děti může být neuvěřitelný odkaz na 50 let staré ošacení a malebný popis jejich udržovaného stavu. Morální odkaz knihy se zdůrazněním ztráty tradic a odklonu od hodnot popsal již v roce vydání citované publikace, tj. v roce 1940, Antonín Kodým. Dále je uvedena vybraná pasáž z úvodu k publikaci *Babičky*.

„Babička“ by měla býti také každoroční četbou našich českých žen a dívek. Nikde jinde nenajdou tak ušlechtilý ideál moudré matky, milující ženy, obětavé rodičky, prozíravé hospodyně, a zbožné ochránkyně domácího krbu. Sprostota, nevěra, lenost, hloupost, marnivost, a tupá pohodlnost, nenajdou mnoho místa v „Babičce“, a kde se objeví, jsou po zásluze odsouzena. Po přečtení „Babičky“ snad každý, poctivý a dobrý chlap se zamyslí, a v duchu zatouží: „Kéž by ...“ a představí si tu, či onu.¹³³

Publikace *Babička* podává historický exkurz, který může být alternativně využit ve finančním vzdělávání. Z tohoto pohledu nemusí být hlavním přínosem publikace děj příběhu a propracování jednotlivých postav, jako spíše dějový rámeček, popis charakteru tehdejšího života, propojení s přírodou, popis fyzické práce, starostí o obživu, soudržnost lidí, vzájemná potřebnost, dělba práce, pomoc a pocit sounáležitosti. I když publikace neobsahuje informace stěžejní pro finanční vzdělávání, lze ji uplatit v širším kontextu.

Téma je zpracované pro věkovou kategorii druhého stupně ZŠ, i když nosný příběh lze využít v nižších i vyšších věkových kategoriích. Pro věkovou kategorii nižšího sekundárního vzdělávání je typické zkoušet nové poznatky, ověřovat si myšlenky, vymezovat se vůči dospělým nebo vytvářet unáhlené závěry. Příběh z knihy *Babička* může posloužit jako jevištní prostor pro ztvárnění různých rolí. Nabízí se projekty krátkodobé i dlouhodobé na nejrůznější hospodářská témata od financování a provozu mlýna, návaznosti poddaných na život a sídlo vrchnosti, vlivu válečných útrap, dopadu ztráty živitele, ročního koloběhu přírody a návaznosti na tvorbu potravinových zásob na zimu, apod. Z dobových zdrojů lze například vyhledat obvyklé vybavení domácnosti, vyčíslit jeho hodnotu a dobu použitelnosti a pro porovnání totéž vyčíslit pro současnost. Porovnat lze také souvislosti s tehdejšími a dnešními životními styly a jeho nákladností, popřípadě využít dalších aspektů. Na základě dějového

---

¹³³ NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*: Obrazy z venkovského života. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. 8 s. bez ISBN

rámce lze v různých vyučovacích předmětech použít dílčí část příběhu. Porovnáním tehdejšího a dnešního životního stylu lze podpořit rozvoj kritického myšlení a upevnování hodnotové orientace.

Děj babičky je situován do malebného údolí, v období první poloviny 19. století. Zajímavá je zmínka o bankocetlích, které platily v době, na kterou babička vzpomínala a vyprávěla dětem. Tato informace například umožní navázat na práci s publikací *Banky* jak je neznáte, kde bylo specifikováno období, příčiny i podoba těchto bankovek. Návaznost tématu ve dvou zcela nesouvisejících publikacích může napomoci zvýšit vnímání k detailům a položit základy předpokladu cíleného hledání širších souvislostí.

Práce s publikací jako tematickým celkem tak umožňuje naplnit teze J. A. Komenského a hledat příčiny, souvislosti a nahlížet na skutečnosti kritickým pohledem.

Pro názornost jsou výše uvedené údaje graficky zaznamenány v tabulce 3.

Tabulka 3. Záznamový arch celkového zhodnocení šetření publikace *Babička*¹³⁴

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele
Forma zpracování tématu	x			

	celkový počet kritérií	počet ANO	%
Celková didaktická úroveň	36	3	8,3
1. Aparát prezentace u	14	3	21,4
2. Aparát řídicí učení	18	0	0
3. Aparát orientační	4	0	0

	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje
Respektuje didaktické zásady		x	
Je zahrnut i morální obsah	x		
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných	x		
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG			x

	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu						x

Zdroj: Autorka

¹³⁴ NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*: Obrazy z venkovského života. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. 8 s. bez ISBN

5.4 Vyšší sekundární vzdělávání

Stupeň vyššího sekundárního vzdělávání, tedy střední školy a vyšší ročníky víceletých gymnázií, navštěvují děti ve věku od 15 do cca 19 let. Toto období je typické konfliktním a váhavým jednáním adolescenta. Postupně vytváří pocit identity, usiluje o dosažení nezávislosti a autonomie. Poznatky systematicky zpracovává, pozornost věnuje zjišťování vztahů a souvislostí mezi nimi. Rozšiřuje oblasti poznání o nové obory, je jich schopen získat širokou pojmovou znalost. Více se projevuje logika a testování možných kombinací řešení. Objevuje se potřeba vytvářet si vlastní názor. Také v tomto věkovém období lze využít aktivitu, potřebu vymezení a ověření si a vyzkoušení všeho nového využito při realizaci déletrvajících úkolů či výukových projektů. Větší důraz může být kladen na soustavnost a samostatnost práce žáka, s uplatněním větších nároků na úroveň zpracování.

Pro střední školy jsou formulovány standardy FG, které jsou uvedeny v příloze 8. Klíčové kompetence pro absolventa středního školství jsou uvedeny v příloze 3 pro absolventy gymnázia, v příloze 4 pro absolventy oboru zdravotnický asistent, v příloze 5 pro absolventy oboru sociální činnost a v příloze 6 pro absolventa konzervatoře. RVP byly vybrány pro dokreslení kompetencí v případě specializace, obory sociální činnost a zdravotnický asistent byly vybrány na základě zaměření oboru studia autorky této práce, tj. Učitelství sociálních a zdravotních předmětů pro SŠ a VOŠ.

Znalosti a schopnosti oblasti FG ve věku 15 až 19 let by měly téměř odpovídat schopnostem dospělého člověka. Standardy FG se od cílů v dospělém vzdělávání odlišují ohledem na životní zkušenosti a omezení možnosti realizovat v praxi některé finanční operace z důvodu nezletilosti. Standardy FG jsou pro střední školy formulovány ve čtyřech oblastech, tj. peníze, hospodaření domácnosti, finanční produkty a práva spotřebitele. Plné znění standardů FG pro střední vzdělávání jsou uvedeny v příloze 8. Výukovými výsledky je praktické nakládání s hotovostními i bezhotovostními penězi, pochopení principů hospodaření domácnosti, orientaci ve finančních produktech a praktické návrhy pro řešení různých finančních situací, znalost práv spotřebitele a postupů jejich uplatnění apod.. Předpokladem je plynulé pokračování a navázání na úroveň FG vytvořenou v předchozím období. Vzhledem k věkové kategorii, ve které dosahují žáci právní způsobilosti, je nanejvýš důležité případné nedostatky doplnit či chybně pochopené informace správně ukotvit. Jako ve všech věkových kategoriích se projevuje přesah ze souvisejících věkových kategorií. Lze použít nejen literaturu pro mladší děti, ale také literaturu určenou pro terciární vzdělávání, tedy pro

dospělou populaci od 19 let. Vždy záleží na vývojové zralosti a individuálních zvláštlostech toho konkrétního žáka.

Z celkového počtu 48 zkoumaných publikací jich pro vyšší sekundární vzdělávání bylo možné použít 14. Forma zpracování materiálu pro finanční vzdělávání odpovídá vývojovému stupni. Ojedinele se vyskytují příběhy, větší množství je zpracováno formou učebnice, jako popularizovaný odborný text a také jako metodiku pro učitele.

Pro posouzení uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského byly také zde jako nástroj zvoleny didaktické zásady. Sledované publikace vesměs plnily podmínku obsahu myšlenek J. A. Komenského. Tam, kde nebyly naplněny všechny didaktické zásady, jednalo se především o zásady vědeckosti, individuálního přístupu nebo o zásadu spojení teorie s praxí. Při posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu bylo zjištěno, že publikace určené pro vyšší sekundární vzdělávání dosahují středních hodnot. Po zhodnocení 14 publikací je možné shrnout didaktickou vybavenost jako průměrnou, přičemž vyšší hodnoty didaktické vybavenosti dosahují učebnice a cíleně zaměřené popularizované odborné texty.

Morální stránka finančního vzdělávání byla ve zkoumaném vzorku 14 publikací zcela naplněna ve většině případů. Také v cílové skupině vyššího sekundárního vzdělávání sehrává morální aspekt stěžejní roli. U případů, kde nebyly naplněny všechny sledované podmínky, se jednalo o popularizovaný odborný text, který byl primárně zaměřený na zprostředkování odborných informací. V případě cílové skupiny vyšší sekundární vzdělávání se již plně projevuje četnější výskyt specializace pro objasnění odborného problému a náročnější forma zpracování. Publikace mohou být vzájemně kombinovány a doplněny výběrem další literatury.

Plnění obsahu standardů FG ze 14 publikací splnila většina ze sledovaných publikací. V těchto zjištěních se projevilo větší zastoupení učebnic a metodik pro učitele, dále pak přesah literatury z mladšího i staršího věkového období.

Shodně jako u cílové skupiny nižší sekundární vzdělávání potvrdilo sledování aktuálnosti informací pro cílovou skupinu vyšší sekundární vzdělávání rovnoměrné zastoupení publikací vydaných v jednotlivých letech. Je možné konstatovat, že literatura pro tuto věkovou kategorii je průběžně vydávána po celé sledované období do roku 2008 a od roku 2008 do roku 2013.

Je tedy možné formulovat shrnutí, že pro cílovou skupinu žáků středních škol je velký výběr publikací, ve všech formách zpracování, objevují se již sofistikované návody. Také v této cílové skupině je možné použít literaturu pro mladší děti i pro dospělé, vždy s ohledem

na specifické vývojové zvláštnosti žáků. Morální stránka finančního vzdělávání zůstává stále aktuální a díky věkové kategorii dosahující zletilosti je o to důležitější zaměřit finanční vzdělávání na hlubší porozumění a kritické zhodnocení reálných životních situací. Propojení morálního a odborného obsahu tak zůstává nadále prioritním.

5.4.1 Komparace – Ekonomické bajky pro studované i laiky

Bajka o rybách a ostrovanech nabízí čtivým způsobem zpracovaný příběh, jehož děj koresponduje s vývojem ekonomiky USA. Na příkladech je krásně rozpracován systém rozvoje podnikání, spoření, spolupráce a ekonomické principy celkově. Celá kniha je rozvíjející se příběh, a pojednává o rybách, rybě měně a ostrovanech. Kapitoly na sebe dějově navazují a za každou kapitolou je zařazeno shrnutí a ponaučení. Shrnutí obsahuje odborné ekonomické vysvětlení, které je zpracováno na základě příběhu z předchozí kapitoly. Ponaučení pak krátce vysvětluje totéž v souvislosti se skutečnými událostmi, někdy i osobami. Pro názornost je podrobnější obsah úvodních kapitol i stručný obsah následujících kapitol uveden v příloze 18.

Pro komparaci byla publikace vybrána díky zpracování tématu abstraktní formou. Bajka nabízí mnohá podobenství, která přidávají tématu další rozměr. Umožňují rozvoj kritického myšlení, rozvíjejí abstraktní uvažování a vytváření logických závěrů. Naplňují tak Komenského potřebu přiměřené náročnosti, rozvíjejí komplexní vnímání problematiky, umožňují kritický náhled, propojení abstrakce příběhu s životní realitou a přivádějí čtenáře nejen k pochopení příčin, ale také k vytvoření si celkového pohledu na skutečnost.

Morální stránka příběhu je silná díky jeho dlouhodobé linii a vykreslení jednotlivých zvrátů nejen po finanční stránce, ale s doložením vlivu na život ostrovanů. Bajka se nezabývá jen vykreslením děje a událostí, ale na příkladech ostrovanů dokladuje i morální postoje, vývoj myšlení, vzájemné vztahy, rozvoj dovedností i riziko přehnané důvěry nebo absence kontroly. Na příkladu tvorby kapitálu a popsání rizik a průvodního jevu, kterým je hlad, ukazuje podstatu obezřetného přístupu k novým možnostem. Vytvoření kapitálu pak provází vymyšlení nápadu, jeho naplánování, vlastnoruční zhotovení výrobku, odřikání, hlad a nespokojenost i strach z rizika. Komenského požadavek, aby při učení byly zapojeny všechny smysly, tak může být považován za naplněný, i když v abstraktní rovině.

Jazykové zpracování publikace i vtipné obrázky odpovídají adolescentní potřebě vymezit se od dospělých, získat vlastní identitu a autonomii, utvořit si vlastní názory a ověřovat si nové hypotézy. Zábavnou formou tak čtenáři získají představu, jak funguje

ekonomika jako základ, jak jednotlivé lidské činnosti mohou ovlivňovat celou společnost, co se skrývá za pojmy měna krytá rybami (tedy jakoukoliv směnitelnou hodnotou, ve skutečnosti jí bylo zlato) a podstatu vzniku nedávné ekonomické krize. V knize například silné monzuny, které ostrov poškodí a vytvoří tak prostor pro vznik papírových šupin, analogicky odpovídají velké krizi z 30. let 20. století. Díky detailnímu rozboru práce s rybami a jejich neustálé porcování a přerozdělování, získá čtenář představu o stylu hospodaření vlád a jejich dopadu. V návaznosti na historický vývoj ve 20. Století si tak může čtenář doplnit informace a propojit ekonomická fakta s historickými událostmi. Díky kritickému posouzení příběhu a historických údajů může čtenář dospět k vytvoření obecné roviny a pochopení a přijetí ekonomických pravidel, která lze dále ověřit v odborné literatuře.

S příběhem je možné pracovat jako s dějovým rámcem, na jehož základě je možné vytvořit další možnosti vývoje. Vzhledem k potřebě ověřovat si hypotézy může být adolescentům zajímavý úkol na vytvoření dalších možností vývoje a promyšlení jejich realizace. Vzhledem k blížícímu se období plnoletosti je pak vhodné využít příběh jako podklad k hledání skutečných analogických událostí, kterými by bylo možné osvětlit současnou podobu finančního trhu v ČR. Pro naplnění Komenského zásady propojení teorie s praxí, by se tak bajka o rybách dala využít.

Z hlediska posouzení didaktických zásad nebyly v publikaci zastoupeny všechny. Zejména individuální přístup je díky zpracování náročnějšímu na abstraktní myšlení a vytváření logických souvislostí obtížné považovat za zcela odpovídající. Stejně jako v případě jiných věkových kategorií vzdělávaných, také v této cílové skupině je nutné předpokládat, že individuální zvláštnosti jednotlivců mohou ovlivnit vhodnost použití dané publikace.

Knihou svou čtivou formou nabízí ucelený pohled na oblast rozvoje ekonomiky a zmiňuje spoustu aspektů ekonomického vývoje. I když témata nejsou zpracována dle náplně standardů FG, je možné usuzovat, že publikace zcela plní kritérium obsahu finančního vzdělávání.

Populární podoba a vtipné zpracování pak vytvářejí předpoklad vzniku zájmu čtenářů o danou oblast. V ideálním případě pak podpoří potřebu doplnění dalších informací odborného zaměření. Pozitivní motivace, jak o ní uvažoval Komenský, tak bude díky bajkám o rybách naplněna.

Pro názornost jsou výše uvedené údaje graficky zaznamenány v tabulce 4 na str. 83.

Tabulka 4. Záznamový arch celkového zhodnocení publikace Ekonomické bajky pro studované i laiky¹³⁵

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele
Forma zpracování tématu	x			

	celkový počet kritérií	počet ANO	%
Celková didaktická úroveň	36	5	13,9
1. Aparát prezentace u	14	2	14,3
2. Aparát řídicí učení	18	1	5,6
3. Aparát orientační	4	2	50

	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje
Respektuje didaktické zásady		x	
Je zahrnut i morální obsah	x		
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných	x		
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG	x		

	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu				x		

Zdroj: Autorka

5.5 Terciární vzdělávání

Stupeň terciárního vzdělávání zahrnuje jedince ve věku od 19 let, přičemž horní věková hranice není stanovena. Cílovou skupinou mohou být jak studenti VOŠ nebo VŠ tak lidé s různými stupni vzdělání pracujícími v různých profesích. V tomto věku již dosahují právní způsobilosti a jejich psychický rozvoj je ukončen. Jedinec je na vrcholu svých sil, realizuje své schopnosti a uspokojuje své potřeby. Je schopen kritického zhodnocení situace, abstraktního myšlení a logického rozboru situací. Jedinci tak zvládnou vyřešit složitější finanční situace a vybrat z nabídky finančních produktů optimální řešení.

Znalosti a schopnosti v oblasti FG ve věku nad 19 let by měly dosahovat nejvyšší úrovně z dříve zmíněných cílových skupin. Standardy FG jsou shodné se standardy

¹³⁵ SCHIFF, Peter D. a Andrew J. SCHIFF. *Ekonomické bajky pro studované i laiky: Jak ekonomika roste a proč krachuje*. Přeložil: DROBEK, Aleš. Praha: Dokořán, 2010. 1. vydání. 253 s. ISBN 978-80-7363-325-7

vymezenými v příloze 8, odlišuje je pouze náročnost způsobená životními zkušenostmi a právní způsobilost. Standardy FG nejsou výslovně formulovány. Pro posouzení stavu je možné použít standardy FG pro střední školy. Ty jsou formulovány ve čtyřech oblastech, tj. peníze, hospodaření domácnosti, finanční produkty a práva spotřebitele. Výukovými výsledky je praktické nakládání s hotovostními i bezhotovostními penězi, pochopení principů hospodaření domácnosti, orientaci ve finančních produktech a praktické návrhy pro řešení různých finančních situací, znalost práv spotřebitele a postupů jejich uplatnění apod. Předpokladem je plynulé pokračování a navázání na úroveň FG vytvořenou v předchozím období. Vzhledem k věkové kategorii, ve které jedinci již dosáhli právní způsobilosti, je nanejvýš důležité případné nedostatky doplnit či chybně pochopené informace správně ukotvit. Jako ve všech věkových kategoriích se projevuje přesah ze souvisejících věkových kategorií. Vždy záleží na vývojové zralosti a individuálních zvláštностech toho konkrétního dospělého.

Z celkového počtu 48 zkoumaných publikací jich pro terciární vzdělávání bylo možné použít 11. Forma zpracování materiálu pro finanční vzdělávání odpovídá ve všech případech popularizovanému odbornému textu.

Pro posouzení uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského byly také zde jako nástroj zvoleny didaktické zásady. Sledované publikace vesměs neplnily podmínku obsahu myšlenek J. A. Komenského. Většinou se jednalo především o zásady vědeckosti, individuálního přístupu nebo o zásadu spojení teorie s praxí. Při posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu bylo zjištěno, že publikace určené pro terciární vzdělávání dosahují spíše průměrných a nižších hodnot. Po zhodnocení 11 publikací je možné shrnout didaktickou vybavenost jako průměrnou, přičemž vyšší hodnoty dosahují cíleně zaměřené popularizované odborné texty.

Morální stránka finančního vzdělávání nebyla ve zkoumaném vzorku zcela zastoupena. Přestože také v cílové skupině terciárního vzdělávání sehrává morální aspekt stěžejní roli, morální stránka finančního vzdělávání nebývá zcela zdůrazněna. Ve sledovaném vzorku se jednalo o popularizovaný odborný text, který byl primárně zaměřený na zprostředkování odborných informací. V případě terciárního vzdělávání se již plně projevuje specializace na úroveň textu vedoucí k objasnění odborného problému a náročnější forma zpracování.

Plnění obsahu standardů FG z větší části nebylo prokázáno. Obsah zkoumaných publikací byl zpracován jako návody pro spotřebitele nebo úzce zaměřený odborný text.

V porovnání s formulacemi standardů FG tak kritérium splněno nebylo. V individuálním posouzení použitelnosti publikací k řešení dílčího úkolu finančního vzdělávání pak v ohledu využitelnosti vyhověly všechny publikace.

Tak jako u cílové skupiny vyšší sekundární vzdělávání potvrdilo sledování aktuálnosti informací pro cílovou skupinu terciární vzdělávání rovnoměrné zastoupení publikací vydaných v jednotlivých letech. Je možné konstatovat, že literatura pro tuto věkovou kategorii je průběžně vydávána po celé sledované období do roku 2008 a od roku 2008 do roku 2013.

Je tedy možné formulovat shrnutí, že pro cílovou skupinu dospělých je velký výběr publikací, ve všech formách zpracování. Morální stránka finančního vzdělávání zůstává stále aktuální a díky věkové kategorii dosahující zletilosti je o to důležitější zaměřit finanční vzdělávání na hlubší porozumění a kritické zhodnocení reálných životních situací. Propojení morálního a odborného obsahu tak zůstává nadále velmi důležitým.

5.5.1 Komparace – Finanční gramotnost v kostce

Pro cílovou skupinu dospělých již nebyla ke komparaci vybrána publikace obsahující příběh, ale prostý odborný text. Přínosem zpracování tohoto odborného textu je ucelené podání finanční problematiky srozumitelné širokému spektru čtenářů.

Jazykové zpracování knihy odpovídá kategorii dospělých čtenářů. V textu jsou obsaženy odborné termíny, tabulky, zpracované příklady. Struktura knihy je rozdělena podle oblastí, kterým je ve světě hospodaření s finančními prostředky věnována pozornost. Jednotlivé oddíly knihy jsou nazvány podle těchto oblastí. V úvodu jsou vysvětleny základní důležité pojmy, následují kapitoly Produkty denní spotřeby, Spořicí produkty, Investice, Úvěrové produkty, Zabezpečení, Jak poznat (ne)kvalitního finančního poradce a Podle čeho poznat kvalitní finanční plán.

Při posuzování obsahu morální stránky bylo zjištěno, že i toto odborné zpracování problematiky obsahuje, alespoň některé ze sledovaných morálních aspektů. Kniha je koncipována jako popularizovaný odborný text s prvky návodu, rozpracovává tedy prvky obezřetnosti a v některých případech plánovitosti. Otázka skromnosti v návodu k řešení finančních situací primárně řešena nebyla. V jednotlivých případech však byly nabídnuty různé alternativy řešení s uvedením důsledků. Je tedy možné posoudit, že publikace naplnila i tento aspekt. Při posuzování morální stránky této publikace není jednoduché oddělit plnění standardů FG a morálního obsahu. Vzhledem ke zpracování knihy jako návodu jde morální stránka v těsném sepletí s dovedností a znalostí podstaty finančního trhu či některého

z produktů. Lze tedy usoudit, že obě kritéria byla naplněna. Standardy FG jsou však naplněny pouze částečně, protože kniha se nezabývá řešením rodinného hospodaření a tvorby rodinného rozpočtu.

Didaktické zpracování odpovídá úrovni myšlení dospělého člověka. Texty jsou zaměřeny na přesné podání odborné informace. Jejich informační náplň je vysoká, pro názornost jsou uvedeny modelové příklady, tabulky či schémata. Velkým přínosem publikace je tedy ucelené podání problematiky financí v návaznosti na možné oblasti řešení. Tyto praktické oblasti jsou tříděny podle jednotlivých kapitol. Čtenář se tak snadno zorientuje ve struktuře knihy a poměrně rychle nalezne požadované informace. Díky tomu je čtenáři poskytnuta možnost vytvořit si ucelený pohled na tuto oblast.

Vzhledem k roku vydání 2012, se nevýhodou publikace může v průběhu času jevit potřeba aktualizovat informace.

Pro názornost jsou výše uvedené údaje graficky zaznamenány v tabulce 5.

Tabulka 5. Záznamový arch celkového zhodnocení - Finanční gramotnost v kostce¹³⁶

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele		
Forma zpracování tématu			x			
	celkový počet kritérií		počet ANO	%		
Celková didaktická úroveň	36	12	33,3			
1. Aparát prezentace u	14	2	14,3			
2. Aparát řídicí učení	18	7	38,9			
3. Aparát orientační	4	3	75			
	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje			
Respektuje didaktické zásady	x					
Je zahrnut i morální obsah	x					
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných	x					
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG			x			
	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu		x				

Zdroj: Autorka

¹³⁶ KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce: Aneb co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: Anag, 2012. 1. dotisk. 150 s. ISBN 978-80-7263-767-6

6 Shrnutí výsledků práce a rozbor výzkumného souboru dle sledovaných kritérií

Hlavním cílem práce bylo formulovat teoretické poznatky o využitelnosti myšlenek J. A. Komenského v oblasti výchovy k prevenci finanční negramotnosti a ověřit uplatnění vybraných didaktických myšlenek J. A. Komenského v materiálech použitelných ve výchově k prevenci finanční negramotnosti.

První část cíle byla naplněna v kapitole 3, kde bylo na průřezu filozofickou i pedagogickou tvorbou J. A. Komenského prokázáno, že myšlenky na všenápravu lidstva, konkretizované na jednotlivé části tohoto procesu, přinášejí myšlenková východiska i nástroje pro realizaci jakékoliv snahy o změnu lidské společnosti.

Komenský zdůrazňoval vliv vzdělanosti člověka a jeho osobnostního rozvoje na zlepšování životních podmínek celé společnosti. Poukazyval na možnosti využití těchto souvislostí a předkládal návrhy systému vzdělávání v každém věku. Zaměřoval se na celoživotní vzdělávání a vyzdvihoval nutnost morálního rozvoje člověka. Důraz kladl na brzké začátky morální výchovy, pochopení příčin věcí a umění hledání souvislostí a kritického myšlení pro možnost zhodnocení celku.

Komenský chápal vzdělání jako systém schopností, dovedností a znalostí, které povedou k pochopení skutečností. Člověk tak soustavnou prací na vzdělávání postupně dospěje ke vzdělané osobnosti s vysokou morální hodnotou. Ve svých tezích zdůrazňuje nutnost morální stránky osobnosti a jako potřebné vlastnosti jmenuje skromnost, obezřetnost a odpovědnost.

Při prokazování souvislostí s tématem finanční gramotnosti a principů finančního vzdělávání bylo zjištěno, že filozofické i didaktické myšlenky J. A. Komenského jsou uplatnitelné nejen ve finančním vzdělávání, ale ve kterékoliv oblasti vzdělávání. Nadčasovou použitelnost těchto myšlenek dokazuje také skutečnost, že didaktické zásady jsou zapracovány do moderních odborných publikací pedagogiky a didaktiky, ze kterých při tvorbě metodických materiálů vycházejí oborové didaktiky. Pedagogika 21. století tak z velké části využívá myšlenek a didaktického konceptu J. A. Komenského

Naplnění **druhé části hlavního cíle**, tedy ověření uplatnitelnosti myšlenek J. A. Komenského ve finančním vzdělávání, bylo realizováno v praktické části práce. Dílčí cíle byly rozpracovány ve výzkumných otázkách. Pro získání odpovědí na výzkumné otázky byly publikace posouzeny podle následujících kritérií: forma zpracování tématu FG,

respektování didaktických zásad, obsah morálních prvků, naplnění standardů finanční gramotnosti a aktuálnost publikací. Jako doplňující kritérium pro komplexní posouzení publikace byla vybrána analýza didaktické vybavenosti edukačního materiálu.

Práce se zabývá kvalitativním výzkumem a zaměřuje se na ověření uplatnitelnosti myšlenek J. A Komenského. Nezaměřuje se tedy na statistické sledování četnosti výskytu. V analytické části výzkumu bylo posouzeno 48 publikací z dostupného a záměrného výběru momentálně dostupných tištěných materiálů vhodných k finančnímu vzdělávání. Pouze pro dokreslení výsledků výzkumného šetření jsou údaje o zjištěných skutečnostech graficky zpracované v přílohách 21 až 27.

Kritérium - Forma zpracování tématu FG

Při posuzování formy zpracování tématu FG bylo zjištěno, že materiály se vyskytují zpracované jako pohádky, příběhy nebo publikace psané volnou formou, jako učebnice, popularizovaný odborný text, text obsahující prvky návodu, nebo metodika pro učitele.

Zajímavým pohledem na formu zpracování tématu se ukázalo být posouzení formy zpracování vzhledem k cílové skupině vzdělávaných. Pohádky, příběhy či volná forma je nejčastěji volena pro cílovou skupinu preprimárního a primárního vzdělávání. Pro preprimární vzdělávání je tato forma také formou jedinou. S rostoucím věkem cílové skupiny se mění volba formy zpracování. Sekundární vzdělávání v nižším stupni je nejčastěji zastoupeno učebnicemi, vyšší sekundární vzdělávání pak již popularizovanými odbornými texty. Pro terciární vzdělávání se jako jediná forma zpracování v daném vzorku ukázala být popularizovaný odborný text či návody.

Velkou část publikací není možné zařadit pouze do jedné kategorie formy zpracování. Z důvodů individuálních vývojových odlišností se s nimi dá pracovat ve dvou navazujících věkových kategoriích, např. v preprimárním vzdělávání rodiče s dětmi čtou a povídají si o tématu, v primárním vzdělávání pak stejnou publikaci mohou děti číst samostatně a toto již známé téma zpracovávat ve škole. Logicky tak publikace patří do obou skupin. Obdobně jsou provázány i vyšší věkové kategorie. Výjimku z této provázanosti tvoří učebnice, které jsou zpracovány přesně pro danou cílovou skupinu. V kategorii metodika pro učitele jsou zahrnuty publikace *Finanční gramotnost prakticky*¹³⁷ a *Peníze ve volném čase*¹³⁸, které slouží jako

---

¹³⁷ ŠEREDA, František a kol. *Finanční gramotnost prakticky*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2012. 1. vydání. 64 s. ISBN 978-80-86825-77-9

¹³⁸ ŠEREDA, František a kol. *Peníze ve volném čase: Finanční gramotnost prakticky pro vedoucí oddílů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. 1. vydání. 52 s. ISBN 978-80-86825-68-7

metodická pomůcka vedoucím skautských oddílů. Tyto publikace jsou rovněž zpracovány pro dvě navazující cílové skupiny.

Porovnání forem zpracování tématu je pro názornost uvedeno v příloze 21.

Kritérium - Respektování didaktických zásad

Posuzování publikací podle didaktických zásad se ukázalo být ne zcela přesným a postačujícím. Podle zjištění byly pro finanční vzdělávání využitelné i knihy, které dle analytického zhodnocení didaktické zásady neplnily zcela. Působení publikace a její didaktický dosah spočívá také v práci s ní. V tomto případě jsou i knihy, které neplní všechna kritéria, vhodná k didaktickému využití ve finančním vzdělávání a jejich nedostatky může kompenzovat metoda práce s nimi. Pohádky, příběhy či volná forma zpracování z větší části nenaplnuje didaktické zásady. Výjimkou jsou publikace *Chytré pohádky z lesní mýtiny*¹³⁹, *Chytré pohádky z městské zahrádky*¹⁴⁰, *Už nikdy na mizině*¹⁴¹ a *Rok na vesnici*¹⁴². Publikace, které naplňují kritéria didaktických zásad pouze částečně, nebyly vyhovující vesměs v náplni zásady vědeckosti, individuálního přístupu a ve spojení teorie s praxí. Právě v těchto případech nejčastěji dochází k uplatnění didaktických zásad až při práci s publikací. Zmíněný nedostatek byl vyvážen snahou o přiblížení se cílové skupině vzdělávaných, popřípadě zjednodušení komplikovaného tématu, v dalších případech se pak věnovaly spíše morálnímu aspektu vzdělávání. Publikace, které nesplňují kritéria didaktických zásad, jsou odborného charakteru a jsou určeny pro terciární stupeň vzdělávání. Porovnání respektování didaktických zásad v jednotlivých formách zpracování tématu jsou názorně předloženy v příloze 22.

Kritérium - Didaktická vybavenost publikací

V rámci analýzy zkoumaného vzorku byla provedena také analýza posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu.¹⁴³ Tato analýza poskytuje objektivní kritéria pro zhodnocení různorodého materiálu a tím získání možnosti srovnatelných údajů. Vzhledem

---

¹³⁹ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtiny*: Zvířátka ve světě ekonomie. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8

¹⁴⁰ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z městské zahrádky*: Zvířátka ve světě financí. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012. 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4374-5

¹⁴¹ EMILIANOVÁ, Cornelia a Antje ACHWEITZEROVÁ. *Už nikdy na mizině!*: Jak si vydělat peníze. Přeložila: ŠKOLNÍKOVÁ Ivana. Praha: BB/art, 2004. 1. vydání. 100 s. ISBN 80-7341-144-X

¹⁴² FISCHEROVÁ, Gizela. *Rok na vesnici*. Přeložila: NEDBALOVÁ, Jana. Praha: Fortuna Print, 2000. 1. vydání, 128 s, ISBN 80-86144-04-6

¹⁴³ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. 1. vydání. 148 s. ISBN 80-85931-49-4

k potřebě celkového posouzení dostupné literatury vhodné k výchově k prevenci finanční nigramotnosti se jevílo vhodné použít tento nástroj. Metoda slouží k posouzení didaktické vybavenosti edukačního materiálu, nejčastěji učebnic. Pro dokreslení celkového pohledu na aktuálně použitelné materiály ve finančním vzdělávání, je tato metoda aplikovatelná bez zkrslení podstatných skutečností, přestože posuzované publikace nejsou vždy učebnicemi.

Bylo zjištěno, že s konkrétnějším zaměřením a přesněji formulovaným cílem uplatnění publikace a striktně vymezenou cílovou skupinou vzdělávaných se projevuje také vyšší úroveň její didaktické vybavenosti. Názorně jsou výsledky tohoto doplňujícího šetření prezentované v příloze 23.

Kritérium - Obsah morálních prvků

Při studiu pramenů bylo ověřeno, že morální stránka vzdělávání je nedílnou součástí finančního vzdělávání a jako taková by měla být v materiálech zastoupena. Zkoumaný vzorek publikací byl posuzován z hlediska přítomnosti prvků rozvíjejících skromnost, obezřetnost a plánovitost. Výsledky šetření svědčí o tom, že nejčastější morální zásadou, která je v materiálech využitelných ve finančním vzdělávání obsažena, je obezřetnost. V menší míře je zastoupena plánovitost, která je zapracována vesměs v popularizovaných odborných textech a návodech. Nejméně často je zastoupeno zdůraznění a potřebnost skromnosti. Tato skutečnost může poukazovat na souvislost s konzumním životem dnešní společnosti.

Při celkovém posuzování obsahu prvků rozvíjejících morální složku osobnosti bylo zjištěno, že pohádky, příběhy, volná forma zpracování obsahují prvky morální výchovy v plném rozsahu. Učebnice obsahují sledované prvky morálky také ve všech zkoumaných případech. Popularizovaný odborný text a návody neplní vždy obsah morálního vzdělávání, tato skutečnost vyplývá z odborného zaměření a úzké specializace tématu. Tyto popularizované texty jsou zaměřené na předání konkrétních odborných informací a návodů. Metodiky pro učitele plní obsah morálního vzdělávání a shodně byly posouzeny i publikace s návody pro volnočasové aktivity zaměřené na finanční gramotnost. Tento materiál má sloužit jako metodika pro pedagogickou práci vedoucím skautských oddílů.

Celkové zhodnocení respektování obsahu morálních principů je demonstrováno v příloze 24.

Kritérium - Respektování individuálních zvláštností cílových skupin

Při posuzování vhodnosti zpracování publikací bylo sledováno také, zda forma zpracování odpovídá věkovým a individuálním vývojovým specifikům dané cílové skupiny.

V příloze 25 je názorně ukázáno, že až na čtyři výjimky tuto podmínku zcela plní všechen zkoumaný edukační materiál.

Čtyři publikace, které byly posouzeny jako popularizovaný odborný text, svým zaměřením odpovídaly cílové skupině terciárního vzdělávání. S ohledem na zvláštnosti a odlišnosti ve vzdělání, zkušenostech i životního stylu různých skupiny dospělých, je možné usuzovat, že náročnost zpracování odpovídající vzdělanému, zasvěcenému čtenáři, nemusí vyhovovat všem zástupcům skupiny dospělých s různými stupni vzdělání a mírou získaných zkušeností. Proto byly tyto publikace posouzeny jako náročné a kritérium respektování vývojových specifik cílových skupin tak plní pouze částečně.

Při posuzování z hlediska vhodnosti zpracování pro danou cílovou skupinu se ukázalo, že v některých případech není možné omezit orientaci pouze na jednu cílovou skupinu. Tato skutečnost nastala z důvodu individuálních zvláštností a vývojové zralosti jednotlivých zástupců cílové skupiny vzdělávaných.

Materiály se z velké části dají použít pro dvě na sebe navazující cílové skupiny. V tomto případě se uplatňuje Komenského doporučení opakování, propojení již vštípeného s novým a důkladné přijetí učební látky díky neustálému opakování.

Výsledky šetření z hlediska množství publikací pro danou cílovou skupinu nejsou tedy limitujícím výčtem možností, ale jsou spíše nabídkou, kolik publikací by se dalo v daném věkovém rozmezí použít.

Kritérium - Naplnění standardů FG

Vzhledem k propracovanému systému finančního vzdělávání a snaze nalézt společné prvky v rozmanité literatuře bylo mezi sledovaná kritéria zahrnuto také sledování naplnění obsahu standardů FG. Důvodem pro toto posouzení byla snaha získat objektivní informace o využitelnosti jiné literatury, než cíleně zaměřené na finanční vzdělávání. Podstatnou složkou rozvoje finanční gramotnosti je také morální hledisko.

Při vyhodnocování plnění kritérií se projevila obtížnost oddělení oblasti standardů FG a morální stránky výchovy. Vzhledem ke vzájemné provázanosti bylo posuzováno, zda materiály obsahující výchovu ke skromnosti, obezřetnosti a plánovitosti, obsahují také náznak souvislosti s FG. Materiály, které plní částečně kritérium standardů FG, vesměs postrádaly prvky výchovy ke skromnosti. Naproti tomu každá publikace, která naplňovala standardy FG alespoň částečně, obsahovala prvky výchovy k obezřetnosti.

Naplnění standardů FG v plné míře bylo zjištěno u publikací zpracovaných jako učebnice nebo metodiky pro učitele. Publikace, které plní obsah standardů FG částečně, byly

popularizačního zaměření a měly za cíl spíše přimět čtenáře, aby se nad problematikou zamyslel. Publikace, které neplní podmínku obsahu standardů FG, byly zaměřeny na úzké téma, nenaplnily tak širší podstatu standardů FG ani z části. Pro účely využití v oblasti finančního vzdělávání mohou být použity všechny zkoumané publikace. Celkové zhodnocení naplnění standardů FG je pro názornost uvedeno v příloze 26.

Kritérium - Aktuálnost informací

Pro možnost vytvoření komplexního pohledu na problematiku finančního vzdělávání, byly u sledovaných publikací zaznamenány také ročníky vydání. Otázce výchovy k prevenci finanční ngramotnosti se autoři věnují již od roku 2008, první učebnice cíleně zaměřené na finanční vzdělávání byly vydané v roce 2008.

Publikace s dřívějším datem vydání jsou zaměřeny spíše na morální rozvoj osobnosti, tedy pohádky, příběhy apod. Přestože tematicky nejsou cíleně zaměřeny na finanční gramotnost, je výběr těchto materiálů ve výzkumném vzorku opodstatněn potřebou morálního rozvoje, který je nedílnou součástí osobnosti člověka. Ve výzkumném vzorku jsou tak zařazeny i publikace z oblasti „klasické literatury“ např. *Babička*¹⁴⁴.

Mezi popularizovanými odbornými texty se publikace z roku 2008 a dříve věnovaly spíše radám pro spotřebitele nebo zahrnovaly rady a návody pro děti, jak hospodařit s kapesným nebo jak si sjednat brigádu. Jedna publikace zahrnovala vysvětlení eura a zániku evropských měn pro žáky ZŠ.

Z výsledků uvedených v příloze 27 je patrné, že nejvíce publikací bylo vydáno v roce 2008 a dříve. Jak již bylo uvedeno, materiály pro výchovu k prevenci finanční ngramotnosti nemusejí být vždy pouze odborného zaměření. Pro morální rozvoj, který je nedílnou součástí osobnosti člověka, a ovlivňuje také celkové kompetence jedince, nejen ty finanční, může být použita i starší literatura, jejíž hlavní téma nepostihuje přesně finanční vzdělávání, splňuje však podmínku obsahu morální výchovy.

6.1 Zodpovězení výzkumných otázek

Při analýze vybraného vzorku publikací byla posouzena následující kritéria: formy zpracování tématu FG, respektování didaktických zásad, obsah morálních prvků, naplnění

---

¹⁴⁴ NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*: Obrazy z venkovského života. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. s. 212. bez ISBN

standardů finanční gramotnosti a aktuálnost publikací. Z výše uvedených zjištění lze formulovat odpovědi na výzkumné otázky.

Existuje odpovídající literatura v prevenci finanční negramotnosti zohledňující věkovou kategorii cílové skupiny finančního vzdělávání?

Ve finančním vzdělávání je možné použít rozmanitou literaturu, která nese stopy morálního rozvoje, poskytuje čtenáři základní pojmový aparát v oblasti financí nebo přibližuje složitou síť finančního světa. Literatura reflektující téma finančního vzdělávání existuje ve velkém rozsahu zpracování a její způsob zpracování zohledňuje věkové kategorie jednotlivých cílových skupin. Jedním z kritérií bylo naplnění standardů finanční gramotnosti. Díky tomuto posouzení bylo možné ověřit, že i literatura, která není primárně zaměřena na téma finanční gramotnost, může přinést důležité komponenty do celkového rozvoje osobnosti a přispět tak k vytvoření stabilní kompetence finanční gramotnosti.

Mnohé ze zkoumaných publikací mohou být využity ve dvou na sebe navazujících věkových kategoriích. Vždy záleží na individuálních zvláštностech a zralosti jedince.

Existuje obsahová shoda mezi vybranými pasážemi J. A. Komenského a materiály obsahujícími prvky prevence finanční negramotnosti?

Při rozboru díla Didaktika analytická bylo zjištěno, že jednotlivé didaktické myšlenky J. A. Komenského tvoří celek postihující komplexní přístup ke vzdělávání, a je možné jej aplikovat na kteroukoliv oblast lidského vzdělávání. Podrobným zkoumáním Didaktiky analytické bylo ověřeno, že didaktický přístup ke vzdělávání lze formulovat do několika zásad. Tyto zásady jsou obsahem didaktiky jako vědy i jako metody práce a vycházejí z ní principy didaktiky obecné i didaktik oborových. Tím bylo ověřeno, že nadčasová platnost myšlenek J. A. Komenského postihuje i téma finančního vzdělávání.

Finanční vzdělávání, aby bylo úspěšné a efektivní, vyžaduje metodické zpracování a didaktickou přípravu. Pro objektivní posouzení didaktického zpracování tématu byla použita metoda analýzy didaktické vybavenosti publikace. Díky této metodě bylo ověřeno, že každý materiál, i když není primárně zaměřený pro výuku, obsahuje didaktické prvky. Dva případy velmi nízké úrovně didaktické vybavenosti je nutné posoudit z hlediska přínosu pro čtenáře. Zmíněné publikace byly určeny pro děti útlého věku, kde se předpokládá předčítání rodiči a následné povídání o přečteném. Prožívání četby pohádek a příběhu, rozvoj fantazie a vstřebávání vzorů má v tomto případě větší prioritu než didaktická vybavenost knihy.

Respektuje didaktické zpracování tématu prevence finanční negramotnosti vývojová specifika jednotlivých cílových skupin vzdělávaných?

Při posuzování vybraného vzorku publikací nebyla nalezena žádná publikace, která by nerespektovala vývojové zvláštnosti. V drtivé většině publikací respektovalo zpracování tématu tyto potřeby zcela. Ve čtyřech případech, a to v cílové skupině terciární vzdělávání, byla úroveň zpracování v náročnější podobě. Pojetí bylo určeno spíše pro zasvěceného čtenáře, který se s problematikou již dříve seznámil.

Ve výzkumném vzorku byly zastoupeny kategorie pohádky, příběhy, volná forma, učebnice, popularizovaný text, návody a metodika pro učitele. Zpracování těchto publikací odpovídalo příslušným cílovým skupinám. V mnoha případech je možné materiály použít pro dvě navazující věkové kategorie, a to z důvodu individuálních zvláštností ve vývoji každého člověka. S přibývajícím věkem se také rozšiřují možnosti praktického uplatnění a ověření získaných informací. Dříve nabyté vědomosti tak ve vyšším stupni vzdělávání mohou být opakovaně uplatňovány. Toho lze využít nejen v rámci finančního vzdělávání.

Existuje odpovídající literatura, která naplňuje požadavek morální stránky finančního vzdělávání, přestože není cíleně zaměřena na prevenci finanční gramotnosti?

Jak již bylo výše popsáno, v oblasti finančního vzdělávání je možné použít rozmanitou literaturu. Nezbytnou složkou finančního vzdělávání je také rozvoj morální složky osobnosti. Pro tyto potřeby nepostačuje prostý výčet rizik a možností řešení finančních obtíží. Rozvoj osobnosti člověka je dlouhodobá práce a v počátku je založena na vzorech, tradicích, výchovném stylu a prostředí, ve kterém k výchově dochází.

Výběrem publikace vhodné k finančnímu vzdělávání není možné ovlivnit všechny tyto složky, lze však předložit obraz požadovaného cíle formou obrazu hrdinů v pohádkách, vzorů v morálních kvalitách, modelů řešení různých životních situací apod.

Při posuzování vybraného vzorku publikací byly sledovány tři aspekty morálních kvalit – skromnost, obezřetnost a plánovitost. Ve všech materiálech, které zahrnovaly i morální složku finančního vzdělávání, byla vždy zpracována problematika obezřetnosti. Ať už formou upozornění na nebezpečí nebo formou rad, jak se zmíněným rizikům vyhnout. Plánovitost obsahovala pouze část z publikací. Materiály komplexní povahy, zaměřené spíše na předání informací a poskytnutí návodů nezahrnovaly skromnost.

Přestože byly v publikacích v různé míře nalezeny prvky morální výchovy, je možné formulovat stanovisko, že morální stránka finančního vzdělávání zůstává nedoceněna.

Základní stavební kámen morální stránky osobnosti, by měl být položen již v útlém věku. Tím by měl být také vybudován základ pro stavbu finanční gramotnosti, kterou ve vyšším věku doplní znalosti, dovednosti, schopnosti a postoje v oblasti finančního vzdělávání. Prvky obezřetnosti a plánovitosti, které se objevují v učebnicích, nemohou postačovat pro úspěšné vytvoření kompetence finanční gramotnosti, nejsou-li přítomny základy morální složky osobnosti. Budovat morální kompetence člověka v pozdější době je samozřejmě možné, vždyť všichni lidé se rozvíjejí, učí a zdokonalují celý život. Práce na tomto úkolu však v tomto případě bude náročnější a výsledek nejistý.

7 DISKUSE

Finanční gramotnost je vhodné posoudit také v souvislosti s historií vývoje kapitalismu a jeho propojenosti s náboženskou ideologií. I když tato spojitost není zřejmá na první pohled, obě oblasti se setkávají již v 16. století, a vzájemně se přibližují díky významnému představiteli křesťanské reformace a zakladateli kalvinismu, Janu Kalvínovi. Tento švýcarský teolog svým učením o předurčení (predestinaci) ovlivnil mnohé soudobé církve, mezi jinými také Jednotu bratrskou a utrakvisty v Česku. Podle jeho učení je „*člověku již od narození předurčeno, zda bude spasen či nikoliv*“.¹⁴⁵

V souvislosti s ekonomickým tématem pak toto učení predestinace položilo základy pro vznik kapitalismu. Kalvín sám ekonomickou úspěšnost nezmiňoval, jeho přísné postoje byly zaměřeny pouze na poctivý a mravný život, svým nekompromisním přístupem však vzbuzoval úzkost a strach věřících. Jeho následovníci učení predestinace rozšířili ve snaze zmírnit tvrdost Kalvínova učení. Vznikl tedy nový výklad predestinace, kdy za projev boží vůle a správného předurčení byla považována ekonomická úspěšnost, a pro její dosažení se věřící začali věnovat rozvoji podnikání.¹⁴⁶

Max Weber, přední německý sociolog, se zabýval porovnáním různých náboženství s historií vývoje kapitalismu. Své myšlenky formuloval v díle *Protestantská etika a duch kapitalismu*. Zabýval se analýzou vlivu náboženských idejí na hospodářský rozvoj společnosti. Zásadními se ukázaly být odlišné vlivy katolické a protestantské formy náboženství. *Zatímco katolicismus úspěch v podnikání nanejvýš toleroval, protestantské pojetí Kalvínových následovníků prezentovalo ekonomický úspěch jako projev Boží přízně*.¹⁴⁷ Díky sociologickému výzkumu Maxe Webera je tak možné vysledovat souvislosti mezi Kalvínovým učením predestinace a vznikem kapitalismu. Na pozadí tohoto společensko-ekonomického vývoje stálo vnímání chudoby věřícími. V protestantském pojetí byla chudoba vnímána jako důsledek predestinace člověka a hmotný nedostatek pak byl projevem jedincovy lenosti a neschopnosti. Snahou věřících tedy bylo plnit boží vůli tak, aby došli božího požehnání. Tato silná motivace působila na rozvoj podnikání.

---

¹⁴⁵ ČESKO. AIRBORN. *Max Weber: Protestantská etika a duch kapitalismu* [online]. Dostupné od: 2014 [cit 16. 04. 2014]. Dostupné z: <http://airborn.webz.cz/weber.html>

¹⁴⁶ ČESKO. AIRBORN. *Max Weber: Protestantská etika a duch kapitalismu* [online]. Dostupné od: 2014 [cit 16. 04. 2014]. Dostupné z: <http://airborn.webz.cz/weber.html>

¹⁴⁷ ČESKO. AIRBORN. *Max Weber: Protestantská etika a duch kapitalismu* [online]. Dostupné od: 2014 [cit 16. 04. 2014]. Dostupné z: <http://airborn.webz.cz/weber.html>

Z historických pramenů vyplývá, že také Jednota bratrská byla pod vlivem Kalvínova učení. Odtud se dá vypozaovat i přístup J. A. Komenského k všenápravě. Ekonomickou úspěšnost by bylo možné zaměnit za morální a osobnostní rozvoj člověka. Důslednou celoživotní prací se pak mohl každý jedinec přiblížit k úspěšnému rozkvětu svého života. Morální a duchovní rozvoj Komenský pravděpodobně stavěl na stejnou úroveň jako ekonomický úspěch. V jeho náboženské ideologii tak mohl kultivovaný, vzdělaný, morálně vyspělý člověk dosáhnout stejného božího požehnání, jako ekonomicky úspěšný podnikatel. Principy a hodnoty každodenního života se pravděpodobně u obou skupin rozcházel, v úsilí o potvrzení úspěšnosti a celkově ve snaze o získání Boží přízně se však shodovaly.

Jan Amos Komenský ve své práci na rozvoji osobnosti člověka začínal již od nejmenších členů společnosti. Zdůrazňoval, že již v útlém věku je nutné vštěpovat dětem základy morálky. Ve svém díle *Informatorium školy mateřské* výslovně zmiňuje, že základy skromnosti, šetrnosti, ohleduplnosti a společenské obratnosti je nutné položit již v době „mateřské školy“, počínaje prvním rokem života. Společenské zvyklosti, hierarchii v rozhodování, režim a řád domu, nazývá Komenský ekonomikou, přičemž do její oblasti zahrnuje také poznání hospodářských okolností života. Politikou pak dále nazývá znalost a schopnost orientovat se ve společenském dění, odhadnout žert či posměch, umět odrazit slovní útok jiného. Tímto způsobem, zpočátku formou legrace a škádlení, vybízí Komenský k cvičení v obezřetnosti a předvídavosti.¹⁴⁸

Výchovu a vzdělávání však Komenský neomezil pouze na rané dětství nebo školní věk. Jak uvádí Pařízek, věnoval se ve svých tezích v *Pampedii* formulování sedmi stupňů škol, jimiž byly školy zrození, dětství, chlapectví, jinošství, mladosti, mužnosti a stáří. Zahrnul tak do oblasti vzdělávání celý život člověka.¹⁴⁹

Komenský však neponechal tíhu vzdělávání na člověku bez organizace a řádu, nespolehal pouze na životní zkušenosti. Důraz kladl na celkové pochopení světa, na vnímání souvislostí, na vnímavost k detailům a schopnost zpracování získaných poznatků. Stěžejní roli v jeho pojetí porozumění světu připsal znalostem a objasněním příčin věcí. Čapková zdůrazňuje, že jen tak bylo dle Komenského možné dospět k poznání celku.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Průvodní studie RAJCHRTOVÁ, Noemi a Josef LANGMEIER. Praha: Kalich, 1992. 1. souborné vydání. s. 83-85. ISBN 80-7017-492-7

¹⁴⁹ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 45-47. bez ISBN

¹⁵⁰ KOMENSKÝ, JAN AMOS, cit. podle. ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. s. 15. bez ISBN

Jak již bylo uvedeno dříve, Komenský rozpracoval systém vzdělávání nejen co do formy, ale také co do obsahu. V mnoha případech také zpracoval své objevné myšlenky do podoby učebnic, kterými zamýšlel vybavit pedagogy, aby tak sjednotil výchovu dětí a také usnadnil učitelům jejich práci a žákům jejich učení. Příkladem může být učebnice *Orbis sensualium pictus*¹⁵¹, ve které jsou i na dnešní dobu přesně formulované základy vědomostí. Přestože byla kniha psána jako pomůcka pro výuku jazyků, lze v ní nalézt pojmy aplikovatelné ve finančním vzdělávání. Například k obrazu 10 nazvaném Řeznictví je připojen text, který seznamuje čtenáře s prací řezníka. Je zde poukázáno na samotnou podstatu jeho práce spočívající v poražení krmného dobytka s návazností na prodej masa i výrobků z něj.¹⁵² Na základě této demonstrace lze pak analogicky odvodit způsob dosažení výtěžku a zajištění finančních prostředků pro obživu z jakékoliv jiné práce. Dalším, již ekonomicky podrobněji zaměřeným, je obraz 52, ve kterém se Komenský věnuje Kupectví.¹⁵³ Zde již doprovodný text popisuje poskytování služby, tedy zprostředkování prodeje výrobků jiných lidí. V krátkém textu výstižně popisuje typy obchodů a podstatu práce prodavače. Zajímavá je zde zmínka o tvorbě ceny a o smlouvání.

Původní dílo *Orbis sensualium pictus* obsahovalo 150 obrazů s doprovodným textem. V citované publikaci autoři prezentují výbor 60 obrazů, z nich poslední se vztahuje k morální stránce osobnosti každého člověka a je ho možno také spojovat s morální stránkou finančního vzdělávání. Opět se tak prokazuje souvislost mezi oběma zkoumanými oblastmi. Obraz 60 je nazván *Etika* a obsahuje prvky morální výchovy, výzvu ke skromnosti, k obezřetnosti a kritickému myšlení. Doprovodný text obrazu 60 je nyní uveden v plném znění. „*Etika – Tento život je cesta nebo rozcestí podobné písmenu Y, jehož levá strana je široká a pravá úzká. Široká je cesta nepravosti, úzká cesta ctnosti. Dávej pozor, mladý muži! Následuj Herkula. Zanechej levé cesty, nepravosti se vyhni. Mívá pěkný začátek, ale špatný konec. Kráčeš pravou cestou, třebaže je trnitá. Žádná cesta není nepřístupná ctnosti. Následuj ctnost, kam tě vede, skrze těžkosti k volnosti, k bráně slávy. Drž se střední cesty a pravé stezky, tak*

---

¹⁵¹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Výbor sestavila, edičně a textově zpracovala KVÍTKOVÁ, Naděžda. Přeložili HÖPPNEROVÁ, Věra; TRYML, Sergej a Mark ANFILOV. Praha: Trizonia, 1991. 1. vydání. 155 s. ISBN 80-900953-0-5.

¹⁵² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Výbor sestavila, edičně a textově zpracovala KVÍTKOVÁ, Naděžda. Přeložili HÖPPNEROVÁ, Věra; TRYML, Sergej a Mark ANFILOV. Praha: Trizonia, 1991. 1. vydání. s. 50. ISBN 80-900953-0-5.

¹⁵³ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Výbor sestavila, edičně a textově zpracovala KVÍTKOVÁ, Naděžda. Přeložili HÖPPNEROVÁ, Věra; TRYML, Sergej a Mark ANFILOV. Praha: Trizonia, 1991. 1. vydání. s. 134. ISBN 80-900953-0-5.

*půjdeš bezpečně. Hlídej se, abys nevykročil z pravé cesty. Náruživosti, divokého to koně, měj na uzdě, abys nespádl. Chraň se, abys z hloupé lenosti nevstoupil na levou cestu, ale stále jdi kupředu k cíli. Tak dojdeš cti.*¹⁵⁴

Na různorodosti témat zařazených v knize *Orbis sensualium pictus* tak Komenský sám dokazuje, jak důležité je pochopení příčin věcí a vnímání souvislostí. Jinými slovy lze tuto podstatu shrnout ve smyslu „vše souvisí se vším“. Vnímavému jedinci stačí témata předložit, spojitosti již bude objevovat sám.

Jako metody zpracovávání nabytých vědomostí a také způsob jejich přijímání Komenský rozpracoval do postupného zapojení technik indukce, analýzy, syntézy a synkrize. Pařízek zdůrazňuje, že Komenský nabádal vzdělávané i vzdělávající, aby metody využívali postupně a ve vzájemném souladu. Aby tak mohlo být využito přínosu každé z nich a v závěrečné fázi učení se tak vzájemně doplňovaly. Zejména synkrize, která k předchozím metodám přidává kritický prvek a propojení s praxí, bude při správném použití velkým přínosem.¹⁵⁵

Zatímco otázky víry v průběhu času přestaly být palčivými a formujícími společenskými hledisky, vynořila se ekonomická tvrdost a tržně kapitalistická bezohlednost. V následujících obdobích se tak duch kapitalismu rozešel s ideovým zaměřením Komenského. Zůstala pouze ekonomicko-kapitalistická rovina oproti morální a vzdělanosti protiváze. Jazyček vah však nezůstal v bodě rovnovážném, ale vychýlil se na stranu ekonomie. Nyní po čtyřech stoletích se tedy obě oblasti setkaly znovu, nikoliv na půdě nábožensko-ideologické, ale společensko-morální. Toto setkání vyústilo v potřebu vychovat lidi v oblasti finanční gramotnosti a nutnosti naučit je spotřebitelské sebeobraně.

Jak již bylo v teoretické části popsáno, společensko-ekonomický vývoj v počátku 21. století vedl k celospolečenské potřebě zabývat se problémy souvisejícími s nepřipraveností obyvatel na nástrahy trhu. Této problematice se věnovaly nejen mezinárodní organizace ale hlavně jednotlivé vlády. V ČR byl společnosti STEM/MARK zadán průzkum, který by pro MF zmapoval situaci v oblasti FG obyvatel. Průzkum úrovně spotřebitelské sebeobrany a vybavenost finančními kompetencemi byl realizován v letech 2007 a 2010. Plná znění

---

¹⁵⁴ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Výbor sestavila, edičně a textově zpracovala KVÍTKOVÁ, Naděžda. Přeložili HÖPPNEROVÁ, Věra; TRYML, Sergej a Mark ANFILOV. Praha: Trizonia, 1991. 1. vydání. s. 150. ISBN 80-900953-0-5.

¹⁵⁵ POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání. s. 38-39. bez ISBN

závěrů těchto výzkumů jsou k dispozici v dokumentech zveřejněných na webových stránkách MF.¹⁵⁶

Hlavní zjištění v průzkumu společnosti STEM/MARK odhalila velkou míru finanční negramotnosti obyvatel ČR. *Průzkum tak ukázal naléhavou potřebu systematického rozvoje finančního vzdělávání v ČR.*¹⁵⁷ Pro potřeby vytvoření plánu realizace programu zvýšení FG obyvatel byly použity závěry z těchto výzkumných šetření, bylo z nich vycházeno také při tvorbě dokumentu SFV a později také při jeho novelizaci v NSFV.¹⁵⁸

Nově vytvořené Standardy FG postihovaly potřebnou oblast vzdělávání a vymezily také míru a hloubku znalostí, dovedností a postojů s ohledem na věkové kategorie cílových skupin finančního vzdělávání. Základ pro úspěšné realizování finančního vzdělávání byl tedy položen. Jednotlivé kroky realizace však s sebou nutně přinášejí nové okolnosti, které je potřeba průběžně řešit. Odborná veřejnost, pedagogové a v nemalé míře také ministerstva zaměřují svou pozornost každému dílčímu úkolu, který vytvoření stabilní funkční sítě finančního vzdělávání provází.

Jednou z klíčových snah odborníků bylo zařazení standardů FG do systému RVP pro jednotlivé stupně vzdělávání, a jejich konkrétní rozpracování ve ŠVP. Ve sborníku CIVILIA 2012 se této problematice věnovala Alena Opletalová. Ve svém příspěvku zmiňuje výzkumné šetření zaměřené na oblast realizace výuky finanční gramotnosti na ZŠ. Tento výzkum byl proveden na základě výzvy děkanům vysokých škol připravující budoucí pedagogy z roku 2008. Žádost byla zaměřena na zařazení problematiky finančního vzdělávání do obsahu příslušných vysokoškolských studijních programů. Včasná připravenost pedagogů je nezbytným předpokladem, aby mohla být naplněna podmínka včlenění finančního vzdělávání do dvou let od vydání RVP s obsahem standardů FG.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Výzkumy k finanční gramotnosti* [online]. Dostupné od: 14. 5. 2012 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2012/vyzkumy-k-financi-gramotnosti-9406>

¹⁵⁷ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s.7-8. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 16. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/narodni-strategie>

¹⁵⁸ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. 19 s. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/narodni-strategie>

¹⁵⁹ OPLETALOVÁ, Alena. Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání. In: *CIVILIA*. Odborná revue pro didaktiku společenských věd. 2012. Praha: Pro Univerzitu Palackého v Olomouci vydalo Nakladatelství Epoque, ročník 3, číslo2, s. 39-53. ISSN 1805-3963.

Výzkum byl zaměřen na zmapování současného stavu výuky FG na ZŠ. Předpokládaná zjištění měla objasnit oblast z pohledu připravenosti pedagogů, materiálního vybavení výuky FG, dále měla poskytnout vymezení konkrétních problémů a přispět tak ke stanovení cílů projektu implementace FG, který byl zahájen již v roce 2007 v RVP pro střední školy. Od 1. 9. 2013 je FG implementována také do RVP základních škol a výuka FG je tak závazná pro všechny školy. Základní výstupy výzkumu byly prezentovány v příspěvku Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání¹⁶⁰

Na základě výše zmíněného výzkumného šetření je možné současné pojetí výuky FG na ZŠ stručně vymežit v následujících bodech. Výuka FG probíhá na 1. i 2. stupni ZŠ. Hlavním zdrojem informací pro ZŠ jsou MŠMT a NÚOV, a to prostřednictvím informací uveřejněných na jejich webových stránkách. FG není dosud vyučována jako samostatný předmět. S tímto jsou spojené obtíže v definování přesného rozsahu výuky FG. Začlenění FG do souvisejících předmětů ovlivňuje také volbu dostupných výukových materiálů, kterých přes rozmanitou nabídku nebývá využíváno. Přes většinový pozitivní ohlas na začlenění témat FG do RVP se respondenti negativně staví k vytvoření FG jako samostatného předmětu. Opletalová v závěrech výzkumného šetření zdůrazňuje nezbytnost finančního vzdělávání jako preventivního opatření proti riziku vzniku předlužení. Snahou vybavit děti, které dosud nevhodně hospodaří s rodinným rozpočtem, kompetencemi FG lze ovlivnit negativní trend předlužování a zmenšit tak v budoucnu množství výskytu rizikových skupin občanů.¹⁶¹

Současnou situaci v oblasti finančního vzdělávání je však nutné řešit komplexně, a to se zaměřením na všechny cílové skupiny s ohledem na jejich vývojové a individuální zvláštnosti. Nepostačuje tedy jen vymežit problém, je nutné také formulovat způsoby jeho řešení. Odborná veřejnost se tedy jako dalším krokem realizace programu zvyšování FG obyvatel zabývala metodami a formami, jimiž lze tohoto cíle dosáhnout. Ve sborníku ACTA HUMANICA 2012 se Alena Opletalová zaměřuje na popsání způsobů zvyšování FG.¹⁶²

---

¹⁶⁰ OPLETALOVÁ, Alena. Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání. In: *CIVILIA*. Odborná revue pro didaktiku společenských věd. 2012. Praha: Pro Univerzitu Palackého v Olomouci vydalo Nakladatelství Epoque, ročník 3, číslo2, s. 39-53. ISSN 1805-3963.

¹⁶¹ OPLETALOVÁ, Alena. Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání. In: *CIVILIA*. Odborná revue pro didaktiku společenských věd. 2012. Praha: Pro Univerzitu Palackého v Olomouci vydalo Nakladatelství Epoque, ročník 3, číslo2, s. 39-53. ISSN 1805-3963.

¹⁶² OPLETALOVÁ, Alena. Finanční vzdělávání z pohledu prevence proti vzniku a nárůstu nadměrného zadlužování domácností. In: *ACTA HUMANICA*. 2012. Žilina: Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity, Katedra pedagogických štúdií. Číslo svazku 2a/2012, s. 144-149. ISSN1336-5126.

Ve svém příspěvku zmiňuje důležitost FG jako prevence proti předlužení. Dále popisuje některé z možných způsobů jak dosáhnout zvýšení úrovně FG. Pozornost věnuje vzdělávání na základních a středních školách, vzdělávacím kurzům určeným pro dospělou populaci, individuálnímu poradenství a konzultačním činnostem bank a finančních institucí, sdělovacím prostředkům, projektům soukromých i neziskových organizací, publikačním a přednáškovým činnostem. U každé z výše zmíněných forem vzdělávání uvádí její pozitivní i negativní stránky.¹⁶³

Na realizaci finančního vzdělávání se podílí, jak již bylo řečeno, odborná veřejnost, vzdělávací instituce i komerční subjekty. V dostupných informačních zdrojích se objevují zprávy o aktivitách některých základních škol, které oblast finančního vzdělávání zařadily do svých ŠVP o několik let dříve než byly standardy FG do RVP základního vzdělávání implementovány. Tyto školy řešily zařazení témat FG z pohledu potřebnosti a společenské aktuálnosti. Díky jejich příkladu tak další školy mohou k finančnímu vzdělávání přistupovat operativněji a rychleji.¹⁶⁴

Právě rozdíly v rozsahu výuky a jejích podobách, podpořily další kroky odborníků zabývající se problematikou finančního vzdělávání. Již byla zmíněna oblast vymezení finančního vzdělávání a její legislativní ukotvení. Byly také prezentovány formy výuky, které mohou být při zvyšování úrovně FG použity. Dalším krokem odborné veřejnosti se tak stala tvorba metodických materiálů, učebnic a pracovních listů. Jedním z dílčích cílů této práce bylo ověřit, zda v současné době existují výukové materiály zaměřené na finanční vzdělávání. Již bylo prezentováno dříve, že výukových materiálů je k dispozici dostatek. Dle závěrů výzkumu Aleny Opletalové však této nabídce školy ve velkém měřítku nevyužívají. Zdá se tedy, že novým úkolem v rozvoji finančního vzdělávání bude prezentace výukových materiálů a edukace učitelů, kteří se přímo finančním vzděláváním budou ve školách zabývat.

S blížícím se termínem implementace FG do RVP základního školství, tedy 1. 9. 2013, dospěla také odborná veřejnost k potřebě, seznámit vzdělávající instituce s nabídkou dostupných výukových materiálů. Vzhledem k důležitosti celkového přijetí problematiky finančního vzdělávání a nutnosti kvalitní přípravy výuky se zřetelem na momentální úroveň

---

¹⁶³ OPLETALOVÁ, Alena. Finanční vzdělávání z pohledu prevence proti vzniku a nárůstu nadměrného zadlužování domácností. In: *ACTA HUMANICA*. 2012. Žilina: Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity, Katedra pedagogických štúdií. Číslo svazku 2a/2012, s. 144-149. ISSN1336-5126.

¹⁶⁴ ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. První stupeň ve světě financí: Gramotnost, kterou ZŠ v Chrasti přináší svým žákům. *Učitelské noviny*. 2013, č. 38, s. 10-11. ISSN 0139-5718.

FG jednotlivých cílových skupin, publikovala Alena Opletalová v roce 2013 výsledky výzkumu znalostí z oblasti FG na SŠ. Závěry výzkumu ukazují na nedostatky ve stávajícím povědomí žáků a na nízkou úroveň FG. Podrobné informace jsou k dispozici ve sborníku Společenskovědní aspekty fenoménu vyrovnání s minulostí v kontextu výchovy k občanství v příspěvku „*Možné podoby výuky finanční gramotnosti na školách*“.¹⁶⁵ V souvislosti se zjištěním nízké úrovně FG žáků SŠ uvádí Opletalová také možné formy a metody výuky, které mohou být ve zvyšování úrovně FG využity. Součástí kapitoly je také představena nabídka výukových materiálů, jsou zmíněna nakladatelství, webové portály, výukové prezentace a jména autorů, kteří se přípravou metodických materiálů zabývají.

Za zmínku stojí také aktivity veřejně prospěšných či veřejnoprávních subjektů, které finanční vzdělávání nerealizují jako svou hlavní pracovní náplň, nicméně jejich přínos pro občany dané lokality může být značný. Při studiu pramenů byla nalezena publikace Občanské vzdělávání, kterou vydala Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně.¹⁶⁶

Tato publikace je sestavena z devatenácti výukových modulů, které jsou realizovány ve třech tematických celcích, jsou to Občanské vzdělávání, Lidská práva a společensko-právní gramotnost a Aktivní občan a rozvoj lokálních prostředí a regionů. Publikace zahrnuje přednášky realizované v projektu „Komunitní knihovna ve Vsetíně jako centrum dalšího vzdělávání“ v období od srpna 2012 do října 2013. V rámci těchto témat jsou realizovány jednotlivé přednášky, jejichž tištěná podoba je v publikaci prezentována. Cílovou skupinou uživatelů je dospělá populace splňující podmínky projektu jako je trvalý pobyt, určitý stupeň vzdělání nebo pracovní zkušenosti. Ze zmíněných devatenácti výukových modulů je šest zaměřených na některou z oblastí finančního vzdělávání a dva další je možné nepřímě k této problematice vztahovat.¹⁶⁷

Na základě prostudovaných pramenů lze vyjádřit přesvědčení, že téma zvyšování finanční gramotnosti je tématem celospolečenským a bude nezbytné jej dále rozvíjet a prohlubovat. Jan Amos Komenský může být v tomto úsilí vynikajícím pomocníkem.

---

¹⁶⁵ OPLETALOVÁ, Alena. Možné podoby výuky finanční gramotnosti na školách. In: *Společenskovědní aspekty fenoménu vyrovnání s minulostí v kontextu výchovy k občanství*. 2013. s. 195-208. Praha: Epocha, 2013, Edice Erudica, svazek 22. 1. vydání. 248 s. ISBN 978-80-7425-203-7.

¹⁶⁶ KOMUNITNÍ KNIHOVNA VE VSETÍNĚ JAKO CENTRUM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Registrační číslo CZ.1.07/3.1.00/37.0064. *Občanské vzdělávání: Studijní materiály k výukovému modulu*. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2013. 1. vydání. 231 s. ISBN 978-80-9094967-7-4.

¹⁶⁷ KOMUNITNÍ KNIHOVNA VE VSETÍNĚ JAKO CENTRUM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Registrační číslo CZ.1.07/3.1.00/37.0064. *Občanské vzdělávání: Studijní materiály k výukovému modulu*. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2013. 1. vydání. 231 s. ISBN 978-80-9094967-7-4.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zaměřila na uplatnění myšlenek J. A. Komenského ve výchově k finanční gramotnosti. Cílem této práce bylo formulovat teoretické poznatky o využitelnosti myšlenek J. A. Komenského v oblasti výchovy k prevenci finanční ngramotnosti a ověřit uplatnění vybraných didaktických myšlenek J. A. Komenského v materiálech použitelných ve výchově k prevenci finanční ngramotnosti. Posuzovala jsem platnost jeho myšlenek a hledala společné body s finančním vzděláváním. Předpoklad, že didaktické myšlenky a finanční vzdělávání mají mnoho společného a lze je úspěšně kombinovat, se mi podařilo prokázat. Nalezla jsem však více než to. Objevila jsem pro sebe nový pohled na výchovu dětí, nový pohled na společnost i její momentální neduhy.

Výchova generací se během 20. století velmi změnila. V současné společnosti spolu žijí lidé narození mezi válkami, po válce, v 70. letech i po sametové revoluci. Každá z těchto generací však byla vychována v jiném společenském klimatu a byly jí předávány odlišné hodnoty. Dalo by se očekávat, že soužití bude bohaté a rozmanité a jedna generace od druhé bude získávat, jedna druhé bude své vědění a zkušenosti předávat. Povšechná zjištění tomu však nenasvědčují. I když jsem se sociologickým a antropologickým pohledem na společnost při práci nezabývala, nebylo možné tento aspekt společnosti zcela pominout. Ukázalo se, že také z hlediska finančního vzdělávání se generace vzájemně ovlivňují, i když často nezáměrně. Je smutné, že se dnes již mnohé tradice nepředávají, nesdílí se skromnost, pokora, tolerance a trpělivost. Naproti tomu je bohužel celospolečensky kladen velký důraz na zcela opačné spektrum hodnot, tedy na okamžitě uspokojení každé lidské potřeby.

Při studiu literatury a výběru vhodných publikací jsem ve veřejných knihovnách objevila tituly zaměřené na prodej, na strategii prodeje a na marketingovou práci s cílovými skupinami. Možná by byl leckterý zákazník nepříjemně překvapen, kdyby si uvědomil, že přízeň, která je mu prodavačem při nakupování věnována, má svá přesná pravidla a průběžně se mění, podle věkové kategorie, do které je prodejcem kupující pomyslně zařazen. Příjemná hudba, upravené prostory, čistě, vkusně oblečený prodejce i všudypřítomný úsměv není jen otázkou vkusu majitele obchodu a jeho know how, ale projevuje se tak důsledně uplatňovaná strategie příjemně naladit zákazníka. Nebylo by na tom nic alarmujícího, pokud by v tomto prostředí netrávily velké množství času také rodiny s dětmi, či větší děti samotné. A to jsou právě cílové skupiny, na které se strategie prodeje zaměřuje nejvíce. Moderní obchody tak umějí být pestře barevně vyladěné, hračkami vybavené a zábavou překypující.

Dnešní hektická doba příliš nepřeje mladým rodinám, jejich harmonickému zázemí a výchově dětí stranou tlaku konzumního způsobu života. Rodiče, kteří nechtějí své děti vychovávat v obchodních centrech, mohou samozřejmě nalézt jiné způsoby, jak potřeby svých členů uspokojovat. Bohužel vynaloží větší množství času a někdy i finančních prostředků proto, aby našly alternativní možnosti. Společensky jsou pak také trochu vytrženi ze středního proudu, neboť nedodržují hlavní podmínky pro setrvání v kurzu, nepodléhají moderním trendům, nekupují reklamou vyzdvihované produkty a nepachtí se za nepotřebným materiálním vybavením, toho času však velmi populárním.

Proto se domnívám, že by bylo vhodné zaměřit pozornost na výchovu dětí do šesti let a ve velké míře zacílit pozornost na matky na mateřské a rodičovské dovolené. Výchova dětí do tří let pokládá základy morálního rozvoje. To co děti vidí doma, co považují za běžnou součást, materiální, citovou i režimovou, to později vnímají jako normu. Svou životní normu pak také budou vkládat do svých manželství a nových domovů. Stejně hodnoty pak budou předávat také svým dětem.

Chceme-li změnit pohled společnosti na konzumní způsob života, vrátit pohled na pořizování materiálního vybavení z hlediska jejich potřebnosti, a vychovat děti ke skromnosti a uvážlivému čerpání zdrojů, pak bychom měli působit také na jejich maminky. Domnívám se, že drobné frustrace z okamžitého nenaplnění potřeb, mohou pro děti v budoucnu znamenat mnoho. Pochopí tak, že není nutné vlastnit vše, a není nutné mít vytouženou věc ihned. Obchodní domy přetékají lákadly a nabídkou. Pro rodiče je někdy velmi těžké odolat a nepodlehnout podmanivému žadonění dětí. Věřím však, že vytrvalost a přesná rodinná pravidla pomohou dětem ve správné orientaci a budování morálních zásad.

Již v minulosti platilo, že ne vždy byla ekonomická nedostatečnost rodiny na obtíž. Posílila v dětech umění počkat, učila je trpělivosti, otestovala touhu po věci a umožnila, aby se přání rozvinulo nebo zaniklo, pokud bylo nahrazeno jiným. Starší generace, ovlivněné válkou, nehromadily věci, ani zážitky. Ve skromnosti a pokoře zkrátka žily s lidmi, ne vedle nich. Není nutné znovu prožívat válečné útrapy, stačí, když si uvědomíme, že morálka se nedá postavit na hromadě věcí. Prostor pro vybudování morálky je tam, kde žádná hromada není. Díky absenci zbytečných věcí je zde naopak mnoho prostoru pro člověka a jeho kvality.

Vzhledem k porušeným generačním vazbám není možné automaticky usuzovat na předávání rodinných tradic a hodnot. Nabízí se však možnost práce s mateřskými centry. Již dnes pracují tato centra na osvětových programech, pořádají pro maminky s dětmi hry, společné aktivity i tematicky zaměřené přednášky, při kterých je maminkám předáváno

mnoho užitečných rad a informací například z oblastí výživy, správného pohybového režimu, škodlivosti návykových látek nebo rizik přemíry moderních výpočetních technologií. Tyto programy zaměřené na různé společenské problémy, předkládají nový pohled také na finanční vzdělávání a výchovu jedinců ke spotřebitelské sebeobraně.

Nabízí se tak možnost vybudovat programy pro batolata a předškoláky, ne však zaměřené na finanční gramotnost, ale na hodnoty, morálku, dobro, úctu a vzájemný respekt. Dnešní maminky také potřebují ukázat jinou cestu a jiný rozměr. Nenásilnou formou tak může být využito například 15. března mezinárodního dne spotřebitelských práv nebo 8. září dne finanční gramotnosti.

Ke změně vnitřní normy je potřeba kusu odvahy a dále pak ještě mnoho síly a vytrvalosti k jejímu udržení. I styl výchovy, který dnešní maminky samy prožily, hraje svou roli. B. Němcová napsala v díle *Babička*: „*Dobrá hospodyňka má pro pírkou přes plot skočit.*“¹⁶⁸ V dobách komunistických se v pejorativním smyslu změnila podoba na „Lepší pírkou za plotem nežli tříška v zadnici.“ Tento styl humoru se projevoval v 80. letech 20. století, a odrážela se v něm tehdejší společenská a politická atmosféra. Český národ vždy v dobách útlaku a nesvobody sahal k humoru, jako prostředku v boji proti utlačovateli. Degradace myšlenek z díla B. Němcové může poukazovat na snahu vyjádřit potřebu osvobodit se ze vztahu ke svazujícím normám. Bohužel však tento příklad také ukazuje na posun hodnot moderního a postmoderního člověka. Spotřební věci a nástroje není třeba ošetřovat, udržovat, pracovat s nimi ohleduplně a zdrojů si vážit a umírněně je používat.

Tento příklad názorně demonstruje, jak se změnil společenský postoj k hodnotám a jak se změnila morálka. Žena z dob Boženy Němcové považovala každé pírkou za cenné, vážila si svých omezených zdrojů, svou práci, dovednost a šikovnost považovala za samozřejmou součást hodnoty celého života. Její zručnost byla součástí hodnoty, kterou předávala své rodině. V dnešní době, kdy si hospodyňka může dovolit v případě potřeby ihned zakoupit novou peřinu, má pírkou nulovou hodnotu a její šikovnost, skromnost a zručnost nehrají v dané situaci žádnou roli. Na výrobě peřiny ani na sběru materiálu se žena nepodílí, výrobek zakoupí celý, hotový. Její úhel pohledu se zaměřuje na skutečnost, zda ve vedlejších obchodě není potřebný sortiment levnější nebo jestli neobdrží dárek jako poděkování. O výrobě peřiny dnes ženy nevědí zhora nic a o surovinách, ze kterých se vyrábějí také ne. Přístup

---

¹⁶⁸ NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*: Obrazy z venkovského života. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. 16 s. bez ISBN

k materiálním zdrojům se změnil natolik, že i děti jsou vychovávány v duchu, že vše lze mít hned, splátky jsou normální, čeká jen ten, kdo si to neumí zařídit a vlastnictví určitých „nepotřebných“ moderních vymožeností vytváří dojem zámožnosti či umožňuje vstup do určitých společenských vrstev a skupin.

Pohled na současnost očima J. A. Komenského mi umožnil vidět vše z nadhledu. Domnívám se, že lidé jsou pořád stejní, jak v dobách Komenského nebo Němcové, tak v době před rokem 1989, a také dnes, pouze možnosti seberealizace a nepřeherné množství lákadel zastihlo člověka nepřipraveného. Životní tempo nabralo za posledních 60 let větší obrátky než v předešlých dvou stoletích. Zvláště v posledních 25 letech se společenské klima ještě více upnulo k rychlosti a dostupnosti. Součástí demokracie jsou nejen práva a svobody, kterých si každý rád užívá, ale i povinnosti a odpovědnost, na které bohužel leckdo zapomíná.

Lidé nebyli připraveni na změny, které přijdou. Objevila se spousta různorodých nabídek, bylo jich moc a přišly rychle. Důsledky chybných rozhodnutí pak na sebe nenechaly dlouho čekat. Každý člen současné společnosti dnes prožívá situace podle toho, jak na něho samého či na jeho blízké zapůsobila hektická doba devadesátých let 20. století.

Mohlo se objevit nesčetně mnoho různých pohledů na současnost, a mezi nimi i ten, který je mi blízký, že není třeba objevovat nové postupy a hledat nové důkazy pro nápravu pochroumané společnosti. Postačí zdravý rozum, skromnost, úcta, láska a vzájemný respekt. Toto vše s větším prostorem pro život samotný, bez pachtění se a honbou za vizemi, s časem pro děti a pro budování vztahů, pro předávání tradic a hodnot a pro četbu klasické literatury, protože v ní lze nalézt odpovědi na dnešní bolístky a také mnoho užitečných rad. Materiálů je dostupných mnoho, jen se člověk musí opět naučit hledat a dívat se. V duchu myšlenek J. A. Komenského je třeba vnímat realitu jak dílčím pohledem tak i z celkového nadhledu.

Využití práce

Práce je určena pedagogickým pracovníkům i široké veřejnosti. Seznamuje čtenáře nejen s myšlenkami J. A. Komenského, ale také s jejich aplikací v oblasti prevence finanční negramotnosti. Myšlenky jsou zasazeny do širšího rámce současného pojetí vzdělávání v České republice a společenského kontextu. Práce poukazuje nejen na nadčasovost myšlenek J. A. Komenského, ale také na současný stav výchovy a vzdělávání dětí, a vliv moderního způsobu života. Může být využita v pedagogické teorii i praxi a pro širší laickou veřejnost se může stát vhodným tématem k zamyšlení a možným zdrojem inspirací při hledání jiného než komerčního smyslu života.

SEZNAM ZKRATEK

CONFINTEA	Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých (CONFerence INTernational Education Adult)
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ESFS	Expertní skupina pro finanční sektor
EU	Evropská unie
FG	Finanční gramotnost
MF	Ministerstvo financí
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
NÚOV	Národní ústav pro odborné vzdělávání
OSFT	Ochrana spotřebitele na finančním trhu
OSN	Organizace spojených národů
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
PSFV	Pracovní skupina pro finanční vzdělávání
RVP	Rámcový vzdělávací program

SBFG	System budování finanční gramotnosti na základních a středních školách
SŠ	Střední škola
SOŠ	Střední odborná škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural organization)
VOŠ	Vyšší odborná škola
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
ZŠ	Základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Literatura

- [1] ČAPKOVÁ, Dagmar. *Myslitelsko-vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1987. 1. vydání. 256 s. bez ISBN.
- [2] DUPAL, Libor a kol. *Rádce spotřebitele 1: Rizika při nákupu zboží*. Brno: CP Books, 2005. 1. vydání, 254 s. ISBN 80-251-0507-5.
- [3] DUPAL, Libor a kol. *Rádce spotřebitele 2: Uzavíráme spotřebitelské smlouvy*. Brno: CP Books, 2005. 1. vydání, 93 s. ISBN 80-251-0497-4.
- [4] LE DUC, Michel a Nathalie Tordjmanová. *Peníze a euro krok za krokem*. Přeložila HOLUBKOVÁ, Hana. Praha: Albatros, 2004. 1. vydání, 49 s. ISBN 80-00-01400-9.
- [5] EDGE, Christopher. *Jak vydělat peníze: A jak s nimi rozumně zacházet*. Přeložil: HASINEC, Martin. Praha: Egmont, 2013. 1. vydání. 191 s. ISBN 978-80-252-2617-9.
- [6] EMILIANOVÁ, Cornelia a Antje ACHWEITZEROVÁ. *Už nikdy na mizině! Jak si vydělat peníze*. Přeložila: ŠKOLNÍKOVÁ Ivana. Praha: BB/art, 2004. 1. vydání. 100 s. ISBN 80-7341-144-X.
- [7] ERBEN, Karel Jaromír. *České pohádky*. Ilustrovala: ZMATLÍKOVÁ, Helena. Praha: ODEON, 1970. 3. vydání v ODEONU, 125 s. bez ISBN.
- [8] FISCHEROVÁ, Gizela. *Rok na vesnici*. Přeložila: NEDBALOVÁ, Jana. Praha: Fortuna Print, 2000. 1. vydání, 128 s, ISBN 80-86144-04-6.
- [9] HALL, Alvin. *Peníze za všechny prachy*. Přeložil: ROZEHNAL, Jakub. Praha: Slovart, 2009. 1. vydání. 96 s. ISBN 978-80-7391-235-2.
- [10] HAVEL, Jan a Antonín ODEHNAL. *Peníze do kapsy*. Praha: Albatros, 2004. 1. vydání. 455 s. ISBN 80-00-01408-4.
- [11] HETFLEIŠOVÁ, Ladislava. *Banky, jak je neznáte*. Ilustrace: STOLAŘ, Karel. 1. vydání. PRAHA: Artedit, 2011. 157 s. ISBN 978-80-254-8901-7.

- [12] HLAVÁČEK, Karel a kol. *Ekonomická gramotnost pro ZŠ a SŠ*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2011. 1. vydání. 93 s. ISBN 978-80-248-2478-9.
- [13] HŘEBEJKOVÁ, Jarmila a kol. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*. Ilustroval: JANEČEK, Ota. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Edice mimočítanková četba. 16. vydání. 61 s. bez ISBN.
- [14] INGALLSOVÁ - WILDEROVÁ, Laura. *Uprostřed hlubokých lesů a mezi indiány*. Ilustroval: WILLIAMS, Garth. Přeložila: ROSÍKOVÁ, Jarmila. Verše přeložil: REJL, Milan. Praha: Svoboda, 1992. 1. vydání. 443 s. ISBN 80-205-0255-6.
- [15] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro první stupeň základní školy: Pracovní sešit*. Praha: Fortuna, 2011. 1. Vydání. 48 s. ISBN 978-80-7373-088-8.
- [16] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: Pracovní sešit I. Peníze*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 32 s. ISBN 978-80-7373-090-1.
- [17] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: Pracovní sešit II. Hospodaření domácnosti*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 32 s. ISBN 978-80-7373-091-8.
- [18] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: Pracovní sešit III. Hospodaření domácnosti*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 40 s. ISBN 978-80-7373-092-5.
- [19] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 47 s. ISBN 978-80-7373-087-1.
- [20] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 104 s. ISBN 978-80-7373-089-5.
- [21] KALHOUS, Zdeněk; OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2009. 2. vydání. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4.
- [22] KAŠOVÁ, Jitka a Lukáš ISTENČIN. *Výchova k finanční gramotnosti: příručka pro učitele pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2012. 1. vydání. 80 s. ISBN 978-80-7238-176-0.

- [23] KIYOSAKI, Robert T. *Nefér výhoda: Co vás ve školách nikdy nenaučí. Síla finančního vzdělání.* Přeložila: HLUŠIČKOVÁ, Hana a Jana NOVOTNÁ. Praha: Pragma, 2011. 1. vydání. 285 s. ISBN 978-80-7349-263-2.
- [24] KLÍNSKÝ, Petr a kol. *Ekonomika pro gymnázia.* Praha: EDUKO, 2011. 1. vydání. 112 s. ISBN 978-80-87204-49-8.
- [25] KLÍNSKÝ, Petr a kol. *Ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy.* Praha: EDUKO, 2013. 4. upravené vydání. 180 s. ISBN 978-80-87204-82-5.
- [26] KLÍNSKÝ, Petr a Otto MÜNCH. *Ekonomika pro střední školy: Cvičebnice 6. Daně a zákonná pojištění.* Praha: EDUKO, 2013. 5. upravené vydání. 28 s. ISBN 978-80-87204-78-8.
- [27] KLÍNSKÝ, Petr a Otto MÜNCH. *Ekonomika pro střední školy: Cvičebnice 7 - Finanční trh.* Praha: EDUKO, 2013. 6. upravené vydání. 40 s. ISBN 978-80-87204-80-1.
- [28] KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce: Aneb co Vás neměl kdo naučit.* Olomouc: Anag, 2012. 1. dotisk. 150 s. ISBN 978-80-7263-767-6.
- [29] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktické spisy*, upravil TICHÝ, František R., 1. vydání. Praha: Dědictví Komenského, státní pedagogické nakladatelství, 1951. 402 s. bez ISBN.
- [30] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická.* Přeložila BUSINSKÁ, Helena. Praha: Jaroslav Samec, 1946. Edice: Ozvěny: Knižnice filosofická a sociologická, svazek 1. 112 s. bez ISBN.
- [31] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika analytická: Původní dílo je stylisticky upraveno a doplněno poznámkami o možnostech praktického uplatnění některých zásad a pravidel J. A. Komenského na současných základních školách.* Brno: Tvořivá škola, 2004. 70 s. ISBN 80-903397-1-9.
- [32] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Didaktika velká.* Z latiny přeložil KREJČÍ Augustin, Praha: Dědictví Komenského, 1930. 2. vydání, 314 s. bez ISBN.

- [33] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Průvodní studie RAJCHRTOVÁ, Noemi a Josef LANGMEIER. Praha: Kalich, 1992. 1. souborné vydání. 139 s. ISBN 80-7017-492-7.
- [34] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jak (se) učit: Vybrané myšlenky o vzdělání a výchově*. Uspořádal KUMPERA, Jan. Praha: Mladá fronta 2004. 124 s. ISBN 80-204-1123-2.
- [35] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Orbis sensualium pictus*. Výbor sestavila, edičně a textově zpracovala KVÍTKOVÁ, Naděžda. Přeložili HÖPPNEROVÁ, Věra; TRYML, Sergej a Mark ANFILOV. Praha: Trizonia, 1991. 1. vydání. 155 s. ISBN 80-900953-0-5.
- [36] KOMENSKÝ, Jan Amos. *O sobě*. Soubor textů shromáždili, české edičně připravili, latinské přeložili a starší překlady zrevidovali MOLNÁR, Amedeo a Noemi REJCHRTOVÁ. Praha: Odeon, 1987. Klub čtenářů, svazek 579. 1. vydání. 381 s. bez ISBN.
- [37] KOMENSKÝ, Jan Amos. *Výbor myšlenek o výchově: Materiál pro vnitřní potřebu odborných škol, středních odborných škol, učňovských škol a odborných učilišť*. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav odborného školství v Praze 1970. 28 s. bez ISBN.
- [38] KRÁLOVÁ, Lenka et al. *Krotitelé dluhů: Průvodce vaším rodinným rozpočtem*. PRAHA: PLOT, 2009. 1. vydání. 167 s. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [39] KRIJTOVÁ, Olga. *Kačenčina rukavice*. Ilustrovala: TICHÁ, Marie. Praha: Olympia, 2000. 2. přepracované vydání. 47 s. ISBN 80-7033-632-3.
- [40] KRUGMAN, Paul. *Skoncovat s krizí*. Přeložila KŘÍSTKOVÁ, Eva. Praha: Vyšehrad, 2012. 1. vydání. 193 s. ISBN 978-80-7429-294-1.
- [41] KUMPERA, Jan. *Jan Amos Komenský – Poutník na rozhraní věků*. Ostrava: Amosium servis & Nakladatelství Svoboda, 1992. 1. vydání. 373 s. ISBN 80-85498-03-0.
- [42] LADA, Josef. Mikeš: díl první a druhý. Ilustroval: LADA, Josef. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1968. Edice: Knihy Josefa Lady, svazek 1. 6. vydání. 315 s. bez ISBN.
- [43] NAVRÁTILOVÁ, Petra; JIŘÍČEK, Michal a Jaroslav ZLÁMAL. *Finanční gramotnost: učebnice pro učitele*. Kralice na Hané: Computer Media, 2013. 2. vydání. 184 s. ISBN 978-80-7402-151-0.

- [44] NĚMCOVÁ, Božena. *Klasické české pohádky*. Text vybrala a převyprávěla: KOPECKÁ, Slávka. Ilustroval: ČEMUS, Otakar. Praha: Fragment, 2013. Edice Pohádky pro předškoláky. 1. vydání. 63 s. ISBN 978-80-253-1798-3.
- [45] NĚMCOVÁ, Božena. *Babička: Obrazy z venkovského života*. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. s. 212. bez ISBN.
- [46] NOVÁK, Tomáš a Alžběta POKORNÁ. *Peníze a manželství*. Praha: Grada, 2007. 1. vydání. 128 s. ISBN 978-80-247-1618-3.
- [47] PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se*. OLOMOUC: Poznání, 2006. 1. vydání. 200 s. ISBN 80-86606-49-X.
- [48] PEŠTÁLOVÁ, Lenka; ZELENÁ, Jaroslava a Petr VOKÁČ. *Školský zákon: Zákon č. 561/2004Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Odborný výklad*. Třinec: RESK, 2010. 2. přepracované vydání. 267 s. ISBN 978-80-904324-1-3.
- [49] PETIŠKA, Eduard. *Pohádkový dědeček*. Ilustroval: MILER, Zdeněk. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2001. České vydání jedenácté, v OTTOVĚ nakladatelství první. 88 s. ISBN 80-7181-504-7.
- [50] POLIŠENSKÝ, Josef a Vlastimil PAŘÍZEK. *Jan Amos Komenský a jeho odkaz dnešku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Edice Z dějin pedagogiky, svazek 30. 1. vydání, 179 s. bez ISBN.
- [51] PRŮCHA, Jan. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. 1. vydání. 148 s. ISBN 80-85931-49-4.
- [52] REIDL, Andreas. *Senior – zákazník budoucnosti: Marketing orientovaný na generaci 50+*. Přeložila: RYKLOVÁ, Renáta a Alice Vaňourková. Brno: BizBooks, 2012 ve společnosti Albatros Media a.s. 1. vydání. 256 s. ISBN 978-80-265-0018-6.
- [53] SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. Praha: 65.pole, 2009. 1. vydání. 270 s. ISBN 978-80-903944-3-8.

- [54] SCHIFF, Peter D. a Andrew J. SCHIFF. *Ekonomické bajky pro studované i laiky: Jak ekonomika roste a proč krachuje*. Přeložil: DROBEK, Aleš. Praha: Dokořán, 2010. 1. vydání. 253 s. ISBN 978-80-7363-325-7.
- [55] SKOŘEPOVÁ, Eva. *O penězích a hospodaření s Kačkou a Filipem: Finanční gramotnost pro 1.-3. třídu ZŠ*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2010. 1. vydání. 63 s. ISBN 978-80-253-1123-3.
- [56] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtiny: Zvířátka ve světě ekonomie*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8.
- [57] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z městské zahrádky: Zvířátka ve světě financí*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012. 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4374-5.
- [58] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Pracovní sešit 1*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání. 75 s. ISBN 978-80-86960-41-8.
- [59] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Pracovní sešit 2*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání, 60 s. ISBN 978-80-86960-42-5.
- [60] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Manuál pro učitele*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání. 197 s. ISBN 978-80-86960-40-1.
- [61] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: Řízení pro každého*. Praha: Grada, 2011. 1. vydání. 208 s. ISBN 978-80-247-3813-0.
- [62] ŠEREDA, František a kol. *Finanční gramotnost prakticky*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2012. 1. vydání. 64 s. ISBN 978-80-86825-77-9.
- [63] ŠEREDA, František a kol. *Peníze ve volném čase: Finanční gramotnost prakticky pro vedoucí oddílů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. 1. vydání. 52 s. ISBN 978-80-86825-68-7.

- [64] ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 2. nezměněné vydání. 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
- [65] TOMKOVÁ, Eva. *111 tipů jak šetřit svoje peníze*. BRNO: Computer Press, 2009. 1. vydání. 183 s. ISBN 978-80-251-2565-6.
- [66] TOMŠÍK, Vladimír. *Ekonomie a zdravý rozum*. Praha: Fragment, 2011. 1. vydání. 160 s. ISBN 978-80-253-1393-0.
- [67] KOMUNITNÍ KNIHOVNA VE VSETÍNĚ JAKO CENTRUM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ. Registrační číslo CZ.1.07/3.1.00/37.0064. *Občanské vzdělávání: Studijní materiály k výukovému modulu*. Vsetín: Masarykova veřejná knihovna Vsetín, 2013. 1. vydání. 231 s. ISBN 978-80-9094967-7-4.

Sborníky

- [1] OPLETALOVÁ, Alena. Finanční vzdělávání z pohledu prevence proti vzniku a nárůstu nadměrného zadlužování domácností. In: *ACTA HUMANICA*. 2012. Žilina: Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity, Katedra pedagogických štúdií. Číslo svazku 2a/2012, s. 144-149. ISSN1336-5126.
- [2] OPLETALOVÁ, Alena. Implementace finanční gramotnosti do školních vzdělávacích programů základního vzdělávání. In: *CIVILIA*. Odborná revue pro didaktiku společenských věd. 2012. Praha: Pro Univerzitu Palackého v Olomouci vydalo Nakladatelství Epoque, ročník 3, číslo2, s. 39-53. ISSN 1805-3963.
- [3] OPLETALOVÁ, Alena. Možné podoby výuky finanční gramotnosti na školách. In: *Společenskovědní aspekty fenoménu vyrovnání s minulostí v kontextu výchovy k občanství*. 2013. s. 195-208. Praha: Epoque, 2013, Edice Erudica, svazek 22. 1. vydání. 248 s. ISBN 978-80-7425-203-7.

Časopisy

- [1] ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. První stupeň ve světě financí: Gramotnost, kterou ZŠ v Chrasti přináší svým žákům. *Učitelské noviny*. 2013, č. 38, s. 10-11. ISSN 0139-5718.

Zákony

- [1] ČESKO. *Sbírka zákonů České republiky*. 2004 [online]. Částka 190, s. 10261–10348. Dostupné od: 10. 11. 2004 [cit 2. 12. 2013] Dostupný z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2004&typeLaw=zakon&what=Rok&stranka=5>
- [2] ČESKO. Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů ze dne 9. února 1995 [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 8. s. 467-470. Dostupné od: 14. 3. 1995 [cit 15. 3. 2014] Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=40/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- [3] ČESKO. Zákon č. 561/2004 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 158/2006 Sb., zákona č. 161/2006 Sb., zákona č. 165/2006 Sb., zákona č. 179/2006 Sb., zákona č. 342/2006 Sb., zákona č. 624/2006 Sb., zákona č. 217/2007 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 343/2007 Sb., zákona č. 58/2008 Sb., zákona č. 126/2008 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 242/2008 Sb., zákona č. 243/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 49/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 378/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 331/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 472/2011 Sb., zákona č. 53/2012 Sb., zákona č. 333/2012 Sb. a zákona č. 370/2012 Sb. [online]. Praha: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. s. 10262-10324. Dostupné od: 9. 11. 2012 [cit 21. 11. 2013] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-a-novela-vyhlasiky-c-177-2009-sb>

Kurikulární dokumenty

- [1] ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Manuál k přípravě ŠVP (TVP) mateřské školy 2005* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze,

2006. 2. vydání. 34 s. ISBN 80-87000-01-3. Dostupné od: 18. 1. 2013 [cit 15. 04. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/131/>
- [2] ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8, Dostupné od: 4. 12. 2002 [cit 21. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavani-strategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>
- [3] ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 1. vydání. 48 s. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné od: 10. 2. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>
- [4] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚV. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (verze platná od 1. 9. 2013) úplné znění upraveného RVP ZV* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. 3. verze. 142 s. bez ISBN. Dostupné od: 27. 7. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>
- [5] ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3. Dostupné od: 20. 1. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>
- [6] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 75-41-M/01 Sociální činnost* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. 82 s. bez ISBN. Dostupné od: 6. 5. 2009 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm
- [7] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53-41-M/01 Zdravotnický asistent* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 78 s. bez ISBN. Dostupné od: 29. 5. 2008 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm

- [8] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 82-47-M/01 a 82-41-P/01 Hudebně dramatické umění* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. 60 s. bez ISBN. Dostupné od: 19. 4. 2010 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_konz.htm

Elektronické dokumenty

- [1] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. 19 s. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>
- [2] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, květen 2010. 27 s. bez ISBN. Dostupné od: 10. 5. 2010 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>
- [3] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. 16 s. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>
- [4] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Principy nezávislosti ve finančním vzdělávání* [online]. Praha: Pracovní skupina pro finanční vzdělávání, 25. 3. 2013. 4 s. bez ISBN. Dostupné od: 25. 3. 2013 [cit 7. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

- [5] ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Hamburská deklarace a Agenda pro budoucnost, Hamburk, 1997* [online]. Hamburk: Komise UNESCO, Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA V, 1997. Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/hamburska-deklarace-a-agenda-pro-budoucnost-hamburk-1997?highlightWords=unesco+Hamburk>
- [6] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚOV. *Finanční gramotnost – obsah a příklady z praxe škol* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 1. vydání. 96 s. ISBN 978-80-87063-13-2. Dostupné od: 2008 [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>
- [7] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV VZDĚLÁVÁNÍ, ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ ZAŘÍZENÍ A ZAŘÍZENÍ PRO DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ. NÚV. DIVIZE VÚP. *Finanční gramotnost ve výuce* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, divize VÚP, 2011. 1. vydání. 59 s. ISBN 978-80-86856-76-6. Dostupné od: 2011 [cit 21. 3. 2014]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>
- [8] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. OECD. *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness* [online]. Organisation for economic co-operation and development, červenec 2005. 7 s. bez ISBN. Dostupné od: červenec 2005 [cit 15. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>
- [9] SLOVENSKO. GAVORA, Peter a kol. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978–80–223–2951–4. Dostupné od: 2010 [cit 29. 3. 2014]. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>

Jiné prameny

- [1] ČESKO. METODICKÝ PORTÁL RVP. *Metodický portál RVP, inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Dostupné od: únor 2011, aktualizováno [cit 10. 2. 2014]. Dostupné z: <http://rvp.cz>

- [2] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie* [online]. Dostupné od: 10. 10. 2007, aktualizováno [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>
- [3] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Pracovní skupina – Pracovní skupina pro finanční vzdělávání* [online]. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/pracovni-skupina>
- [4] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Školní finanční vzdělávání* [online]. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>
- [5] ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Výzkumy k finanční gramotnosti* [online]. Dostupné od: 14. 5. 2012 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2012/vyzkumy-k-financni-gramotnosti-9406>
- [6] ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *VI. Mezinárodní konference o vzdělávání dospělých CONFINTEA VI 2009* [online]. Dostupné od: 15. 2. 2010 [cit 4. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/vi-mezinarodni-konference-o-vzdelavani-dospelych-confintea?highlightWords=confintea>
- [7] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚOV. *Schéma vzdělávací soustavy* [online]. Dostupné od: 2008 [cit 17. 3 2014]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/schema-vzdelavaci-soustavy#article>
- [8] ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚV. *Prostupnost systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě* [online]. Dostupné od: červen 2013 [cit 24. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-a-eu/evropsky-ramec-kvalifikaci-eqf/prostupnost-systemu-vzdelavani-a-odborne-pripravy-v-evrope?highlightWords=sch%C3%A9ma+%C5%A1kolsk%C3%A9+soustavy>

- [9] EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *Health and consumers. Consumer Policy Strategy 2007-2013* [online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13.3.2007 [cit 12.3.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.
- [10] EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *The EU single market. Financial Services Policy* [online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13. 3. 2007 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.
- [11] ČESKO. TVOŘIVÁ ŠKOLA. *Tvořivá škola o.s. akreditovaná vzdělávací instituce* [online]. Dostupné od: 2013 [cit 2. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.tvorivaskola.cz/>
- [12] ČESKO. AIRBORN. *Max Weber: Protestantská etika a duch kapitalismu* [online]. Dostupné od: 2014 [cit 16. 04. 2014]. Dostupné z: <http://airborn.webz.cz/weber.html>

Zahraniční zdroje

- [1] EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *Health and consumers. Consumer Policy Strategy 2007-2013* [online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13.3.2007 [cit 12.3.2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.
- [2] EUROPA. EUROPEAN COMMISSION. *The EU single market. Financial Services Policy* [online]. Brusel: European Commission, 13. 3. 2007 bez ISBN. Dostupné od: 13. 3. 2007 [cit 12. 3. 2014]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/doc/EN_99.pdf.
- [3] ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT. OECD. *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness* [online]. Organisation for economic co-operation and development, červenec 2005. 7 s. bez ISBN. Dostupné od: červenec 2005 [cit 15. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/35108560.pdf>
- [4] SLOVENSKO. GAVORA, Peter a kol. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978–80–223–2951–4. Dostupné od: 2010 [cit 29. 3. 2014]. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1.	Složky finanční gramotnosti	str. 15
Obrázek 2.	Role standardů finanční gramotnosti	str. 17
Obrázek 3.	Schéma Komenského struktury jednotlivých stupňů v kosmickém dění...str.	42
Tabulka 1.	Záznamový arch publikace Chytré pohádky z lesní mýtinky	str. 69
Tabulka 2.	Záznamový arch publikace Banky jak je neznáte	str. 73
Tabulka 3.	Záznamový arch publikace Babička	str. 78
Tabulka 4.	Záznamový arch publikace Ekonomické bajky pro studované i laiky	str. 83
Tabulka 5.	Záznamový arch publikace Finanční gramotnost v kostce	str. 86

SEZNAM PŘÍLOH

Textové přílohy

- Příloha 1** Klíčové kompetence absolventa předškolního vzdělávání
- Příloha 2** Klíčové kompetence absolventa základního vzdělávání
- Příloha 3** Klíčové kompetence absolventa Gymnázia
- Příloha 4** Klíčové a odborné kompetence absolventa středního odborného vzdělávání – obor – Zdravotnický asistent
- Příloha 5** Klíčové a odborné kompetence absolventa středního odborného vzdělávání – obor – Sociální činnost
- Příloha 6** Klíčové a odborné kompetence absolventa konzervatoře
- Příloha 7** Standard finanční gramotnosti pro základní vzdělávání
- Příloha 8** Standard finanční gramotnosti pro střední vzdělávání
- Příloha 9** Předpokládaný harmonogram implementace FG do RVP, resp. ŠVP na ZŠ a SŠ
- Příloha 10** Akční plán – Dokument Strategie finančního vzdělávání
- Příloha 11** Akční plán – Dokument Národní strategie finančního vzdělávání
- Příloha 12** Záznamový arch výzkumného šetření
- Příloha 13** Záznamový arch analýzy didaktické vybavenosti edukačního materiálu
- Příloha 14** Záznamový arch celkového posouzení informačního zdroje
- Příloha 15** Seznam bibliografie posuzované při výzkumu
- Příloha 16** Obsah publikace – Chytré pohádky z lesní mýtinky
- Příloha 17** Obsah publikace – Banky jak je neznáte
- Příloha 18** Obsah publikace – Ekonomické bajky pro studované i laiky

Obrazové přílohy

- Příloha 19** Schéma české vzdělávací soustavy do roku 2013

- Příloha 20** Aktualizované schéma české vzdělávací soustavy od roku 2013
- Příloha 21** Výsledky výzkumného šetření - Forma zpracování tématu FG
Tabulka 6 - Forma zpracování tématu FG – zastoupení podle cílových skupin
Tabulka 7 - Forma zpracování tématu FG – celkové posouzení
Graf 1 - Forma zpracování tématu FG
- Příloha 22** Výsledky výzkumného šetření - Respektování didaktických zásad
Tabulka 8 - Respektování didaktických zásad – zastoupení podle forem zpracování tématu FG
Tabulka 9 - Respektování didaktických zásad – celkové posouzení
Graf 2 - Respektování didaktických zásad
- Příloha 23** Výsledky výzkumného šetření - Didaktická vybavenost publikací
Tabulka 10 - Didaktická vybavenost publikací – zastoupení podle forem zpracování tématu FG
Tabulka 11 - Didaktická vybavenost publikací – celkové posouzení
Graf 3 - Respektování didaktických zásad
- Příloha 24** Výsledky výzkumného šetření - Respektování morálního obsahu
Tabulka 12 - Respektování morálního obsahu – zastoupení podle forem zpracování tématu FG
Tabulka 13 - Respektování morálního obsahu – celkové posouzení
Graf 4 - Respektování morálního obsahu
- Příloha 25** Výsledky výzkumného šetření - Respektování vývojových specifíků cílových skupin
Tabulka 14 - Respektování vývojových specifíků cílových skupin – zastoupení podle forem zpracování tématu FG
Tabulka 15 - Respektování vývojových specifíků cílových skupin – celkově
Graf 5 - Respektování vývojových specifíků cílových skupin vzdělávaných
- Příloha 26** Výsledky výzkumného šetření - Respektování naplnění standardů FG
Tabulka 16 - Respektování naplnění standardů FG – zastoupení podle forem zpracování tématu FG
Tabulka 17 - Respektování naplnění standardů FG – celkové posouzení
Graf 6 - Náplň standardů finanční gramotnosti

Příloha 27 Výsledky výzkumného šetření - Aktuálnost informací

Tabulka 18 - Aktuálnost informací – rok vydání – zastoupení podle forem zpracování tématu FG

Tabulka 19 - Aktuálnost informací – rok vydání – celkové posouzení

Graf 7 - Aktuálnost informací – rok vydání publikací

PŘÍLOHA 1

KLÍČOVÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

„Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za **klíčové** považovány tyto **kompetence**:

1. kompetence k učení

2. kompetence k řešení problémů

3. kompetence komunikativní

4. kompetence sociální a personální

5. kompetence činnostní a občanské

Předpokládá se, že pro dítě předškolního věku mohou být dosažitelné **klíčové kompetence v následující úrovni**:

kompetence k učení

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, experimentuje a užívá při tom jednoduchých pojmů, znaků a symbolů
- získanou zkušenost uplatňuje v praktických situacích a v dalším učení
- má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije
- klade otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje; chce porozumět věcem, jevům a dějům, které kolem sebe vidí; poznává, že se může mnohému naučit, raduje se z toho, co samo dokázalo a zvládlo
- učí se nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům
- odhaduje své síly, učí se hodnotit svoje osobní pokroky i oceňovat výkony druhých
- pokud se mu dostává uznání a ocenění, učí se s chutí

kompetence k řešení problémů

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí; přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něj pozitivní odezva na aktivní zájem
- řeší problémy, na které stačí; známé a opakující se situace se snaží řešit samostatně (na základě nápodoby či opakování), náročnější s oporou a pomocí dospělého
- problémy řeší na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadních zkušeností, fantazii a představivost
- při řešení myšlenkových i praktických problémů užívá logických, matematických i empirických postupů; pochopí jednoduché algoritmy řešení různých úloh a situací a využívá je v dalších situacích
- zpřesňuje si početní představy, užívá číselných a matematických pojmů, vnímá elementární matematické souvislosti
- rozlišuje řešení, která jsou funkční (vedoucí k cíli), a řešení, která funkční nejsou; dokáže mezi nimi volit
- chápe, že vyhybat se řešení problémů nevede k cíli, ale že jejich včasné a uvážlivé řešení je naopak výhodou; uvědomuje si, že svou aktivitou a iniciativou může situaci ovlivnit
- nebojí se chybovat, pokud nachází pozitivní ocenění nejen za úspěch, ale také za snahu

komunikativní kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- ovládá řeč, hovoří ve vhodně formulovaných větách, samostatně vyjadřuje své myšlenky, sdělení, otázky i odpovědi, rozumí slyšenému, slovně reaguje a vede smysluplný dialog
- dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)
- domlouvá se gesty i slovy, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu i funkci
- v běžných situacích komunikuje bez zábran a ostychu s dětmi i s dospělými; chápe, že být komunikativní, vstřícné, iniciativní a aktivní je výhodou
- ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní
- průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím
- dovede využít informativní a komunikativní prostředky, se kterými se běžně setkává (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon atp.)

- ví, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit; má vytvořeny elementární předpoklady k učení se cizímu jazyku

sociální a personální kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- samostatně rozhoduje o svých činnostech; umí si vytvořit svůj názor a vyjádřit jej
- uvědomuje si, že za sebe i své jednání odpovídá a nese důsledky
- dětským způsobem projevuje citlivost a ohleduplnost k druhým, pomoc slabším, rozpozná nevhodné chování; vnímá nespravedlnost, ubližování, agresivitu a lhostejnost
- ve skupině se dokáže prosadit, ale i podřídit, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy
- napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí
- spolupodílí se na společných rozhodnutích; přijímá vyjasněné a zdůvodněné povinnosti; dodržuje dohodnutá a pochopená pravidla a přizpůsobí se jim
- při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně; nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepřijemná, umí odmítnout
- je schopno chápat, že lidé se různí a umí být tolerantní k jejich odlišnostem a jedinečnostem
- chápe, že nespravedlnost, ubližování, ponižování, lhostejnost, agresivita a násilí se nevyplácí a že vzniklé konflikty je lépe řešit dohodou; dokáže se bránit projevům násilí jiného dítěte, ponižování a ubližování

činnostní a občanské kompetence

dítě ukončující předškolní vzdělávání

- svoje činnosti a hry se učí plánovat, organizovat, řídit a vyhodnocovat a dokáže rozpoznat a využívat vlastní silné stránky, poznávat svoje slabé stránky
- odhaduje rizika svých nápadů, jde za svým záměrem, ale také dokáže měnit cesty a přizpůsobovat se daným okolnostem
- chápe, že se může o tom, co udělá, rozhodovat svobodně, ale že za svá rozhodnutí také odpovídá
- má smysl pro povinnost ve hře, práci i učení; k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně; váží si práce i úsilí druhých
- zajímá se o druhé i o to, co se kolem děje; je otevřeně aktuálnímu dění
- chápe, že zájem o to, co se kolem děje, činnost, pracovitost a podnikavost jsou přínosem a že naopak lhostejnost, nevědomost, pohodlnost a nízká aktivita mají svoje nepříznivé důsledky
- má základní dětskou představu o tom, co je v souladu se základními lidskými hodnotami a normami, i co je s nimi v rozporu, a snaží se podle toho chovat
- spoluvytváří pravidla společného soužití mezi vrstevníky, rozumí jejich smyslu a chápe potřebu je zachovávat
- uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu
- ví, že není jedno, v jakém prostředí žije, uvědomuje si, že se svým chováním na něm podílí a že je může ovlivnit
- dbá na osobní zdraví a bezpečí svoje i druhých, chová se odpovědně s ohledem na zdravé a bezpečné okolní prostředí (přírodní i společenské)¹⁶⁹

---

¹⁶⁹ ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2006. 1. vydání. s. 12-14. ISBN 80-87000-00-5. Dostupné od: 10. 2. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/445>

PŘÍLOHA 2

KLÍČOVÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: **kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.**

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení
- vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě
- operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy
- samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení, posoudí vlastní pokrok a určí překážky či problémy bránící učení, naplánuje si, jakým způsobem by mohl své učení zdokonalit, kriticky zhodnotí výsledky svého učení a diskutuje o nich

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- vnímá nejruznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností
- vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému
- samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy
- ověřuje prakticky správnost řešení problémů a osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů
- kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu
- naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje
- rozumí různým typům textů a záznamů, obrazových materiálů, běžně užívaných gest, zvuků a jiných informačních a komunikačních prostředků, přemýšlí o nich, reaguje na ně a tvořivě je využívá ke svému rozvoji a k aktivnímu zapojení se do společenského dění
- využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
- využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce
- podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá
- přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají
- vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty

Kompetence občanské

Na konci základního vzdělávání žák:

- respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí
- chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu
- rozhoduje se zodpovědně podle dané situace, poskytne dle svých možností účinnou pomoc a chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka
- respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit
- chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky
- přistupuje k výsledkům pracovní činnosti nejen z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví druhých, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot
- využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření
- orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení.¹⁷⁰

---

¹⁷⁰ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚV. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (verze platná od 1.9.2013) úplné znění upraveného RVP ZV* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. 3. verze. s. 10-13. bez ISBN. Dostupné od: 27. 7. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/433>

PŘÍLOHA 3

KLÍČOVÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA GYMNÁZIA

Na čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií by si žák měl osvojit kompetenci k učení,
kompetenci k řešení problémů,
kompetenci komunikativní,
kompetenci sociální a personální,
kompetenci občanskou,
kompetenci k podnikavosti,
na této úrovni:

Kompetence k učení

Žák:

- své učení a pracovní činnost si sám plánuje a organizuje, využívá je jako prostředku pro seberealizaci a osobní rozvoj;
- efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací, hledá a rozvíjí účinné postupy ve svém učení, reflektuje proces vlastního učení a myšlení;
- kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi;
- kriticky hodnotí pokrok při dosahování cílů svého učení a práce, přijímá ocenění, radu i kritiku ze strany druhých, z vlastních úspěchů i chyb čerpá poučení pro další práci.

Kompetence k řešení problémů

Žák:

- rozpozná problém, objasní jeho podstatu, rozčlení ho na části;
- vytváří hypotézy, navrhuje postupné kroky, zvažuje využití různých postupů při řešení problému nebo ověřování hypotézy;
- uplatňuje při řešení problémů vhodné metody a dříve získané vědomosti a dovednosti, kromě analytického a kritického myšlení využívá i myšlení tvořivé s použitím představivosti a intuice;
- kriticky interpretuje získané poznatky a zjištění a ověřuje je, pro své tvrzení nachází argumenty a důkazy, formuluje a obhajuje podložené závěry;
- je otevřený k využití různých postupů při řešení problémů, nahlíží problém z různých stran;
- zvažuje možné klady a zápory jednotlivých variant řešení, včetně posouzení jejich rizik a důsledků.

Kompetence komunikativní

Žák:

- s ohledem na situaci a účastníky komunikace efektivně využívá dostupné prostředky komunikace, verbální i neverbální, včetně symbolických a grafických vyjádření informací různého typu;
- používá s porozuměním odborný jazyk a symbolická a grafická vyjádření informací různého typu;
- efektivně využívá moderní informační technologie;
- vyjadřuje se v mluvených i psaných projevech jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu, co a jak chce sdělit, s jakým záměrem a v jaké situaci komunikuje; je citlivý k míře zkušeností a znalostí a k možným pocitům partnerů v komunikaci;
- prezentuje vhodným způsobem svou práci i sám sebe před známým i neznámým publikem;
- rozumí sdělením různého typu v různých komunikačních situacích, správně interpretuje přijímaná sdělení a věcně argumentuje; v nejasných nebo sporných komunikačních situacích pomáhá dosáhnout porozumění.

Kompetence sociální a personální

Žák:

- posuzuje reálně své fyzické a duševní možnosti, je schopen sebereflexe;
- stanovuje si cíle a priority s ohledem na své osobní schopnosti, zájmovou orientaci i životní podmínky;
- odhaduje důsledky vlastního jednání a chování v nejrůznějších situacích, své jednání a chování podle toho koriguje;
- přizpůsobuje se měnícím se životním a pracovním podmínkám a podle svých schopností a možností je aktivně a tvořivě ovlivňuje;
- aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů;

- přispívá k vytváření a udržování hodnotných mezilidských vztahů založených na vzájemné úctě, toleranci a empatii;
- projevuje zodpovědný vztah k vlastnímu zdraví a k zdraví druhých;
- rozhoduje se na základě vlastního úsudku, odolává společenským i mediálním tlakům.

Kompetence občanská

Žák:

- informovaně zvažuje vztahy mezi svými zájmy osobními, zájmy širší skupiny, do níž patří, a zájmy veřejnými, rozhoduje se a jedná vyváženě;
- chodu společnosti a civilizace uvažuje z hlediska udržitelnosti života, rozhoduje se a jedná tak, aby neohrožoval a nepoškozoval přírodu a životní prostředí ani kulturu;
- respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí;
- rozšiřuje své poznání a chápání kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání;
- promýšlí souvislosti mezi svými právy, povinnostmi a zodpovědností; k plnění svých povinností přistupuje zodpovědně a tvořivě, hájí svá práva i práva jiných, vystupuje proti jejich potlačování a spoluvytváří podmínky pro jejich naplňování;
- chová se informovaně a zodpovědně v krizových situacích a v situacích ohrožujících život a zdraví, poskytne ostatním pomoc;
- posuzuje události a vývoj veřejného života, sleduje, co se děje v jeho bydlišti a okolí, zaujímá a obhajuje informovaná stanoviska a jedná k obecnému prospěchu podle nejlepšího svědomí.

Kompetence k podnikavosti

Žák:

- cílevědomě, zodpovědně a s ohledem na své potřeby, osobní předpoklady a možnosti se rozhoduje o dalším vzdělávání a budoucím profesním zaměření;
- rozvíjí svůj osobní i odborný potenciál, rozpoznává a využívá příležitosti pro svůj rozvoj v osobním a profesním životě;
- uplatňuje proaktivní přístup, vlastní iniciativu a tvořivost, vítá a podporuje inovace;
- získává a kriticky vyhodnocuje informace o vzdělávacích a pracovních příležitostech, využívá dostupné zdroje a informace při plánování a realizaci aktivit;
- usiluje o dosažení stanovených cílů, průběžně reviduje a kriticky hodnotí dosažené výsledky, koriguje další činnost s ohledem na stanovený cíl; dokončuje zahájené aktivity, motivuje se k dosahování úspěchu;
- posuzuje a kriticky hodnotí rizika související s rozhodováním v reálných životních situacích a v případě nezbytnosti je připraven tato rizika nést;
- chápe podstatu a principy podnikání, zvažuje jeho možná rizika, vyhledává a kriticky posuzuje příležitosti k uskutečnění podnikatelského záměru s ohledem na své předpoklady, realitu tržního prostředí a další faktory.¹⁷¹

---

¹⁷¹ ČESKO. VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ. VÚP. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. s. 9-11. ISBN 978-80-87000-11-3. Dostupné od: 20. 1. 2013 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

PŘÍLOHA 4

KLÍČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA STŘEDNÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ – ZDRAVOTNICKÝ ASISTENT – 53-41-L/51

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Klíčové kompetence v RVP nástavbového studia navazují na klíčové kompetence stanovené v RVP pro obory středního vzdělání s výučním listem (kategorie H).

a) Kompetence k celoživotnímu učení

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni samostatně se věnovat učení a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání, tzn. že absolventi by měli:

- znát možnosti svého dalšího vzdělávání, zejména v oboru a povolání;
- ovládat různé metody učení a užívat osobní strategie učení, umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky;
- být motivováni k celoživotnímu učení, překonávat překážky a být vytrvalí v zájmu úspěšnosti učení;
- získávat, zpracovávat a osvojovat si nové znalosti a dovednosti, vyhledávat a využívat dostupné možnosti a prostředky k učení, pomoc a podporu;
- využívat ke svému učení různé informační zdroje, umět systematizovat a aplikovat získané znalosti a zkušenosti v práci i v životě;
- sledovat a hodnotit pokrok při dosahování cílů svého učení, přijímat hodnocení výsledků svého učení od jiných lidí.

b) Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikání

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni úspěšně budovat svoji profesní kariéru a byli připraveni zvládat podnikatelské činnosti, tzn. že absolventi by měli:

- mít odpovědný postoj k vlastní profesní kariéře, být připraveni přizpůsobovat se měnícím pracovním podmínkám a celoživotně se vzdělávat;
- mít přehled o možnostech uplatnění na trhu práce v daném oboru, požadavcích na výkon odborné kvalifikace a o základních pracovně-právních vztazích;
- mít přehled o zdrojích informací a poradenských službách týkajících se vzdělávání a trhu práce;
- jednat aktivně při hledání zaměstnání, vhodně komunikovat s potenciálními zaměstnavateli, prezentovat sebe i svoji odbornost;
- rozumět podstatě a principům podnikání, mít představu o právních, ekonomických, administrativních, osobnostních a etických aspektech soukromého podnikání.

c) Personální a sociální kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni rozvíjet svoji osobnost, udržovat vhodné mezilidské vztahy a dbát o své zdraví, tzn. že absolventi by měli:

- stanovovat si cíle a priority podle svých osobních schopností, zájmové a pracovní orientace a životních podmínek;
- adaptovat se na měnící se životní a pracovní podmínky a podle svých možností je pozitivně ovlivňovat;
- podporovat nekonfliktní soužití s druhými lidmi, nepodléhat předsudkům a stereotypům v přístupu k lidem z různých sociálních prostředí;
- spolupracovat s ostatními lidmi, odpovědně se podílet se na realizaci společných pracovních i jiných činností, usilovat o integritu a prosperitu pracovního týmu;
- být připraveni vyrovnávat se stresem v osobním i pracovním životě a uvědomovat si význam zdravého životního stylu.

d) Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi efektivně pracovali s prostředky ICT a s informacemi, tzn. absolventi by měli:

- pracovat s osobním počítačem a dalšími prostředky informačních a komunikačních technologií;
- rozvíjet práci s běžným základním a aplikačním programovým vybavením včetně nových aplikací;
- využívat vhodné prostředky online a offline komunikace;
- získávat informace z otevřených zdrojů a dále je zpracovávat;
- uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní.

e) Kompetence k řešení problémů

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni samostatně nebo v týmu řešit pracovní i jiné problémy, tzn. že absolventi by měli:

- pojmenovat a analyzovat vzniklý problém (problematickou situaci) v celém jeho kontextu;

- určit příčiny problému, získat informace potřebné k jeho řešení, navrhnout způsob řešení, popř. varianty řešení, zvážit možné pozitivní i negativní dopady;
- zvolit optimální postup řešení, zdůvodnit jej a vysvětlit postup řešení jiným lidem, vyhodnotit výsledek;
- uplatňovat při řešení problémů různé metody myšlení, volit prostředky vhodné pro splnění jednotlivých aktivit, využívat zkušeností a vědomostí nabytých dříve;
- spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení).

f) Komunikativní kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni souvisle se vyjadřovat v písemné i ústní formě a volit komunikační strategie a prostředky adekvátně situaci, tzn. že absolventi by měli:

- vyjadřovat se přiměřeně účelu jednání a komunikační situaci v projevech mluvených i psaných, vhodně se prezentovat, zpracovávat souvislé, obsahově i stylisticky náročnější texty;
- vést konstruktivní dialog, formulovat a obhajovat své názory a postoje ústně i písemně a způsobem odpovídajícím dané situaci, adekvátně reagovat na projevy druhých lidí;
- zaznamenávat písemně podstatné myšlenky a údaje z textů a projevů jiných lidí (přednášek, diskusí, porad apod.);
- zvládat komunikaci nejméně v jednom v cizím jazyce při běžné komunikaci v cizojazyčném prostředí;
- využívat cizí jazyk pro základní pracovní komunikaci (např. zvládat odbornou terminologii a pracovní pokyny, orientovat se v jednodušším odborném textu).

g) Matematická a finanční gramotnost

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni používat matematické myšlení za účelem funkčního zvládnutí různých situací, tzn. že absolventi by měli:

- aplikovat matematické postupy a znalosti při řešení různých úkolů v běžných situacích včetně pracovních a pro další, zejména odborné vzdělávání;
- rozumět matematicky vyjádřeným informacím, umět interpretovat statistické a ekonomické údaje;
- zvládat řešení svých sociálních i ekonomických záležitostí s ohledem na měnící se životní situace, být finančně gramotní;
- orientovat se v problematice peněz a cen, být schopni vést pracovní, rodinný i osobní rozpočet včetně správy finančních aktiv i závazků.

h) Občanské kompetence a kulturní povědomí

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi žili v souladu s hodnotami a principy humanity, demokracie a udržitelného rozvoje a uznávali kulturní hodnoty, tzn. že absolventi by měli:

- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí, přispívat k uplatňování hodnot demokracie;
- jednat odpovědně, samostatně a iniciativně nejen ve vlastním, ale i ve veřejném zájmu;
- uznávat rozdíly mezi hodnotovými systémy různých náboženských nebo etnických skupin a potřebu vzájemné kritické tolerance v multikulturním soužití;
- zajímat se o politické a společenské dění u nás i ve světě a být schopni kriticky přistupovat k realitě, vytvářet si vlastní argumenty podložený názor;
- chápat význam kvalitního životního prostředí pro člověka a jednat v duchu udržitelného rozvoje; uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních;
- vážit si kulturních hodnot a tradic vlastního národa, Evropy a ostatních světových civilizací.

ODBORNÉ KOMPETENCE

a) Provádět činnosti základní ošetrovatelské péče a podílet se pod přímým vedením všeobecné sestry nebo porodní asistentky se specializovanou způsobilostí v oboru na poskytování vysoce specializované ošetrovatelské péče, tzn. aby absolventi:

- sledovali fyziologické funkce a stav pacientů, zaznamenávali je do dokumentace, pečovali o vyprazdňování;
- prováděli komplexní hygienickou péči, prevenci proleženin;
- rozdělovali stravu pacientům podle diet a dbali na jejich dodržování, dohlíželi na dodržování pitného režimu;
- zajišťovali aplikaci tepla a chladu;
- prováděli rehabilitační ošetrovatelství, včetně prevence poruch mobility;
- prováděli nácvik sebeobsluhy s cílem zvyšování soběstačnosti pacienta;
- podíleli se na zajištění herních aktivit dětí;
- podíleli se na přejímání, kontrole, manipulaci a uložení léčivých přípravků;
- podíleli se na přejímání, kontrole, manipulaci a uložení zdravotnických prostředků a prádla.

b) Poskytovat základní ošetrovatelskou péči pod odborným dohledem všeobecné

sestry, porodní asistentky nebo lékaře, tzn. aby absolventi:

- podávali léčebné přípravky, s výjimkou aplikace nitrožilně a do epidurálních katétrů a intramuskulárních injekcí u novorozenců a dětí do 3 let věku;
- odebírali biologický materiál, prováděli vyšetření biologického materiálu získaného neinvazivní cestou a kapilární krve semikvantitativními metodami (diagnostickými proužky);
- zaváděli a udržovali kyslíkovou terapii;
- podíleli se na ošetření akutní a chronické rány;
- připravovali pacienty k diagnostickým nebo léčebným výkonům, podle rozhodnutí lékaře, všeobecné sestry nebo porodní asistentky při nich asistovali, poskytovali ošetrovatelskou péči při těchto výkonech a po nich;
- podíleli se na činnostech spojených s přijetím, přemísťováním, propuštěním a úmrtím pacientů;
- pracovali se zdravotnickou dokumentací.

c) Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, tzn. aby absolventi:

- chápali bezpečnost práce jako nedílnou součást péče o zdraví své i spolupracovníků (i dalších osob vyskytujících se na pracovištích, např. klientů, zákazníků, návštěvníků) i jako součást řízení jakosti a jednu z podmínek získání či udržení certifikátu jakosti podle příslušných norem;
- znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence;
- osvojili si zásady a návyky bezpečné a zdravé neohrožující pracovní činnosti včetně zásad ochrany zdraví při práci u zařízení se zobrazovacími jednotkami (monitory, displeji apod.), rozpoznali možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a byli schopni zajistit odstranění závad a možných rizik;
- znali systém péče o zdraví pracujících (včetně preventivní péče, uměli uplatňovat nároky na ochranu zdraví v souvislosti s prací, nároky vzniklé úrazem nebo poškozením zdraví v souvislosti s vykonáváním práce);
- byli vybaveni vědomostmi o zásadách poskytování první pomoci při náhlém onemocnění nebo úrazu a dokázali první pomoc sami poskytnout.

d) Usilovat o nejvyšší kvalitu své práce, výrobků nebo služeb, tzn. aby absolventi:

- chápali kvalitu jako významný nástroj konkurenceschopnosti a dobrého jména podniku;
- dodržovali stanovené normy (standarty) a předpisy související se systémem řízení jakosti zavedeným na pracovišti;
- dbali na zabezpečování parametrů (standardů) kvality procesů, výrobků nebo služeb, zohledňovali požadavky klienta (zákazníka, občana).

e) Jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje, tzn. aby absolventi:

- znali význam, účel a užitečnost vykonávané práce, její finanční, popř. společenské ohodnocení;
- zvažovali při plánování a posuzování určité činnosti (v pracovním procesu i v běžném životě) možné náklady, výnosy a zisk, vliv na životní prostředí, sociální dopady;
- efektivně hospodařili s finančními prostředky;
- nakládali s materiály, energiemi, odpady, vodou a jinými látkami ekonomicky a s ohledem na životní prostředí.¹⁷²

---

¹⁷² ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 53-41-M/01 Zdravotnický asistent* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. s. 7-11. bez ISBN. Dostupné od: 29. 5. 2008 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_lm.htm

PŘÍLOHA 5

KLÍČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA STŘEDNÍHO

ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ – SOCIÁLNÍ ČINNOST – 75-41-M/01

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

a) Kompetence k učení

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni efektivně se učit, vyhodnocovat dosažené výsledky a pokrok a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání, tzn. že absolventi by měli:

- mít pozitivní vztah k učení a vzdělávání;
- ovládat různé techniky učení, umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky;
- uplatňovat různé způsoby práce s textem (zvl. studijní a analytické čtení), umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; být čtenářsky gramotný;
- s porozuměním poslouchat mluvené projevy (např. výklad, přednášku, proslov aj.), pořizovat si poznámky;
- využívat ke svému učení různé informační zdroje, včetně zkušeností svých i jiných lidí;
- sledovat a hodnotit pokrok při dosahování cílů svého učení, přijímat hodnocení výsledků svého učení od jiných lidí;
- znát možnosti svého dalšího vzdělávání, zejména v oboru a povolání.

b) Kompetence k řešení problémů

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni samostatně řešit běžné pracovní i mimopracovní problémy, tzn. že absolventi by měli:

- porozumět zadání úkolu nebo určit jádro problému, získat informace potřebné k řešení problému, navrhnout způsob řešení, popř. varianty řešení, a zdůvodnit jej, vyhodnotit a ověřit správnost zvoleného postupu a dosažené výsledky;
- uplatňovat při řešení problémů různé metody myšlení (logické, matematické, empirické) a myšlenkové operace;
- volit prostředky a způsoby (pomůcky, studijní literaturu, metody a techniky) vhodné pro splnění jednotlivých aktivit, využívat zkušeností a vědomostí nabytých dříve;
- spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení).

c) Komunikativní kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni vyjadřovat se v písemné i ústní formě v různých učebních, životních i pracovních situacích, tzn. že absolventi by měli:

- vyjadřovat se přiměřeně účelu jednání a komunikační situaci v projevech mluvených i psaných a vhodně se prezentovat;
- formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle, v písemné podobě přehledně a jazykově správně; účastnit se aktivně diskusí, formulovat a obhajovat své názory a postoje;
- zpracovávat administrativní písemnosti, pracovní dokumenty i souvislé texty na běžná i odborná témata;
- dodržovat jazykové a stylistické normy i odbornou terminologii;
- zaznamenávat písemně podstatné myšlenky a údaje z textů a projevů jiných lidí (přednášek, diskusí, porad apod.);
- vyjadřovat se a vystupovat v souladu se zásadami kultury projevu a chování;
- dosáhnout jazykové způsobilosti potřebné pro komunikaci v cizojazyčném prostředí nejméně v jednom cizím jazyce;
- dosáhnout jazykové způsobilosti potřebné pro pracovní uplatnění podle potřeb a charakteru příslušné odborné kvalifikace (např. porozumět běžné odborné terminologii a pracovním pokynům v písemné i ústní formě);
- chápat výhody znalosti cizích jazyků pro životní i pracovní uplatnění, být motivováni k prohlubování svých jazykových dovedností v celoživotním učení.

d) Personální a sociální kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli připraveni stanovovat si na základě poznání své osobnosti přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními a přispívat k utváření vhodných mezilidských vztahů, tzn. že absolventi by měli:

- posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích;
- stanovovat si cíle a priority podle svých osobních schopností, zájmové a pracovní orientace a životních podmínek;
- reagovat adekvátně na hodnocení svého vystupování a způsobu jednání ze strany jiných lidí, přijímat radu i kritiku;

- ověřovat si získané poznatky, kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí;
- mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislosti;
- adaptovat se na měnící se životní a pracovní podmínky a podle svých schopností a možností je pozitivně ovlivňovat, být připraveni řešit své sociální i ekonomické záležitosti, být finančně gramotní;
- pracovat v týmu a podílet se na realizaci společných pracovních a jiných činností;
- přijímat a odpovědně plnit svěřené úkoly;
- podněcovat práci týmu vlastními návrhy na zlepšení práce a řešení úkolů, nezaújatě zvažovat návrhy druhých;
- přispívat k vytváření vstřícných mezilidských vztahů a k předcházení osobním konfliktům, nepodléhat předsudkům a stereotypům v přístupu k druhým.

e) Občanské kompetence a kulturní povědomí

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury, tzn. že absolventi by měli:

- jednat odpovědně, samostatně a iniciativně nejen ve vlastním zájmu, ale i ve veřejném zájmu;
- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí (popř. jejich kulturní specifika), vystupovat proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci;
- jednat v souladu s morálními principy a zásadami společenského chování, přispívat k uplatňování hodnot demokracie;
- uvědomovat si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých;
- zajímat se aktivně o politické a společenské dění u nás a ve světě;
- chápat význam životního prostředí pro člověka a jednat v duchu udržitelného rozvoje;
- uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních;
- uznávat tradice a hodnoty svého národa, chápat jeho minulost i současnost v evropském a světovém kontextu;
- podporovat hodnoty místní, národní, evropské i světové kultury a mít k nim vytvořen pozitivní vztah.

f) Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni optimálně využívat svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení, tzn. že absolventi by měli:

- mít odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, a tedy i vzdělávání; uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraveni přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám;
- mít přehled o možnostech uplatnění na trhu práce v daném oboru; cílevědomě a zodpovědně rozhodovat o své budoucí profesní a vzdělávací dráze;
- mít reálnou představu o pracovních, platových a jiných podmínkách v oboru a o požadavcích zaměstnavatelů na pracovníky a umět je srovnávat se svými představami a předpoklady;
- umět získávat a vyhodnocovat informace o pracovních i vzdělávacích příležitostech, využívat poradenských a zprostředkovatelských služeb jak z oblasti světa práce, tak vzdělávání;
- vhodně komunikovat s potenciálními zaměstnavateli, prezentovat svůj odborný potenciál a své profesní cíle;
- znát obecná práva a povinnosti zaměstnavatelů a pracovníků;
- rozumět podstatě a principům podnikání, mít představu o právních, ekonomických, administrativních, osobnostních a etických aspektech soukromého podnikání; dokázat vyhledávat a posuzovat podnikatelské příležitosti v souladu s realitou tržního prostředí, svými předpoklady a dalšími možnostmi.

g) Matematické kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni funkčně využívat matematické dovednosti v různých životních situacích, tzn. že absolventi by měli:

- správně používat a převádět běžné jednotky;
- používat pojmy kvantifikujícího charakteru;
- provádět reálný odhad výsledku řešení dané úlohy;
- nacházet vztahy mezi jevy a předměty při řešení praktických úkolů, umět je vymezit, popsat a správně využít pro dané řešení;
- číst a vytvářet různé formy grafického znázornění (tabulky, diagramy, grafy, schémata apod.);
- aplikovat znalosti o základních tvarech předmětů a jejich vzájemné poloze v rovině i prostoru;
- efektivně aplikovat matematické postupy při řešení různých praktických úkolů v běžných situacích.

h) Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi pracovali s osobním počítačem a jeho základním a aplikačním programovým vybavením, ale i s dalšími prostředky ICT a využívali adekvátní zdroje informací a efektivně pracovali s informacemi, tzn. absolventi by měli:

- pracovat s osobním počítačem a dalšími prostředky informačních a komunikačních technologií;
- pracovat s běžným základním a aplikačním programovým vybavením;
- učit se používat nové aplikace;
- komunikovat elektronickou poštou a využívat další prostředky online a offline komunikace;
- získávat informace z otevřených zdrojů, zejména pak s využitím celosvětové sítě Internet;
- pracovat s informacemi z různých zdrojů nesenými na různých médiích (tištěných, elektronických, audiovizuálních), a to i s využitím prostředků informačních a komunikačních technologií;
- uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní.

ODBORNÉ KOMPETENCE

a) Podílet se na zajišťování sociálních služeb, tzn. aby absolventi:

- měli přehled o systému sociálních služeb a znali podmínky jejich poskytování;
- spolupracovali při řízení rezidentských i komunitních sociálních služeb, při přípravě plánů činností nebo projektů; uplatňovali své ekonomické znalosti a dovednosti;
- prováděli krizovou intervenci a základní sociální poradenství, podíleli se pod odborným vedením na sociálních depistázích a sociální prevenci;
- ovládali administrativní a správní postupy související s poskytováním sociálních služeb, vedli příslušnou dokumentaci a pracovali s právními i jinými zdroji odborných informací;
- respektovali příslušnou legislativu, práva a oprávněné zájmy klientů;
- byli připraveni pracovat samostatně i v týmu, komunikovali kvalifikovaně a odpovídajícím způsobem se svými nadřízenými a dalšími spolupracovníky;
- znali požadavky na pracovníky v sociálních službách, jejich práva a povinnosti;
- měli vytvořeny předpoklady pro sebereflexi a sebehodnocení a dovednosti potřebné pro vyrovnávání se s náročností povolání a stresem;
- sledovali průběžně vývoj sociálního systému a nové trendy v sociální péči a službách.

b) Poskytovat přímou pomoc klientům sociálních služeb, tzn. aby absolventi:

- pomáhali mobilním i imobilním klientům v rezidentském i domácím prostředí při zajišťování základních životních potřeb a zvládnutí běžných úkonů nebo při udržování kontaktu se společenským prostředím;
- zajišťovali nebo pomáhali klientům při zajišťování chodu domácnosti včetně nákupů a běžných služeb;
- pomáhali rodinám v péči o dítě nebo dospělou osobu se zdravotním postižením;
- zajišťovali samostatně péči o dítě do tří let věku v denním režimu;
- používali vhodné pomůcky, přístroje a zařízení, správně je ošetřovali;
- sledovali pravidelně změny u klienta a konzultovali je s nadřízeným nebo s odborníky;
- respektovali při poskytování péče osobnost klienta a jeho práva, vhodně s ním komunikovali, jednali taktně, s péčí a přiměřenou empatií;
- přispívali k vytváření bezpečného a příjemného prostředí pro klienty, jednali v zájmu klienta.

c) Provádět základní výchovnou nepedagogickou činnost podporující soběstačnost a sociální aktivizaci klientů a aktivní využívání volného času, tzn. aby absolventi:

- realizovali činnosti potřebné pro vytváření a udržování soběstačnosti klienta, jeho fyzické i psychické kondice, společenských a pracovních návyků;
- připravovali samostatně i v týmu plány a projekty výchovné práce pro různé skupiny klientů nebo jednotlivé osoby zaměřené na rozvíjení osobnosti, sociální aktivizaci a vyplňování volného času; zohledňovali při přípravě a realizaci výchovně-vzdělávací činnosti individuální zvláštnosti a subjektivní potřeby klientů i objektivní podmínky, ve kterých bude činnost probíhat;
- rozvíjeli ve skupině klientů pozitivní sociální vztahy;
- uplatňovali při práci s klienty (jednotlivcem nebo skupinou, dětmi nebo dospělými) vhodné pedagogické strategie a prostředky i základní metody sociální péče;
- využívali ve své práci odpovídajícím způsobem empatické, asertivní a autentické komunikace;
- sledovali a hodnotili pravidelně výsledky výchovně-vzdělávací činnosti své i celého zařízení;
- sledovali a využívali nové poznatky a přístupy v této oblasti sociální činnosti.

d) Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, tzn. aby absolventi:

- chápali bezpečnost práce jako nedílnou součást péče o zdraví své i spolupracovníků (i dalších osob vyskytujících se na pracovištích, např. klientů, zákazníků, návštěvníků) i jako součást řízení jakosti a jednu z podmínek získání či udržení certifikátu jakosti podle příslušných norem;

- znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence;
  - osvojili si zásady a návyky bezpečné a zdravé neohrožující pracovní činnosti včetně zásad ochrany zdraví při práci u zařízení se zobrazovacími jednotkami (monitory, displeje apod.), rozpoznali možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a byli schopni zajistit odstranění závad a možných rizik;
  - znali systém péče o zdraví pracujících (včetně preventivní péče, uměli uplatňovat nároky na ochranu zdraví v souvislosti s prací, nároky vzniklé úrazem nebo poškozením zdraví v souvislosti s vykonáváním práce);
  - byli vybaveni vědomostmi o zásadách poskytování první pomoci při náhlém onemocnění nebo úrazu a dokázali první pomoc sami poskytnout.
- e) Usilovat o nejvyšší kvalitu své práce, výrobků nebo služeb, tzn. aby absolventi:**
- chápali kvalitu jako významný nástroj konkurenceschopnosti a dobrého jména podniku;
  - dodržovali stanovené normy (standardy) a předpisy související se systémem řízení jakosti zavedeným na pracovišti;
  - dbali na zabezpečování parametrů (standardů) kvality procesů, výrobků nebo služeb, zohledňovali požadavky klienta (zákazníka, občana).
- f) Jednat ekonomicky a v souladu se strategií udržitelného rozvoje, tzn. aby absolventi:**
- znali význam, účel a užitečnost vykonávané práce, její finanční, popř. společenské ohodnocení;
  - zvažovali při plánování a posuzování určité činnosti (v pracovním procesu i v běžném životě) možné náklady, výnosy a zisk, vliv na životní prostředí, sociální dopady;
  - efektivně hospodařili s finančními prostředky;
  - nakládali s materiály, energiemi, odpady, vodou a jinými látkami ekonomicky a s ohledem na životní prostředí.¹⁷³

---

¹⁷³ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 75-41-M/01 Sociální činnost* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. s. 7-12. bez ISBN. Dostupné od: 6. 5. 2009 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_1m.htm

PŘÍLOHA 6

KLÍČOVÉ A ODBORNÉ KOMPETENCE ABSOLVENTA KONZERVATOŘE

Vzdělávání v tomto oboru směřuje v souladu s obecnými cíli odborného vzdělávání k tomu, aby si žáci vytvořili, na úrovni odpovídající jejich schopnostem, talentu a studijním předpokladům, následující klíčové a odborné kompetence.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Kompetence k učení

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni efektivně se učit, vyhodnocovat dosažené výsledky a pokrok a reálně si stanovovat potřeby a cíle svého dalšího vzdělávání, tzn. že absolventi by měli:

- mít pozitivní vztah k učení a vzdělávání;
- ovládat různé techniky učení, umět si vytvořit vhodný studijní režim a podmínky;
- uplatňovat různé způsoby práce s textem (zvl. studijní a analytické čtení), umět efektivně vyhledávat a zpracovávat informace; být čtenářsky gramotný;
- s porozuměním poslouchat mluvené projevy (např. výklad, přednášku, proslov aj.), pořizovat si poznámky;
- využívat ke svému učení různé informační zdroje, včetně zkušeností svých i jiných lidí;
- sledovat a hodnotit pokrok při dosahování cílů svého učení, přijímat hodnocení výsledků svého učení od jiných lidí;
- znát možnosti svého dalšího vzdělávání, zejména v oboru a povolání.

Kompetence k řešení problémů

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni samostatně řešit běžné pracovní i mimopracovní problémy, tzn. že absolventi by měli:

- porozumět zadání úkolu nebo určit jádro problému, získat informace potřebné k řešení problému, navrhnout způsob řešení, popř. varianty řešení, a zdůvodnit jej, vyhodnotit a ověřit správnost zvoleného postupu a dosažené výsledky;
- uplatňovat při řešení problémů různé metody myšlení a myšlenkové operace;
- splnění jednotlivých aktivit, využívat zkušeností a vědomostí nabytých dříve;
- spolupracovat při řešení problémů s jinými lidmi (týmové řešení).

Komunikativní kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni vyjadřovat se v písemné i ústní formě v různých učebních, životních i pracovních situacích, tzn. že absolventi by měli:

- vyjadřovat se přiměřeně účelu jednání a komunikační situaci v projevech mluvených i psaných a vhodně se prezentovat;
- formulovat své myšlenky srozumitelně a souvisle, v písemné podobě přehledně a jazykově správně;
- účastnit se aktivně diskusí, formulovat a obhajovat své názory a postoje;
- zpracovávat administrativní písemnosti, pracovní dokumenty i souvislé texty na běžná i odborná témata;
- dodržovat jazykové a stylistické normy i odbornou terminologii;
- zaznamenávat písemně podstatné myšlenky a údaje z textů a projevů jiných lidí (přednášek, diskusí, porad apod.);
- vyjadřovat se a vystupovat v souladu se zásadami kultury projevu a chování;
- dosáhnout jazykové způsobilosti potřebné pro komunikaci v cizojazyčném prostředí nejméně v jednom cizím jazyce;
- dosáhnout jazykové způsobilosti potřebné pro pracovní uplatnění podle potřeb a charakteru příslušné odborné kvalifikace (např. porozumět běžné odborné terminologii a pracovním pokynům v písemné i ústní formě);
- chápat výhody znalosti cizích jazyků pro životní i pracovní uplatnění, být motivováni k prohlubování svých jazykových dovedností v celoživotním učení.

Personální a sociální kompetence

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli připraveni stanovovat si na základě poznání své osobnosti přiměřené cíle osobního rozvoje v oblasti zájmové i pracovní, pečovat o své zdraví, spolupracovat s ostatními a přispívat k utváření vhodných mezilidských vztahů, tzn. že absolventi by měli:

- posuzovat reálně své fyzické a duševní možnosti, odhadovat důsledky svého jednání a chování v různých situacích;
- stanovovat si cíle a priority podle svých osobních schopností, zájmové a pracovní orientace a životních podmínek;
- reagovat adekvátně na hodnocení svého vystupování a způsobu jednání ze strany jiných lidí, přijímat radu i kritiku;

- ověřovat si získané poznatky, kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí;
- mít odpovědný vztah ke svému zdraví, pečovat o svůj fyzický i duševní rozvoj, být si vědomi důsledků nezdravého životního stylu a závislosti;
- adaptovat se na měnící se životní a pracovní podmínky a podle svých schopností a možností je pozitivně ovlivňovat, být připraveni řešit své sociální i ekonomické záležitosti, být finančně gramotní;
- pracovat v týmu a podílet se na realizaci společných pracovních a jiných činností;
- přijímat a odpovědně plnit svěřené úkoly;
- podněcovat práci týmu vlastními návrhy na zlepšení práce a řešení úkolů, nezaújatě zvažovat návrhy druhých;
- přispívat k vytváření vstřícných mezilidských vztahů a k předcházení osobním konfliktům, nepodléhat předsudkům a stereotypům v přístupu k druhým.

Občanské kompetence a kulturní povědomí

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi uznávali hodnoty a postoje podstatné pro život v demokratické společnosti a dodržovali je, jednali v souladu s udržitelným rozvojem a podporovali hodnoty národní, evropské i světové kultury, tzn. že absolventi by měli:

- jednat odpovědně, samostatně a iniciativně nejen ve vlastním zájmu, ale i ve veřejném zájmu;
- dodržovat zákony, respektovat práva a osobnost druhých lidí (popř. jejich kulturní specifika), vystupovat proti nesnášenlivosti, xenofobii a diskriminaci;
- jednat v souladu s morálními principy a zásadami společenského chování, přispívat k uplatňování hodnot demokracie;
- uvědomovat si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě druhých;
- zajímat se aktivně o politické a společenské dění u nás a ve světě;
- chápat význam životního prostředí pro člověka a jednat v duchu udržitelného rozvoje;
- uznávat hodnotu života, uvědomovat si odpovědnost za vlastní život a spoluodpovědnost při zabezpečování ochrany života a zdraví ostatních;
- uznávat tradice a hodnoty svého národa, chápat jeho minulost i současnost v evropském a světovém kontextu;
- podporovat hodnoty místní, národní, evropské i světové kultury a mít k nim vytvořen pozitivní vztah.

Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi byli schopni optimálně využívat svých osobnostních a odborných předpokladů pro úspěšné uplatnění ve světě práce, pro budování a rozvoj své profesní kariéry a s tím související potřebu celoživotního učení, tzn. že absolventi by měli:

- mít odpovědný postoj k vlastní profesní budoucnosti, a tedy i vzdělávání; uvědomovat si význam celoživotního učení a být připraveni přizpůsobovat se měnícím se pracovním podmínkám;
- mít přehled o možnostech uplatnění na trhu práce v daném oboru; cílevědomě a zodpovědně rozhodovat o své budoucí profesní a vzdělávací dráze;
- mít reálnou představu o pracovních, platových a jiných podmínkách v oboru a o požadavcích zaměstnavatelů a umět je srovnávat se svými představami a předpoklady;
- umět získávat a vyhodnocovat informace o pracovních i vzdělávacích příležitostech;
- využívat poradenských a zprostředkovatelských služeb jak z oblasti světa práce, tak vzdělávání;
- vhodně komunikovat s potenciálními zaměstnavateli, prezentovat svůj odborný potenciál a své profesní cíle;
- znát obecná práva a povinnosti zaměstnavatelů a pracovníků;
- orientovat se v možnostech podnikání v daném oboru, rozumět podstatě a principům podnikání.

Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

Vzdělávání směřuje k tomu, aby absolventi pracovali s osobním počítačem a jeho základním a aplikačním programovým vybavením, ale i s dalšími prostředky ICT a využívali adekvátní zdroje informací a efektivně pracovali s informacemi, tzn. absolventi by měli:

- pracovat s osobním počítačem a dalšími prostředky informačních a komunikačních technologií;
- pracovat s běžným základním a aplikačním programovým vybavením;
- učit se používat nové aplikace;
- komunikovat elektronickou poštou a využívat další prostředky online a offline komunikace;
- získávat informace z otevřených zdrojů, zejména pak s využitím celosvětové sítě Internet;
- pracovat s informacemi z různých zdrojů nesenými na různých médiích (tištěných, elektronických, audiovizuálních), a to i s využitím prostředků informačních a komunikačních technologií;
- uvědomovat si nutnost posuzovat rozdílnou věrohodnost různých informačních zdrojů a kriticky přistupovat k získaným informacím, být mediálně gramotní.

ODBORNÉ KOMPETENCE

Ovládat základy uměleckých činností hudebně dramatické oblasti, tzn., aby absolventi:

- měli všeobecný kulturní přehled;

- využívali při své umělecké činnosti znalosti o historickém vývoji a současných tendencích divadla, hudby, tance a dalších souvisejících uměleckých disciplín;
- znali historii a vývoj svého oboru;
- analyzovali a hodnotili jednotlivé složky divadelního představení;
- využívali znalosti z hudební teorie a základní hudební dovednosti v umělecké praxi;
- ovládali techniku hry na hudební nástroj, základy hry z listu a jednoduchého improvizovaného doprovodu;
- ovládali standardní normy profesní etiky;
- sledovali, aktivně vyhledávali a využívali zdroje informací o nových tendencích ve svém oboru.

Vykonávat umělecké činnosti dle daného zaměření oboru, tzn. aby absolventi:

- ovládali na profesionální úrovni mluvní, pěvecké, pohybové a taneční dovednosti a využívali je ve své umělecké činnosti;
- interpretovali prozaické i básnické texty s umělecky působivým a autentickým sdělením;
- ztvárnili dramatickou postavu v inscenaci podle pokynů režiséra;
- pracovali jako výkonní umělci v podmínkách divadelního provozu;
- rozvíjeli vlastní kreativitu a schopnost improvizace, příp. tvůrčím způsobem spolupracovali při studiu role a realizaci divadelního představení;
- zvládali koncentraci, psychickou a fyzickou zátěž při uměleckém výkonu;
- rozvíjeli své tvůrčí schopnosti individuální přípravou, vlastním cvičením a dalším studiem.

Vykonávat umělecko-pedagogickou činnost, tzn. aby absolventi:

- využívali v praxi znalosti z pedagogiky a psychologie;
- ovládali didaktické principy a využívali je při projektování pedagogické činnosti;
- používali moderní metodické přístupy a tvůrčím způsobem rozvíjeli talentové předpoklady žáků;
- objektivně hodnotili výkony žáků, vhodně je motivovali k uměleckým činnostem;
- vedli žáky k uvědomělé péči o zdraví a ke zdravému způsobu kompenzace profesní zátěže;
- projektovali, realizovali a vyhodnocovali vlastní pedagogickou činnost a případně se zapojovali do činnosti v projektech - uměleckých, pedagogických, atp.;
- sledovali a využívali odbornou literaturu.

Dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci, tzn. aby absolventi:

- chápali bezpečnost práce jako nedílnou součást péče o zdraví své i spolupracovníků (i dalších osob vyskytujících se na pracovištích, např. žáků ve škole, návštěvníků, klientů);
- uvědomovali si význam kompenzačních a relaxačních cvičení pro zvládnutí psychické a fyzické profesní zátěže;
- znali a dodržovali základní právní předpisy týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární prevence;
- ovládali zásady zdravé hlasové hygieny;
- osvojili si zásady a návyky bezpečné a zdraví neohrožující pracovní činnosti včetně zásad ochrany zdraví při práci s elektronickými přístroji a zařízeními (osobní počítače, syntezátory, zesilovače, elektronické hudební nástroje, apod.), rozpoznali možnost nebezpečí úrazu nebo ohrožení zdraví a byli schopni zajistit, aby závady byly odstraněny;
- znali systém péče státu o zdraví pracujících (včetně preventivní zdravotní péče, uměli uplatňovat nároky na ochranu zdraví v souvislosti s prací, nároky vzniklé úrazem nebo poškozením zdraví v souvislosti s vykonáváním práce);
- ovládali zásady poskytování první pomoci při náhlém onemocnění nebo úrazu a dokázali první pomoc sami poskytnout.

Kvalitně vykonávat umělecké činnosti, tzn. aby absolventi:

- chápali kvalitu jako významný nástroj konkurenceschopnosti a dobrého jména, jak vlastního, tak i zaměstnavatelské organizace;
- odváděli vždy zcela profesionální výkon.

Jednat ekonomicky a v souladu se strategií trvale udržitelného rozvoje, tzn. aby absolventi:

- zvažovali při plánování a posuzování konkrétní činnosti možné náklady, výnosy a zisk, vliv na životní prostředí, sociální dopady;
- efektivně hospodařili se svými finančními prostředky;
- nakládali s energiemi, odpady, vodou a případně jinými látkami ekonomicky a s ohledem na životní prostředí.¹⁷⁴

¹⁷⁴ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NUOV. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 82-47-M/01 a 82-41-P/01 Hudebně dramatické umění* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010. s. 7-11. bez ISBN. Dostupné od: 19. 4. 2010 [cit 25. 11. 2013]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/celkove_konz.htm

PŘÍLOHA 7

STANDARD FINANČNÍ GRAMOTNOSTI PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ¹⁷⁵

PENÍZE	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
<ul style="list-style-type: none"> - hotovostní a bezhotovostní forma peněz - způsoby placení - banka jako správce peněz 	<ul style="list-style-type: none"> - nakládání s penězi - tvorba cen - inflace
Výsledky	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - používá peníze v běžných situacích - odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze 	<ul style="list-style-type: none"> - na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení - na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH - objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny - popíše vliv inflace na hodnotu peněz

HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTI	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
<ul style="list-style-type: none"> - rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti - nárok na reklamaci 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti - základní práva spotřebitelů
Výsledky	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje 	<ul style="list-style-type: none"> - sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů - objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu - vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele

FINANČNÍ PRODUKTY	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
<ul style="list-style-type: none"> - úspory - půjčky 	<ul style="list-style-type: none"> - služby bank, aktivní a pasivní operace - produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků - pojištění - úročení
Výsledky	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy 	<ul style="list-style-type: none"> - uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení - uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice) - uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing) - vysvětlí význam úroku placeného a přijatého - uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

¹⁷⁵ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČNÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 12-13. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/skolni-financi-vzdelavani>

PŘÍLOHA 8

STANDARD FINANČNÍ GRAMOTNOSTI PRO STŘEDNÍ VZDĚLÁVÁNÍ¹⁷⁶

PENÍZE	
Obsah	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - placení (v tuzemské i zahraniční měně) - tvorba ceny - inflace	<ul style="list-style-type: none"> - používá nejběžnější platební nástroje, směnění peníže za použití kursovního lístku - stanoví cenu jako součet nákladů, zisku a DPH - vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období,... - rozpozná běžné cenové triky (cena bez DPH, ...) a klamavé nabídky - vysvětlí podstatu inflace a její důsledky na příjmy obyvatelstva, vklady a úvěry, dlouhodobé finanční plánování a uvede příklady, jak se důsledkům inflace bránit
HOSPODAŘENÍ DOMÁCNOSTÍ	
Obsah	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - rozpočet domácnosti	<ul style="list-style-type: none"> - rozliší pravidelné a nepravidelné příjmy a výdaje a na základě toho sestaví rozpočet domácnosti - navrhne jak řešit schodkový rozpočet a jak naložit s přebytkovým rozpočtem domácnosti
FINANČNÍ PRODUKTY	
Obsah	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - přebytek finančních prostředků - nedostatek finančních prostředků - pojištění	<ul style="list-style-type: none"> - navrhne způsoby, jak využít volné finanční prostředky (spoření, produkty se státním příspěvkem, cenné papíry, nemovitosti, ...) - vybere nejvýhodnější produkt pro investování volných finančních prostředků a vysvětlí proč - vybere nejvýhodnější úvěrový produkt s ohledem na své potřeby a zdůvodní svou volbu - posoudí způsoby zajištění úvěru a vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení - vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a rozdíl mezi úrokovou sazbou a RPSN - vybere nejvýhodnější pojistný produkt s ohledem na své potřeby
PRÁVA SPOTŘEBITELE	
Obsah	Výsledky
<ul style="list-style-type: none"> - předpisy na ochranu spotřebitele - obsah smluv	<ul style="list-style-type: none"> - na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu) - na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejich všeobecných podmínek

¹⁷⁶ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČNÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 13-14. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financi-vzdelavani/skolni-financi-vzdelavani>

PŘÍLOHA 9

PŘEDPOKLÁDANÝ HARMONOGRAM IMPLEMENTACE FG DO RVP, RESP. ŠVP NA ZŠ A SŠ¹⁷⁷

Aktivita	Termín	Vyhodnocení
Definice FG.	Září 2006	Splněno
Definice standardů FG pro potřeby počátečního vzdělávání	Září 2006 – červen 2007	Splněno
Doporučení fakultám vysokých škol, které připravují učitele ZŠ a SŠ k začlenění standardů FG do obsahu příslušných vysokoškolských studijních programů / oborů vzdělávání.	Červen 2008 MŠMT	
Tvorba metodických materiálů pro učitele ZŠ a SŠ	Srpen 2008 a dále dle potřeby MŠMT (VÚP a NÚOV)	
Nabídka vzdělávání v oblasti FG formou dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.	Září 2008 MŠMT (NIDV)** a další subjekty	
RVP ZV (pro základní vzdělávání)	Vlastní termín v rámci úprav již vydaného RVP ZV MŠMT	
RVP G a RVP GSP (pro střední vzdělávání realizované na gymnáziu a na gymnáziu se sportovní přípravou)		Splněno
RVP SOV (střední vzdělávání realizované na odborně zaměřených SŠ)	Vlastní termín v souladu s harmonogramem MŠMT pro vydávání RVP SOV v dalších MŠMT	Splněno částečně
Hodnocení (monitorování) úrovně FG populace.	Průběžně dle rozpočtových možností MF a MPO	
Formulace zpětné vazby pro úpravy SBF	2013 MF, MŠMT a MPO	
Pravidelné informování o fungování systému zainteresovanými subjekty (MF, MŠMT, MPO, příp. další)	1x za 2 roky k 30.září za předchozí školní roky MŠMT, MPO, MF	

Vysvětlivky: ** NIDV – Národní institut dalšího vzdělávání, přímo řízená organizace MŠMT, dále viz www.nidv.cz

¹⁷⁷ ČESKO. MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. Praha: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, vypracovaný na základě usnesení vlády č. 1594, ze dne 7. prosince 2005, aktualizovaná verze prosinec 2007. s. 13-14. bez ISBN. Dostupné od: 18. 8. 2011 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/skolni-financni-vzdelavani>

PŘÍLOHA 10

AKČNÍ PLÁN – dokument Strategie finančního vzdělávání ¹⁷⁸

	Počáteční vzdělávání	Další vzdělávání
1. Vytvoření standardů finanční gramotnosti	2007 MŠMT v součinnosti s MPO a MF	2007 MF v součinnosti s MPO a MŠMT
2. Vstupní ověření úrovně finanční gramotnosti populace	-	2008 MPO v součinnosti s MF
3. Vstupní přehled projektů finančního vzdělávání	-	2008 MPO v součinnosti s MF
4. Implementace standardů finanční gramotnosti do RVP	2007 - 2013 MŠMT	
5. Metodická doporučení školám a zařazení témat finančního vzdělávání do vzdělávacích programů v systému vzdělávání pedagogických pracovníků	2008 – 2013 MŠMT	
6. Výběr projektů a posouzení možností jejich případné dotační podpory	-	2008 – 2010 MPO v součinnosti s MF **
7. Monitorování úrovně finanční gramotnosti populace	-	2010 a dále po dvou letech MPO v součinnosti s MF
8. Aktualizace standardů finanční gramotnosti	2010 a dále zpravidla po čtyřech letech, podle typu programu MŠMT v součinnosti s MF	2010 a dále po dvou letech MPO v součinnosti s MF
9. Mapování projektů finančního vzdělávání, včetně identifikace problémových oblastí a nepokrytých cílových skupin	-	2010 a dále po dvou letech MPO v součinnosti s MF
10. Revize systému budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ (včetně standardů finanční gramotnosti a opatření)	2013 MŠMT v součinnosti s MF	-
11. Revize finančního vzdělávání spotřebitelů (včetně standardů a opatření)	-	Dle potřeby MF v součinnosti s MPO
12. Revize Strategie finančního vzdělávání	2013 MF v součinnosti s MŠMT a MPO	2013 MF v součinnosti s MŠMT a MPO

Vysvětlivky: ** Strategie finančního vzdělávání nezakládá nárok na poskytnutí dotace ze strany MPO.

¹⁷⁸ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, říjen 2007. s. 19. bez ISBN. Dostupné od: 10. 10. 2007 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

PŘÍLOHA 11

AKČNÍ PLÁN – Dokument Národní strategie finančního vzdělávání¹⁷⁹

Úkol / aktivita	Počáteční vzdělávání		Další vzdělávání	
	Termín	Odpovědný subjekt	Termín	Odpovědný subjekt
1. Vytvoření Standardů FG	Splněno		Splněno	
2. Vstupní ověření úrovně finanční gramotnosti populace	-		2010	MF a ČNB
3. Vstupní přehled projektů finančního vzdělávání	Splněno		Splněno	
4. Implementace standardů finanční gramotnosti do RVP	2007 - 2013	MŠMT		
5. Metodická doporučení školám a zařazení témat finančního vzdělávání do vzdělávacích programů v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	2008 - 2013	MŠMT		
6. Výběr projektů a posouzení možností jejich případné dotační podpory	-			MPO**
7. Monitorování úrovně finanční gramotnosti populace	-		Průběžně	MF, ČNB
8. Mapování projektů finančního vzdělávání, včetně identifikace problémových oblastí a nepokrytých cílových skupin	Průběžně		Průběžně	
9. Realizace vzdělávání zaměstnanců úřadů práce	-		2011	MPSV
10. Revize Standardů finanční gramotnosti	2014 (v souladu s harmonogramem revizí RVP)	MŠMT v součinnosti s MF a ČNB	2014 (v souladu s harmonogramem revizí RVP)	MŠMT v součinnosti s MF a ČNB
11. Revize Systému budování finanční gramotnosti na ZŠ a SŠ	2014	MŠMT v součinnosti s MF a ČNB		
12. Revize finančního vzdělávání spotřebitelů (včetně standardů a opatření)	-		Dle potřeby	MF v součinnosti s ČNB
13. Revize Národní strategie finančního vzdělávání	2015	MF v součinnosti s MŠMT a ČNB	2015	MF v součinnosti s MŠMT a ČNB
14. Zajištění činnosti Pracovní skupiny a řízení jejího Výboru	Průběžně	MF v součinnosti s MŠMT a ČNB	Průběžně	MF v součinnosti s MŠMT a ČNB

Vysvětlivky: ** Strategie finančního vzdělávání nezakládá nárok na poskytnutí dotace ze strany MPO.

¹⁷⁹ ČESKO. MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2010* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky, květen 2010. s. 26-27 s. bez ISBN. Dostupné od: 10. 5. 2010 [cit 5. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/financni-vzdelavani/narodni-strategie>

PŘÍLOHA 12

ZÁZNAMOVÝ ARCH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

CITACE materiálu:

Výzkumné šetření - materiály finančního vzdělávání

Charakter zpracování	pohádky, příběhy, volná forma	
	učebnice	
	popularizovaný odborný text, návody	
	metodika pro učitele	
Didaktické zásady	zásada komplexního rozvoje žáka	
	zásada vědeckosti	
	zásada individuálního přístupu	
	zásada spojení teorie s praxí	
	zásada uvědomělosti a aktivity	
	zásada názornosti	
	zásada přiměřenosti	
	zásada soustavnosti	
Morální obsah	skromnost	
	obezřetnost	
	plánovitost	
Zpracování odpovídá cílové skupině vzdělávaných	preprimární vzdělávání	
	primární vzdělávání	
	sekundární vzdělávání - nižší	
	sekundární vzdělávání - vyšší	
Obsahové plnění cílů FV	terciární vzdělávání	
	peníze	
	hospodaření domácnosti	
	finanční produkty	
Aktuálnost informací - rok vydání	práva spotřebitele	
	rok 2013	
	rok 2012	
	Rok 2011	
	Rok 2010	
	Rok 2009	
rok 2008 a starší		

Zdroj: Autorka

PŘÍLOHA 13

ZÁZNAMOVÝ ARCH ANALÝZY DIDAKTICKÉ VYBAVENOSTI EDUKAČNÍHO MATERIÁLU¹⁸⁰

1. APARÁT PREZENTACE UČIVA

%

A. Verbální komponenty		
Výkladový text prostý		
Výkladový text zpřehledněný (tabulky, schémata)		
Shrnutí učiva k ročníku		
Shrnutí učiva k tématům		
Shrnutí učiva k předchozím ročníkům		
Doplňující texty (dokumenty, citace)		
Poznámky, vysvětlivky		
Podtexty k vyobrazením		
Slovníčky pojmů, cizích slov		
B. Obrazové komponenty		
Umělecké ilustrace		
Naukové ilustrace (kresby, náčrtky)		
Fotografie		
Mapy, plánky, grafy, diagramy		
Obrazová prezentace barevná (tj. použití nejméně jedné barvy odlišné od barvy textu)		

2. APARÁT ŘÍDÍCÍ UČENÍ

%

C. Verbální komponenty		
Předmluva (úvod)		
Návod k práci s učebnicí		
Stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky před ročníkovým učivem)		
Stimulace detailní (dtto před nebo v průběhu lekcí, témat)		
Otázky a úkoly za lekcí		
Otázky a úkoly za témata		
Otázky a úkoly k celému ročníku		
Otázky a úkoly k předchozímu ročníku		
Instrukce k úkolům komplexní povahy (návod)		
Náměty pro mimoškolní činnosti		
Explicitní vyjádření cílů učení		
Sebehodnocení výkonů žáků		
Výsledky úkolů a cvičení		
Odkazy na jiné zdroje informací		
D. Obrazové komponenty		
Grafické symboly vyznačující části textu (poučky, pravidla, úkoly)		
Užití zvláštní barvy pro určité části textu		
Užití zvláštního písma (např. tučná sazba)		
Využití předsádky (schémata, tabulky)		

3. APARÁT ORIENTAČNÍ

%

E. Verbální komponenty		
Obsah učebnice		
Členění učebnice (kapitoly, tematické celky, lekce)		
Marginálie		
Rejstřík (věcný, jmenný)		

	celkový počet	počet ANO	%
Celková didaktická úroveň	36		
1. Aparát prezentace u	14		
2. Aparát řídicí učení	18		
3. Aparát orientační	4		

¹⁸⁰ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. 1. vydání. 148 s. ISBN 80-85931-49-4

PŘÍLOHA 14
ZÁZNAMOVÝ ARCH CELKOVÉHO POSOUZENÍ INFORMAČNÍHO ZDROJE

	Pohádky, příběhy, volná forma	Učebnice	Popularizovaný odborný text, návody	Metodika pro učitele
Forma zpracování tématu				

	celkový počet kritérií	počet ANO	%
Celková didaktická úroveň	36		
1. Aparát prezentace u	14		
2. Aparát řídicí učení	18		
3. Aparát orientační	4		

	Plní zcela	Plní částečně	Nesplňuje
Respektuje didaktické zásady			
Je zahrnut i morální obsah			
Zpracování odpovídá vývojovému stupni cílové skupiny vzdělávaných			
Obsahově plní cíle finančního vzdělávání – odpovídá standardům FG			

	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Rok vydání vzdělávacího materiálu						

Zdroj: Autorka

PŘÍLOHA 15

SEZNAM BIBLIOGRAFIE POSUZOVANÉ PŘI VÝZKUMU

- [1] DUPAL, Libor a kol. *Rádce spotřebitele 1: Rizika při nákupu zboží*. Brno: CP Books, 2005. 1. vydání, 254 s. ISBN 80-251-0507-5.
- [2] DUPAL, Libor a kol. *Rádce spotřebitele 2: Uzavíráme spotřebitelské smlouvy*. Brno: CP Books, 2005. 1. vydání, 93 s. ISBN 80-251-0497-4.
- [3] LE DUC, Michel a Nathalie Tordjmanová. *Peníze a euro krok za krokem*. Přeložila HOLUBKOVÁ, Hana. Praha: Albatros, 2004. 1. vydání, 49 s. ISBN 80-00-01400-9.
- [4] EDGE, Christopher. *Jak vydělat peníze: A jak s nimi rozumně zacházet*. Přeložil: HASINEC, Martin. Praha: Egmont, 2013. 1. vydání. 191 s. ISBN 978-80-252-2617-9.
- [5] EMILIANOVÁ, Cornelia a Antje ACHWEITZEROVÁ. *Už nikdy na mizině!:* Jak si vydělat peníze. Přeložila: ŠKOLNÍKOVÁ Ivana. Praha: BB/art, 2004. 1. vydání. 100 s. ISBN 80-7341-144-X.
- [6] ERBEN, Karel Jaromír. *České pohádky*. Ilustrovala: ZMATLÍKOVÁ, Helena. Praha: ODEON, 1970. 3. vydání v ODEONU, 125 s. bez ISBN.
- [7] FISCHEROVÁ, Gizela. *Rok na vesnici*. Přeložila: NEDBALOVÁ, Jana. Praha: Fortuna Print, 2000. 1. vydání, 128 s, ISBN 80-86144-04-6.
- [8] HALL, Alvin. *Peníze za všechny prachy*. Přeložil: ROZEHNAL, Jakub. Praha: Slovart, 2009. 1. vydání. 96 s. ISBN 978-80-7391-235-2.
- [9] HAVEL, Jan a Antonín ODEHNAL. *Peníze do kapsy*. Praha: Albatros, 2004. 1. vydání. 455 s. ISBN 80-00-01408-4.
- [10] HETFLEIŠOVÁ, Ladislava. *Banky, jak je neznáte*. Ilustrace: STOLARŽ, Karel. 1. vydání. PRAHA: Artedit, 2011. 157 s. ISBN 978-80-254-8901-7.
- [11] HLAVÁČEK, Karel a kol. *Ekonomická gramotnost pro ZŠ a SŠ*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2011. 1. vydání. 93 s. ISBN 978-80-248-2478-9.
- [12] HŘEBEJKOVÁ, Jarmila a kol. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*. Ilustroval: JANEČEK, Ota. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Edice mimočítanková četba. 16. vydání. 61 s. bez ISBN.
- [13] INGALLSOVÁ - WILDEROVÁ, Laura. *Uprostřed hlubokých lesů a mezi indiány*. Ilustroval: WILLIAMS, Garth. Přeložila: ROSÍKOVÁ, Jarmila. Verše přeložil: REJL, Milan. Praha: Svoboda, 1992. 1. vydání. 443 s. ISBN 80-205-0255-6.
- [14] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro první stupeň základní školy: Pracovní sešit*. Praha: Fortuna, 2011. 1. Vydání. 48 s. ISBN 978-80-7373-088-8.
- [15] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: Pracovní sešit I. Peníze*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 32 s. ISBN 978-80-7373-090-1.
- [16] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy: Pracovní sešit II. Hospodaření domácnosti*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 32 s. ISBN 978-80-7373-091-8.

- [17] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*: Pracovní sešit III. Hospodaření domácnosti. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 40 s. ISBN 978-80-7373-092-5.
- [18] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 47 s. ISBN 978-80-7373-087-1.
- [19] JAKEŠ, Petr a kol. *Finanční gramotnost pro druhý stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2011. 1. vydání. 104 s. ISBN 978-80-7373-089-5.
- [20] KAŠOVÁ, Jitka a Lukáš ISTENČIN. *Výchova k finanční gramotnosti: příručka pro učitele pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. Plzeň: Fraus, 2012. 1. vydání. 80 s. ISBN 978-80-7238-176-0.
- [21] KIYOSAKI, Robert T. *Nefér výhoda: Co vás ve školách nikdy nenaučí. Síla finančního vzdělání*. Přeložila: HLUŠIČKOVÁ, Hana a Jana NOVOTNÁ. Praha: Pragma, 2011. 1. vydání. 285 s. ISBN 978-80-7349-263-2.
- [22] KLÍNSKÝ, Petr a kol. *Ekonomika pro gymnázia*. Praha: EDUKO, 2011. 1. vydání. 112 s. ISBN 978-80-87204-49-8.
- [23] KLÍNSKÝ, Petr a kol. *Ekonomická a finanční gramotnost pro střední školy*. Praha: EDUKO, 2013. 4. upravené vydání. 180 s. ISBN 978-80-87204-82-5.
- [24] KLÍNSKÝ, Petr a Otto MÜNCH. *Ekonomika pro střední školy: Cvičebnice 6. Daně a zákonná pojištění*. Praha: EDUKO, 2013. 5. upravené vydání. 28 s. ISBN 978-80-87204-78-8.
- [25] KLÍNSKÝ, Petr a Otto MÜNCH. *Ekonomika pro střední školy: Cvičebnice 7 - Finanční trh*. Praha: EDUKO, 2013. 6. upravené vydání. 40 s. ISBN 978-80-87204-80-1.
- [26] KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce: Aneb co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: Anag, 2012. 1. dotisk. 150 s. ISBN 978-80-7263-767-6.
- [27] KRÁLOVÁ, Lenka et al. *Krotitelé dluhů: Průvodce vaším rodinným rozpočtem*. PRAHA: PLOT, 2009. 1. vydání. 167 s. ISBN 978-80-7428-017-7.
- [28] KRIJTOVÁ, Olga. *Kačenčina rukavice*. Ilustrovala: TICHÁ, Marie. Praha: Olympia, 2000. 2. přepracované vydání. 47 s. ISBN 80-7033-632-3.
- [29] KRUGMAN, Paul. *Skoncovat s krizí*. Přeložila KŘÍSTKOVÁ, Eva. Praha: Vyšehrad, 2012. 1. vydání. 193 s. ISBN 978-80-7429-294-1.
- [30] LADA, Josef. *Mikeš: díl první a druhý*. Ilustroval: LADA, Josef. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1968. Edice: Knihy Josefa Lady, svazek 1. 6. vydání. 315 s. bez ISBN.
- [31] NAVRÁTILOVÁ, Petra; JIŘÍČEK, Michal a Jaroslav ZLÁMAL. *Finanční gramotnost: učebnice pro učitele*. Kralice na Hané: Computer Media, 2013. 2. vydání. 184 s. ISBN 978-80-7402-151-0.
- [32] NĚMCOVÁ, Božena. *Babička: Obrazy z venkovského života*. Zpracoval, zredigoval, úvodem, poznámkami a doslovem, jakož i výběrem 25 obrazových tabulí z filmu „Babička“ opatřil KODYM, Antonín. Praha: Vydavatelství moderní psychologie, 1940. Filmové vánoční vydání. s. 212. bez ISBN.

- [33] NĚMCOVÁ, Božena. *Klasické české pohádky*. Text vybrala a převyprávěla: KOPECKÁ, Slávka. Ilustroval: ČEMUS, Otakar. Praha: Fragment, 2013. Edice Pohádky pro předškoláky. 1. vydání. 63 s. ISBN 978-80-253-1798-3.
- [34] NOVÁK, Tomáš a Alžběta POKORNÁ. *Peníze a manželství*. Praha: Grada, 2007. 1. vydání. 128 s. ISBN 978-80-247-1618-3.
- [35] PETIŠKA, Eduard. *Pohádkový dědeček*. Ilustroval: MILER, Zdeněk. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2001. České vydání jedenácté, v OTTOVĚ nakladatelství první. 88 s. ISBN 80-7181-504-7.
- [36] SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. Praha: 65.pole, 2009. 1. vydání. 270 s. ISBN 978-80-903944-3-8.
- [37] SCHIFF, Peter D. a Andrew J. SCHIFF. *Ekonomické bajky pro studované i laiky: Jak ekonomika roste a proč krachuje*. Přeložil: DROBEK, Aleš. Praha: Dokořán, 2010. 1. vydání. 253 s. ISBN 978-80-7363-325-7.
- [38] SKOŘEPOVÁ, Eva. *O penězích a hospodaření s Kačkou a Filipem: Finanční gramotnost pro 1.-3. třídu ZŠ*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2010. 1. vydání. 63 s. ISBN 978-80-253-1123-3.
- [39] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtiny: Zvířátka ve světě ekonomie*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8.
- [40] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z městské zahrádky: Zvířátka ve světě financí*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012. 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4374-5.
- [41] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Pracovní sešit 1*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání. 75 s. ISBN 978-80-86960-41-8.
- [42] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Pracovní sešit 2*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání, 60 s. ISBN 978-80-86960-42-5.
- [43] SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Finanční gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: Manuál pro učitele*. Praha: SCIENTIA, 2008. 1. vydání. 197 s. ISBN 978-80-86960-40-1.
- [44] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: Řízení pro každého*. Praha: Grada, 2011. 1. vydání. 208 s. ISBN 978-80-247-3813-0.
- [45] ŠEREDA, František a kol. *Finanční gramotnost prakticky*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR, 2012. 1. vydání. 64 s. ISBN 978-80-86825-77-9.
- [46] ŠEREDA, František a kol. *Peníze ve volném čase: Finanční gramotnost prakticky pro vedoucí oddílů*. Praha: Junák – svaz skautů a skautek ČR. 1. vydání. 52 s. ISBN 978-80-86825-68-7.
- [47] TOMKOVÁ, Eva. *111 tipů jak šetřit svoje peníze*. BRNO: Computer Press, 2009. 1. vydání. 183 s. ISBN 978-80-251-2565-6.
- [48] TOMŠÍK, Vladimír. *Ekonomie a zdravý rozum*. Praha: Fragment, 2011. 1. vydání. 160 s. ISBN 978-80-253-1393-0.

PŘÍLOHA 16

OBSAH PUBLIKACE – CHYTRÉ POHÁDKY Z LESNÍ MÝTINKY¹⁸¹

Jak šel medvěd na dračku – právní rámec ekonomiky. Zvířátka si vzájemně kradou zásoby – z nutnosti, kvůli hladu ne záměrně ze zlé vůle. Jezevec osloví medvěda, jestli by mu za odměnu, poskytnuté dobroty, hlídal noru. Ostatní zvířátka se časem přidají a všichni platí medvědovi za to, že jim hlídá nory. Medvěd situace využívá, nechá se krmit, začne být vybíravý. Zvířátka si vzájemně nevěří, vládne nepřátelská atmosféra. Situaci vyřeší jelen, který svolá zvířátka na mýtinu k poradě a vysvětlí jim, že si vzájemně kradou zásoby, a že pokud budou k sobě ohleduplní a slušní, nebudou žádného hlídače potřebovat. Zvířátka se poučí a medvěd tak přijde o své snadné živobytí.

O drzém veverčákovi – ochrana a evidence hmotného vlastnictví. Veverčák Zrzek objevil krásnou dutinu, ve které si vybudoval bydlení. Vyslal si ji mechem a trávou, nanosil si zásoby a z kůry si vyrobil stolec. Když si takto útulně zařídil domeček, vydal se hledat nevěstu. Běhal po celém lese a tu nejhezčí veverčí slečnu našel až na druhém konci lesa. Pozval veverku Zubejdu, aby se šla podívat na jeho útulný domeček. Když přišli k doupěti, zjistili, že se mezi tím do domečku nastěhoval veverčák Pizizubka. Zrzek s Pizizubkou se chvíli dohadovali, chvíli se honili po stromech. Nakonec se Zrzkovi podařilo nezvaného hosta zahnat. Zrzek se Zubejdou si pak u vchodu do doupěte vykousali nápis „U Zrzka a Zubejdy“, aby jim jejich domeček už nikdo nezvaný neobsadil jen proto, že by nepoznal, že doupě již někomu patří. Zvířátkům na pasece se označení doupěte líbilo a začali si označovat svá obydlí také. Jelen si všechna obydlí zapsal a také jim přidělil čísla.

Jak se dudek přilíš parádlil – Vlastnické právo a z něj plynoucí povinnosti. Dudek Ofinka se zabydlel ve staré vrbě. Všechna zvířátka jej znala jako naporádného mladíka, který pečlivě dbal na svůj načervenalý kabátek a načesanou ofinku, kterou si často načesával a zastříhoval nůžtičkami. O svůj vzhled pečoval více než o své bydlení. Protože si ve svém domečku neuklízěl, byly hromady nepořádku veliké a zapáchaly. Když měl dudek Ofinka pocit, že má málo místa, odkopl nepořádek stranou nebo jej vystrčil z doupěte ven. Jednou, právě když část ze svého nepořádku vystrčil ven, procházela pod vrbou lasička, na jejím čistém kožíšku přistály smrduté odpadky z dutiny pana Ofinky. Jelen, který byl starostou na pasece, se vydal za dudkem Ofinkou zjednat nápravu. Vysvětlil dudkovi, který se tvářil jako, že se ho to netýká, že svým nepořádkem v dutince, kolem vrby a zápachem z hnojících odpadků, obtěžuje sousedy a paní lasička, že má z jeho odpadků poničený kožíšek. Vysvětlil Ofinkovi, že o bydlení, které užívá, se musí starat. Také dudkovi domluvil, aby uklidil v doupěti a kolem vrby, ošetřil vrbu od červíků a omluvil se paní lasičce. Tím dá vše do pořádku. Dudek tedy udělal to, co jelenovi slíbil. Když se omlouval lasičce, zjistil, že má bílý jarní kožíšek s hnědými skvrnkami celý ulepený od jeho odpadků. Svými nůžtičkami tedy ostříhal všechny ulepené chloupky a tím pomohl lasičce také vyměnit kožíšek za letní, který byl lehký a celý hnědý.

O pěkném pění pana Pěnkavy – Duševní vlastnictví. Mladí pěnkaví kluci se skvěle baví. Hned trénují zpěv, hned si hrají na honěnou, hned hrají fotbal. Mezi nimi je i pěnkavák Hugo, který fotbal moc nemusí, zato rád a často trénuje zpěv. Trénuje pořád, a aby ho nikdo neviděl a mohl ostatní překvapit, létá

---

¹⁸¹ SKOŘEPOVÁ, Eva a Michal SKOŘEPA. *Chytré pohádky z lesní mýtinky: Zvířátka ve světě ekonomie*. Ilustrovala: DEL RISCO KOUPOVÁ, Eva. Praha: Grada, 2012, 1. vydání. 88 s. ISBN 978-80-247-4373-8

trénovat za skálu Šedivku. Pěnkavák Jíkavec si všiml, že Hugo se ostatních straní a zeptal se ho, kam pořád lítá. Když se dozvěděl pravdu, řekl Hugovi, ať to svoje umění tedy předvede ostatním. Protože Hugo zpíval i u fotbalu ostatním pěnkavákům a přilákal tak zvířátka, uspořádali mu pěnkaváci koncert. Hugo se oblékl do fraku a všem přítomným předvedl krásné árie, které si vymyslel a nacvičil. Zvířátka byla nadšená, tleskala a přinesla Hugovi semínka jako odměnu za koncert. Jíkavec byl však závistivý a chtěl také obdiv pro sebe. Odposlouchal Hugovy písničky a uspořádal koncert, na kterém je všechny zazpíval. Zvířátka pod strom položila semínka a poslouchala. Puštík, který podřimoval stranou na pasece, uslyšel vzlykání a zjistil, že to pláče Hugo a došlo mu, že ty krásné písničky jsou Hugovy a Jíkavec je teď vydává za své. Proto Hugovi pomohl, přerušil koncert a nechal Huga, aby zazpíval on. Zvířátka si díky tomu uvědomila, že písničky, které právě slyšela, se jim líbí právě proto, že už je znají od Huga. Svou hromádku semínek tedy přesunula pod strom, na kterém zpíval Hugo, a Jíkavce si dál nevšímala.

O chytrých mravencích – Dělní práce. Ježek zachránil mravence před prochlazením a utopením. Než se mravenec uzdravil, povídali si o tom, jak který z nich žije. Ježek se divil, jak to mají v mraveništi dobře zařízené, že mají každý svůj úkol a vzájemně si tak pomáhají. Když odvezl na svých bodlinách mravence zpět do mraveniště, vydal se za jelenem, aby mu sdělil, co se zajímavého dozvěděl. Jelen svolal na paseku poradu zvířátek a ježek vysvětlil všem zvířátkům, co se dozvěděl o mravencích, jak mají všechny činnosti rozdělené a jak si vzájemně pomáhají. Zvířátkům se nápad líbil a hned navrhovali, čím by mohli přispět. Dudek navrhl, že bude všem zastříhovat kožíšky, ofinky a chocholky, krtek navrhl, že bude hloubit nory a sklepy na zásoby a sojka nabídla, že bude všechny upozorňovat na blížící se nebezpečí. Ostatní zvířátka se také přidala, např. včely dávaly všem med, datel vyšetřil a ošetřil vzrostlé stromy a pěnkaváci k práci všem zazpívali.

Bratři Bobrovi to rozjíždějí ve velkém – Založení firmy, výhody podnikání. K bobřím bratrům Béd'ovi a Břét'ovi přišla s prosbou o postavení domku nutrie Natálie a také ondatří rodina. Béd'a s Břét'ou o stavbě přemýšleli, ale zjistili, že bez pomoci tolik práce do zimy nestihnou. Jezevec nabídl Břét'ovi pilu, kterou v lese nechali dřevorubci, pokud mu postaví altánek. Protože Béd'a měl sekeru, a teď by mohli mít pilu, rozhodl se Břét'a, že nabídku přijme. Postavil jezevci altánek, založil s bratrem Béd'ou stavební firmu a přijal dělníky, kteří každou noc pracovali na porážení stromů a stavbách domků. Aby jim zůstal dostatek materiálu také na příští rok, pomáhal s výběrem stromů datel, který označil stromy napadené nebo ty, které stínily ostatním. Od sojky výměnou za žaludy získal vysílačky ze šišek, aby mohli rychleji komunikovat a nemuseli stále pobíhat mezi těžbou stromů a stavbami. Zákazníků přibývalo a zvířátka za domečky platila jílovitou hlínou na ucpávání děr v bobřích domcích, dobrotami do spíže nebo polínky.

Kryšák Venda a jeho lesní panenky – Nástrahy reklamy. Sova, paní Moudrá, každý večer na pasece vypráví zvířátkům pohádku. Již vyprávěla pohádku o medvědovi, drzém veverčákovi, parádivém dudkovi, pěnkavách, chytrých mravencích nebo o šikovných bobrech. Dnes ještě ani nezačala povídat a opět se na pasece objevil kryšák Venda, který na pařez postavil tančící panenku Madlenku a panáčka Hopsáčka. Panenka tančila a zpívala „Já, panenka Madlenka, pro hraní zrozená, kup si mě, vem si mě a budeš spokojená.“ A panáček Hopsáček skákal a metal kotrmelce a salta, která by chtěl umět každý zvířecí kluk. Venda strhl pozornost všech zvířecích mláďat, a jakmile děti zajásaly, že takové hračky chtějí

mít, řekl, že si je mohou koupit u něho v obchůdku a s hračkami odešel. Paní sova se zlobila, co to Venda každý večer provádí, a proto zařadila pohádku o krysákovi Vendelínovi, který bydlel na statku. O nic se nestaral, jídlo měl vždycky bez práce, stačilo zajít do lidské spíže. Statek však vyhořel a krysí rodina se odstěhovala do lesa. Nejdříve chodila na pole pro zrníčka, po žních ale obilí zmizelo. Vendelín přišel na nápad, že použije lidskou lest. Zavolal ostatní krysáky a poslal je pro kukuřici a pro kukuřičné šustí. Společně pak vyrobili kukuřičné panenky a panáčky. Když se samy od sebe snadno neprodávaly, přišel s nápadem, že se dva myši kamarádi převlečou za kukuřičnou panenku a panáčka. Panenka bude tančit a zpívat a panáček bude hopsat. Předváděl tak tuto atrakci každý den zvířátkům a všechny děti toužily po takových panenkách. Rodiče jim hračky koupili, nejprve za misku dobrot, pak ale Vendelín zvedl ceny a museli zaplatit tři misky dobrot. Děti však doma zjistily, že panenka netancuje ani nezpívá a panáček neskáče. Dokonce za krátkou dobu šatičky opadají nebo hníjí. Vrátili se tak ke svým starším hračkám a kamarádům a na kukuřičné panáčky si ani nevzpomněli. Rodiče byli zklamaní, že si děti s tak drahou hračkou nehrají a měli moc starostí doplnit zásoby na zimu, které se po nákupu hraček zmenšily. Vendelín byl spokojený, že se mu plní spíž bez práce. Paní sova dovyprávěla dnešní pohádku a zvířecí děti byly překvapené, že nevědí, jaký konec pohádka vlastně má. Sova pak zvířecím dětem řekla, že to, jaký konec bude mít tato pohádka, záleží už jen na nich. Druhý den čekala mlád'ata na další pohádku, ale sova nepřišla. Objevil se však krysák Venda s panenkou Madlenkou a hopsajícím panáčkem. Tehdy si všechna mlád'ata uvědomila, že on je vlastně Vendelín, že jejich kukuřičné panenky doma se taky nehýbou, netancují a nehopsají a vlastně už se jim rozbily. Zvířátka pochopila, že Venda je podvodník a velmi se zlobila. Venda i tančící myšky z paseky utekly a zvířátka si uvědomila, že příště se musí před každým nákupem pořádně rozmyslet.

Lišácká pohádka o štěstí – práce a peníze nejsou všechno. Lišák Viktor byl mladý liščí podnikatel. Vlastnil několik nor, které na jaře pronajímal. Pravidelně si je chodil značkovat, aby všechna zvířátka věděla, že patří jemu. Pro samou práci neměl čas na kamarády ani na založení rodiny. Užíval si útulného pelíšku, hojných zásob, které mu nájemníci dávali za pronájem jeho nor, přesto mu stále něco chybělo. Nemohl přijít na to, proč se cítí tak smutně. Zašel tedy za svým dědečkem. Ten mu u bylinkového čaje vyprávěl, jaký měl život, vzpomínal na kamarády, na liščí slečny, na liščata, ze kterých měl velkou radost. Viktor pochopil, na co díky stálé práci zapomněl. Rozhodl se, že si najde liščí slečnu a svůj život změni. Na jaře, když přišel na paseku, přišla s ním liščí máma Viktorie a čtyři krásná liščata.

PŘÍLOHA 17

OBSAH PUBLIKACE – BANKY JAK JE NEZNÁTE¹⁸²

Knihou provázejí čtyři průvodci, kteří jsou v úvodu knihy představeni. Pan Bankéř, Penízek a Korunka a moudrá Sova. Každý má svůj úkol. Pan Bankéř provází čtenáře celou problematikou a také vysvětluje vše, nač se Penízek a Korunka ptají. Penízek symbolizuje první platidla na území našeho státu, tedy peníz. Objevuje se od začátku knihy a ptá se na všemožné otázky, kterými doplňuje výklad pana Bankéře. Korunka symbolizuje korunovou měnu a objevuje se až v souvislosti se zavedením korunové měny v roce 1892. Navazuje na Penízka, a také se ptá na vše, co by mohlo děti zajímat. Moudrá Sova shrnuje poznatky do krátkého textu. Zdůrazní to nejdůležitější, co bylo právě vysvětleno.

Knihla je rozdělena na dvě části. První částí knihy díky průvodcům vypadá jako procházka historií se zastávkami na různých místech Prahy. Při procházce vysvětlují čtenářům souvislosti historie českého národa a peněžnictví. Vysvětlují, kde se vzaly banky a odkud pochází slovo banka. Na cestě od bankovních lavic ke vzniku bankovních domů popisují také, co znamená pojem mincovnictví, jak se rozvíjela platidla, která měna kdy platila, a kdo ji zavedl nebo zrušil. Průvodci také zdůraznili spolupráci obchodu s penězi pro středověké panovníky a také úlohu Židů, kterou v této oblasti sehráli. Pan Bankéř vysvětluje, proč bylo ve středověku pro Židy jediným legálním způsobem obživy mincovnictví a půjčování peněz na úrok. Čtenář se dozví, že státem a církví nebylo Židům povoleno provozovat řemesla, zemědělství a obchod, zbylo jim tedy to, co bylo z náboženských důvodů zapovězeno křesťanům, peněžnictví. Tato situace se začala měnit ve 14. století díky rozvoji měst, stavbě silnic, mostů nebo budov. V průběhu dalšího historického vývoje jsou představeny osobnosti, které sehrály v historii peněžnictví nějakou roli. Na jejich příkladu jsou ukázány podmínky z jejich tehdejšího života. Vše je zasazeno do dějinného rámce a doloženo historickými souvislostmi, například znehodnocení měny v 17. století a státním bankrotem v roce 1623, který souvisel s Bitvou na Bílé hoře. V případě těchto i dalších událostí jsou uvedeny i osoby, spojené se vznikem této krize. V textu jsou průběžně uvedeny příklady z běžného života tehdejších lidí, například kolik stál chleba, jaký výdělek si odnášeli domů za týden práce pracovníci v některých profesích či kolik činil státní dluh jednotlivých panovníků. Čtenáři je vysvětleno, proč vznikly papírové peníze, kdo je vydal první, a co ho k tomu vedlo.

Po úvodním vysvětlení historických pojmů a objasnění středověkého hospodaření s penězi, přichází na řadu „Komentovaná vycházka do historie“, ve které jsou představeny Nová pražská mincovna, Židovské město a jednotlivé bankovní domy. I v této části historické procházky je vysvětleno mnoho finančních a peněžních pojmů a souvislostí. Protože vývoj platidel, měny, hospodaření a rozvoj bankovníctví provází vývoj společenský. Čtenářům je díky tomu názorně vysvětleno, že společenské změny ovlivňují vývoj také v oblasti peněžnictví a každá změna měny, platidel nebo charakteru služeb odráží vývoj společenský. Vše je názorně ukázáno na vývoji jednotlivých bankovních domů. Je popsána jejich nejslavnější budova, leckdy i se stavebním stylem, ve kterém bylo sídlo banky postaveno. Na vývoji banky a vysvětlení stylu její práce a společenské uplatnitelnosti jsou vysvětleny principy fungování banky

---

¹⁸² HETFLEIŠOVÁ, Ladislava. *Banky, jak je neznáte*. Ilustrace: STOLAŘ, Karel. 1. vydání. PRAHA: Artedit, 2011. 157 s. ISBN 978-80-254-8901-7

a jejich rozmanitých podob. Procházka historií končí kolem roku 1993, kdy je povídání uzavřeno a tím končí první část knihy. Po celou dobu provázela text moudrá Sova, která kromě shrnutí za každým tématem nabízela i pasáže pro zvědavé a doplňovala informace navíc, které nebyly sice nezbytné, ale dokreslovaly a rozvíjely celé povídání.

Druhá část knihy je nazvána Peníze trochu jinak a věnuje se penězům a jejich podobám a funkcím. Jsou zde vysvětleny souvislosti pomocí kapitol s návodnými otázkami. Kde se vzaly peníze? Jak funguje banka? K čemu slouží účty v bankách? Jak platit prostřednictvím banky? Jak platit do zahraničí? Co jsou elektronické peníze? Co jsou úvěry? Co jsou směnky? Každá z uvedených otázek tvoří samostatnou kapitolu. Penízek a Korunka v této části předkládají vysvětlení. Hned za vysvětlením se Penízek nebo Korunka ptají a nabízejí čtenářům kvíz, aby si každý hned mohl ověřit, jak pozorně četl a jestli si vše správně zapamatoval. A aby si všichni byli hned jistí, že odpověděli správně, na další stránce jsou správné odpovědi uvedeny i s krátkým vysvětlením pro ty, kteří by správnou odpověď hledali. Kapitolu uzavírá moudrá Sova, která přináší informace pro zvědavé. Po skončení kapitoly je uvedený slovníček a výklad vybraných pojmů.

PŘÍLOHA 18

OBSAH PUBLIKACE - EKONOMICKÉ BAJKY PRO STUDOVANÉ I LAIKY¹⁸³

Kapitola 1 - A nápad je na světě - Příběh se odehrává na pustém ostrově, žijí zde tři muži, Adam, Béd'a a Čenda. Jejich celodenní činnost sestává z rybolovu. Vzhledem k tomu, že nemají žádné vybavení, jsou nuceni chytat ryby pro obživu každý den. Ryby chytají holýma rukama a ulovení jedné ryby jim trvá celý den. Jedna ryba je přesně množstvím, které nasytí jednoho člověka na jeden den. Každý den je pak stejný, muži celý den chytají ryby, každý uloví jen jednu. Ryby je nasytí, a ráno musejí chytat znovu.

Adam, kterého neměnicí se situace trápila, přemýšlel, jestli neexistuje způsob, jak jinak by mohl žít. Přemýšlel o tom, že celý jeho život sestává z rybolovu, jídla a spánku. Rád by svůj život změnil a věnoval se také jiným činnostem, například by si chtěl postavit přístřešek nebo vyrobit svršky z palmových listů. Chtěl se věnovat ještě mnoha dalším aktivitám, musel však vyřešit problém s každodenním rybařením a potřebou obživy. Přemýšlel a přemýšlel a přišel na nápad vyrobit si nástroj, kterým by lovil ryby efektivněji. Znamenalo to však, že jeden den, kdy se bude věnovat výrobě podběráku, nebude chytat ryby. Toho dne nebude mít co jíst a navíc riskuje, že se stavba nepovede a nástroj nebude fungovat.

Adamovi společníci se jeho nápadu smáli. Adam se nedal odradit, upletl motouz z palmové kůry, z něho pak upletl síť, kterou upevnil na rám, který si již dříve připravil. Béd'a s Čendou se neustále posmívali, zatímco Adam přes den vyráběl podběrák, oni chytali ryby. Večer byl Adam s podběrákem hotový. Byl připravený na zítra, dnes večer však trpěl hladem. Béd'a s Čendou se najedli svých ulovených ryb a spokojeně usnuli. Adam však nemohl usnout, měl hlad a obával se, jestli zítra skutečně díky podběráku uloví rybu. Ráno se pustil do chytání ryb. Po několika neúspěšných pokusech si Adam osvojil novou techniku rybolovu a v nepoměrně kratším čase než dřív ulovil dvě ryby. Nejen, že měl ten den co jíst, ale měl vytvořenou rezervu pro příští den. Díky tomu mohl Adam rybařit kratší čas a každý druhý den se tak mohl věnovat nějaké jiné činnosti. Pustil se do výroby oblečení z palmového listí a těšil se na další a další nové aktivity.

Kapitola 2 – Poděl se s námi - Béd'a s Čendou viděli, jak se Adamovi jeho vynález osvědčil. Přišli za ním, aby jim svůj vynález také na chvíli půjčili. Adam se obával, že by mu mohli podběrák poškodit. Také se mohlo stát, že by mu jej nevrátili. V takovém případě by musel Adam začít znovu výrobou podběráku a opět by měl jeden den velký hlad. Odmítl tedy Béd'ovi a Čendovi podběrák půjčit a poradil jim, aby si vyrobili svůj vlastní. Oběma spolutrosečnickům se nechtělo mít jeden den velký hlad, navrhli tedy Adamovi, že by si od něj půjčili každý jednu rybu, aby v ten den, kdy budou vyrábět své podběráky, měli co jíst. Tato nabídka se Adamovi líbila více, ovšem viděl v ní příliš mnoho rizika. Béd'a s Čendou by se mohli rozhodnout, že si své podběráky nevyrobí, nebo jejich podběráky nebudou fungovat, a Adam přijde o svou zásobu ryb, tedy o své úspory. Když Béd'a s Čendou viděli, že budou muset přijít s něčím lepším, navrhli Adamovi, že za každou půjčenou rybu mu vrátí dvě ryby. Adam si tento návrh promyslel a uvědomil si, že tím, že půjčí Béd'ovi s Čendou rybu a dostane od nich ryby dvě, budou na celé situaci profitovat všichni tři. Adamovi se rozmnoží úspory, odměnou za riziko, které nese, je zisk dvou ryb. Béd'a

---

¹⁸³ SCHIFF, Peter D. a Andrew J. SCHIFF. *Ekonomické bajky pro studované i laiky: Jak ekonomika roste a proč krachuje*. Přeložil: DROBEK, Aleš. Praha: Dokořán, 2010. 1. vydání. 253 s. ISBN 978-80-7363-325-7

s Čendou budou mít zajištěno živobytí na jeden den, a ten mohou věnovat výrobě podběráku. Vytvoří si tak svůj vlastní kapitál, který jim v dalších dnech bude také vytvářet rezervu, tedy uloví více ryb, než ten den spotřebují. Než tedy Adam spolutrosečnickům ryby půjčil, promysleli spolu možné scénáře úvěru.

Kapitola 3 – Úvěr na tři věci – Bylo nutné posoudit, jaké jsou možnosti úvěrů a jaký je jejich přínos nebo jaká jsou jeho rizika. Například zda bude úvěr spotřebitelský nebo jiný. Spotřebitelský úvěr, kdy by si Béd'a s Čendou půjčili ryby proto, aby si mohli odpočinout a po návratu z dovolené by chytali stejným způsobem, Adam zavrhl. Takový úvěr je riskantní pro dlužníka i pro věřitele, snižuje dlužníkovu životní úroveň a je zde velké riziko, že dlužník úvěr nebude schopen splatit. Adam tedy na dovolenou ryby nepůjčil. Za krátký čas se vše ukázalo jako správné rozhodnutí. Oba kamarádi onemocněli a nyní se již jednalo o záchranný úvěr, který měl zajistit obživu po dobu nemoci. Stále však platí jistá omezení, Adam nemůže půjčit více ryb, než kolik naspořil. Může tak půjčit jen tolik ryb, kolik sám má.

Kapitola 4 – Jak ekonomika roste – Všichni tři trosečníci na této situaci profitovali. Za nedlouho již měli všichni tři podběráky a každý lovil dvě ryby denně. Jednu vždy spotřebovali, jednu si ukládali stranou. Každý druhý den tak nemuseli rybařit a mohli se věnovat dalším aktivitám. Adam si navrhl a ušil lepší oděv, Béd'a začal sbírat kokosové ořechy, aby si rozšířil jídelníček a Čenda postavil první chýši na ostrově. Žili si velice slušně, Béd'a však navrhl, že by mohli zvýšit svou produkci a navrhl průmyslovou výrobu. Načrtl plán velké podvodní pasti, která bude chytat ryby bez lidské práce. Na kompletní realizaci však neměl dost materiálu a nestačil na výrobu pasti sám. Navrhl tedy kolegům, aby založili společný podnik. Naplánovali, že budou střádat ryby, dají dohromady úspory a společnými silami pak postaví past, kterou nazvali rybolap. Přes možná rizika se do projektu pustili. Vynález překonal všechna jejich očekávání a každý týden ze sítě vylovili průměrně 30 ryb. Nemuseli tedy rybařit, ale stačilo opravovat rybolap, čistit ho a vybírat úlovky. Brzy měli ryb hojnost a mohli se věnovat jiným projektům. Každý využil své úspory k jiným účelům. Čenda si vyrobil surfovací prkno, Adam si založil oděvní společnost a Béd'a navrhl první ostrovní kánoe a dvoukolák.

Kapitola 5 – Peníze dělají peníze – O bohatství, které Adam s Béd'ou a Čendou získali, se začalo povídat i na sousedních ostrovech. Tamní obyvatelé, kteří dosud lovíli ryby rukama, také zatoužili po bohatství a lepším životě. Na ostrov tak připluli první přistěhovalci. Díky vyšší produkci ostrov uživil i početnější populaci a díky většímu množství lidí se tak mohlo hospodářství více rozvinout. Z některých přistěhovalců se stali opraváři rybolapů, jiní si vzali úvěr, vykáceli les a začali pěstovat plodiny, chovat dobytek, další pak vyráběli dvoukoláky, náradí nebo začali poskytovat služby. Rozvoj hospodářství s sebou přinesl ještě mnoho dalších různých profesí a služeb, například Čendovi potomci si založili surfařskou školu. S rostoucí společností a množstvím různých výrobků a služeb začali lidé řešit problém odměny. Dosud platili prostilůžbou nebo výměnou výrobků. Tento způsob však nebyl příliš pružný a ne vždy bylo možné směnit výrobek za službu. Ostrované se tedy dohodli, že budou platit tím, co potřebuje každý člen společnosti. Tím společným zájmem byla ryba. Životní minimum každého ostrovana byla jedna ryba denně. Ustanovili tedy měnu, a od té doby byly ceny uvedeny v rybách a všichni lidé jimi platili. (Pro potřeby příběhu se vychází z předpokladu, že se ryby nekazí.) Specializace v hospodářství, kdy docházelo k dělbě práce, přinesla větší efektivitu. Každý ostrovan se soustředil na činnost, která mu šla lépe než

ostatním. Například Duffy uměl vyrobit kánoi za čtyři dny, kdežto ostatní ostrované za pět dnů. Pokud by tedy lovíli ryby dále podběrákem, a ulovili každý den dvě ryby, musel by si každý odříct celkem 10 ryb ze svého příjmu, aby si mohl vyrobit kánoi. Vzhledem k Duffyho šikovnosti, je pro něho výhodnější nerybařit a pouze vyrábět kánoe. Tím, že mu výroba kánoe zabere čtyři dny, musí si odříct pouze osm ryb. Pokud se bude Duffy specializovat pouze na výrobu kánoe a prodá ji za 9 ryb, zvýší se mu příjem o jednu rybu, oproti tomu co by sám ulovil, a pro ostatní ostrovany je tato specializace také výhodná, protože na pořízení kánoe jednu rybu ušetří, než kdyby si museli naspořit a vyrobit si kánoi sami. Pokud by se Duffy dále specializoval a naspořil si na pořízení kvalitnějších pracovních nástrojů, mohl by vyrobit kánoi za pouhé dva dny. Veškeré náklady by se mu zaplatily již za cenu 4 ryb. Kdyby tedy snížil cenu kánoi na 6 ryb za kus, vydělal by na každé kánoi 2 ryby, kánoe by byla dostupnější pro větší množství ostrovanů a tím by jich vyráběl více. Obdobné možnosti má každý ostrovan.

V knize je vykresleno více příkladů a jsou prostoupeny odkazy na reálnou podobu ekonomiky a jejích pravidel. Pro potřeby komparace však postačí základní dějová linie příběhu. Dále budou kapitoly představeny již stručněji s cílem poukázat na ekonomický vývoj a další související společenské aspekty, a tím nastínit podstatu problematiky finančního vzdělávání.

Kapitola 6 – Sázka na banku – Ostrovní ekonomika se rozvíjí, lidé spoří, investují, budují chýše či podnikají. Díky pracovitosti a rozumnému hospodaření si ostrované vytvářejí rezervu ryb. Naspořené ryby si ukládají doma. Díky hromadění bohatství se na ostrově objevují také individua, která chtějí přijít k bohatství bez práce. V této době na ostrov tak přichází Max Goodman, který ostrovanům nabídl uložení jejich ryb ve svém trezoru za poskytování úroku a těm, kteří potřebovali půjčku, půjčoval své ryby. Do té doby musel ten, který potřeboval půjčit ryby pro začátek podnikání, obcházet sousedy a prosit je o půjčku jednotlivě. Bankovní podnikání Maxe Goodmana je vysvětleno v souvislosti se spořením ryb a vývojem ekonomiky a jejích pravidel v souvislosti s klesajícími a stoupajícími úroky, poptávkou a nabídkou. Max Goodman však nebyl jediným bankéřem, který na ostrov dorazil. Rizikové projekty, které Max Goodman odmítl zajistit úvěrem, zajímaly rybiho magnáta Zlatka Třpytku. Vyšší riziko neúspěchu podnikání kompenzoval vyššími úrokovými sazbami. Zatímco Goodman tedy financoval projekty umírněné a realizaceschopné, Zlatko Třpytka realizoval někdy i vysoce rizikové projekty.

Kapitola 7 – Infrastruktura a obchod – Ostrovní ekonomika se rozvíjela, narazila však na omezení v podobě nedostupnosti vody. Obyvatelé ostrova mohli pracovat jen tak dlouho, aby byli schopni si zajistit vodu, kterou museli nosit ze vzdálených horských potůčků. Extrémní sucha, která zapříčinila vyschnutí potoků, přiměla ostrovany, aby dopravu vody nějak systematicky vyřešili. Obrovský projekt nemohla rybami financovat jen banka, proto bylo nutné získat i soukromé investory. Stavba vodohospodářského projektu zabrala dva roky. Dostupnost vody se projevila napříč celou ekonomikou, nejen že lidé za tekoucí vodu rádi platili, ale vodu vedenou umělými vodními toky využili někteří podnikatelé k pohonu rozličných strojů a zařízení. Díky novým technologiím a snadné dostupnosti vody tak mohli ostrované vyrábět více zboží. Mohli tak nabízet zboží do ciziny, začali tedy obchodovat s blízkými i vzdálenými ostrovy, například s Bongobií nebo Dervišovem.

Kapitola 8 – A zrodila se republika – S rozmachem hospodářství a rozrůstající se společností se projevila potřeba úřední autority, která by řešila problémy chodu společenství, vnitřní konflikty a roztržky, ale také celospolečenské problémy, například ochranu před nájezdy Bongobanů. Postupně se dopracovali k formě sněmu, do kterého volili 12 senátorů, včetně vrchního senátora. Sněm tedy řešil ochranu života a majetků ostrovanů, sestavil systém soudů, policejní sbor a nechali postavit řetěz majáků, které budou varovat lodě před skrytými útesy. Aby toto vše bylo z čeho zaplatit, dohodli se ostrované, že budou platit každoroční rybí daň. Všechny takto odevzdané ryby budou uloženy v Gooldmanově bance na vládním účtu. Aby nemohli senátoři z ryb daňových poplatníků platit věci, které se netýkají prospěchu ostrovanů, sepsali ostrované ústavu. O ústavě pak hlasovali, schválili ji a tak se zrodila republika Usonie. Vláda nové republiky se rozhodla, že neutratí vše, co na daních vybere a vytvoří tak rezervu pro případ vzniku nepředvídatelné situace. Všichni vládní zaměstnanci si také uvědomovali, že mohou vykonávat svůj úřad jen díky tomu, že ostrované platí své ryby na vládní účet.

Kapitola 9 – Vláda projevuje tvůrčího ducha – Po mnoho generací vlády fungovaly správně a hospodařily rozumně. Daně byly rozumné, výroba a služby vzkvétaly, rozvíjela se nová odvětví průmyslu, ostrovanům se dařilo, spořili si své ryby a mohli si dovolit pořídit nové kanoe a věnovali se také kultuře a vzdělávání. Některým novodobým senátorům se však zdál být volební systém zastaralý a prosadili změny, které měly „demokraticky“ zrovnoprávnit voliče. Změna ve složení volebního systému se však projevila v tom, že noví voliči, ne vždy vzdělaní a platící daně, volili ty politiky, kteří uměli přesvědčivě nabízet i nereálné sliby. Jedním z nových senátorů vzešlých z nového volebního systému byl Frankie Rejnok. Mezi jinými navrhl a prosadil tisk papírových peněz, nazvaných šupiny s tím, že ostrované mají možnost platit rybami i šupinami. Kdo bude chtít, může si šupiny v bance směnit za ryby. Poté, co se podařilo prosadit tyto změny, začaly vlády tisknout šupiny kdykoliv se vyskytl projekt, který by mohl získat potencionální voliče. Díky tomuto přístupu se brzy ztenčila vládní zásoba ryb. Nový ředitel Goodmanovy banky Max Goodman VII. oslovil sněm s upozorněním, že na každých deset vydaných šupin je ve vládním trezoru jen 9 ryb. Frankie Rejnok povolal vědce, kteří ze tří ryb vyrobili čtyři menší. Nová oficiální vládní ryba měla od toho dne krýt všechny vládní šupiny. Aby lidem nebylo podezřelé, že ryby jsou menší než ty, které jsou běžně ulovené, vydali zákaz používání nezpracovaných ryb z důvodu kontaminace. Každý si musí své ryby vyměnit za dekontaminované. Max Goodman VII. proti tomuto novému způsobu krytí šupin protestoval. Jeho banka tak byla znárodněna a jejím novým ředitelem byl jmenován Alan Greenhorn.

Kapitola 10 – Ryba se zmenšuje – Fakt, že výměna původních ryb za opracované proběhla bez problémů a senátoři tak získali přístup k rybám, kdykoliv se jim to hodilo, způsobil uvolněný lehkomyšlný přístup k ekonomice. Kdykoliv se úspory začaly tenčit, byli povoláni technici, aby upravili počet ryb podle požadovaného počtu. Postupně tak došlo až k úpravě, kdy z jedné původní ryby vytvořili dvě upravené. Důsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Tím, že se ryby neustále zmenšovaly, bylo zapotřebí platit větším počtem ryb a také k obživě bylo potřeba zajistit dvě ryby denně. Ceny výrobků stoupaly, množství ryb nepostačovalo, roztočila se spirála rybníků. Lidé byli nezaměstnaní, přestávali spořit a utráceli jen za nezbytné věci. Odborníci na ekonomiku se přeli, co tento stav způsobuje. Politik John Plejtvák však využil

společensko-ekonomických problémů pro svou volební kampaň vrchního senátora. Slíbil nouzové dávky šupin pro všechny nezaměstnané. Problém s vyčerpanými zásobami vládních ryb se tak ještě prohloubil. Po několikátém rozřezávání a zmenšování ryb zůstala v trezoru již jen hromada hlav a kostí.

Kapitola 11 – Záchrané laso z ciziny – Když i Alan Greenhorn před sněmem prohlásil, že již žádné ryby nezbyly a je třeba říct lidem pravdu, ozval se ekonom Bořek Beránek, že bude třeba podpořit ekonomiku velkým vládním utrácením. Ostrované se uklidní a budou také utrácet a ekonomika se znovu rozhýbe. Shodou okolností oslovil vládu zástupce Sínie s žádostí o obchodní spolupráci. Síňané měli zájem o papírové šupiny v domnění, že jsou klíčem k bohatství Usonie. Síňané dodávali do Usonie ryby a za dodávky dostávali šupiny. Ekonomika Sínie byla méně rozvinutá, a proto po každé dodávce ryb Síňané nakoupili vše potřebné a zbylé šupiny uložili v Ústřední usonijské bance. Vláda Usonie zažehkala díky obchodu se Síníí bezprostřední krizi. Nevyřešila však žádný problém, obyvatelé dál utráceli více, než si naspořili. Málokdo si uvědomoval, že je to možné jen díky dodávkám ryb ze Sínie a jejich uloženému kapitálu.

Kapitola 12 – Služby vyplouvají na hladinu – Spolupráce se Síníí postoupila k přesunu rybolovu a vybraného průmyslu do Sínie. Ostrované, díky nízkým úrokovým sazbám, ve velkém žádali o půjčky pro rozvoj podnikání. Zaměřovali se více na služby. Například Čendovi potomci využili možnosti a příležitosti a založili na území ostrova dvanáct surfařských škol, výrobu prken však přesunuli do Sínie. Situace pokročila až do stavu, kdy se v Síníi vyrábělo vše, co se v Usonii spotřebovávalo. Platby samozřejmě probíhaly stále prostřednictvím papírových šupin. Mezi oběma ostrovy tak došlo k obrovskému rozdílu. Zatímco Síňané vyráběli vše, ale neměli kdy tyto výrobky užívat a spořili si na dobu odpočinku, Usonijci se věnovali pouze službám, výrobky ze Sínie spotřebovávali a sami nespořili.

Kapitola 13 – Rybí okno se zavírá – Usonijská vláda pokračovala v trendu tisknutí papírových šupin, kdykoliv bylo třeba. Okolní ostrovy, kterým se povážlivě hromadily papírové šupiny, dospěly k názoru, že je jich podezřele mnoho a žádaly záruky, že budou vyměněny za ryby. Vůdce Bongobanů, Šárl DeBongo, vyzval ekonomy své země, aby častěji využili rybího okna Ústřední banky a měnili šupiny za ryby. Díky vzoru Bongobanů se i jiné ostrovy přidaly k runu na Ústřední banku. Richard Křivák, nový vrchní senátor, přistoupil k zavření rybího okna a prohlásil, že od nynějška nejsou papírové šupiny poukázkami na skutečné ryby a *jejich hodnota na meziostrovním trhu bude založená už jen na tom, co za ně kdo bude ochoten koupit či prodat.*

Kapitola 14 – Bublina na trhu s chýšemi – Po překonání prvotních potíží se zrušením rybího okna se ekonomika Usonie stabilizovala. Bankovní úředníci hledali oblasti, do kterých by bylo možné investovat a rozprodit tak nový trh. Ostrované dosud řešili chýše bez velkých nároků a vždy několik let spořili, než si mohli chýši dovolit. Díky možnosti zastavit chýši jako záruku proti případnému nesplacení úvěru, se stala oblast stavění chýší pro banky velmi zajímavou. Rozvoj stavění nových chýší podpořili i senátoři v čele se senátorem Kryštofem Treskou četnými vládními pobídkami. Začaly poskytovat ostrovanům úvěry, aby si mohli dovolit větší, lepší a modernější chýše a hlavně mohli si je dovolit hned. Do soukolí trhu se zapojily i nově vzniklé agentury Finnie Mae a Fredy Mac, které odkupovaly od bank úvěry i se zástavním právem, které garantoval senátor Treska. K situaci pak přispěl i Zlatko Třpytka VII., který nabídl těm ostrovanům,

kterým se nedařilo splácet své úvěry, úvěr vyšší, kterým zaplatili původní úvěr a ještě jim nějaká zásoba šupin zůstala. Ostrované měli o nové chýše zájem, díky velkému zájmu rostly ceny chýší prudce vzhůru. Politikům a investorům rostoucí ceny vyhovovaly, hlasitě tedy podporovali další rozvoj stavebního podnikání a trh s chýsemi.

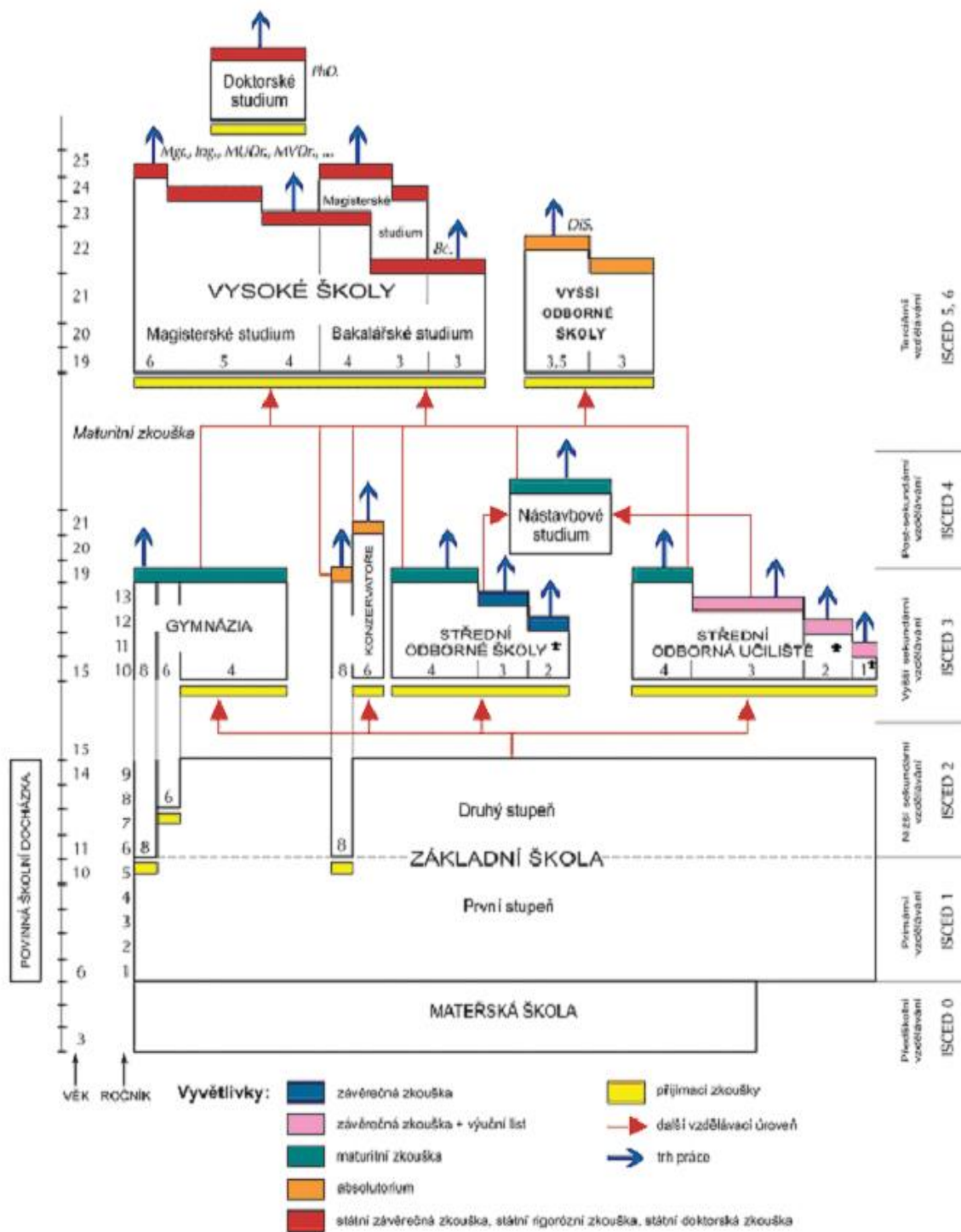
Kapitola 15 – Bublina praská – Po krachu velkého hotelu, který s sebou strhl také nejvýznamnějšího investora, kterým byl Zlatko Třpytka, znejistěli také ostatní investoři. Rozšířila se panika a lidé se začali hromadně zbavovat svých chýší. Ceny však prudce klesly dolů a zájem o chýše radikálně opadl. Lidé neměli šupiny na splácení předražených chýší, banky oznamovaly problémy a agentury Finnie a Fredy, které měly úvěry garantovat, oznámily problémy také. Vliv problémů úvěrového odvětví ovlivnil všechny, kteří měli se stavebnictvím cokoliv společného. Rostly řady nezaměstnaných, finanční problémy se prohloubily a rozšířily se na další odvětví. Jedním z prvních byli výrobci oslích povozů. Lidé si z refinancovaných úvěrů pořizovali nákladné oslí povozy s vysokou spotřebou sena. Nyní však o tak nákladné povozy neměl nikdo zájem a výrobci těchto povozů zbankrotovali. Vláda zareagovala tak, že odkoupila všechny špatné úvěry a zaplatila velké sumy na udržení stávajícího systému. Žádný z politiků nechtěl riskovat, že by se bankrot dalších bank a firem odrazil na nízké podpoře při příštích volbách. Jindra Plankton, nový rybí účetní, navrhl, aby vláda uměle zvýšila ceny na úroveň před krizí, aby si lidé připadali stejně bohatí, jako před krizí. Navrhli snížit úrokové sazby, nabídnout občanům daňové slevy, aby tak vznikla nová poptávka po úvěrech a znovu se začaly chýše stavět. Zároveň navrhli zachránit Zlatka Třpytku před bankrotem, protože by se díky němu mohla zhroutit celá ostrovní ekonomika. Vláda tedy vyřešila situaci vytištěním nové várky šupin.

Kapitola 16 – Šlapeme na plyn – Aby vláda přiměla ostrovany opět utrácet, nabízela dotace a projekty, leckdy i nesmyslné, aby vytvořila pracovní místa. Nový šéfsenátor Olda Barakuda navrhl nový program, který spočíval ve výměně oslů za lamy, založil „oslovné“ pro ostrovany, kteří budou ochotní vyměnit oslí pohon za lamy, spolu s výměnou za menší povozy. Vláda Usonie začala utrácet ještě více, programy, kterými chtěla rozehýbat ekonomiku ji neúměrně finančně zatěžovaly. Půjčovala si od zahraničních věřitelů, až situace došla do neudržitelného stavu. Pracovní místa v Usonii mizela, stejně rychle, jako se v Síinii vytvářela nová. Síňané hromadili šupiny a své rybí úspory musely věnovat na nákup dalších papírových šupin. Vzájemné obchodní vztahy mezi Síinii a Usonií dospěly do bodu, kdy již byli nespokojení jak Usonijci tak i Síňané. Král Sínie tedy přikročil ke změně obchodních vztahů.

Kapitola 17 – Ryba na suchu – Uvědomil si, že má za mnohaleté dodávky ryb pouze obrovskou hromadu šupin, které budou za čas bezcenné. Připravoval obyvatele Sínie na velké změny. Zatím v Usonii vrcholily problémy, rozběhla se ryblface a začaly váznout dodávky zboží ze Sínie. Obyvatelé Usonie, kteří chtěli zachránit alespoň část svých úspor, začali šupiny ukládat u zahraničních bank. Vláda si však tohoto jevu všimla a okamžitě vývoz úspor z ostrova zakázala. Nepřipravila však žádný fungující program na zlepšení a tak se situace neměnila. Po dlouhé době připlula ke břehům Sínská nákladní loď. K překvapení všech však Síňané nepřivezli ryby ani výrobky, ale hromady šupin, za které nakoupili vše, co se na ostrově dalo odmontovat a odvézt. Usonijcům tak zůstaly pouze hromady šupin. Vrátili se tak na začátek příběhu. Nezbyvalo jim než se znovu vyrobit podběráky a naučit se chytat ryby.

PŘÍLOHA 19

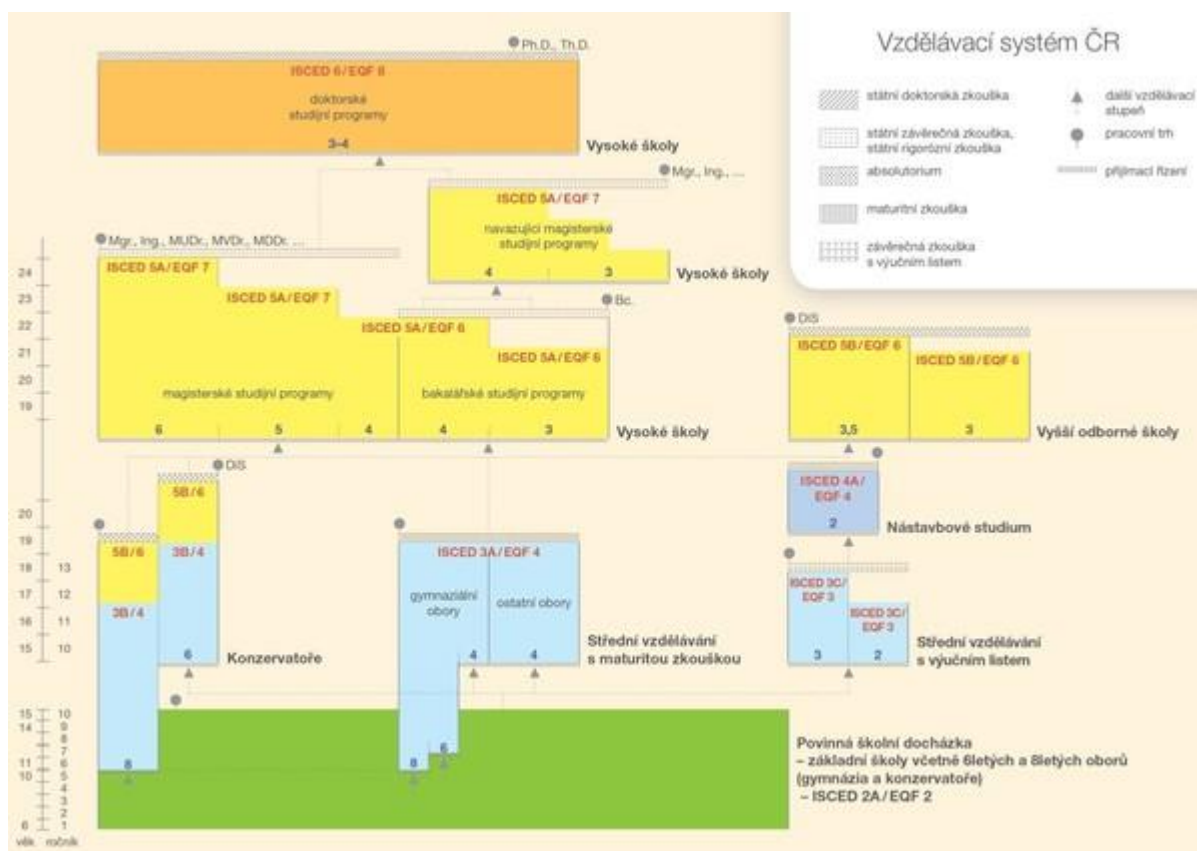
SCHÉMA ČESKÉ VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY do roku 2013¹⁸⁴

¹⁸⁴ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚOV. *Schéma vzdělávací soustavy* [online]. Dostupné od: 2008 [cit 17. 3 2014]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/schema-vzdelavaci-soustavy#article>

PŘÍLOHA 20

AKTUALIZOVANÉ SCHÉMA ČESKÉ VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY od roku 2013¹⁸⁵

¹⁸⁵ ČESKO. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. NÚV. *Prostupnost systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě* [online]. Dostupné od: červen 2013 [cit 24. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-a-eu/evropsky-ramec-kvalifikaci-eqf/prostupnost-systemu-vzdelavani-a-odborne-pripravy-v-evrope?highlightWords=sch%C3%A9ma+%C5%A1kol%C3%A9+soustavy>

PŘÍLOHA 21

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ - FORMA ZPRACOVÁNÍ TÉMATU FG

Tabulka 6. Forma zpracování tématu FG – zastoupení podle cílových skupin

	pohádky, příběhy, volná forma	učebnice	popularizovaný odborný text, návod	metodika pro učitele
Preprimární vzdělávání	8			
Primární vzdělávání	9	3	2	
Sekundární – nižší	4	6	4	6
Sekundární - vyšší	1	4	5	4
Terciární			11	

Zdroj: Autorka

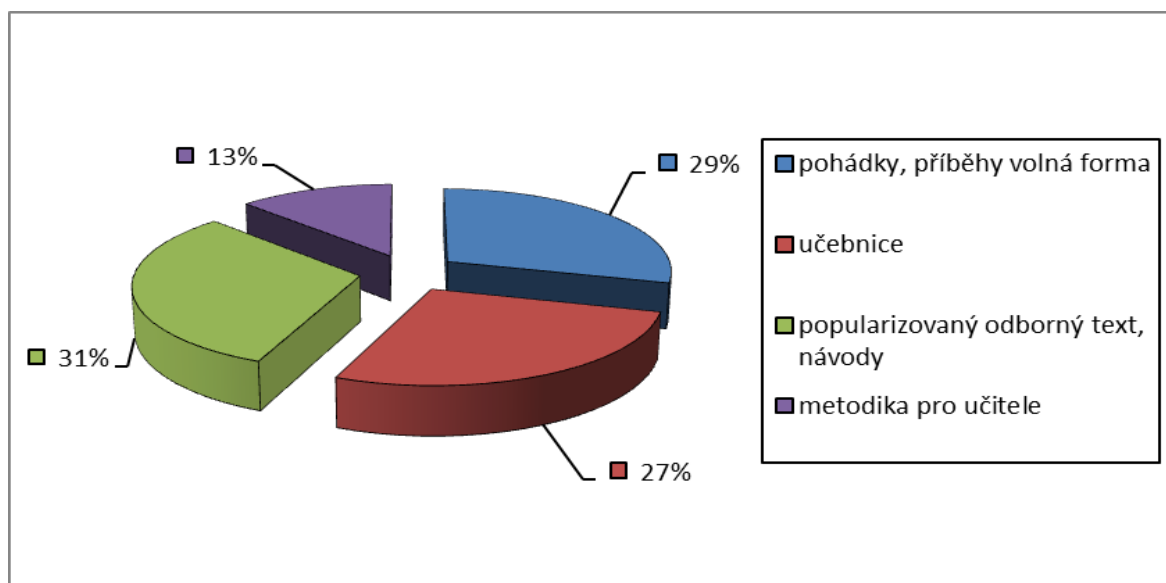
Ze zkoumaného vzorku 48 publikací bylo možné 14 (29 %) posoudit jako pohádky, příběhy nebo publikace psané volnou formou, 13 (27 %) bylo zpracováno jako učebnice, 15 (31 %) publikací zpracováním odpovídalo popularizovanému odbornému textu, nebo obsahovalo prvky návodu a 6 (13%) bylo zpracováno jako metodika pro učitele, viz tabulka 6.

Tabulka 7. Forma zpracování tématu FG – celkové posouzení

	pohádky, příběhy, volná forma	učebnice	popularizovaný odborný text, návod	metodika pro učitele
CELKEM 48 (100 %)	14 (29 %)	13 (27 %)	15 (31 %)	6 (13 %)

Zdroj: Autorka

Celkové posouzení a přepočítání na ks zkoumaných knih v tabulkách 6 a 7 neodpovídá prostému součtu. Součty nesouhlasí proto, že velkou část publikací není možné zařadit pouze do jedné kategorie formy zpracování. Některé publikace je tak možné zařadit do dvou na sebe navazujících kategorií. Celkové údaje z tabulky 7 jsou graficky znázorněny v grafu 1.

Zdroj: Autorka

Graf 1. Forma zpracování tématu FG

PŘÍLOHA 22

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ - RESPEKTOVÁNÍ DIDAKTICKÝCH ZÁSAD

Tabulka 8. Respektování didaktických zásad – zastoupení podle forem zpracování

	plní zcela	plní částečně	neplní
Pohádky, příběhy, volná forma	4	10	
Učebnice	13		
Popularizovaný odborný text, návody	3	8	4
Metodika pro učitele	6		

Zdroj: Autorka

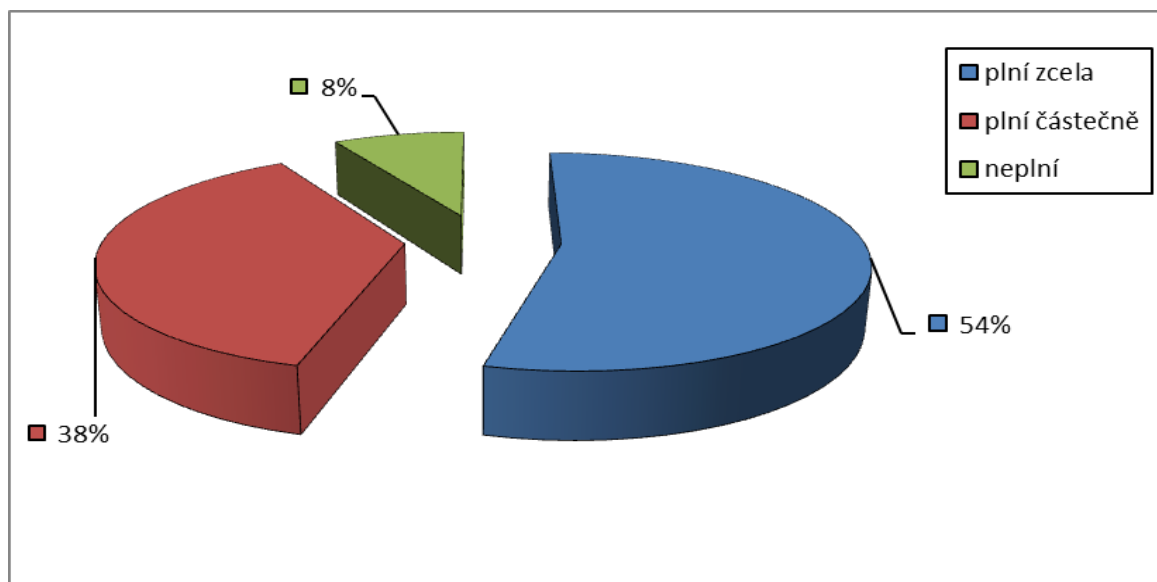
Při porovnání vybraného vzorku publikací bylo zjištěno, že z celkového počtu 48 jich 26 (54 %) zcela naplňuje podstatu formulovanou didaktickými zásadami, 18 (38 %) pak naplňuje didaktické zásady přibližně z poloviny a 4 (8 %) nerespektuje didaktické zásady.

Tabulka 9. Respektování didaktických zásad – celkové posouzení

	plní zcela	plní částečně	neplní
CELKEM 48 (100 %)	26 (54 %)	18 (38 %)	4 (8 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o respektování didaktických zásad, zpracované v tabulce 10, jsou graficky znázorněny v grafu 2.

Zdroj: Autorka

Graf 2. Respektování didaktických zásad

PŘÍLOHA 23

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – DIDAKTICKÁ VYBAVENOST PUBLIKACÍ

Tabulka 10. Didaktická vybavenost publikací – podle forem zpracování tématu FG

Vybavenost	0-10 %	10-20 %	20-30 %	30-40 %	40-50 %	50-60 %
Pohádky, příběhy, volná forma	2	8	3		1	
Učebnice		2	3	2	5	
Popularizovaný odborný text, návody		1	6	6	1	
Metodika pro učitele			1	2	2	1

Zdroj: Autorka

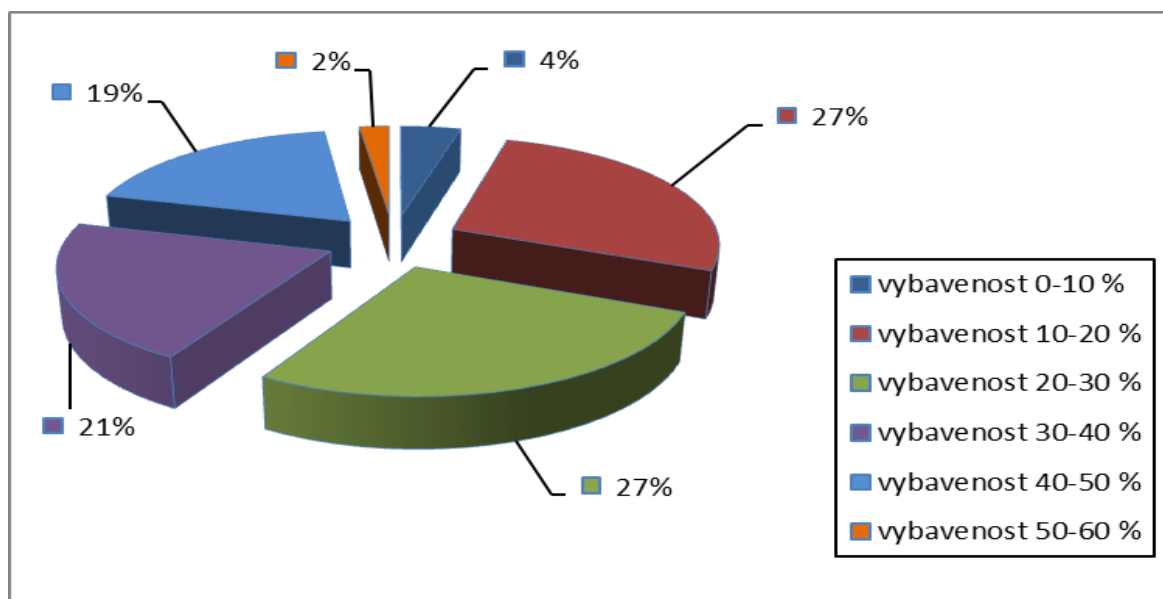
Metoda slouží k posouzení didaktické vybavenosti učebnic. Posuzované publikace nejsou vždy učebnicemi. Pro dokreslení celkového pohledu na aktuálně použitelné materiály ve finančním vzdělávání, je tato metoda aplikovatelná bez zkreslení podstatných skutečností. Celkový pohled na didaktickou vybavenost ve vzorku 48 publikací názorně předkládá tabulka 11.

Tabulka 11. Didaktická vybavenost publikací – celkové posouzení

Vybavenost	0-10 %	10-20 %	20-30 %	30-40 %	40-50 %	50-60 %
CELKEM 48 (100 %)	2 (4 %)	13 (27 %)	13 (27 %)	10 (21 %)	9 (19 %)	1 (2 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o didaktické vybavenosti publikací, zpracované v tabulce 11, jsou graficky znázorněny v grafu 3.

Zdroj: Autorka

Graf 3. Didaktická vybavenost publikací

PŘÍLOHA 24

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – RESPEKTOVÁNÍ MORÁLNÍHO OBSAHU

Tabulka 12. Respektování morálního obsahu – zastoupení podle forem zpracování tématu FG

	plní zcela	plní částečně	neplní
Pohádky, příběhy, volná forma	14		
Učebnice	13		
Popularizovaný odborný text, návody	5	7	3
Metodika pro učitele	4	2	

Zdroj: Autorka

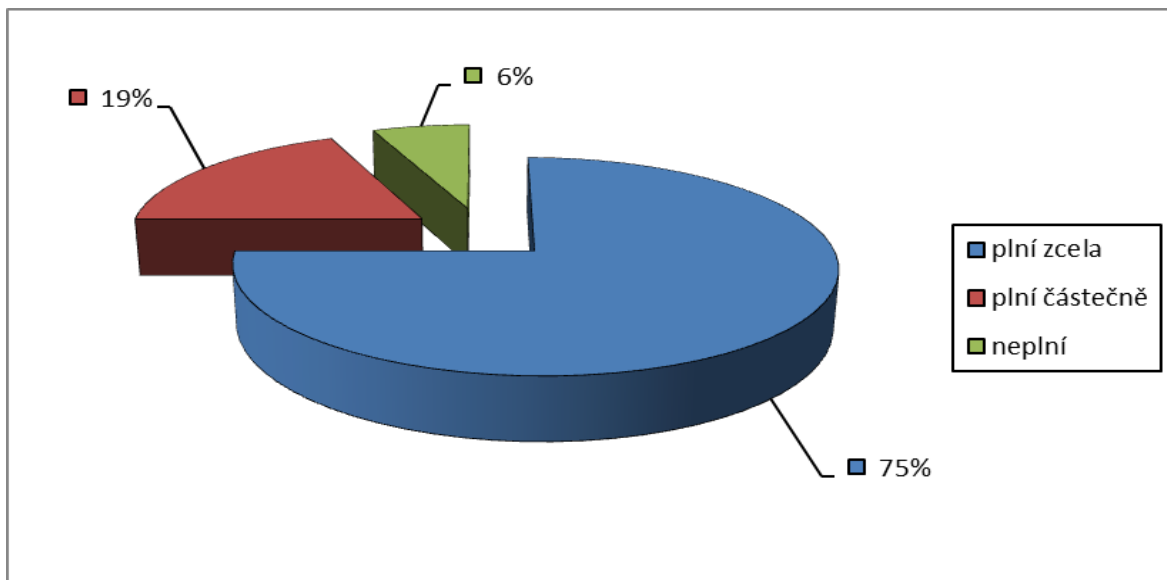
Celkové zhodnocení respektování obsahu morálních principů demonstruje tabulka 14. Ze všech 48 sledovaných publikací splnilo tento požadavek 36 (75 %), 9 (19 %) publikací splnilo obsah morálních principů částečně a 3 (6 %) jej nesplnilo.

Tabulka 13. Respektování morálního obsahu – celkové posouzení

	plní zcela	plní částečně	neplní
CELKEM 48 (100 %)	36 (75 %)	9 (19 %)	3 (6 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o respektování morálního obsahu ve finančním vzdělávání, zpracované v tabulce 13, jsou graficky znázorněny v grafu 4.

Zdroj: Autorka

Graf 4. Respektování morálního obsahu

PŘÍLOHA 25

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – RESPEKTOVÁNÍ VÝVOJOVÝCH SPECIFIK CÍLOVÝCH SKUPIN

Tabulka 14. Respektování vývojových specifík cílových skupin – zastoupení podle forem zpracování tématu FG

	plní zcela	plní částečně	neplní
Pohádky, příběhy, volná forma	14		
Učebnice	13		
Popularizovaný odborný text, návody	11	4	
Metodika pro učitele	6		

Zdroj: Autorka

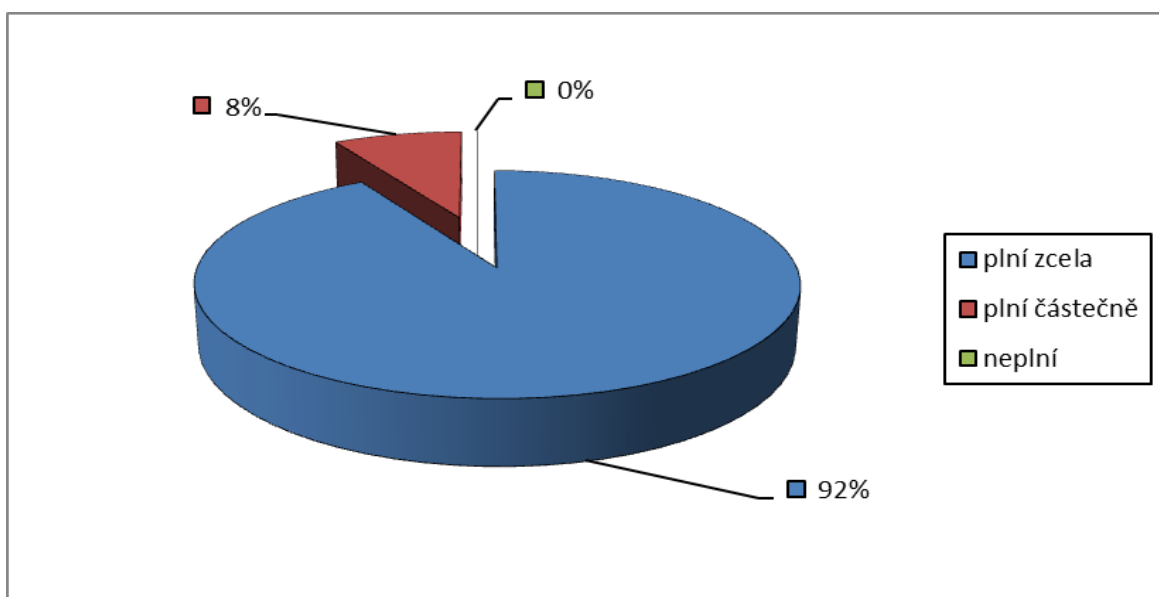
Celkové zhodnocení respektování vývojových specifík cílových skupin demonstruje tabulka 15. Ze všech 48 sledovaných publikací splnilo tento požadavek 44 (92 %), 4 (8 %) publikace splnily respektování vývojových specifík cílových skupin částečně a 0 (0 %) jej nesplnilo.

Tabulka 15. Respektování vývojových specifík cílových skupin – celkové posouzení

	plní zcela	plní částečně	neplní
CELKEM 48 (100 %)	44 (92 %)	4 (8 %)	0 (0 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o respektování vývojových specifík cílových skupin, zpracované v tabulce 15, jsou graficky znázorněny v grafu 5.

Zdroj: Autorka

Graf 5. Respektování vývojových specifík cílových skupin

PŘÍLOHA 26

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – RESPEKTOVÁNÍ NAPLNĚNÍ STANDARDŮ FG

Tabulka 16. Respektování naplnění standardů FG – zastoupení podle forem zpracování tématu FG

	plní zcela	plní částečně	neplní
Pohádky, příběhy, volná forma	4	1	9
Učebnice	13		
Popularizovaný odborný text, návody	3	9	3
Metodika pro učitele	6		

Zdroj: Autorka

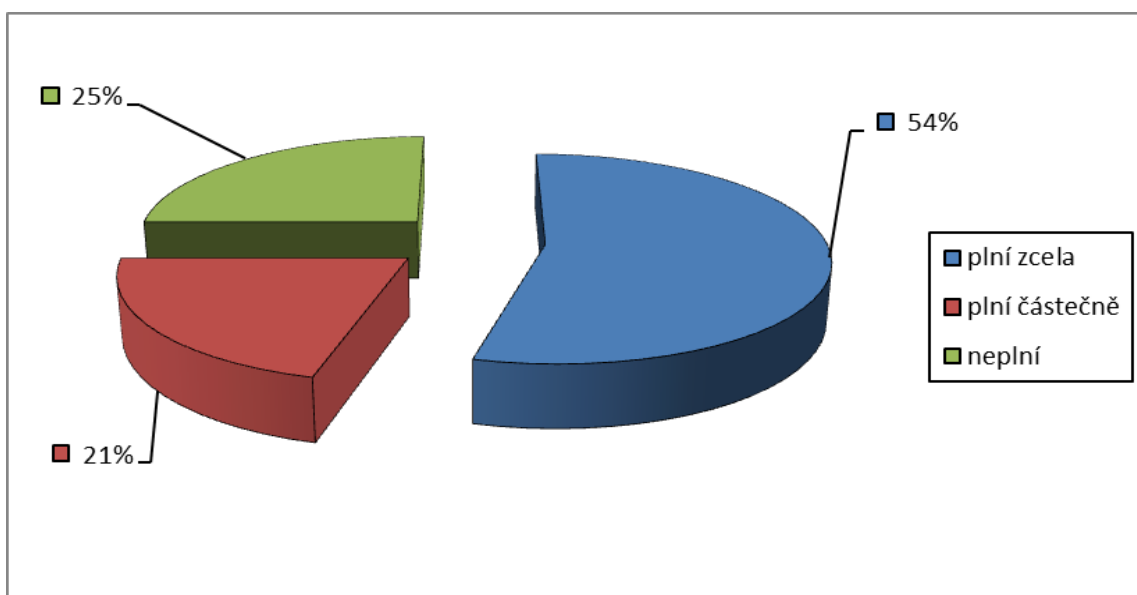
Celkové zhodnocení respektování naplnění standardů FG názorně ukazuje tabulka 17. Ze všech 48 sledovaných publikací splnilo tento požadavek 26 (54 %), 10 (21 %) publikací splnilo respektování naplnění standardů FG částečně a 12 (25 %) tento požadavek nesplnilo.

Tabulka 17. Respektování naplnění standardů FG – celkové posouzení

	plní zcela	plní částečně	neplní
CELKEM 48 (100 %)	26 (54 %)	10 (21 %)	12 (25 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o respektování naplnění standardů FG, zpracované v tabulce 17, jsou graficky znázorněny v grafu 6.

Zdroj: Autorka

Graf 6. Náplň standardů finanční gramotnosti

PŘÍLOHA 27

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – AKTUÁLNOST INFORMACÍ

Tabulka 18. Aktuálnost informací – rok vydání – podle forem zpracování tématu FG

Rok vydání	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
Pohádky, příběhy, volná forma	2	2		1		9
Učebnice	3		7	1		2
Popularizovaný odborný text, návody		2	4		4	5
Metodika pro učitele	1	3	1			1

Zdroj: Autorka

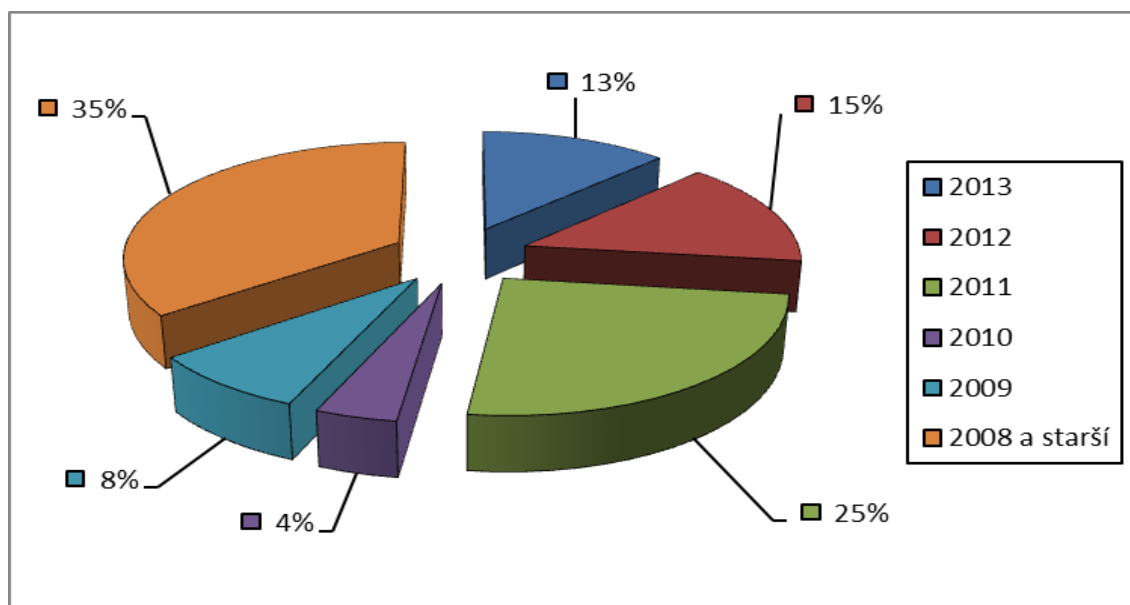
Celkový pohled na aktuálnost tématu a tvorby využitelných materiálů popisuje tabulka 19. Je patrné, že nejvíce publikací bylo vydáno v roce 2008 a dříve. Jak již bylo uvedeno, materiály pro výchovu k prevenci finanční ngramotnosti nemusejí být vždy pouze odborného zaměření. Pro morální rozvoj, který je nedílnou součástí osobnosti člověka, a ovlivňuje také celkové kompetence jedince, nejen ty finanční, může být použita i starší literatura, jejíž hlavní téma nepostihuje přesně finanční vzdělávání.

Tabulka 19. Aktuálnost informací – rok vydání – celkové posouzení

Rok vydání	2013	2012	2011	2010	2009	2008 a starší
CELKEM 48 (100 %)	6 (13 %)	7 (15 %)	12 (25 %)	2 (4 %)	4 (8 %)	17 (35 %)

Zdroj: Autorka

Celkové údaje ze vzorku 48 publikací o aktuálnosti informací, zpracované v tabulce 19, jsou graficky znázorněny v grafu 7.

Zdroj: Autorka

Graf 7. Aktuálnost informací – rok vydání publikace